

În jurul lumii

călătoriile căpitanului cook

★ ★

Cultură generală

SCRIITORII DESPRE
„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI”

Răspunsuri la o anchetă
organizată în anul 1935.

DRAGOȘ VRÂNCEANU:

„Adolescența noastră emoționantă și plină de curiozitate a trăit din acele volume mici și portocalii ale «Bibliotecii pentru toți», în care, fiecare la timpul său, am descoperit o lume pusă în mișcare de gânduri și preocupări atât de diferite de acele ale vieții comune... Nu este intelectual în această țară care să nu aibă a aduce prinosul unei senzații intime de satisfacție, de instruire, de visare și înălțare de sine «Bibliotecii pentru toți».”

G.M. ZAMFIRESCU:

„Prin «Biblioteca pentru toți» am cunoscut pentru întâia oară sufletul de copil din visul așa de generos al lui Edmondo de Amicis și tot în paginile «Bibliotecii pentru toți» i-am întâlnit cu primele lecturi din pragul adolescenței pe clasicii români și străini. Pentru școlarul de atunci și în egală măsură pentru micul slujbaş ori meseriașul dornic de cultură «Biblioteca pentru toți» a fost și rămîne încă un izvor curat și inviorător.”

editura pentru literatură

Vol. I și II lei 10

călătoriile căpitanului cook

În jurul lumii

călătoriile căpitanului cook

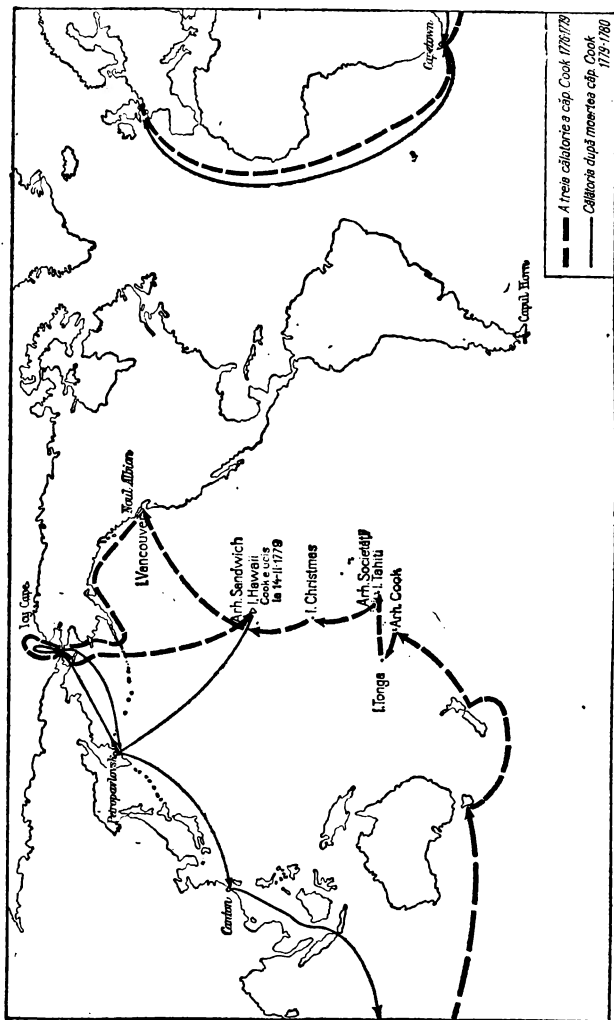
★ ★

TRADUCERE DE
ȘERBAN ANDRONESCU

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

**A TREIA EXPEDIȚIE ÎN
OCEANUL PACIFIC**

întreprinsă pentru explorarea emisferei nordice, făcută în corăbiile majestății sale „Resolution” de 462 tone și „Discovery”¹ de 300 tone, în anii 1776—1780.

În urma călătoriei precedente problema referitoare la existența unui continent sudic fusese deocamdată abandonată — dar existența unei treceri pe la nord din Atlantic în Pacific continua să rămână un obiectiv atît de însemnat pentru Anglia, încît dădea un imbold puternic celor mai sîrguitoare cercetări.²

De mult timp planul favorit al celor mai vestiți navigatori, ca și al învățaților timpului, era să se descopere un drum către ținuturile orientale care să fie mai scurt și mai lesnicios decît cel de pe la Capul Bunei Speranțe. De peste două secole se căuta această trecătoare prin diferite puncte, dar încercările nu izbutiseră niciodată, iar problema legăturii celor două mari oceane, Atlanticul și Pacificul, peste țărmurile nordice ale Americii a rămas să fie rezolvată abia în timpul nostru de multiplele călătorii și descoperiri ale lui Sir Edward Parry, Ross, Sir John Franklin, Collinson, M’Clure, Sir Leopold M’Clintock, Dease, Simpson, Back, Richardson și Rae —

¹ Descoperirea (engl.).

² Este vorba de faimosul North-West Passage.

dintre care Franklin, după cum s-a dovedit fără putință de îndoială, a fost primul descoperitor al trecătorii nord-vestice.

Este evident că pentru a duce la bun sfârșit o asemenea acțiune curajoasă se cereau în primul rînd îndemînare, stăruință și capacitate. Deși toată lumea socotea că omul cel mai nimerit ar fi căpitanul Cook, nimeni nu cuteză să-i facă propuneri în această privință. Serviciile pe care le adusese patriei, muncile pe care le îndeplinise și primejdiile înfruntate de el fuseseră atît de multe și variate încît cu toții socoteau că ar fi un lucru nehibzuit să-l îndemne să se avînte în vîrtejul unor noi primejdii.

Ca o dovadă de cinstire a meritelor și cunoștințelor lui, hotărîră totuși să-i ceară părerea cu privire la alegerea persoanei celei mai potrivite, căreia să i se încredințeze conducerea expediției; cele mai de seamă personalități navale, iar odată cu ele și căpitanul Cook, fură invitate în casa lordului Sandwich, care prezida pe atunci Consiliul Amiralității, cu scopul de a găsi o soluție în această chestiune.

În timp ce se discuta subiectul, mintea lui Cook se aprindea în fața măreției proiectului și a urmărilor pe care le-ar fi avut, probabil, reușita. De aceea se ridică deodată și, cuprins de un avînt de nedescris, își oferî serviciile pentru organizarea acestor importante obiective. Nici o propunere nu ar fi fost primită cu mai multă plăcere, iar comanda expediției îi fu încredințată pe loc.¹

¹ El își oferă formal serviciile prin următoarea scrisoare:
Biroul Amiralității, 10 februarie 1776

Domnule,

Aflînd că senioriile lor au poruncit să se pregătească două corăbii în vederea unei noi călătorii de descoperiri în Oceanul Pacific — și deoarece senioriile lor, cînd au binevoit să mă

Odată stabilit acest prim pas, se trecu la cercetarea temeinică a planului exact al expediției. Toți cei ce navigaseră cândva în jurul pământului se întorseseră pe la Capul Bunei Speranțe; căpitanului Cook i se dădu anevoioasa însărcinare de a încerca să treacă prin același loc, îndreptându-se însă către ținuturile situate la cele mai nordice latitudini dintre Asia și America; acest plan a fost desigur adoptat în urma propriilor sale sugestii. Primise instrucțiuni să meargă spre Oceanul Pacific și să treacă deasupra tropicului sudic prin puzderia de insule vizitate în călătoria precedentă; iar de acolo, dacă îi va fi cu putință, să navigheze de-a lungul coastei nordice a Americii până când va izbuti să descopere o trecere către Oceanul Atlantic, căci nu se știa încă nimic pe atunci în legătură cu aceasta.

Pentru a da mai mult imbold înfăptuirii unui proiect atât de măreț se adăugară, pe lângă îndatoririle de serviciu, și motive de natură să stimuleze interesul personal. Un act al parlamentului, votat în 1745 și oferind o recompensă de 20 000 lire sterline celui ce ar descoperi o trecere prin golful Hudson, a fost lărgit precizându-i-se tema. După noua redactare

numească la spitalul Greenwich, au binevoit de asemenea să-mi spună că acceptarea acestui post nu va prejudicia asupra vreunei oferte ulterioare a serviciilor mele, îmi iau îngăduința de a mă pune la dispoziția Amiralității, dacă lorzii mă socotesc potrivit pentru a comanda proiectata călătorie amintită mai sus; în cazul când vor binevoi să-mi accepte oferta, mă bizui pe faptul că, la întoarcerea mea, mă vor repune în funcția de căpitan la spital, sau îmi vor da o altă dovadă de favoare, după ce vor fi examinat serviciile mele din trecut.

Sînt, domnule, prea plecatul dv. servitor

James Cook

Lui George Jackson, Esq.

(Arhivele Amiralității) (n. ed. engleze).

orice corabie care ar găsi și ar naviga prin vreo trecătoare marină între Oceanul Atlantic și Pacific, în orice direcție și pe orice paralelă a emisferei nordice la nord de 52° latitudine¹, urma să fie răsplătită pentru această descoperire cu suma de 20 000 lire sterline.

Vasele destinate expediției au fost „Resolution” și „Discovery”, prima comandată de căpitanul Cook iar a doua de căpitanul Clerke, care fusese locotenent secund în călătoria precedentă. Echipajul de marinari și ofițeri atribuit fiecăreia din corăbii era aproape același ca și înainte. Iată lista principalilor ofițeri.

„Resolution” :

John Gore, James King, John Williamson, locotenenți.

William Bligh, *master*.

William Anderson, chirurg.

Molesworth Philips, locotenent din marina militară.

„Discovery” :

James Burney, John Rickman, locotenenți.

Thomas Edgar, *master*.

John Law, chirurg.

Echiparea și pregătirea corăbiilor a durat mai multe luni, deoarece s-a lucrat cu grijă și atenție pentru a se asigura apărarea sănătății marinarilor și reușita expediției. Iar pentru ca locuitorii din Otaheite și din alte insule ale Pacificului de sud, unde englezii fuseseră primiți cu atîta prietenie, să poată

¹ Latitudinea nordică de 52° trece puțin mai la miazănoapte de hotarul dintre Statele Unite ale Americii și Canada.

trage folos de pe urma călătoriei, s-a hotărât să se ia pe bord animale europene dintre cele mai folositoare destinate acelor țări. Pe lângă acestea, căpitanul Cook a fost aprovizionat cu o cantitate de semințe de legume, iar Consiliul Amiralității a adăugat diferite articole de comerț care să ajute la înjghebarea unor relații prietenești cu indigenii și să-i atragă să stabilească legături comerciale cu englezii.

Omai, despre care s-a pomenit în descrierea călătoriei precedente, urma să fie dus îndărăt în țara sa natală. El își părăsea prietenii din Londra cu părere de rău și cu mulțumire în același timp. Când își amintea de bunătatea ce i se arătase, nu-și putea stăpîni lacrimile; dar apoi gîndindu-se la plăcerea de a-și revedea vechile cunoștințe îi scăpărau ochii de bucurie.

Jurnalul original al călătoriei din care s-a extras această relatare istorică este scris de mîna căpitanului Cook pînă în ziua în care a pierit lăsînd în urma lui atîtea regrete; relatarea a fost continuată de căpitanul King, care a publicat întregul manuscris, noi am preferat însă să prezentăm istorisirea la aceeași persoană, adăugînd unele observații ocazionale, a căror oportunitate și rost vor fi apreciate de cititorii noștri. Parte din descrierile generale aparțin doctorului Anderson, chirurgul navei „Resolution”, un om de o deosebită capacitate; însuși căpitanul Cook s-a simțit mult îndatorat față de talentele acestuia și pentru contribuția lui la descrierea numeroaselor amănunte interesante ale călătoriei.

Vînturile potrivnice precum și alte împrejurări întîrziară pînă la 14 iulie 1776 plecarea din Canal a corăbiilor. Pe bordul amîndurora se aflau o sută nouăzeci și două de persoane inclusiv ofițerii. „Nimic de seamă nu s-a întîmplat — scrie căpitanul Cook — pînă la 1 august, cînd am sosit în dreptul

însulei Teneriffe, una din insulele Canare, unde au debarcat mai mulți dintre noi. Se zice că locuitorii originari de acolo nu mai există ca popor distinct ; din unirea lor cu spaniolii a rezultat o rasă de oameni puternici și musculoși care s-au răspândit pe toate insulele.

La 4 august am ridicat ancora și am continuat călătoria. În seara zilei de 10 august, la ora nouă, apăru înspre miazăzi insula Bonavista ; ea se găsea la o distanță de vreo leghe, deși noi ne credeam mult mai departe în acel moment, lucru ce se dovedi greșit. Căci, după ce ținurăm spre răsărit pînă la ora douăsprezece, pentru a ocoli stîncile submarine aflate cam la o leghe de capătul sud-estic al insulei, ne trezirăm deodată chiar lîngă ele și le dublarăm foarte îndeaproape. Timp de cîteva clipe situația noastră a fost dintre cele mai îngrijorătoare. Am preferat să nu mai sondez, deoarece aceasta ar fi agravat pericolul în loc să-l micșoreze.

Cu cîteva zile înainte de 6 octombrie am văzut albatroși, bibilici și petreli, iar acum văzurăm trei pinguini, ceea ce ne îndemnă să sondăm ; însă nu dădurăm de fund nici eu o saulă¹ de două sute șaptezeci de metri.

La 8 octombrie, seara, una din păsările pe care mateloții le numesc «nebune»², oprindu-se pe catarg, a fost prinsă.

La 18 octombrie, ajungînd la Capul Bunei Speranțe, am găsit în golf două corăbii franceze din Indiile Răsăritene, una venind din patrie și alta îndreptîndu-se spre ea. Cu vreo două-trei zile înainte de venirea noastră, o altă corabie de aceeași naționalitate, care se întorcea în patrie, se rupsese din

¹ Parîmă subțire de cel mult 20 mm diametru.

² Palmipede din ordinul Sula, cunoscute prin prostia lor.

parîme și fusese împinsă de la țărm la capătul golfului, unde s-a scufundat. Echipajul a fost salvat, dar cea mai mare parte a încărcăturii a împărțit soarta vasului.

După salutul de rigoare am coborît pe uscat, însoțit de cîțiva dintre ofițerii mei și m-am dus în audiență la guvernator, la locțiitorul său, la intendentul fiscal și la comandantul trupelor. Aceștia m-au primit cu cea mai mare amabilitate; guvernatorul, mai ales, mi-a făgăduit tot sprijinul pe care mi-l putea da. Totodată am căpătat de la el încuviințarea de a ne instala observatorul, de a înălța corturi pentru pînzari și dulgheri și de a aduce vitele la păscut pe țărm, lîngă tabăra noastră. Înainte de a mă înapoia pe bord am poruncit ca bucătăria echipajului să fie aprovizionată zilnic cu pîine caldă, carne proaspătă și verdețuri.

Nimic deosebit nu s-a întîmplat pînă în seara de 31 octombrie cînd dinspre sud-est a început să sufle un vînt deosebit de puternic, care a continuat vreme de trei zile; în tot acest timp orice comunicație între corabie și țărm a fost întreruptă. «Resolution» a fost singura navă din golf care a suportat furtuna fără să are fundul cu ancorele. Efectele vijeliei le-am simțit de altfel și pe țărm, căci corturile și observatorul au fost răvășite, iar cvadrantul nostru astronomic a scăpat ca prin minune de distrugere. Furtuna a încetat la 3 noiembrie.

Nava «Discovery», reținută cîteva zile la Plymouth, n-a sosit aici decît la 10 noiembrie. Căpitanul «Clerke» mă înștiință că ridicase pînzele din Plymouth la 1 august și că ar fi trebuit să fie lîngă noi de o săptămîină, dacă recenta furtună n-ar fi aruncat-o în larg. Făcuse pînă aici cu șapte zile mai mult decît noi. Avusese nenorocirea să piardă un marinar care căzuse peste bord; nici un alt caz

mortal nu s-a mai ivit printre oamenii care acum erau teferi și sănătoși.

În timp ce corăbiile se pregăteau de plecare, câțiva dintre ofițerii noștri au făcut o excursie în ținutul învecinat. Iată cum a relatat doctorul Anderson, chirurgul meu, care făcuse parte din grup, întâmplările prin care au trecut :

«La 16 noiembrie, înainte de prînz, am plecat într-o căruță împreună cu încă cinci oameni, pentru a vedea cîteva locuri din ținut. Am străbătut vasta cîmpie de la răsărit de oraș, formată numai din nisip alb, cum é cel ce se găsește în mod obișnuit pe plajă și unde cresc numai ciulini și alte plante mici de diverse soiuri. La cinci după-amiază am trecut pe lîngă un mare conac al unei ferme, înconjurat de ogoare de grîu și podgorii, așezate dincolo de cîmpie, la poalele unor dealuri joase, acolo unde solul începe să merite să fie cultivat. Între orele șase și șapte am ajuns la Stellen Bosch, colonia care, ca însemnătate, urmează imediat după cea a Capului.

Satul nu é format din mai mult de treizeci de case ; este așezat la poalele unui șir de munți înalți, la peste treizeci și șase de kilometri spre răsărit de Capetown. Casele sînt frumușele și, datorită unui pîrău ce curge în apropiere și cîtorva stejari mari plantați încă de la înființarea coloniei, apare un peisaj rural în plin deșert. Viile și livezile, prin aspectul lor înfloritor, dovedesc că pămîntul este foarte roditor ; se prea poate ca și clima să contribuie la aceasta, deoarece aerul de aici are o prospețime neobișnuită.

Am petrecut ziua următoare căutînd plante și insecte, dar n-am prea avut succes. În acest anotimp se găsesc puține plante înflorite pe aici, iar insectele sînt și ele rare. Am cercetat solul în mai multe

locuri și am constatat că este alcătuit dintr-o argilă gălbuie amestecată cu destul de mult nisip.

Am părăsit Stellen Bosch a doua zi dimineața, îndreptându-ne spre casa pe lângă care trecusem sîmbătă. Proprietarul, domnul Cleoder, ne invitase să-l vizităm. El ne-a ospătat cum nu se poate mai bine. Ne-a primit cu muzică, iar orchestra a continuat să cînte în tot timpul cît am luat masa, ceea ce, ținînd seama de așezarea locului, poate fi socotit ca un lucru foarte distins. Gazda ne-a arătat cramele, livezile și podgoriile; toate acestea ne-au trezit dorința de a afla cum sînt în stare acești oameni sîrguincioși să creeze un asemenea belșug într-un loc unde, cred, că nici un alt popor european n-ar fi încercat să se aciuzeze.

După-amiază am străbătut ținutul și am văzut în trecere cîteva plantații, dintre care una părea foarte întinsă și era întocmită după un gust diferit de toate celelalte. Pe seară am ajuns la o fermă numită „Perla“, prima din regiunea cultivată. Tot atunci a apărut în depărtare cea de a treia colonie, Drakenstein, care se află la poalele dealurilor înalte pomenite mai sus și care cuprinde mai multe ferme sau plantații, nu prea mari.

În dimineața zilei de 20 noiembrie am părăsit „Perla“, întorcîndu-ne pe un alt drum, am străbătut un ținut în întregime necultivat, pînă ce am ajuns la Tyger Hills, unde am dat de niște lanuri de grîu care arătau destul de mediocru. La prînz ne-am oprit într-o vîlcea ca să ne înviorăm; dar, în timp ce ne plimbam pe acolo, ne-a exasperat marele număr de țîntari sau muște de nisip, primele pe care le-am văzut în această țară.»“

Aici căpitanul Cook și-a mărit stocul inițial de animale vii, cumpărînd doi tauri tineri, două juninci, doi armăsari tineri, două iepe, doi berbeci, mai multe

oi și capre, precum și iepuri și găini. Erau destinate Noii Zeelande, insulei Otaheite și insulelor vecine, ca și tuturor locurilor pe care avea să le întâlnească în cursul călătoriei și unde condițiile ar fi fost prielnice pentru lăsarea acestor animale spre folosul posterității.

Iată asupra acestui subiect un extras din scrisoarea căpitanului Cook :

Capul Bunei Speranțe, 28 noiembrie 1776

Acum sînt gata să ies în larg cu cel dintîi vînt, căci am încărcat corăbiile cu provizii și am mărit destul stocul de vietăți de pe bordul navei „Resolution“, stoc hărăzit insulei Otaheite. În scopul de a servi posteritatea îmi iau libertatea de a lăsa cele cîteva animale de prisos pe meleagurile pe care, eventual, mă voi opri înainte de Otaheite. Sper că voi căpăta pentru aceasta încuviințarea lorzilor și că senioriile lor vor dispune să se onoreze în favoarea domnului Christoffel Brand polița pe care mi-am îngăduit s-o semnez la această dată în valoare de două sute paisprezece lire sterline zece șilingi și șase pence. Tot ceea ce am cumpărat mi-a fost necesar pentru achiziționarea și îngrijirea stocului de vietăți, întreținerea lui Omai și acoperirea cheltuielilor domnului Weber, după cum rezultă și din documentele alăturate. Un tabel al acestor cumpărături, făcut la Santa Cruz pe insula Teneriffe, l-am încredințat domnului Brand din localitate, spre a fi înaintat Amiralității cu primul prilej.¹

După ce-i dădu căpitanului Clerke o copie a instrucțiunilor sale și un ordin cuprinzînd directive cu privire la ceea ce avea de făcut în cazul unei even-

¹ *Arhivele Amiralității, Whitehall (n. ed. engleze).*

tuale despărțiri, se urcară pe bord în dimineața de 30 noiembrie, iar la cinci după-amiază ridicară ancora și ieșiră în largul golfului.

„Am luat direcția sud-est, ajutați dinspre apus de un vînt extrem de puternic; marea zbuciumată, care zguduia nespus de tare corabia, ne dădea mult de furcă cu vitele de pe bord. Cu toată grija noastră au murit mai multe capre și un număr și mai mare de țapi, precum și cîteva oi. Nenorocirea se datora în mare parte frigului pe care am început să-l simțim binișor.“

Nu s-a mai întîmplat nimic de seamă de la 5 decembrie pînă la 26 ianuarie cînd sosiră în Țara Van Diemen¹; de îndată ce ancorară în Adventure Bay², căpitanul Cook porunci să se coboare bărcile. Într-una merse el însuși în căutarea celui mai nimerit loc pentru aprovizionare; iar căpitanul Clerke plecă în barca lui, urmărind același scop.

„În zorii dimineții următoare — spune căpitanul Cook — l-am trimis în partea răsăriteană a golfului pe locotenentul King cu două grupuri, unul după lemne, iar celălalt după iarbă, toți protejați de soldați. Căci, cu toate că încă nu apăruse nici un băștinaș, nu încăpea vreo îndoială că se aflau cîteva în vecinătatea noastră. Am trimis de asemenea șalupa după apă; iar apoi am vizitat eu însumi toate aceste grupuri. Pe seară am aruncat năvodul în capătul golfului și, dintr-o singură dată, am prins o mare cantitate de pește. Cei mai mulți făceau parte din specia cunoscută de marinari sub numele de pește-elefant.

În după-amiaza zilei următoare, aflîndu-ne în locul unde se tăiau lemnele, am fost plăcut surprinși de vizita unor băștinași — opt bărbați și un băiat. Se

¹ Tasmania, insulă din sudul Australiei.

² Golful Aventurii (engl.).

apropiaseră de noi dinspre pădure, fără a arăta vreo urmă de teamă, căci nu aveau nici o armă asupra lor, înafara unui ciomag căm de șaizeci de centimetri lungime, ascuțit la un capăt, pe care unul din ei îl ținea în mână.

Erau de statură obișnuită, dar cam firavi. Aveau pielea neagră ; la fel și părul, care mai era și lînos ca al oricărui băstinaș din Guineea ; dar nu se remarcău nici prin buze prea groase, nici prin nasuri turtite. Dimpotrivă, trăsăturile lor erau destul de plăcute. Cei mai mulți aveau părul și bărbile, iar alții chiar fețele, mînjite cu o unsoare roșie.

Primiră toate darurile noastre fără să arate nici cel mai mic semn de mulțumire. Li se dăduse niște pîine, dar îndată ce înțeleseră că era ceva de mîncat, o înapoiară sau o azvîrliră, neîncercînd nici măcar să guste din ea. Refuzară de asemenea și peștii-elefanți, cruzi sau gătiți, pe care îi oferirăm. De-abia cînd le dădurăm cîteva păsări, le păstrară, făcîndu-ne să înțelegem că se prăpădeau după asemenea mîncare. Adusesem doi porci pe țarm cu gîndul de a-i lăsa în pădure. În clipa în care animalele ajunseră în dreptul băstinașilor aceștia le prinseră de urechi cum ar fi făcut cu un cîine și vrură să le ia de acolo pe dată, cu gîndul, pare-se, de a le ucide.

Dorind să cunosc întrebuințarea bățului pe care unul din vizitatorii noștri îl purta în mână, le-am făcut semn să-mi arate la ce le servea ; am izbutit pe loc, căci unul dintre ei așeză o bucată de lemn cu țintă și aruncă bățul spre ea de la distanța de vreo douăzeci de metri. Nu am avut motiv să-i lăudăm îndemînarea, căci după repetate încercări era încă foarte departe de obiectiv. Atunci Omai, spre a-i face să-și dea seama cît de superioare erau armele noastre față de ale lor, trase cu pușca în țintă, ceea ce îi sperie într-atît încît, în ciuda tuturor spuselor

și faptelor noastre, dispărură într-o clipită în pădure.

Astfel se termină prima noastră întrevvedere cu băștinașii. Îndată după retragerea lor am hotărât ca cei doi porci — vier și scroafă — să fie duși la vreo doi kilometri în adâncul pădurii, spre capătul golfului. Acolo au fost lăsați pe malul unui pîrîu cu apă potabilă. Un tăuraș și o vacă, precum și cîteva oi și capre fuseseră de asemenea hărăzite la început Țării Van Diemen, ca un dar suplimentar. Dar m-am răzgîndit curînd, fiind convins că indigenii nu erau în stare să înțeleagă planurile mele de a le îmbogăți țara și ar fi nimicim animalele.

În dimineața zilei de 29 ianuarie am avut calm plat, care s-a menținut toată ziua și ne-a împiedicat efectiv să plecăm. Am trimis de aceea spre capul estic al golfului un grup de oameni după iarbă și un altul după lemne, eu personal însoțindu-i pe cei din urmă. Observasem în aceeași dimineață mai mulți localnici care topăiau de-a lungul țărmului, ceea ce ne asigură că, deși spaima îi făcuse să ne părăsească atît de neașteptat în ajun, înțeleseseră totuși că nu le purtam vreun gînd rău și erau deci dornici să reia legăturile cu noi. Firește că vroiam să fiu și eu de față cu acest prilej.

Nu debarcasem de prea mult timp, că se și înfățișară vreo douăzeci de bărbați și băieți, fără a arăta nici cea mai slabă urmă de teamă sau de neîncredere. Unul dintre ei era schilod și se distingea atît prin cocoșa din spinare cît și prin caraghioslîcul gesturilor precum și prin umorul aparent al cuvîntărilor, pe care parcă-i plăcea să le țină pentru a ne înveseli. Limba lui îmi păru diferită de cea vorbită de locuitorii întîlniți în prima mea călătorie prin părțile mai nordice ale acestei țări, dar faptul nu este de mirare, de vreme ce indigenii pe care îi

vedeam acum și cei pe care îi vizitasem atunci se deosebesc în multe alte privințe.

Unii din cei de față purtau în jurul gâtului trei-patru colane subțiri, făcute din blana vreunui animal, iar alții își legau în jurul gleznelor o fîșie îngustă de piele de cangur. Am dat fiecăruia cîte un șirag de mărgele și o medalie, pe care cred că le-au primit cu oarecare plăcere. După cît se părea nu cunoșteau valoarea fierului și nici a sculelor de fier. Nu știau nici cum să întrebuițeze cîrligele de undiță, dacă judecam după felul în care s-au uitat la unul pe care li l-am arătat — deși cu siguranță că obțin o bună parte din hrana lor cu ajutorul pescuitului. Totuși n-am văzut nici o ambarcație cu care să fi putut ieși pe apă. Locuințele lor erau niște mici adăposturi sau bordeie, clădite din nuiele și acoperite cu scoarță de copac.

După ce am stat vreo oră cu grupul tăietorilor de lemne și cu indigenii, am trecut la cei ce coseau iarba. Cînd bărcile au fost încărcate, m-am înapoiat pe bord pentru masă ; după puțin timp a sosit și locotenentul King.

Am aflat de la el că îndată după plecarea mea de pe țărm se iviseră mai multe femei și copii. Femeile aveau cîte o piele de cangur legată peste umeri și în jurul mijlocului. Dar pieile acelea foloseau, după cît se părea, numai ca să le ajute să-și poarte copiii în spinare, căci nu le acopereau trupurile care, de fapt, erau tot atît de goale ca și ale bărbaților, la fel de negre și tatuate în același chip. Se deosebeau totuși de bărbați prin părul lor care, deși de aceeași culoare, era în întregime tuns, la unele, iar la altele acoperea doar o parte a craniului, pe cînd restul femeilor aveau tot creștetul capului ras, cu un singur cerc de păr crescut împrejur, oarecum asemănător tunsorii preoților catolici. Mulți dintre copii aveau

trăsături gingașe și păreau frumoși ; dar, în privința femeilor, îndeosebi a celor de vîrstă mai înaintată, constatările marinarilor au fost mai puțin favorabile.

Singurul animal patruped pe care l-am prins a fost un fel de oposum, mare cît doi șobolani. Spinarea lui era de o culoare întunecată, cu pete cafenii sau ruginii, iar pîntecul albicios. Cam o treime din coadă, în partea dinspre vîrf, era albă și lipsită de păr pe dedesubt. Animalul se agață probabil de ramurile copacilor, se cațără pe ei cu ajutorul cozii și se hrănește cu boabe. Cangurul întîlnit mai înspre miazănoapte, în Noua Olandă¹, trăiește fără îndoială și pe aici, de vreme ce indigenii pe care i-am văzut purtau bucăți din pielea lui ; iar noi am zărit în mai multe rînduri un animal care fugea din tușișuri pe cînd umblam prin pădure și care, după mărime, deși n-am izbutit să-l vedem destul de bine, nu putea fi decît cangur.

Trăiesc acolo mai multe specii de păsări, dar toate sînt atît de rare și de sperioase încît nu încapе îndoială că le hărțuiesc băștinașii, cărora le procură cea mai mare parte din mijloacele lor de trai. Spețele principale din păduri sînt șoimii mari cafenii sau vulturii, ciorile asemănătoare cu cele din Anglia, papagalii gălbui și porumbeii mari. Mai există de asemenea trei sau patru feluri de păsări mici, dintre care una semăna cu sturzul. Pe țărm se aflau mai mulți pescăruși, albatroși, cîteva rîndunele negre de mare și un frumos fluierar de culoarea pietrei, cu un fel de glugă neagră. Pe lîngă lacul din spatele plajei s-au văzut cîteva rațe sălbatice ; cormoranii crestați obișnuiau să se așeze pe copacii înalți fără frunză² din apropierea țărmului.

¹ Australia.

² Desigur eucaliptii.

Produsele mării erau mult mai îmbelșugate și cel puțin tot atît de felurite ca și cele ale uscatului. Peștii-elefanți sau *pejegallos*, menționați în călătoria lui Frezier, erau cei mai numeroși; deși inferiori multor altor pești, ei constituie o mîncare foarte gustoasă. Mai puțini în cantitate dar superiori în calitate față de peștii-elefanți erau unii pe care nimeni dintre noi nu își amintește să-i mai fi văzut. Semănau și cu peștii rotunzi și cu cei plați; aveau ochii foarte apropiați, partea anterioară a corpului mult turtită sau teșită, iar restul trupului rotunjit. Culoarea lor era cafenie-nisipie, cu pete ruginii pe spinare și pe burtă. După cantitatea de noroi cu care sînt totdeauna acoperiți, se pare că trăiesc pe fund, ca peștii plați. Pe stînci se găsesc din belșug scoici și alte cîteva moluște.

Se mai pot vedea foarte multe stele de mare, puține anafise mici și uriașe cantități de bureți, dintre care un soi nu prea răspîndit, aruncat pe țărm de valuri și care are un țesut foarte delicat.

Insectele, deși rare, sînt foarte variate. Printre ele se află lăcuste, fluturi și mai multe soiuri de molii mărunte, fin vărgate; apoi două feluri de libelule, tăuni, muște de cămile, mai multe soiuri de păianjeni și scorpioni, aceștia din urmă destul de mari. Cei mai supărători, dar din fericire nu prea numeroși, sînt țînțarii, precum și niște furnici negre, ale căror mușcături provoacă dureri aproape de nesuportat, însă trecătoare.

Locuitorii pe care i-am întîlnit acolo nu prea aveau o înfățișare fioroasă sau sălbatică, asemenea altor oameni în starea lor; păreau, dimpotrivă, blînzi și veseli, încrezători și neînvidioși față de străini. Aceasta se datorește și faptului că nu prea au ce pierde și nici de ce să se îngrijoreze. În privința activității lor personale sau a iscusinței nu putem

spune mare lucru. Nu se arată prea muncitori ; iar iscusiți sînt pe cît se vede, într-o măsură chiar mai mică decît locuitorii sălbatici ai Țării de Foc, care nu pot nici măcar să născocească ceva cu care să se apere de asprimea climatului, deși au la îndemînă tot ce le trebuie pentru aceasta. Pielea celor de aici este de un negru mat, nu chiar atît de închisă ca a negrilor africani. Părul lor, pe de-a-ntregul lînos, e lipit în șuvițe sau despărțit în mici porțiuni ca al hotentoșilor, din cauză că folosesc un fel de grăsime amestecată cu vopsea sau ocru roșu, cu care își năclăiesc din plin capetele ; poartă bărbi lungi, la fel de năclăite cu vopsea ca și părul de pe cap.¹

În ziua de 30 ianuarie, la ora opt dimineața, iscîndu-se o briză ușoară din apus, am ridicat ancora și am ieșit din Adventure Bay în larg. Am urmat drumul nostru spre răsărit fără a întîlni ceva demn de amintit pînă în noaptea de 6 spre 7 februarie, cînd un marinar, de pe «Discovery», a căzut peste bord și n-a mai putut fi găsit.

La 12 februarie, la patru după-amiază, se ivi pămîntul Noii Zeelande și, curînd după aceea, ancorarăm în strîmtoarea Reginei Charlotte. Aici se apropiară de corăbii mai multe pirogi pline cu băștinași, dar foarte puțini s-au încumetat să vină pe bord, ceea ce părea cu atît mai de neînțeles cu cît le eram bine cunoscut tuturor. Se afla printre ei mai ales unul, față de care arătasem o deosebită bună-tate în tot cursul ultimei mele șederi aici. Acum totuși, nici dovezile de prietenie, nici darurile nu-l putură îndupleca să urce pe corabie. Nu ne-am

¹ Aborigenii Tasmaniei — cum se numește acum această țară — au dispărut aproape cu totul. La ultimul recensămînt (31 decembrie 1858) mai existau doar 14 inși (5 bărbați și 9 femei) la o populație totală de 84 102 oameni, exclusiv militarii (n. ed. engleze).

putut explica această sfială decît presupunînd că se temeau să nu debarcăm ca să răzbunăm moartea oamenilor căpitanului Furneaux.

La 13 februarie am înălțat două corturi, cîte unul de fiecare corabie, pe locul unde le mai înălțaserăm odinioară. Între timp am instalat și observatoarele, iar domnii King și Bayly își începură imediat operațiile.

În tot cursul zilei veniră numeroase familii din diferite părți ale coastei și se aciuară în apropierea noastră ; în jurul nostru nu mai exista nici un singur loc pentru o colibă care să nu fi fost ocupat de ei ; doar porțiunea unde așezasem mica noastră tabără rămăsese liberă.

Ușurința cu care își clădesc colibele este uimitoare. Am văzut vreo douăzeci ce se ridicară pe o bucată de teren care cu o oră mai înainte era acoperită de tufişuri și buruieni. Aduc de obicei o parte din materiale cu ei, iar restul îl găsesc primprejur. Am fost de față cînd un număr de indigeni au debarcat și și-au durat un astfel de cătun.

În afară de localnicii care își aleseseră reședința alături de noi, mai eram vizitați ocazional și de alții, ale căror sălașuri nu erau prea depărtate, precum și de unii ce trăiau la și mai mare distanță. Ca articole de comerț ne ofereau curiozități, pește și femei. Primele două articole erau căutate, cel din urmă însă nu. Marinarii, care prinseseră un fel de dezgust față de acești oameni, fie că nu voiau, fie că se temeau să se amestece cu ei ; urmarea a fost că nu am mai avut nici un caz de părăsire a cantonamentului în favoarea locuințelor băștinașilor.

Printre oaspeții noștri întîmplători era o căpetenie numită Cahura care, după cum aflasem, fusese în fruntea cetei ce omorîse pe oamenii căpitanului Furneaux ; el însuși îl ucisese pe Rowe, ofițerul care

comanda echipa. Trebuie să menționez, pentru cunoașterea caracterului lui Cahura, că după cele auzite de la mulți dintre conaționalii săi, el părea că este mai mult temut decât iubit de ei. Nemulțumindu-se numai să-mi spună că era un om foarte rău, un indigen îmi ceru chiar foarte stăruitor să-lucid; și cred că a fost destul de uimit că nu i-am dat ascultare căci, după concepția lor despre dreptate, acesta ar fi fost singurul lucru bun de făcut. Dar dacă aș fi urmat sfatul tuturor celor ce se pretindeau a fi prietenii noștri ar fi trebuit să stărpesc întreaga rasă, deoarece rînd pe rînd populația fiecărui cătun sau sat îmi cerea să nimicesc pe ceilalți.

La 16 februarie, în revărsatul zorilor, am pornit cu o ceată de oameni în cinci bărci să adun nutreț pentru vite. Eram însoțit de căpitanul Clerke și de mai mulți ofițeri, de Omai și de doi indigeni. Am înaintat cam trei leghe în susul strîmtorii și am debarcat în partea răsăriteană a unui lac unde mai fusesem și altădată. Acolo am cosit atîta iarbă încît am încărcat zdravăn cele două șalupe.

La întoarcere, în josul strîmtorii, ne-am oprit la Grass Cove, memorabilul loc unde au fost măcelăriți marinarii căpitanului Furneaux. În timp ce ne aflam acolo, curiozitatea ne împinse să cercetăm împrejurările în care compatrioții noștri și-au găsit tristul sfîrșit și în acest scop îl folosirăm pe Omai ca interpret. Indigenii de față răspunseră fără șovăială la toate întrebările în legătură cu acest subiect, ca niște oameni care nu au de ce să se teamă că vor fi pedepsiți pentru o crimă de care nu se simțeau vinovați. Știam că nici unul dintre ei nu fusese amestecat în acea nenorocită întâmplare. Ne povestiră că, în timp ce ai noștri stăteau la masă, înconjurați de mai mulți băștinași, unii dintre aceștia furară sau înhățară niște pîine și cîțiva pești, fapt pentru care fură

bătuți. De necaz că fuseseră pedepsiți, provocară o încăierare și doi neo-zeelandezi fură împușcați pe loc de singurele două focuri de pușcă trase, căci înainte ca englezii să aibă timpul să mai tragă un foc, sau să reîncarce puștile, indigenii se năpustiră asupra lor ; i-au biruit datorită numărului lor mare și i-au omorât pe toți.

Am stat acolo pînă pe seară cînd, după ce am încărcat celelalte bărci cu iarbă, țelină și iarbă antiscorbuitică, ne-am imbarcat pentru a ne înapoia pe corăbii, unde cîteva din bărcile noastre nu au ajuns decît la ora unu după miezul nopții ; ocupanții lor au avut norocul să se urce pe bord la timp, căci după aceea s-a stîrnit o adevărată furtună. Pe seară vijelia s-a mai potolit și vîntul, mutîndu-se spre răsărit, aduse vreme frumoasă.

Între timp, mai mult de două treimi din locuitorii strîmtorii își așezaseră sălașele împrejurul nostru. Urcau zilnic în mare număr pe corăbii, în vreme ce marinarii noștri topeau niște grăsimi de focă. Nu cred că vreun groenlandez¹ să fi fost cîndva mai ahtiat după untură de pește decît păreau a fi prietenii noștri de aici. Ei se delectau chiar cu lingerea tingirii ; o singură picătură din acea urît mirositoare untură topită avea în ochii lor valoarea unui strașnic ospăț.

Deoarece strînsesem pe bord atîta fîn și iarbă cît să ajungă vitelor pînă la sosirea în Otaheite — și completasem și proviziile de lemne și apă ale ambelor corăbii, ridicarăm ancora la 24 februarie și ieșirăm din golfuleț.

În timp ce desfăceam parîmele și înălțam pînzele, mulți dintre indigeni veniră să-și ia rămas bun sau,

¹ Cunoscuți prin cantitățile enorme de grăsimi pe care le consumă.

mai curînd, să capete, dacă se putea, cîteva daruri noi, înainte de despărțire. Prin urmare am dat celor două căpetenii ce se aflau printre ei cîte doi porci — vier și scroafă. Ei mi-au făgăduit să nu-i omoare, deși trebuie să mărturisesc că nu prea le-am dat crezare. Mi se spusese că animalele debarcate aici de căpitanul Furneaux și care căzuseră în mîinile băști-nașilor muriseră toate ; dar mai tîrziu am aflat că Tiratu, o căpetenie, avea o mulțime de cocoși și de găini, precum și una dintre scroafe.

Nu mult după ce am ancorat în apropiere de Mortuara, pe marginea sud-estică a strîmtorii, s-au îndreptat spre noi trei sau patru pirogi încărcate cu indigeni ; am început deci cu ei un tîrg însuflețit la care au adus curiozități locale. Într-una din aceste pirogi se afla Cahura, cel ce condusese ceata care măcelărise echipajul de pe barca navei «Adventure». Ne vizita pentru a treia oară fără a arăta nici cea mai mică urmă de teamă.

În dimineța următoare el reveni cu întreaga sa familie, bărbați, femei și copii, în număr de mai bine de douăzeci. Omai a fost cel dintîi care m-a înștiințat că piroga lui se află lîngă bordul corăbiei, întrebîndu-mă dacă trebuie să-l poștească sus pe punte. Îi spusei s-o facă și atunci el aduse căpetenia în cabina mea, zicîndu-mi : «Iată-l pe Cahura ; omoară-l !» După aceea mă mustră foarte serios : «De ce nu-l ucizi ? Pretinzi că în Anglia, dacă un om omoară pe un altul, este spînzurat pentru fapta sa. Acest om a ucis zece oameni și totuși nu vrei să-l ucizi, deși mulți dintre ai lui o doresc, ceea ce ar fi de altminteri foarte bine.» Argumentele lui Omai, deși destul de înțelepte, nu avură nici o trecere la mine ; îl rugai doar să întrebe pe căpetenie pentru ce omorîse marinarii căpitanului Furneaux. La această întrebare Cahura își încrucișă brațele și își plecă

fruntea, arătînd ca cineva prins într-o capcană ; și sînt încredințat că-și aștepta moartea din clipă în clipă. Dar de îndată ce se asigură că nu este în pericol, se înveseli din nou. Cu toate acestea n-a vrut să-mi răspundă de fel la întrebarea pusă, pînă ce nu i-am repetat iarăși și iarăși făgăduiala că nu va avea nimic de suferit. Atunci îndrăzni să ne relateze că unul dintre oamenii lui adusese la tîrg, pentru schimb, o secure de piatră, iar marinarul căruia i-o oferise o luase și nu mai voia nici să i-o înapoieze, nici să-i dea ceva pe ea ; atunci păgubașul înhățase pîinea ca o compensație și așa începuse încăierarea.

Cu cîtva timp înainte de a ajunge în Noua Zeelandă, Omai își exprimase dorința de a lua cu sine în țara lui pe unul dintre localnici. După cîteva zile de la sosire avu prilejul să fie satisfăcut în această privință, căci un tînăr de vreo șaptesprezece sau optsprezece ani, numit Toeiharua, se offeri să-l însoțească. Aflînd că era neclintit în hotărîrea lui de a merge cu noi și că era singurul fiu al unei căpetenii răposate, îi spusei mamei sale că, după toate probabilitățile, el nu se va mai întoarce, dar această știre îi lăsă indiferenți atît pe el cît și pe ea ; tot timpul cît a stat pe bord, în dimineata următoare, cînd venise să-și ia ultimul bun rămas de la fiul ei, mama se arătă foarte veselă și plecă fără să se sinchisească. Un alt băiat de vreo zece ani, numit Kokoa, îl însoțea pe tînăr în calitate de slujitor ; el mi-a fost prezentat de tatăl său, care îl dezbracă lăsîndu-l gol-goluț ; și acesta părea să se despartă de fiul său cu o desăvîrșită indiferență.

Din propriile mele observații, cît și din relatările lui Toeiharua și ale altora, era vădit că neo-zeelandezii trăiesc într-o neînreruptă teamă de a fi nimiciți unii de către alții ; într-adevăr, prea puține dintre triburile lor nu înduraseră samavolnicii, așa cum socotesc ei, din partea unui alt trib, pe care îl pîndeau acum la rîn-

dul lor, așteptînd să se răzbune. Poate că și dorința de a-și asigura o hrană mai bună îi îndemna la aceasta. Cu greu ai putea lua prin surprindere un neo-zeelandez, fie noaptea, fie ziua ; căci cine altul decît el are pricini mai temeinice de a veghea neconținut, de vreme ce salvarea trupului și a sufletului său depinde de asta ? După credința lor, sufletul celui al cărui trup este devorat de dușmani, rămîne sortit unui foc veșnic, în timp ce sufletul unui om care a fost smuls din mîinile ucigașilor săi, ca și cel al unui mort de moarte firească, se înalță spre sălașurile zeilor.

Poligamia este îndeobște admisă printre neo-zeelandezi ; și nu-i deloc lucru de mirare ca un bărbat să aibă două sau trei neveste. Femeile sînt nubile de la o vîrstă foarte timpurie ; iar cele nemăritate se află, pe cît se pare, într-o stare nenorocită.

Deseori, sau mai bine zis întotdeauna, au loc ciocniri între ei, căci după numărul armelor și după dibăcia cu care le mînuiesc, războiul pare a constitui îndeletnicirea lor de căpetenie. Înainte de a începe năvala, își unesc vocile într-un cîntec războinic al cărui tact îl mențin cu toții într-un chip desăvîrșit : apoi se înflăcărează din ce în ce mai mult pînă ce se simt cu prinși de o furie nestăpînită ; însoțesc toate acestea cu cele mai înfricoșătoare strîmbături ale ochilor, gurii și limbii, ca să-și bage în sperieți dușmanii ; lucrul acesta îi face să pară mai degrabă demoni decît oameni în ochii celor neobișnuiți cu un astfel de spectacol și aproape că îngheață sîngele chiar și în vinele celor mai curajoși. Aici trebuie adăugat un amănunt uluitor de rușinos pentru neamul omenesc prin cruzimea lui, amănunt care a putut fi dedus din sălbatica lor purtare ; ei taie bucăți din trupurile dușmanilor încă înainte ca aceștia să fi murit de-a binelea și, după ce le prăjesc la foc, le devorează nu numai fără silă, dar chiar cu o deosebită plăcere.

Ia 25 februarie ne îndepărtarăm de Noua Zeelandă cu pînzele sus ; cînd nu se mai zări uscatul, cei doi tineri aventurieri se căiră amarnic de pasul făcut. Nici cele mai liniștitoare cuvinte de îmbărbătare pe care le puturăm născoci nu prea dădură rezultate. Plîngeau cînd de față cu ceilalți, cînd într-ascuns și, printre văicăreli, înălțau un imn de slavă țării lor. O ținură așa mai multe zile în șir dar, în cele din urmă, uitară și de patrie și de prieteni și se arătară atît de legați de noi de parcă s-ar fi născut în mijlocul nostru.

La 29 martie, în timp ce ne îndreptam spre nord-est, cei de pe «Discovery» făcură semne că zăreau pămînt ; ne dădurăm în curînd seama că era vorba de o insulă nu prea întinsă.

Apropiindu-ne de țărm, am putut desluși cu ochenele mai mulți indigeni înarmați cu sulite lungi și cu măciuci, pe care le mișcau în aer în semn de amenințare sau, după cum tălmăciră unii de pe bord, îmbiindu-ne să coborîm. Majoritatea erau goi ; doar un soi de cingătoare, petrecută printre coapse, le acoperea acea parte a corpului. Unii purtau, aruncate peste umeri, niște bucăți de pînză felurit colorate, albe, vărgate sau bălțate ; pe de altă parte, aveau aproape toți un coif alb pe cap, destul de asemănător cu un turban. Culoarea pielii lor era portocalie-cafenie, iar statura mijlocie.

Lăsară în mare grabă o pirogă mică, la capătul mai depărtat al plajei ; în timp ce eu manevram pînzele în așa fel încît corabia să stea pe loc, doi oameni vîsleau spre noi. Totuși, după puțin timp se opriră locului, ca și cînd le-ar fi fost frică să înainteze, pînă ce Omai, adresîndu-li-se în limba otaheitiană, le potoli în oarecare măsură temerile. Atunci veniră îndeajuns de aproape pentru a lua niște mărgele și cuie, pe care le legarăm de o bucată de lemn și le aruncarăm în pirogă. Omai le puse întrebarea — poate nepotrivită —

dacă mănîncă vreodată carne de om. La care ei răspunseră negativ, cu indignare și silă în același timp. Întrebîndu-l pe unul dintre ei, numit Maurua, de unde are cicatricea de pe frunte, ne spuse că era urmarea unei răni, dintr-o luptă cîu oamenii de pe o insulă așezată înspre nord-est, care le cotopeau cîteodată țara. Indigenii prinseră apoi capătul unei frînghii, însă nu se încumetau să urce pe bordul corăbiei.

Maurua era vînjos și chipeș, dar nu prea tînăr. Trăsăturile și felul lui de a fi păreau plăcute; căci făcu o serie de gesturi amuzante, care vădeau atît bună dispoziție cît și simțul umorului. Pielea lui avea aproape aceeași nuanță cu a oamenilor care trăiesc în cele mai sudice ținuturi ale Europei. Celălalt bărbat nu era atît de arătos. Amîndoi aveau părul lung și drept, negru ca tăciunele, legat în creștetul capului cu o bucătică de pînză. Ca și locuitorii celorlalte insule din acest ocean, purtau cingători dintr-un material făcut din *Morus napyrifera*¹. Erau încălțați cu un fel de sandale făcute din iarbă împletită care, presupuneam noi, le apărau picioarele împotriva stîncii tăioase de mărgean din care era format solul. Purtau bărbi lungi, iar partea dinăuntru a brațelor, de la umăr pînă la cot, precum și cîteva alte locuri erau punctate sau tatuante după obiceiul oamenilor de pe aproape toate celelalte insule din Pacificul de sud. Aveau lobul urechilor perforat în așa hal încît unul dintre ei își pusese acolo un cuțit și niște mărgele, pe care le căpătase de la noi; același indigen mai avea atîrnate de gît două scoici si-defii lustruite și o şuviță de păr omenesc, ușor răsucit. Acestea au fost singurele podoabe pe care le-am văzut. Piroga în care veniseră nu măsura mai mult de trei metri și jumătate și era foarte îngustă, dar solid și

¹ O varietate tropicală de dud.

îngrijit construită. Conduasă cu vîsle, putea fi mînată în amîndouă sensurile fără nici o deosebire.

Am navigat apoi alternativ spre larg și spre țarm și, de îndată ce corăbiile au ajuns într-un loc prielnic, am coborît două bărci pentru a sonda coasta cu scopul de a găsi un loc de acostare. Din același motiv am urcat și eu pe una din ele, luînd cu mine darurile cu care socoteam că aș fi putut cîștiga bunăvoința indigenilor. Îndată ce m-am desprins de corabie, cei doi oameni din luntrea care ne părăsise cu puțin timp înainte vîsli-ră spre barca mea și, acostînd-o, Maurua păși în ea nepoftit și fără a șovăi măcar o clipă.

I-am poruncit lui Omai, care se afla cu mine, să-l întrebe unde puteam debarca, iar el ne-a îndrumat spre două locuri diferite. Mi-am dat însă seama cu părere de rău că nu puteam debarca nici într-o parte nici în alta fără riscul de a ne umple bărcile cu apă, sau chiar de a ni le sfărîma în bucăți. N-am avut mai mult noroc nici în căutarea unui loc de ancorare, căci n-am găsit fundul decît la o lungime de cablu de recife. ¹

Pe cînd ne îndeletniceam astfel cu recunoașterea țarmului, un număr mare de indigeni înarmați se adunaseră pe recif. Maurua, care se afla acum în barca mea, crezînd probabil că înfățișarea lor războinică ne împiedică să debarcăm, le porunci să se retragă. Deoarece mulți se supuseră, socotii că el trebuia să se bucure de oarecare trecere printre ei. Și, într-adevăr, dacă l-am înțeles bine, era fratele regelui. Ațîtasem însă într-atît curiozitatea băștinașilor încît unii din ei se aruncară în apă și, înotînd către bărci, se urcară pe bordul lor fără șovăire. Ne-a fost din cale afară de greu să-i împiedicăm s-o facă și încă și mai greu să-i oprim să care cu ei toate obiectele pe care puteau pune

Erau prea aproape de recife ca să poată ancora.

mîna. În cele din urmă, cînd băgară de seamă că ne înapoiam la corăbii, ne părăsiră cu toții, în afară de oaspetele nostru de la început, Maurua. Acesta, deși nu fără vădite semne de teamă, rămase în barca mea și mă însoți pe bordul corăbiei.

Vitele și toate obiectele necunoscute ce i se înfățișau vederii nu-l surprinseră atît de mult cît ar fi fost de așteptat. Poate că mintea lui era prea îngrijorată de propria sa siguranță pentru a-i îngădui să observe alte lucruri. Nu am putut căpăta multe informații de la el ; de aceea, după ce a stat cîtva timp pe vas, am poruncit unei bărci să-l ducă pe uscat. Dar cum ieși din cabină se întîmplă să se poticnească de una din capre. Curiozitatea biruindu-i acum teama, se opri, se uită la ea și apoi întrebă pe Omai ce fel de «pasăre» era aceea. Neprimind un răspuns prompt, repetă întrebarea către mai mulți dintre cei de pe punte. După ce barca îl duse aproape de mal, sări în mare și înotă pînă la țarm. Nici nu ajunsese bine pe uscat că mulțimea conaționalilor săi se și înghesui în jurul lui, ca și cum îi mîna o vie dorință de a afla de la el ceea ce văzuse ; și rămaseră astfel, în timp ce îi pierdeam din vedere.

În după-amiaza zilei de 30 martie părăsirăm Mangia¹, cum se numea această insulă, și ne continuarm drumul înspre nord toată noaptea și a doua zi pînă la amiază, cînd zărirăm din nou pămînt în direcția nord-nord-est, la depărtare de vreo opt-zece leghe ; a doua zi dimineăța sosirăm în fața capătului nordic al acestui uscat. Trei bărci înarmate fură trimise în căutarea unui loc bun de ancorat și de debarcare. Între timp, cele două corăbii navigau în volte pe lîngă insulă.

¹ Insula Mangia sau Mangaia se află în arhipelagul Cook sau Hervey.

Tocmai cînd plecau bărcile, văzurăm mai multe pirogi venind dinspre țărm, din diferite puncte. Ele se îndreptară întîi către «Discovery» care se afla mai în drumul lor. Nu mult după aceea trei din aceste pirogi, fiecare condusă de cîte un singur om, veniră lîngă bordul navei noastre. Erau lungi și înguste, susținute de balansiere¹. Dăruirăm musafirilor noștri cîteva cuțite, mărgelile și alte mărunțișuri, iar în urma cererii noastre ei ne dădură cîteva nuci de cocos. Dar nu păreau cîtuși de puțin dispuși s-o facă în schimbul obiectelor primite de la noi. Nu aveau deci noțiunea de troc și nici nu arătau că prețuiesc prea mult vreunul din darurile noastre.

În urma cîtorva invitații, unul din ei se urcă pe bord, iar ceilalți doi, încurajați de pilda lui, făcură curînd același lucru. Purtarea lor arăta că nu se simt de loc stingheriți.

După ce plecară, sosi o altă pirogă condusă de un bărbat care-mi aduse în dar un braț de banane; el întrebă de mine rostindu-mi numele așa cum îl învățase Omai, care fusese trimis înainte într-o barcă împreună cu locotenentul Gore. În schimbul acestui gest de politețe îi dădui un topor și o bucată de pînză roșie, iar el, foarte mulțumit, vîsli îndărăt spre țărm. Am aflat după aceea de la Omai că darul îmi fusese trimis din partea regelui sau căpeteniei principale a insulei.

Nu mult după aceea veni spre noi o pirogă dublă, în care se aflau douăzeci de oameni. Cînd se apropiară de corabie începură să recite ceva în cor, unul dintre ei ridicîndu-se în picioare și dînd tonul înaintea fiecărei recitări corale. Cînd își terminară solem-

¹ Balansierul unei pirogi este o stinghie de lungimea ambarcațiunii fixată la 1—2 m de bordul acesteia, în așa fel încît să dea mai multă stabilitate pirogii care, astfel, foarte greu se mai poate răsturna.

nul lor recitativ, veniră bord în bord cu noi și întrebară de șef. Îndată ce mă arătai, îmi trimiseră sus pe corabie un porc și câteva nuci de cocos, iar indigenul mai de seamă din pirogă îmi dădu o bucată de rogojină ca dar suplimentar.

I-am condus pe oaspeții noștri în cabină și prin alte părți ale navei. Câteva obiecte le atrăgeau atenția și le stîrneau întrucîtva uimirea ; dar nimic nu izbutea să le păstreze luarea-aminte nici măcar pentru o clipă. Se temeau să se apropie de cai și de vaci deși, pe de altă parte, n-aveau nici o idee despre firea lor. Oile și caprele intrau însă în sfera cunoștințelor lor, căci înțelesesăm de la ei că le socoteau păsări ! Îi dăruii noului meu prieten ceea ce am crezut că i-ar fi pe plac dar, la plecare, el se arătă mai mult dezamăgit decît mulțumit. Am aflat apoi că ar fi dorit să capete un ciine, animal cu care această insulă nu se putea făli.

Oamenii din pirogi erau în general de statură mijlocie și semănau destul de mult cu cei din Mangia, deși vreo cîtiva aveau pielea de o nuanță mai negricioasă decît oricare din cei văzuți acolo. Aveau fizionomii variate și cîtiva tineri păreau chiar destul de frumoși. Ca și cei din Mangia, purtau cingători de pînză mătăsoasă sau de rogojină fină, ale căror capete, petrecute printre coapse, le acopereau acele părți ale trupului. Podoabe alcătuite dintr-un fel de alamă lată, vopsită cu roșu, pe care erau înșirate boabe dintr-un soi de zîrnă¹, le atîrnau de gît. Aveau urechile găurite dar nedespicate iar picioarele, de la genunchi la călcîie, erau punctate ceea ce îi făcea să pară că sînt încălțați cu cizme. Purtarea lor deschisă și veselă dovedea că erau foarte binevoitori din fire.

Curînd după ce se crăpă de ziuă observarăm câteva pirogi venind spre corăbii : una dintre ele se îndreptă

¹ O plantă erbacee veninoasă, numită și umbra nopții.

spre «Resolution». Indigenii aduceau un porc, niște banane și nuci de cocos, în schimbul cărora cerură un câine și refuzară orice alt lucru pe care-l oferirăm. Pentru a-i satisface, Omai se despărți de câinele său favorit adus din Anglia ; indigenii plecară nespuse de mulțumiți de această achiziție.

Am trimis pe țărm pe locotenentul Gore cu trei bărci, două de pe «Resolution» și una de pe «Discovery». Doi dintre băștinașii care fuseseră pe bord îl însoțeau, iar Omai merse cu el în barcă pentru a-i sluji de tălmaci. Deoarece, când porniră bărcile, corăbiile se aflau la o distanță apreciabilă de insulă, pînă să ne apropiem și noi de coastă se făcu vremea prînzului. Observarăm un număr colosal de indigeni adunați în fața bărcilor. Pentru a le putea urmări mișcările și a fi gata să sărim în ajutorul tovarășilor noștri, m-am apropiat de țărm atît cît era prudent s-o fac. Cîțiva dintre insulari veneau din cînd în cînd la corăbii aducînd în pirogile lor nuci de cocos pe care le schimbau cu orice li se oferea.

Aceste vizite întîmplătoare mă făcură să mă simt mai liniștit în ceea ce privea soarta celor ce debarcaseră. Deși nu puteam afla nimic de la vizitatorii noștri, însuși faptul că se încumetau să vină pe bord părea să ne dea a înțelege că băștinașii de pe țărm nu vor înșela încrederea pe care le-o acordasem. În sfîrșit, puțin înainte de apusul soarelui, am avut mulțumirea să vedem bărcile pornind înapoi. Cînd au ajuns pe bord, am aflat că doar locotenentul Gore, Omai, doctorul Anderson și locotenentul Burney debarcaseră. Faptele zilei mi-au fost apoi raportate în întregime de doctorul Anderson ; eu le voi reda aproape prin cuvintele lui :

„Văd către o mică plajă pe care se adunase un mare număr de indigeni. Mai mulți dintre ei porniră înot spre noi, aducîndu-ne nuci de cocos, iar Omai,

împreună cu conaționalii lor care se aflau în bărcile noastre, le comunicară că doream să debarcăm.

Domnul Burney, primul locotenent de pe nava «Discovery» și cu mine urcarăm într-o pirogă puțin timp înaintea celorlalți ; iar călăuzele noastre, observînd cu băgare de seamă mișcările resacei, ne debarcară în siguranță pe recif. Cîte un insular ne luă de mîna pe fiecare dintre noi, cu gîndul vădit de a ne sprijini în timp ce aveam să pășim pe stîncile aspre spre plajă, unde mai mulți alții ne întîmpinară ținînd în mîna ramuri verzi dintr-un fel de mimoză și ne salutară atingîndu-și nasurile de ale noastre.

De pe plajă am fost conduși prin mijlocul unei mulțimi care se îmbulzea curioasă să ne privească. Am pornit apoi de-a lungul unei alei de cocotieri și am ajuns curînd la un grup de oameni așezați pe două rînduri și înarmați cu ciomege groase. După ce am pășit cîtva timp printre aceștia, am dat de un ins ce părea o căpetenie și care ședea pe pămînt cu picioarele încrucișate, răcorindu-se cu un soi de evantai triunghiular făcut dintr-o frunză de cocotier. În urechi își agățase mari mănunchiuri de pene roșii foarte frumoase ; nici un alt semn nu-l deosebea de restul popoului, deși cu toții ascultau de el.

Pornirăm mai departe, printre oamenii înarmați cu măciuci și ajunserăm la un alt șef, împodobit ca și cel dintîi, care de asemenea ședea făcîndu-și vînt. În același chip am fost apoi însoțiți la un al treilea șef, ce părea mai bătrîn decît cei doi dinainte. Și acesta avea pene roșii înfipite în urechi, iar după ce-l salutarăm ca pe ceilalți, el ne pofti pe amîndoi să stăm jos.

După cîteva minute văzurăm, la o mică depărtare, vreo douăzeci de tinere femei, împodobite cu pene roșii ca și căpeteniile ; se prinseseră într-un dans pe care-l executau după o melodie înceată și gravă, cîntată în cor. Ne scularăm și ne apropiarăm ca să le

vedem ; deși pentru ele păream niște ființe ciudate, își continuară dansul fără a ne acorda nici cea mai mică atenție. Mișcările și cîntecul se îmbinau într-un ansamblu desăvîrșit. În general erau mai mult plinuțe decît zvelte, cu părul negru revărsîndu-se în inele pe ceafă ; aveau un ten măsliniu, ochi negri și adînci. Fiecare fizionomie exprima și bunăvoința și modestia specifică sexului lor în toate părțile lumii, dar care era poate mai remarcabilă acolo, unde natura înfățișa ceea ce producea în forme desăvîrșite, neinfluențată de sentimente și tradiții, neîncătușată de moduri artistice de exprimare.

Indigenii păreau că se străduiesc să ne despartă pe unul de celălalt, fiecare dintre noi fiind închis într-un cerc de admiratori care ne înconjurau privindu-ne atent ; iar cînd am anunțat pe căpetenia de lîngă mine că doream să vorbesc cu Omai, el a respins cu hotărîre cererea mea. În același timp am constatat că oamenii începuseră să-mi fure mai multe lucruri fără valoare pe care le aveau în buzunar. Atunci cînd mi-am luat îngăduința să mă plîng căpeteniei de purtările lor, el le-a dat lor dreptate. Toate aceste împrejurări mă cam îngrijorau, căci indigenii ar fi putut avea de gînd să ne rețină printre ei.

Întîmplîndu-se să vină și locotenentul Burney în locul unde mă aflam eu, i-am spus cele ce bănuiam ; ca să verificăm dacă temerile mele erau întemeiate, încercăm să ajungem la plajă. Dar cîțiva oameni ne opri ră la jumătatea drumului, spunîndu-ne că trebuia să ne întoarcem îndărăt la locul pe care-l părăsisem. Revenind, dădurăm peste Omai care nutrea aceleași temeri. Dar el mai avea și alt motiv de îngrijorare, căci observase că băștinașii săpaseră o groapă ca un cuptor, pe care tocmai o încălzeau ; aceasta nu putea însemna decît că aveau de gînd să ne frigă și

să ne mănânce, după cum obișnuiesc locuitorii Noii Zeelande.

Astfel am fost reținuți cea mai mare parte din zi, când împreună, când despărțiți, dar mereu în mijlocul gloatei care nu se mulțumea numai să ne privească, dar ne cerea adesea să ne și descoperim diferite porțiuni din piele, la a cărei vedere se stârnea de obicei un murmur general de admirație.

Când stăruirăm asupra pricinii pentru care venisem, ne dădură să înțelegem că trebuia să stăm și să mîncăm cu ei ; un porc pe care-l văzurăm curînd după aceea lîngă vatra pregătită și încinsă înlătură temerile lui Omai că va fi băgat el însuși în ea, iar pe noi ne făcu să credem că-l pregăteau, poate, pentru hrana noastră. Într-adevăr indigenii ne aduseră o bucată de purcel gătit, îmbiindu-ne să luăm din ea. Pofta noastră de mîncare pierise însă în urma tensiunii din tot cursul zilei, așa că abia gustarăm, mai mult ca să le facem pe plac, dar fără nici o mulțumire.

Și fiindcă se apropia amurgul, le spuserăm că era timpul să mergem pe bord ; încuviințară pe loc și cărară pe plajă bucatele rămase, pentru a fi transportate cu noi pe corăbii. Ne așezarăm în bărci cu nucile de cocos, bananele și celelalte provizii aduse de ei ; iar noi vîslirăm spre corăbii, încîntați de-a fi scăpat în sfîrșit din mîinile plictisitoarelor noastre gazde.

Ne-a părut însă foarte rău că, simțindu-ne atît de stingheriți, n-am avut prilejul să facem observații asupra regiunii. Căci în tot cursul zilei, rareori am putut ajunge la mai mult de o sută de pași de locul unde ne prezentasem căpeteniilor după debarcare ; prin urmare a trebuit să ne mulțumim cu cele văzute împrejurul nostru. Primul lucru demn de observat care ne-a atras atenția a fost numeroasa populație a insulei, care trebuie să fi fost de cel puțin două mii de suflete. Indigenii aveau în general părul legat în creș-

tetul capului, lung, negru și foarte des. Mulți dintre tineri întruchipau modele statuare desăvârșite, cu un obraz de o delicatețe feminină și cu o înfățișare la fel de prietenoasă.

Nevasta unei căpetenii își legase copilul într-o bucată de pânză roșie ce-i fusese dăruită soțului ei de noi ; părea că-l poartă cu multă duioșie, alăptându-l într-un mod foarte asemănător cu al femeilor noastre. Un alt șef ne-o prezentă pe fata lui, tânără și frumoasă, dar plină de sfiala firească sexului ei. Ne privea cu un fel de curiozitate amestecată cu neliniște, ce nu părea totuși să fie pricinuită de frică, ci exprima mai degrabă uimirea în fața unui spectacol atât de neobișnuit ca acela pe care îl oferea prezența noastră.

Cam o treime dintre bărbați erau înarmați cu ciomege și sulite. Ciomegele măsurau de obicei vreo doi metri lungime, fiind făcute din lemn negru dur, cu capetele în formă de lance, dar mai late, cu vârfurile frumos dințate și totul bine lustruit.

N-am putut afla cum era solul mai spre interiorul insulei, dar înspre mare nu se vedea decât un banc de corali, înalt de vreo trei metri și jumătate, abrupt și greu accesibil ; în unele locuri se găsesc și mici plaje nisipoase în dreptul unor rupturi de teren cu pînă mai lin. Reciful sau stînca ce mărginește peste tot țărmul are diferite lățimi pînă la mare, unde se termină pe neașteptate printr-un zid înalt și abrupt.

Deși debarcarea ofițerilor noștri mi-a îngăduit să îmbogățesc jurnalul cu amănuntele de mai sus, țelul principal pe care îl urmărisem rămăsese în mare măsură neatins ; într-adevăr ziua trecuse fără să obținem de pe insulă provizii în cantitate demnă de a fi menționate. Indigenii avuseseră în schimb un spectacol cu totul nou, pe care probabil nu-l vor mai întîlni vreodată. Cred că doar simpla curiozitate i-a făcut să im-

pună oamenilor noștri asemenea restricții, și să facă uz de diferite mijloace pentru a-i sili să-și prelungească șederea printre ei.

Omai fusese nu numai tălmăciul locotenentului Gore, ci mai îndeplinise în acea zi și un alt serviciu. După povestirea lui, răspunsurile pe care le dăduse tuturor întrebărilor puse de indigeni în legătură cu noi țineau îndestul de domeniul miraculosului. El le-a spus, de pildă, că țara noastră are corăbii mari cât insula lor și că pe bordul lor se află instrumente de război de asemenea dimensiuni încât înăuntrul lor ar putea ședea mai mulți oameni, și că unul dintre ele ar fi fost de ajuns ca să strivească întreaga insulă dintr-o singură lovitură. Asta îi făcu să-l întrebe ce fel de tunuri aveam pe cele două corăbii. El le răspunse că, deși erau desigur mici față de cele pe care le descrisese, totuși, așa cum erau, noi am fi putut, cu cea mai mare ușurință și chiar de la depărtarea la care se aflau corăbiile, să nimicim insula și să ucidem toate sufletele de pe ea. Indigenii stăruiră atunci cu întrebările, pentru a afla în ce chip s-ar fi putut întâmpla așa ceva ; el îi lămuri cum se pricepu mai bine. Din fericire, Omai avea în buzunar câteva cartușe, pe care le scoase la iveală. Gloanțele și pulberea de pușcă au fost supuse cercetărilor ; atunci Omai făcu apel la simțurile spectatorilor, pentru a împlini lipsurile descrierii sale. Așeză cum se cuvine pe pământ, în centrul unui cerc format de indigeni, neînsemnata cantitate de pulbere adunată din cartușe și, cu ajutorul unui tăciune din vatra unde se gătea masa, îi dădu foc. Răbufnirea neașteptată și zgomotul tunător, flăcările amestecate cu fum ce se produsese pe loc, umplură de uimire întreaga adunare ; de atunci nu s-au mai îndoit de puterea înfricoșătoare a armelor noastre, ci au dat deplină crezare tuturor spuselor lui Omai.

Aceasta îi determinase probabil să-i elibereze pe oamenii noștri.

Omai își descoperise aici trei compatrioți ; povestea lor, așa cum o relatează el, este mișcătoare. Vreo douăzeci de persoane din Otaheite se îmbarcaseră pe bordul unei pirogi pentru a trece în insula învecinată, Ulietea. Dar un puternic vînt potrivnic se stîrnise, împiedicîndu-i atît să ajungă acolo, cît și să se întoarcă îndărăt pe insula lor. Cum traversarea plănuită de ei ar fi trebuit să fie foarte scurtă, stocul neînsemnat de merinde se isprăvi curînd. Suferințele ce le îndurară în timp ce erau mînați de furtună sînt de neînchipuit. Petrecură multe zile fără a avea cu ce se hrăni. Măcinați de foame și istoviți, numărul lor se micșoră treptat. Cînd se răsturnă barca, nu mai trăiau decît patru dintre ei. Se ținură totuși agățați de marginea ambarcației pînă ajunseră în văzul oamenilor de pe insulă, care trimiseră îndată pirogi ca să-i aducă pe țarm. De atunci mai murise unul din cei patru. Cei-lalți trei supraviețuitori lăudau mult bunătatea cu care fuseseră primiți aici. Erau atît de mulțumiți de situația lor, încît au refuzat oferta pe care le-am făcut-o la cererea lui Omai, de a le îngădui traversarea spre insulele lor natale pe bordul corăbiilor noastre.“

Deși nu-și atinsese scopul, debarcarea ofițerilor pe insulă nu poate fi considerată decît ca o întîmplare foarte binevenită. Căci în felul acesta am luat cunoștință de un fapt nu numai ciudat, dar și nespus de instructiv. Sensul povestirii de mai sus este evident ; ea explică, mai bine decît o mie de ipoteze ale gînditorilor speculativi, felul în care au ajuns să fie populate odinioară ținuturile despărțite prin ape și mai ales insulele Pacificului de sud, îndeosebi cele ce se află departe de vreun continent locuit, sau chiar unele de altele.

La 3 aprilie, ajutați de o briză lină dinspre răsărit, ne-am trezit în fața insulei Atiu¹; am trimis de îndată pe locotenentul Gore cu două bărci ca să facă rost de ceva nutreț pentru vite. Deoarece nu părea să existe vreun locuitor care să ne împiedice să luăm tot ce am fi dorit, îndată ce bărcile ajunseră în partea apuseană a insulei, navigatorii se și încumetară să coboare pe țărm și debarcară în bune condiții.

Proviziile obținute aici constau din vreo sută de nuci de cocos pentru fiecare corabie; luarăm de asemenea iarbă pentru vite, precum și o cantitate de frunze și ramuri de cocotieri tineri ca și de copaci numiți la Otaheite *wharra*.

Singurele păsări văzute au fost un cuc frumos, castaniu, vârgat cu negru, care a fost împușcat, iar pe țărm câteva chirigițe², o specie de pescăruș mic, stîrci albaștri și albi și numeroase cîrduri de „nebuni”³.

Un marinar a prins o șopîrlă respingătoare la înfățișare care, deși mică, se cățara în fugă pe un copac; au mai fost văzute multe altele.

În vremea aceea nu existau locuitori statornici pe insulă, totuși urme neîndoioase arătau că ea era frecventată cel puțin ocazional. Mai precis, se găsiră câteva colibe goale. Într-una din ele locotenentul Gore lăsa o secure și câteva cuie în schimbul celor luate de noi de acolo.

Îndată ce bărcile fură urcate pe bord, pornirăm din nou spre mieznoapte. Deși insula lui Hervey⁴, descoperită în 1773, nu se afla la mai mult de cincisprezece leghe, nu dădurăm cu ochii de ea pînă dimineața, în zori. În timp ce ne apropiam, am băgat de seamă că mai multe pirogi porneau în întîmpinarea

¹ Insulă în Arhipelagul Cook.

² *Sterna*, păsări asemănătoare rîndunecelor.

³ Păsările *Sula*, de care s-a mai amintit.

⁴ Azi denumită și Insula Cook.

vaselor noastre. În fiecare din ele se aflau de la trei pînă la șase bărbați. Se opriră la o aruncătură de piatră de corabie și trecu vreme pînă ce Omai izbuti să-i convingă să se apropie ; dar nici o rugăminte nu putu îndupleca pe vreunul să se urce pe bord. Dimpotrivă, purtarea lor turbulentă și gălăgioasă nu arăta că ar fi dispuși să aibă încredere în noi sau să ne primească frumos. Aflarăm după aceea că încercaseră să smulgă niște vîsle din barca lui «Discovery» ce plutea bord în bordul ei și că loviseră un marinar care se împotrivise. Tăiaseră de asemenea, cu ajutorul unei scoici, o plasă cu carne ce atîrna la pupa aceleiași corăbii și nu voiseră cu nici un chip să înapoieze prada ; abia mai tîrziu izbutirăm să o răscumpărăm. Cei care se învîrteau pe lîngă corabia noastră se purtau la fel de provocător. Arătară însă repede că aveau cunoștință despre tîrguială și ne vîndură niște pește pe cuie mici, după care erau nespus de ahtiați și pe care le numeau *guri*. Apucau cu mare lăcomie bucăți de hîrtie prețum și orice le aruncam.

Ca aptitudini și temperament păreau să se deosebească foarte mult de băștinașii din Uatiu, deși depărtarea dintre cele două insule nu este prea mare. Culoarea pielii lor era ceva mai închisă și mulți dintre ei aveau o înfățișare sălbatică, fioroasă, asemănătoare cu cea a indigenilor din Noua Zeelandă. Își atîrnau de gît carapace lustruite de stridii de perle — unica lor podoabă personală ; căci nici unul nu adoptase încă moda atît de răspîndită printre băștinașii din acest ocean de a-și împodobi trupurile cu puncte sau tatuări.

Deși prezentau astfel de trăsături distinctiv, am avut totuși dovezile cele mai neîndoielnice că aparțin unei rase comune. Graiul lor era mult mai apropiat de cel din Otaheite decît graiurile din Uatiu sau Mangia.

Vîntul fiind prea slab, ajunserăm abia după ora unu în apropierea coastei de nord-vest a insulei. Am trimis pe locotenentul King cu două bărci înarmate să sondeze și să facă o recunoaștere a coastei în timp ce țineam corăbiile în volte.

Bărcile se înapoiară la ora trei, iar locotenentul King mă încunoștință că nu există nici o posibilitate de ancoraj pentru corăbii și că bărcile ar fi putut debarca numai pe marginea exterioară a recifului, care se găsea la vreun sfert de milă de uscat. El îmi mai spuse că o ceată de băștinași, înarmați cu lănci și cio-mege, coborîse la recif. Dar cum nu aveau motiv să debarce, englezii nu le dădură prilej să-și întrebuinteze armele.

Dacă aș fi avut norocul să fi putut face rost de apă și de iarbă pe vreuna din insulele vizitate înainte, m-aș fi înapoiat, așa cum mă bătea gîndul, spre miazăzi, pînă ce aș fi dat de un vînt dinspre apus. Dar lipsa de provizii ar fi provocat cu siguranță pieirea tuturor animalelor, înainte de a fi ajuns la Otaheite; în schimb nu m-aș fi apropiat cîtuși de puțin de ținta majoră a călătoriei noastre. Iată de ce am luat hotărîrea să mă îndrept spre Insulele Amiciției, unde eram sigur că voi găsi din belșug proviziile de care duceam lipsă.

La 7 aprilie am cîrmit spre vest-sud-vest ajutați de o bună briză de răsărit. Îmi propuneam să mă îndrept întîi spre Middleburgh sau Eoa¹, socotind că, dacă vîntul rămînea prielnic, vom avea destulă hrană pentru vite pînă la sosirea noastră în acea insulă. Dar a doua zi pe la amiază, acele slabe adieri care ne însoțiseră și ne întîrziaseră atîta vreme se porniră din nou, așa că am găsit necesar să ne tragem

¹ Insulă în imediata apropiere a insulei Tongatabu, în Arhipelagul Tonga.

mai la nord, pe latitudinea insulelor Palmerston și Savage, descoperite în 1774, în cursul ultimei mele călătorii ; astfel, dacă era necesar, am fi putut lua de pe ele ceea ce ne trebuia.

În zorii zilei de 13 aprilie zărirăm în cele din urmă insula Palmerston, la depărtare de vreo cinci leghe. Totuși nu ajunserăm în dreptul ei decît la ora opt în dimineața următoare. Patru bărci, cu cîte un ofițer în fiecare, porniră să cerceteze coasta în vederea celui mai potrivit loc de debarcare.

Bărcile examină întîi partea cea mai sud-estică și, dînd greș acolo, vîsliră spre răsărit unde avurăm mulțumirea să-i vedem debarcînd. Ținutul nu era locuit.

Pe la ora unu se întoarse la bord una dintre bărci, încărcată cu iarbă antiscorbutică și cocotieri tineri ceea ce, în situația de față, constituia un adevărat ospăț pentru vite. Înainte de înserat am coborît pe țărm într-o barcă mică, întovărășiți de căpitanul Clerke.

Găsirăm toată lumea lucrînd vîrtos și constatarăm că debarcaderul era într-un golfuleț. Prin tufișurile din fața mării și chiar în interiorul insulei descoperirăm numeroase păsări-fregate, păsările tropicului și două soiuri de «nebuni» care, în acea perioadă, își depuneau ouăle și erau atît de blînde încît ne lăsau să le luăm în mîini.

Pe recif, în apropierea lacului interior, se afla un banc mare de corali, aproape orizontal, care alcătuia poate una din cele mai fermecătoare priveliști ale naturii. Temelia lui era fixată de țărm, dar ramificațiile pătrundeau atît de mult în mare încît nu puteau fi deslușite ; părea deci suspendat în apa care se adîncea deodată, căci la depărtarea de cîtiva pași trebuie să fi măsurat doisprezece-treisprezece metri. În timpul acela marea era ca oglinda, iar soarele, care strălucea din plin, scâlda diferitele neamuri de mărgean în cea mai frumoasă lumină. Acest tablou căpăta viață da-

torită numeroaselor specii de pești ce păreau că lunecă în siguranță printre corali.

În afara unei mici bucăți de pirogă găsită pe plajă și care probabil fusese adusă de valuri de pe altă insulă, nu descoperirăm nici un semn care să fi dovedit că trecuseră vreodată oameni pe aici.

După ce s-au încărcat bărcile, m-am întors pe bord, lăsându-l pe locotenentul Gore cu un grup să înnopteze pe țărm, pentru ca a doua zi dis-de-dimineată să se apuce din nou de treabă.

Am petrecut deci această zi, ca și cea precedentă, adunînd nutreț pentru vite. Deoarece pe la apusul soarelui strînsesem o provizie suficientă, am poruncit ca toată lumea să vină pe bord. Fiind însă vînt prea slab, sau chiar de loc, am hotărît să aștept și să folosesc ziua următoare pentru a culege nuci de cocos de pe insula cea mai apropiată, unde observasem că se aflau palmieri mai mulți decît în locul unde debarcasem.

Înînd seama de aceasta, ne-am îndreptat cu bărcile spre partea apuseană a acelei insule, am debarcat fără multă greutate și am pus îndată oamenii să adune nuci de cocos, care se găseau din belșug. În foarte scurt timp Omai, care mă însoțea, prinse cu o pîlă atîta pește că putea îndeestula masa de prînz a întregului grup de pe țărm; el trimise însă o parte din ei și celor două corăbii. În această regiune trăiau numeroase păsări, îndeosebi fregate și păsările tropicului, așa că ne ospătarăm din belșug cu carnea lor. Trebuie să subliniez, ca să nu nedreptățesc pe Omai, că el ne-a fost de cel mai mare folos în aceste excursii. Nu numai că prindea peștii, dar îi și gătea, atît peștii cît și păsările pe care le vînam noi; își făcuse un cuptor de pietre încălzite după obiceiul din patria lui, dînd dovadă de o îndemînare și o voioșie care-i făceau multă cinste.

Văzurăm că această insuliță era cam o dată și jumătate mai mare decât cealaltă și aproape în întregime acoperită de cocotieri. Nu de mult, probabil, fusese aruncată aici o tânără broască țestoasă, deoarece mișuna încă de viermi. În recife găsirăm scorpioni, niște insecte și un mare număr de pești.

La urma urmelor nu ne-am pierdut vremea degeaba ; căci am adunat de pe ultima insuliță vreo mie două sute de nuci de cocos, care au fost împărțite frățește întregului echipaj.

Cele nouă sau zece insulițe joase, cunoscute sub denumirea de insulele Palmerston, pot fi luate drept capetele sau culmile aceluiași recif coralier ce face legătura dintre ele, fiind acoperite numai cu un înveliș subțire de nisip, dar îmbrăcate, după cum s-a spus, cu arbori și plante.

Arșița, foarte puternică de vreo lună, devenise acum și mai neplăcută din cauza anotimpului ploios ce se apropia și, datorită umezelii crescînde, amenința să fie în curînd dăunătoare sănătății. Este totuși demn de remarcat că, deși singurele merinde proaspete pe care le-am putut procura după ce am părăsit Capul Bunei Speranțe au fost cele din Noua Zeelandă, nu exista deocamdată nici un bolnav pe bord ; apariția maladiei se putea datora fie îndelungatei alimentații cu carne sărată, fie variațiilor de climă.

În noaptea de 24 spre 25 aprilie am trecut prin dreptul insulei Savage pe care o descoperisem în 1774. Am ținut cîrma spre miazăzi, după care m-am tras către Anamuka ¹.

Cum s-a crăpat de ziuă, ne-au vizitat vreo șase-sapte pirogi din diferite insule, care aduceau fructe, rădăcini, doi porci, mai multe orătănii, cîteva porum-

¹ Anamuka sau Namuka este o insulă din Arhipelagul Tonga în grupul Hapai.

bei mari de pădure, cîrstei și lișițe mari, de culoarea toporașilor. Indigenii ni le dădură pe toate în schimbul mărgelilor, cuielor și securilor. Mai aveau asupra lor și alte articole de negoț ; dar am dat dispoziții să nu se cumpere nici o curiozitate pînă ce corăbiile nu-și vor fi achiziționat proviziile necesare și pînă cînd nu voi fi îngăduit eu cumpărarea lor. Știam din experiență că dacă toți oamenii noștri începeau, fiecare după cheful lui, să negocieze cu băștinașii, s-ar fi iscat nenumărate certuri ; am poruncit deci ca, atît pe bord cît și pe țărm, anumite persoane să dirijeze tîrgul și am interzis tuturor celorlalți să se amestece. Înainte de amiază, locotenentul King, pe care îl trimiseseam la Komango, se înapoie cu șapte porci, cîteva găini, o cantitate de fructe și de rădăcini și ceva iarbă pentru vite. Grupul lui fusese tratat cu multă bună-cuviință la Komango. Locuitorii nu păreau numeroși ; iar colibecele lor, foarte apropiate unele de altele și așezate îndărătul unei alei de bananieri, nu aveau nimic deosebit. Nu departe de ele se afla un lac mărșor cu apă dulce, destul de bună ; dar nu se vedea nici un pîrîu. Împreună cu locotenentul King venise pe bord căpetenia insulei, care se numea Tubau-langi — și un altul al cărui nume era Taipa. Ei îmi aduseră în dar un porc, îmi făgăduiră alte merinde pentru ziua următoare — și se ținură de cuvînt.

Am ancorat acum exact în același loc în care ancorasem cînd vizitasem Anamuka în urmă cu trei ani și ne aflam probabil acolo unde ancorase, în 1643, Tasman, primul descoperitor al acestei insule și al unora din cele învecinate.

A doua zi am coborît pe uscat însoțit de căpitanul Clerke. Tubau, căpetenia insulei, ne conduse pe mine și pe Omai la locuința sa. Văzurăm că este așezată pe un încîntător petic de pămînt în mijlocul plantației sale. Cît timp am stat pe țărm, am dobîndit prin

schimb cîtiva porci și ceva fructe ; înainte să ajungem din nou pe bord, corăbiile erau înțesate de indigeni. Cum prea puțini dintre ei veniseră cu mîna goală, aveam acum din belșug toate proviziile proaspete trebuincioase.

După-amiază am debarcat din nou cu un grup de marinari ; în acest timp caii și celelalte vite care se aflau într-o stare mai proastă au fost transportate pe țarm. Totul fiind rînduit spre mulțumirea mea, m-am înapoiat pe vas la apusul soarelui, lăsînd locotenentului King comanda pe insulă.

A doua zi, 3 mai, începură feluritele noastre îndeletniciri de uscat. Pe seară, înainte ca băștinașii să se retragă de la cantonamentul nostru, Taipa le ținu cîtva timp o cuvîntare foarte aprinsă. Nu prea ghicirăm despre ce era vorba, dar înțeleserăm că le dădea instrucțiuni cum să se poarte cu noi și-i îndemna să aducă la tîrg produsele insulei. Am simțit urmările bune ale elocinței sale după cantitatea îmbelșugată de provizii pe care le-am primit a doua zi.

În ziua de 6 mai ne vizită un șef de la Tongatabu¹ numit Finau, pe care Taipa binevoi să ni-l prezinte ca rege al tuturor Insulelor Amiciției. Toți băștinașii îl primiră cu salutul local și anume plecîndu-și capetele pînă la picioarele lui, ale căror tălpi le atingeau cu fiecare mînă, întîi cu palma și apoi cu dosul mîinii. Era neîndoielnic că o persoană întîmpinată cu atîta cinstire nu putea fi decît însuși regele.

L-am vizitat pe acest mare om după-amiază ; în prealabil promisem în dar de la el doi pești aduși pe bord de unul dintre slujitorii săi. Îndată ce am debarcat, el a venit să mă întîmpine. Avea vreo treizeci de ani, era înalt, dar subțire ; din cîți oameni văzusem

¹ Cea mai de seamă insulă din Arhipelagul Tonga sau Amiciției.

pe aici, trăsăturile lui seamănau cel mai mult cu ale europenilor. După o scurtă ședere, noua noastră cunoștință și vreo cinci-șase dintre însoțitorii săi mă întovășiră pe bord. Tuturor le făcui daruri potrivite și-i ospătai în felul care socoteam că le-ar fi mai plăcut.

Seara i-am condus pe țărm în barca mea, în care căpetenia porunci să fie puși trei porci ca răspuns la darurile primite de la mine.

În prima zi a sosirii noastre la Anamuka, unul dintre indigeni furase de pe corabie un topor mare. M-am adresat acum lui Finau, care a fost oaspetele meu la 8 mai, cerîndu-i să facă uz de autoritatea lui pentru a mi se restitui obiectul ; indigenii îl ascultară atît de prompt încît toporul a fost adus pe bord în timp ce noi ne aflam la masă. Localnicii ne-au dat foarte adeseori prilejul să simțim cît de pricepuți erau la hoții. Chiar unii dintre mai marii insulei nu socoteau că această îndeletnicire ar fi mai prejos de rangul lor, iar pe cei din pătura inferioară bătaia cu biciul nu-i mișca mai mult decît pe niște stane de piatră. Cînd vreunul dintre ei se împlă să fie prins asupra faptului, căpeteniile insulei, departe de a interveni în favoarea lui, ne sfătuiau adesea să-l ucidem. Deoarece preferam să nu aplicăm o asemenea pedeapsă, făptașii scăpau de obicei foarte ieftin. Căpitanul Clerke descoperi în cele din urmă cum să se poarte cu hoții și tratamentul păru a avea oarecare rezultate : îi dădea pe mîna bărbierului și punea să li se radă capul, însemnîndu-i astfel și făcîndu-i de rîsul confrăților lor ; iar oamenilor noștri le poruncise să-i țină la distanță și să nu le mai dea pe viitor prilejul de a-și repeta relele apucături.

Aflînd că am gînd să plec de-a dreptul la Tongatabu, Finau stăruie cu tărie să-mi schimb planul și se împotrivea atît de categoric, de parcă ar fi avut cine știe ce de cîștigat dacă m-aș fi răzgîndit. În locul

acestui proiect, el îmi recomanda călduros o insulă, sau mai curînd un grup de insule, numit Hapai, spre nord-est. Acolo, ne asigura el, am putea căpăta cu cea mai mare ușurință îmbelșugate provizii de toate felurile ; și, pentru a da greutate sfatului său, se legă să ne însoțească personal. M-a convins ; am ales insula Hapai ca viitoare escală. Întrucît nu mai fusese vizitată de vreo corabie europeană, cercetarea ei concorda cu țelurile mele.

În zorii zilei de 16 mai, după cîteva întîmplări fără însemnătate, cîrmirăm spre nord-est, către Hapai, care se vedea în zare. Ancorarăm a doua zi. Corăbiile se umplură între timp de indigeni. Aceștia aduceau de pe țărm porci, găini, fructe și rădăcinoase pe care le schimbau cu securi, cuțite, cuie, mărgelile și pînză. După ce am debarcat la miazănoapte de Lesuga, puțin în dreapta locului unde oprisem corabia, m-am dus pe uscat însoțit de Omai și de Finau.

Căpetenia mă conduse la o colibă din apropierea plajei, pe care văzusem cu cîteva clipe înainte că o pregăteau pentru primirea noastră ; Finau, Omai și cu mine luarăm loc înăuntru. Ceilalți șefi și mulțimea făcură roată în jurul nostru pe dinafară și se așezară jos cu fața spre noi. Mă întrebă apoi cît de mult am de gînd să rămîn acolo. După ce le-am declarat că cinci zile, Taipa primi ordin să vină și, așezîndu-se lîngă mine, să proclame acest lucru de față cu poporul. El ținu atunci o cuvîntare în mare parte dictată de Finau. După cum am aflat de la Omai, prin conținutul ei li se cerea tuturor, atît bătrînilor cît și tinerilor, să mă socotească drept un prieten care avea de gînd să stea la ei cîteva zile ; că în cursul șederii mele nu trebuiau să fure nimic, nici să mă supere în vreun fel ; că era de așteptat ca ei să aducă porci, găini, fructe și alte alimente la corăbii, unde vor primi în schimb cutare și cutare lucruri, pe care el le enu-

meră. Apoi Taipa se folosi de prilej și mă înștiință că se cuvenea să fac un dar căpeteniei insulei, al cărui nume era Iraupa. Nu mă prinse nepregătit, căci îi dădui niște lucruri care îi depășiră cu mult așteptările. Această mărinimie față de el abătu asupra mea cereri de aceeași natură din partea a două căpetenii din alte insule aflate acolo, precum și din partea lui Taipa însuși.

După ce văzurăm locul de unde se putea lua apă, ne înapoiarăm la coliba în care fuseserăm primiți și am găsit acolo un porc copt și câteva batate, aburind de fierbinți, gata să fie aduse pe bord pentru prânzul meu. Îl invitai pe Finau și pe prietenii săi să ia parte la ospăț și ne imbarcarăm ca să mergem pe corabie; dar numai el se așeză cu noi la masă. După-prânz l-am condus pe țărm și, înainte de a face cale-ntoarsă, am primit darurile sale: o mare și frumoasă broască țestoasă și o grămadă de batate. Aveam un abundent stoc de provizii, deoarece în cursul zilei căpătasem prin schimburile de la bordul corăbiei vreo douăzeci de porci mici, în afară de fructe și rădăcini.

A doua zi dis-de-dimineată, Finau și Omai, care se ținea scai de șef și dormea acum pe țărm, veniră pe bord. Scopul vizitei lor era să-mi solicite prezența pe insulă, unde văzui că se și adunaseră o mulțime de oameni. Ghiceam că se pregătea ceva puțin obișnuit, dar nu mi-am putut da seama ce anume și nici Omai nu era în stare să mă lămurească.

Nu mult după ce am debarcat, văzurăm venind aproape o sută de indigeni încărcati cu batate, fructe de pîine, banane, nuci de cocos și trestie de zahăr. Ei își depuseră poverile în două grămezi în stînga noastră. Curînd după aceea sosiră alții, purtînd aceleași mărfuri, pe care le așezară în alte două grămezi, în dreapta. Lîngă cele din dreapta erau legați doi porci

și șase găini, iar lîngă cele din stînga șase porci și două broaște țestoase.

După ce rînduiră frumos acest dar îmbelșugat de merinde și după ce-l așezară cît mai la vedere, aducătorii lui se pierdură în mulțimea ce forma un cerc mare în jurul nostru. Îndată după aceea, cîțiva bărbați înarmați cu ciomege făcute din crengi verzi de cocotieri intrară în cercul din fața noastră. Aceștia defilară timp de cîteva minute și apoi se retraseră, jumătate într-o parte, jumătate în cealaltă, așezîndu-se în fața privitorilor. Curînd începu spectacolul și ne desfătara cu lupte corp la corp. Într-una din tabere, un luptător se scula și, înaintînd, îi provoca pe cei din partea adversă mai mult prin gesturi elocvente decît prin cuvinte să trimită pe unul dintre ai lor să se lupte cu el. Dacă provocarea era acceptată, ceea ce se întîmpla de obicei, cei doi combatanți luau atitudinile convenite și începea lupta, care continua pînă ce unul sau celălalt se declara învins, sau pînă li se fărîmau armele. Îndată ce o luptă lua sfîrșit, învingătorul se chină jos cu fața spre căpetenie, apoi se ridica și se îndepărta. În același timp, cîțiva bătrîni ce păreau a fi arbitri își exprimau satisfacția în cîteva cuvinte, iar mulțimea, îndeosebi cei din tabăra cărora era învingătorul, îi slăveau victoria prin două sau trei urale.

Acest spectacol se întrerupea din cînd în cînd pentru cîteva minute. În clipele de răgaz aveau loc întreceri de trîntă sau bătaie cu pumnii. Primele semănau cu cele din Otaheite, iar cele din urmă nu se deosebeau prea mult de cele practicate în Anglia. Dar ceea ce ne-a încremenit de uimire a fost fapta a două fete voinice care pășiră în fața mulțimii și începură să boxeze fără nici un fel de ceremonie și cu tot atîta meșteșug ca și bărbații. Această competiție nu dură totuși mai mult de jumătate de minut și una dintre

ele se lăsa păgubașă. Eroina biruitoare fu la fel de aplaudată de spectatori, ca și câștigătorii învingători de celălalt sex. Noi arătarăm oarecare nemulțumire față de această parte a spectacolului, ceea ce nu împiedică pe alte două femei să intre în arenă. Acestea păreau să fie pline de energie și și-ar fi tras desigur una altelea câte o chelfăneală zdravănă, dacă două femei bătrâne nu s-ar fi amestecat să le despartă. Toate luptele aveau loc în mijlocul a cel puțin trei mii de oameni și se desfășurau într-o atmosferă desăvârșită de bună dispoziție generală.

Îndată ce se termină spectacolul, căpetenia mă înștiință că grămezile de merinde din dreapta îi erau hărăzite lui Omai, iar cele din stînga, ce alcătuiau vreo două treimi din cantitatea întreagă, mi se dăruiau mie. El adăugă că le putem duce oricînd voiam pe corabie, dar că nu este nevoie să pun marinarii să le păzească, deoarece trebuia să fiu sigur că nu se va șterpeli nici măcar o singură nucă de cocos. Așa s-a și întîmplat, căci am lăsat toate proviziile acolo și m-am înapoiat pe corabie pentru a prînzî, luînd cu mine pe șef, iar cînd au fost transportate pe bord în cursul după-amiezii nu lipsea nimic. Erau atît de numeroase încît încărcarăm cu ele patru bărci; nu puteam decît să fiu uluit de mărinimia lui Finau, căci acest dar întrecea cu mult pe toate celelalte căpătate de la vreunul din suveranii diferitelor insule pe care le vizitasem în Oceanul Pacific. Nu mi-am pierdut timpul încercînd să-l conving pe prietenul nostru că nu eram nesimțitor față de dărnicia lui și, înainte ca el să plece de pe vas, i-am oferit din mărfurile mele pe acelea care ghicisem că le prețuia cel mai mult.

Finau își exprimase dorința de a-i vedea pe soldații din marină făcîndu-și exercițiile militare. Întrucît voiam să-i satisfac curiozitatea, a doua zi dimineața am poruncit să coboare pe țărm toți militarii din cele două

corăbii. După ce executară diverse manevre și traseră mai multe salve, de care marea gloată de privitori păru foarte încântată, căpetenia ne oferi la rîndul său o demonstrație care, așa cum am apreciat cu toții, a fost efectuată cu o îndemînare și o precizie ce depășea cu mult proba de exerciții militare ce o dădusem noi. Era un fel de dans, atît de fundamental diferit de tot ceea ce văzusem vreodată, încît mă tem că descrierea mea nu poate să ofere o imagine cît de cît corespunzătoare. Executat de bărbați, luau parte la el o sută cinci persoane. Fiecare dintre ei ținea în mînă un instrument frumos lucrat, avînd forma unei vîsle, lung de șaptezeci și cinci de centimetri, înzestrat cu un mîner mic și o lamă subțire, așa încît era foarte ușor. Cu aceste instrumente executară multe și felurite figuri, fiecare din ele însoțite de o mișcare diferită. La început, executanții erau înșirați pe trei rînduri; prin evoluții variate, fiecare om își muta apoi locul în așa fel încît cei ce fuseseră în spate ajungeau în față. Dar nu rămîneau mult în aceeași poziție. Se desfășurau cînd în șir, cînd în semicerc și, la urmă, alcătuiră două coloane pătrate. În timp ce ultima mișcare era în curs de îndeplinire, unul dintre ei se desprinsese de grup și execută în fața mea un dans grotesc, cu care demonstrația luă sfîrșit.

Ca instrumente muzicale aveau două tobe sau, mai bine-zis, doi bușteni scobiți, din care scoteau cîteva note izbindu-i cu două bețe. Totuși mi se păru că aceste sunete îi ajutau mai puțin pe dansatori decît melodia corului, în care își uneau vocile toți executanții în chip simultan. Cîntecul nu era lipsit de o plăcută armonie, iar toate mișcările corespunzătoare se săvîrșeau cu atîta îndemînare încît numerosul corp de dansatori părea să acționeze deodată, ca și cum ar fi fost un singur mare mecanism. Toți am fost de părere că un asemenea spectacol ar fi găsit aprobări unanime

pe o scenă europeană. Pe de altă parte depășea atât de mult orice încercare a noastră de a le oferi distracții încît indigenii păreau să se mîndrească de superioritatea ce-o dovedeau. Cît despre instrumentele noastre muzicale, indigenii nu le prețuiau nici cîtuși de puțin, în afară de tobă și, chiar și pe asta, n-o socoteau așa de bună ca a lor.

Pentru a-i face să-și formeze o părere mai favorabilă despre distracțiile noastre și pentru a-i face să se pătrundă de înțelesul adînc al cunoștințelor noastre superioare, am dat dispoziții să se pregătească niște jocuri de artificii și, după căderea amurgului, le-am lăsat să se desfășoare în fața lui Finau, a altor căpetenii și a unei uriașe mulțimi de băștinași. Rachetele noastre de apă și mai ales cele de aer îi fermecară și-i uluiră dincolo de orice închipuire, așa că balanța se răsturnă în favoarea noastră.

Asta însă nu păru decît să-i ațîțe ca să ne arate noi forme ale neobișnuitei lor măiestrii ; îndată ce focurile artificiilor se stinseră, indigenii începură o întreagă suită de dansuri. În chip de preludiu așezară în fața noastră, în mijlocul cercului, o orchestră sau un cor compus din optsprezece bărbați. Vreo patru-cinci dintre ei țineau în mînă bucăți mari de bambus, lungi de la unul pînă la doi metri, avînd capătul superior deschis, iar celălalt astupat printr-un nod. Acest capăt închis îl izbeau într-una de pămînt, dar încet ; produceau astfel diferite sunete, după lungimea instrumentelor, toate însă din registrul de bas sau de voce joasă ; și, pentru contrabalansare, alt băștinaș lovea neconținut și repede, cu două bețe, într-o bucată din același lemn, despîcată și așezată în lung pe pămînt ; el scotea în acest chip un sunet tot atît de ascuțit pe cît erau de grave sunetele produse de ceilalți. Restul cetei, ca și cei ce băteau cu bucățile de bambus, cîntau o melodie înceată și lină, care îmblînzea atît de

bine notele mai aspre ale instrumentelor descrise mai sus încît nici un ascultător, oricît de obișnuit ar fi fost cu cele mai desăvîrșite și felurite modulații de sunete, nu putea să nu recunoască ce impresie puternică și plăcută trezeau aceste simple armonii.

Imediat ce isprăviră, se arătară nouă femei, care se așezară în fața colibeii unde se afla căpetenia. Apoi se ridică un bărbat care o lovi pe prima dintre femei pe spinare cu amîndoi pumnii strînși unul lîngă altul. Continuă în același mod cu a doua și cu a treia, dar pe a patra, nu știu dacă din întîmplare sau premeditat, în loc de spinare, o lovi în piept. Atunci se ridică imediat un om din mulțime și îl culcă la pămînt cu o lovitură în cap, după care îl luară de acolo fără cea mai mică gălăgie sau dezordine. Dar aceasta nu le scuti pe celelalte cinci femei de ciudata datină sau, poate, ceremonie necesară ; căci un alt executant îi luă locul celui ce le tratase astfel. Nécazurile lor nu se isprăviră nici de data aceasta ; cînd dansară, avură neplăcerea de a-și vedea reprezentația de două ori dezaprobată, fiind deci nevoite s-o repete.

Curiozitatea celor două tabere era acum îndeajuns de potolită în urma diverselor distracții pe care le-am descris ; am început prin urmare să privesc în jurul meu. A doua zi am făcut o plimbare în insula Lifuga, despre care eram curios să aflu cîte ceva. Descoperii că întrecea insula Anamuka în mai multe privințe. Plantațiile erau mai numeroase și mai întinse, Duzii¹ acopereau mari porțiuni de teren, iar plantațiile erau bine înzestrate cu rădăcinoase și fructe ; ele sînt produsele naturale ale insulei. Am mai adăugat și eu cîteva, semănînd porumb, pepeni, dovleci și altele asemănătoare.

¹ Este vorba de *Morus papyrifera*, o varietate de dud tropical.

Insula nu are mai mult de treisprezece kilometri în lungime, iar unele locuri nu depășește patru-cinci kilometri în lățime. Partea ei răsăriteană, expusă alizeului, înaintează în larg printr-un recif, de care valurile oceanului se sparg cu multă violență.

La întoarcerea mea din excursie am găsit o pirogă mare cu pînze, legată de pupa corăbiei. În ea se afla Latulibaula, pe care îl văzusem la Tongatabu în cursul ultimei mele călătorii și pe care-l socotisem pe vremea aceea regele insulei. Ședea în pirogă cu aceeași gravitate care îl caracterizase și în trecut și n-am putut prin nici un fel de rugăminți să-l înduplec să urce acum pe bord. Mulți dintre insulari erau de față și ei îl numeau cu toții *areki*, ceea ce înseamnă rege. Nu auzisem niciodată pe vreunul din ei să dea un asemenea titlu lui Finau, cu toată autoritatea de care se bucura acesta printre ei, atît aici, cît și la Anamuka; începui deci să bănuiesc că nu el ar fi regele, deși prietenul său, Taipa, se străduia să mă convingă de aceasta. Finau se afla și el pe bordul corăbiei mele, dar nici unul din cei doi oameni de vază nu păreau că-l bagă în seamă pe celălalt.

În dimineța zilei de 23 mai, pe cînd ne pregăteam să dezlegăm ogoanele vasului pentru a părăsi insula, Finau, cu primul său sfetnic Taipa, veniră lîngă bordul nostru într-o pirogă cu pînze și mă înștiințară că au de gînd să pornească spre Vavau, o insulă care, ziceau ei, se află spre miazănoapte, la două zile de Hapai. Voiau să mă facă să cred că ținta călătoriei lor era să-mi aducă o provizie suplimentară de porci și niște tichii cu pene roșii, pe care Omai să le ducă la Otaheite, unde sînt foarte prețuite. Finau mă asigura că se va întoarce în patru sau cinci zile și mă ruga să nu ridic pînzele pînă la înapoierea sa cînd, îmi răgăduia el, mă va însoți la Tongatabu. Cum socotam că ar fi un bun prilej de a cunoaște insula Vavau, i-am

propus să mergem într-acolo cu corăbiile ; dar el nu păru să se bucure de acest plan și, ca să mă facă să renunț, îmi spuse că nu voi găsi pe acea insulă nici port, nici loc de ancorare. Am consimțit deci să aștept întoarcerea lui rămînînd în același loc, iar el porni pe dată.

În timpul plimbării mele din 25 mai mi s-a întîmplat să intru într-o casă unde am găsit o femeie ce rădea capul unui copil cu un dinte de rechin înfipt în capătul unui băț. Observai că ea umezea mai întîi părul cu o cîrpă muiată în apă, întrebuițînd instrumentul pe partea udată în prealabil. Operația părea să nu-l doară pe copil, iar părul era ras tot atît de bine pe cît ar fi făcut-o un brici de al nostru. Îndemnat de cele văzute, încercai îndată pe pielea mea unul din acele ciudate instrumente și constatai că era un înlocuitor excelent al briciului. Totuși, bărbații de pe aceste insule recurg la un alt procedeu pentru a-și rade bărbile. Ei execută operația cu două scoici : pe una o așază sub un smoc mic din barbă, pe care îl taie apoi cu cealaltă, aplicată deasupra. În felul acesta sînt în stare să se radă foarte aproape de piele. Procedeu este într-adevăr destul de plictisitor, dar nu dureros ; printre ei se află unii bărbați ce par a se îndeletnici cu această meserie. În cursul șederii noastre acolo, ne obișnuisem să-i vedem atît pe marinarii noștri mergînd pe țărm ca să li se dea jos bărbile după moda din Hapai, cît și pe căpeteniile lor venind pe bord spre a fi rași de bărbierii noștri.

Cum în prezent nu se mai aducea ia corăbii aproape nimic din produsele insulei, am hotărît să schimbăm locul și, în după-amiaza zilei de 26 mai, m-am mutat într-un golf care se găsește între capătul sudic al Lefugei și capătul nordic al Hulaivei, unde am ancorat.

Lîngă capătul sudic al insulei Lefuga am dat de o movilă artificială. După mărimea unor copaci ce creș-

teau pe ea am înțeles că fusese înălțată în timpuri îndepărtate. Am socotit că are o înălțime de vreo doisprezece metri. La poalele acestei măguri se afla o piatră ce trebuie să fi fost tăiată dintr-o stîncă de corali. Era lată de un metru și douăzeci, groasă de șaptezeci și cinci de centimetri și înaltă de patru metri douăzeci ; indigenii de față ne spuseră că abia jumătate din lungimea ei ieșea deasupra solului. O numeau *Tangata Areki*¹, și ziceau că fusese așezată anume, ca și măgura înălțată de către strămoșii lor, în amintirea unui rege ; dar în ce vremuri străvechi nu știa nici unul să spună.

Pe la amiază sosi la pupa noastră o mare pirogă cu pînze, în care se găsea o persoană numită Futafaihi ori Paulaho sau în ambele feluri ; după cum ne spuseră băștinașii ce se aflau în acea clipă pe bord, era regele insulei Tongatabu și al tuturor insulelor învecinate. Avînd atît interesul cît și plăcerea să fiu curtenitor cu toți oamenii de vază, îl invitai pe Paulaho pe bord, fără să cercetez veracitatea titlurilor ce și le asuma ; el aduse cu sine în dar doi porci grași, deși nu atît de grași ca el. Dacă greutatea trupului ar putea da greutatea în rang sau putere, atunci ar fi fost de bună seamă în această privință cel mai eminent personaj pe care-l văzusem vreodată. Găsii că era om așezat și cu mintea cumpănită. Examină cu o deosebită atenție corabia și diferitele obiecte noi pentru el și îmi puse multe întrebări la locul lor dintre care una a fost : ce ne-a putut determina să vizităm aceste insule ? După ce-și satisfăcu din plin curiozitatea, privind vitele și celelalte noutăți întîlnite pe punte, îl poftii să coboare în cabină. Auzind aceasta, însoțitorii lui se împotriviră zicînd că, dacă acceptă invitația, s-ar putea întîmpla ca unii să pășească deasupra capului său ;

¹ *Tangata* înseamnă om ; *areki*, rege.

dar conducătorul, mai puțin convențional în această privință decît însoțitorii lui, înlătură cu un gest orice ceremonie și veni jos ¹.

Paulaho șezu cu noi la masă, dar mîncă puțin și bău și mai puțin. Cînd ne scularăm mă rugă să-l însoțesc pe țarm. Îl condusei în propria-mi barcă, după ce-i dăruisem mai întîi din obiectele pe care bănuiam că le prețuia mai mult și care, după cît am băgat de seamă, au întrecut așteptările sale. N-am fost dezamăgit în dorința de a-mi asigura astfel prietenia sa, căci în clipa cînd barca atinse țarmul, el porunci să se mai aducă doi porci care să fie predați oamenilor mei. Cîțiva dintre supușii lui veniră apoi să-l ia din barcă pe o tăblie semănînd cu o targă și-l duseră într-o căsuță din apropierea țarmului, ce părea să fi fost înălțată acolo în vederea găzduirii lui. Mă așeză alături de el, în timp ce însoțitorii lui formau un semicerc în fața noastră și a casei. Îndărătul căpeteniei sau mai bine zis într-o parte, ședea o femeie bătrînă, avînd în mînă un soi de evantai cu care gonea muștele.

Am stat pînă ce s-au retras mai mulți curteni; făceau cîte o plecăciune, ducînd mîinile în dreptul tălpilor regelui, pe care le atingeau sau le băteau ușor cu partea de deasupra și cu cea de dedesubt a degetelor de la fiecare mînă. Alții, care nu stătuseră în cerc, se apropiară și ei, se pare, anume pentru a-i da aceeași dovadă de respect, apoi se retraseră fără să scoată o vorbă. Eram cu totul fermecat de cuviința care se

¹ Această întîmplare amintește de chinezul care dorea să știe fel de fel de lucruri despre frumoasele trăsuri cu splendide harnașamente aduse în dar de lordul Macartney împăratului și care, cînd află că pe partea mai înaltă (capra) urma să șadă omul ce avea să mîne caii, își întrebă informatorul, cu un rîs batjocoritor, dacă își închipuia că împăratul va tolera ca un alt om să se așeze mai sus decît el (din *Călătoriile lui Barow în China*) (n. ed. engleze).

păstra. Căci nu mai văzusem nicăieri, nici chiar printre popoarele mai civilizate, ceva asemănător.

Paulaho, regele, cum îl voi numi de acum înainte, veni pe bord a doua zi dis-de-dimineață ; îmi aducea în dar o tichie făcută din pene roșii. Aceste tichii, sau mai bine zis bonete, sînt alcătuite din pene scoase din coada păsării tropicului, amestecate cu pene roșii de papagal. Ele sînt în așa fel întocmite încît se leagă pe frunte, în formă de semicerc, avînd o rază de douăzeci ori douăzeci și cinci de centimetri.

A doua zi în zori am ridicat ancora pe o briză bună și m-am îndreptat spre apus cu gîndul să mă întorc la Anamuka. Ne urmară mai multe pirogi cu pînze, într-una din ele aflîndu-se chiar regele. El ne părăsi însă curînd, lăsîndu-ne pe bord pe fratele său și cinci însoțitori ai acestuia. Ne mai întovărășea un șef numit Rubauitoa, proaspăt venit de la Tongatabu. Îndată ce sosi, își trimise piroga îndărăt, declarînd că atît el, cît și cei cinci băștinași care-l urmaseră, vor dormi pe bord ; acum aveam, prin urmare, cabina plină de oaspeți. Aduseseră cu ei belșug de merinde pentru care căpătaseră, ca întotdeauna, răsplata cuvenită.

Pe drum, corabia fu gata să nimerească în plin într-o insulă joasă și nisipoasă, numită Putu. Din fericire marinarii tocmai fuseseră chemați pe punte pentru a vira vasul, așa încît manevrele necesare putură fi executate cu judecată și cu repeziciune și numai datorită acestui fapt scăparăm de nimicire. «Discovery», care se afla la pupă, era în afara pericolului. Asemenea situații primejdioase sînt de neînălțurat pentru cel ce pornește într-o călătorie de descoperiri.

Incidentul îi înfricoșă într-atît pe călători încît își exprimară imediat dorința vie de a merge pe uscat. Prin urmare, cum s-a luminat de ziuă, am coborît o barcă și i-am poruncit ofițerului ce o comanda ca,

după ce-i va debarca pe băştinaşi la Kotu, să sondeze de-a lungul recifului în căutarea unui loc de ancorare.

Găsind un loc prielnic, am rămas în această insulă pînă la 4 iunie cînd, ridicînd ancora, ne-am îndreptat spre Anamuka ; am ancorat în dimineaţa următoare.

Am coborît imediat pe ţărm şi i-am găsit pe locuitori foarte ocupaţi cu dezgropatul batatelor pe care voiau să le aducă la tîrg. Acestea erau acum în momentul cel mai bun al dezvoltării lor ; obţineam o cantitate însemnată de batate în schimbul unor bucăţi de fier.

A doua zi la prînz sosi Finau din Vavau. Ne spuse că mai multe pirogi încărcate cu porci şi alte provizii, care porniseră o dată cu el de pe acea insulă, se pierduseră în cursul recentei vijelii şi că toţi oamenii pieriseră. Această veste tristă nu păru să impresioneze pe vreunul din conaţionalii lui care o auziseră ; iar în ceea ce ne priveşte pe noi, făcusem între timp destul de bine cunoştinţă cu caracterul lui Finau, pentru a nu da prea multă crezare unei asemenea poveşti. În dimineaţa următoare apărură Paulaho şi ceilalţi şefi pe care, de asemenea, vînturile potrivnice îi împiedicaseră să vină. Se întîmpla ca în acel moment să mă aflu pe ţărm în tovărăşia lui Finau ; acesta păru că înţelege acum necuviinţa purtării lui din clipa cînd îşi asumase o calitate pe care n-o avea. Căci nu numai că-l recunosc pe Paulaho ca rege peste Tongatabu şi peste celelalte insule, dar stăruiră mult asupra acestui lucru, fără îndoială pentru a face să-i fie iertată prezumţioasa atitudine de pînă atunci. Îl părăsii, ca să vizitez pe acest om mai mare, pe care îl găsii şezînd cu cîţiva oameni în faţa lui. Dar cum fiecare se grăbea să-l măgulească, cercul se mărea destul de repede. Eram foarte nerăbdător să observ comportarea lui Finau în această împrejurare şi am avut dovada cea

mai convingătoare a inferiorității lui, căci se așeză printre cei care ședeau în fața lui Paulaho ca însoțitori ai regelui. La prînz atît el cît și Paulaho veniră cu mine pe bord, dar numai cel de-al doilea se așeză la masă. Finau se retrăsese din cabină, după ce făcuse plecăciunea în modul obișnuit, atingînd picioarele suveranului cu fruntea și cu mîinile. Regele ne spusese dinainte că așa se va întîmpla ; și se vădi acum că lui Finau nici nu-i era îngăduit să mănînce sau să bea în prezența suveranului său.

A doua zi dimineata, la ora opt, ne îndreptarăm spre Tongatabu, ajutați de o ușoară briză de nord-est. Odată cu noi porniră vreo paisprezece-cincisprezece bărci cu pînze de ale băștinașilor ; fiecare dintre ele depășea cu mult corăbiile noastre. În după-amiaza zilei următoare ancorarăm în dreptul acelei insule, într-o poziție sigură.

Puțin după aceea debarcai, întovărășit de Omai și de cîțiva ofițeri. Regele ne aștepta pe plajă. El ne conduse îndată la o casă mică și drăguță, așezată la marginea pădurii și care avea în fața ei o curte frumoasă și spațioasă. Această casă, îmi spuse el, avea să-mi stea la dispoziție în tot timpul șederii noastre pe insulă ; nici n-aș fi putut dori o rînduială mai bună.

Nu mult după ce intrarăm în casă, se și adună un număr de indigeni, care se așezară în fața noastră, în curte. Regelui i se aduse o rădăcină de *kava* ; la porunca lui, rădăcina fu tăiată în bucăți și apoi împărțită mai multor persoane de ambele sexe care începură imediat s-o mesteca ; curînd vasul cu băutura preferată a băștinașilor fu pregătit. Între timp se aduseseră un porc fript și două coșuri de batate coapte, care se împărțiră după aceea în zece porții. Porțiile fură apoi oferite diverselor persoane de față ; dar cîți erau în-

dreptățiți să ia din ele, n-aș putea spune. Pe urmă se servi licoarea, însă băgai de seamă că abia o pătrime din cei adunați acolo gustaseră, fie din alimente, fie din băutură.

Deoarece aveam de gînd să rămînem cîtva timp la Tongatabu, înălțară în cursul dimineții un cort chiar lîngă casa pe care ne-o hărăzise Paulaho. Apoi descărcară caii, vacile și oile, pe cînd un grup de soldați împreună cu ofițerul lor se așezară în post pentru a le păzi. Instalarăm observatorul la o mică depărtare de celălalt cort, iar locotenentul King își fixă reședința pe țărm, pentru a supraveghea observațiile. Tunarii primiră dispoziții să dirijeze schimbul cu indigenii care se îmbulzeau din toate părțile insulei, aducînd porci, batate, nuci de cocos și alte produse. În scurtă vreme postul nostru de pe uscat semăna cu un bîlci, iar punțile corăbiilor erau atît de înțesate de vizitatori încît abia mai aveam loc să ne mișcăm.

Finau se statornicise în vecinătatea noastră, dar nu mai era omul zilei. Totuși noi îl găseam încă o persoană cu trecere și aveam mărturii zilnice ale averii și mărinimiei sale, prin faptul că daruri de mare preț nu mai conteneau să ne sosească din partea lui. Dar și regele era la fel de atent cu noi în această privință, căci nu trecea zi să nu primim de la el vreun dar însemnat. Aflasem acum că mai existau și alți oameni de vază pe insulă, dar nu-i văzusem încă. Îndeosebi Otago și Tubau menționau o căpetenie punită Mariwagi care, după spusele lor, se bucura de cea mai mare trecere prin acele meleaguri. Unii indigeni ne dădură chiar să înțelegem că el ar fi prea sus pus pentru a catadixi să ne onoreze cu o vizită. Această afirmație îmi atîță curiozitatea; îi pomenii deci lui Paulaho că eram foarte doritor să merg în audiență la Mariwagi; el căzu de acord să mă în-

tovărășească la locul reședinței acestuia, pe care nu-l găsirăm însă acasă.

A doua zi spre prînz, însoțit de un număr considerabil de oameni de toate rangurile, Mariwagi însuși veni în vecinătatea taberei noastre. Mi se aduse la cunoștință că se deranjase anume spre a-mi da prilejul de a-i cere o audiență. De aceea, după-amiază, un grup dintre noi, întovărășiți de Finau, debarcarăm spre a-l vizita. Văzurăm un om șezînd sub un copac mare din apropierea țărmului, puțin în dreapta cor-tului. O bucată de pînză de cel puțin patruzeci de metri lungime era așternută în fața lui, iar în jurul său se așezaseră numeroși indigeni de ambele sexe. Presu-puserăm firește că acesta era marele om ; dar Finau ne lămuri informîndu-ne că un altul, care ședea pe o bucată de rogojină la o oarecare depărtare de această căpetenie și mai spre dreapta, era Mariwagi. Acesta ne primi cu multă bunăvoință și ne pofți să luăm loc alături de el. Persoana care ședea sub copac cu fața spre noi se numea Tubau. Atît el cît și Mariwagi aveau o înfățișare venerabilă. Acesta din urmă, un om subțirel, după înfățișare părea să fi depășit cu mult vîrsta de șaiszeci de ani. Primul, mult mai voinic și aproape orb din cauza unei boli de ochi, nu era însă atît de vîrstnic.

Îi distrarăm aproape o oră cu un concert executat cu două cornuri franțuzești și o tobă. Păsură însă mai încîntați cînd căpitanul Clerke descărcă un pistol pe care îl avea în buzunar. Înainte de a-mi lua rămas bun, mi se dăruî bucata aceea mare de pînză, învălătu-cită, împreună cu cîteva nuci de cocos.

Paulaho se întoarse pe la amiază din locul unde îl lăsasem cu două zile mai înainte ; aducea cu el și pe fiul său, un băiat de vreo doisprezece ani. Îmi ținură tovarășie la prînz, dar băiatului, deși de față, nu i se îngăduia să stea jos în același timp cu tatăl său. Era

ceva foarte plăcut să-l ai ca oaspe pe Paulaho, deoarece în prezența lui, lucru frecvent cît timp am stat acolo, orice alt indigen era exclus de la masă și doar rareori li se îngăduia unora să rămînă în cabină. Regele se împăcase foarte repede cu bucătăria noastră. Dar eu încă mai cred că prînzea atît de des cu mine mai mult de dragul băuturii ce i-o ofeream, decît pentru mîncare, căci îndrăgise vinul nostru și putea acum să golească sticla tot atît de bine ca mai toți bărbații, arătîndu-se la fel de vesel după aceea.

Îndată după ce-l vizitai pe Tubau și făcui schimb de daruri cu el, Finau veni să-mi aducă la cunoștință că tînărul Fatafaihe, fiul lui Paulaho, dorea să mă vadă ; îi ascultai dorința și-l găsii pe principe așteptînd cu Omai sub un baldachin mare, confecționat dintr-o pînză de calitate mai fină ; sub ei și în fața lor era așternută o altă bucată de pînză, de calitate mai ordinară, care avea șaptezeci și șase de metri lungime și șapte metri și jumătate lățime. De o parte văzui un vier mare și bătrîn, iar de cealaltă o grămadă de nuci de cocos. Numeroși băștinași se așezaseră în jurul pînzei și printre ei îl zării pe Mariwagi și pe alții de prim rang. Am fost poftit să stau alături de principe ; apoi Omai mă înștiință că primise instrucțiuni de la rege să-mi spună că, deoarece el și cu mine eram prieteni, spera că și fiul lui ar putea să se bucure de această prietenie și mă ruga să-i accept darul ca un semn al consimțămîntului meu. Bucuros am fost de acord cu propunerea lui și, apropiindu-se vremea mesei, îi invitai pe toți pe bord.

Ca urmare, tînărul principe, Mariwagi, Tubau, trei sau patru alte căpetenii mai puțin însemnate și două respectabile femei bătrîne de prim rang mă întovăriră pe corabie. Mariwagi era îmbrăcat cu o bucată nouă de pînză, de marginile căreia fuseseră prinse șase mari și frumoase aplicații de pene roșii. Costumul

părea să fi fost menit anume pentru această vizită căci, imediat ce ajunse pe bord, îl scoase și mi-l oferî. Fiecare dintre oaspeți primi de la mine astfel de daruri încît am motive să cred că au fost încîntați de ele. Cînd se servi prînzul, nici unul din ei nu vru nici să șadă, nici să mănînce vreo bucățică din tot ce se adusesese pe masă. Exprimîndu-mi uimirea față de acest procedeu, îmi spuseră că toate erau *tabu*, după cum zic ei ; cuvîntul acesta are un înțeles foarte larg, dar înseamnă de obicei că un lucru este interzis. La sfîrșitul prînzului, după ce le satisfăcui curiozitatea, arătîndu-le fiecare ungher al vasului, îi condusei înapoi pe țarm.

Îndată ce barca ajunse pe plajă, Finau și alții cîțiva coborîră într-o clipă. Iar cînd fură urmați de tînărul Fatafaihe, acesta fu rechemat de Mariwagi, care îl salută pe moștenitor cu același ceremonial și în același mod cum se procedase și cu regele.

Între timp căpătasem oarecare cunoștințe asupra legăturilor de rudenie dintre unii oameni de vază, al căror nume s-a menționat atît de des. Știam acum că Mariwagi și Tubau erau frați, că Finau era unul din fiii lui Mariwagi, iar Tuboeitoa, altul.

La 16 iunie, dimineața, locotenentul Gore și cu mine făcurăm o plimbare în interiorul țării, în cursul căreia nu ni se înfățișă nimic de seamă, în afară de prilejul ce-l avurăm de a vedea întregul proces de fabricație a pînzei, principala industrie a acestor insule, ca și a multor altora din acest ocean.

Se procedează în felul următor : muncitoare, căci femeile lucrează pînza, iau tulpinile sau trunchiurile subțiratic de duzi pe care îi cultivă în acest scop și care rareori depășesc înălțimea de doi metri și grosimea de zece centimetri. Apoi desprind scoarța și răzuiesc partea ei exterioară cu ajutorul unei scoici, o răsucesc spre a-i înlătura convexitatea dobîndită în

timpul cînd îmbrăca tulpina și o lasă să macereze cîtva timp în apă. După aceasta o așază de-a curmezișul trunchiului unui copac mic, o îndreaptă și o bat, fie cu un instrument de lemn, lung cam de treizeci de centimetri și brăzdat pe toate părțile de șanțulețe gros-cioare, fie cu un altul neted. Față de mărimea scoarței, bucata se termină repede, dar operația se repetă deseori de către o altă persoană ; alteori ele împăturesc scoarța de mai multe ori și o bat mai îndelung în scopul de a face țesătura mai deasă, nu mai fină. Cînd socotesc că au bătut-o în deajuns, o întind la zvîntat ; bucățile au de la unu la doi metri lungime (sau mai mult), iar lățimea pe jumătate. Apoi le ia în primire altă muncitoare ; aceasta prinde bucățile una de alta, ungîndu-le marginile cu zeama lipicioasă a unei bace numită *ton*, care servește drept clei. După ce le-a unit astfel, ea le întinde peste o scîndură mare și așază dedesubt un fel de tipar făcut dintr-un material fibros și compact. Muncitoarele iau apoi o cîrpă, o înmoaie în zeama stoarsă din coaja unui arbore numit *koka* și freacă vîrtos cu ea bucata la care lucrează. În urma acestei operații materialul capătă o culoare pămîntie posomorită, cu un luciu uscat la suprafață. Și astfel, ele continuă unind și colorînd treptat fragmentele, pînă ce ajung să alcătuiască o bucată de pînză de lungimea și lățimea dorită ; marginea o lasă de obicei nevopsită cam pe o lățime de vreo treizeci de centimetri de fiecare parte, și ceva mai lată la capete. Dacă se întîmplă în cursul lucrului, cum e cazul deseori, ca o parte din bucățile de la început să fie prea subțiri sau să aibă găuri, muncitoarele lipesc deasupra mici pătrate din același material, pînă ce totul capătă o grosime egală. Pentru a obține culoarea neagră, indigenele amestecă seva de *koka* cu funinginea dată de o nucleu uleioasă numită *duidui* ;

proporțiile diferă după saturația nuanței pe care au de gînd s-o obțină.

Mariwagi hotărîse pentru a doua zi o mare *haiva* sau distracție, la care am fost cu toții invitați. Indigenii curățiseră în acest scop un spațiu larg în fața colibeii vremelnice a căpeteniei, care se afla în apropierea postului nostru ; alcătuiseră astfel un fel de arenă, unde urmau să aibă loc spectacolele. Dimineața sosiră sumedenie de băștinași de prin țară ; fiecare purta pe umăr cîte o prăjină de vreo doi metri lungime iar la capătul prăjinii era atîrnată cîte o batată. Stivuiră batatele și prăjinile de-o parte și de alta a arenei, în două grămezi mari, împodobite cu diferite soiuri de peștișori și vîrfuite cît se poate de frumos. Acestea întruchipau darurile lui Mariwagi pentru căpitanul Clerke și pentru mine.

*Pe la ora unsprezece, cînd totul era pregătit, indigenii începură să execute diferite dansuri numite *mai*, Orchestra era alcătuită la început dintr-un cor de șaptezeci de bărbați care ședeau jos ; printre ei așezaseră trei instrumente cărora noi le spuserăm tobe, după sunetele pe care le scoteau. Indigenii le numesc *nafa*. Aceste instrumente produc un sunet aspru, dar adînc și puternic.

Primul dans era executat de patru șiruri de cîte douăzeci și patru de bărbați ; ei țineau în mînă un mic instrument de lemn subțire și ușor, lung de vreo șaizeci de centimetri și avînd o formă asemănătoare cu o vîslă lungă. Cu aceste instrumente numite *paggi* băștinașii făceau nenumărate și variate mișcări, toate însoțite de atitudini corespunzătoare ale trupului. Mișcările erau la început încete, dar se iuțeau pe măsură ce se înteau bătăile tobelor ; iar dansatorii recitau între timp pe un ton muzical niște fraze la care dădea răspunsuri corul ; după un scurt interval își uneau cu toții vocile și încheiau printr-un strigăt ;

apoi ultimul rînd se despărți în două și fiecare jumătate alunecă încet spre margine și se reunește în fața celorlalți ca să alcătuiască primul rînd ; în acest timp, toți ceilalți executanți își continuau recitativul. Rînd pe rînd făcură și celelalte șiruri această mișcare, pînă cînd cei ce fuseseră la început în față deveniseră ultimii ; evoluția lor continuă în același chip și, în sfîrșit, ultimul rînd ajunsese din nou în față. Începură pe urmă un dans mult mai repede, deși o porniseră încet și cîntară timp de vreo zece minute ; apoi întregul corp de dansatori se despărți în două grupe care se dădură puțin îndărăt și se apropiară după aceea formînd un fel de figură circulară cu care se termină dansul.

În scurtă vreme se adunară șaptezeci de oameni, care formau corul pentru un alt dans. Executanții se așezară în două șiruri de cîte șaisprezece persoane, avînd în fruntea lor pe tînărul Tubau. Dansară, cîntară și învîrtiră *paggi*-ile ca mai sus dar, în general, cu mai multă repeziciune. O figură care a stîrnit o deosebită admirație a fost aceea în care își țineau fețele întoarse ca și cum s-ar fi rușinat. Șirul din spate se frînse, dar se încheie înaintea celui ce fusese în față, care însă își relua pînă la urmă locul, ca și în cele două dansuri precedente. În acea clipă se iviră doi bărbați care făcură în mare grabă exerciții cu niște ciomege pe care le întrebuițau ca arme de luptă. Le învîrteau mai întîi în mîini, apoi dădeau puternice și iuți lovituri circulare înaintea lor, cu atîta îndemînare încît, deși erau foarte aproape unul de celălalt, nu se loviră niciodată. Le urmă alt executant, care purta o sulită și o mișca tot atît de iute, uitîndu-se cu vioiciune împrejur, ca și cum ar fi căutat pe cineva în care să o zvîrle. Alergă apoi la un capăt al mulțimii din față și luă o atitudine amenințătoare îndoindu-și puțin genunchii și tremurînd de mînie de

parcă ar fi avut de gînd să izbească pe careva cu sulița. El își continuă jocul doar cîteva secunde, după care se mută în cealaltă parte, unde stătu un timp într-o postură asemănătoare, dar se retrase curînd de pe teren tot atît de iute pe cît venise; alte felurite figuri de dans fură de asemenea executate cu aceeași iscusință.

Spectacolul a durat de la ora unsprezece pînă aproape de trei; deși nu încape îndoială că indigenii voiau în primul rînd să ne facă nouă o demonstrație a dibăciei de care erau în stare, totuși la serbare participa o uriașă mulțime de privitori din popor. Unii dintre noi socotiră că se adunaseră nu mai puțin de zece sau douăsprezece mii de oameni, care se înghesuiau pe o rază de un sfert de milă atrași în mare măsură doar de curiozitate.

Nici o pană nu poate descrie numeroasele atitudini și mișcări pe cît de ciudate, pe atît de grațioase; iar întregul ansamblu evolua într-o rînduială perfectă, cum nu te puteai aștepta din partea unei asemenea mase.

În zorii zilei de 18 iunie se întîmplă un incident care ne zugrăvea în culori vii unul dintre obiceiurile lor. Dintr-o pirogă se urcase un om pe duneta corăbiei «Resolution» și furase de acolo un lighean de cositor. Descoperit și urmărit, fu adus la corabie. Atunci trei femei bătrîne care se aflau în pirogă începură să-l bocească văicărindu-se cît le ținea gura și lovindu-se puternic peste piept și față; dar nu vărsau nici măcar o lacrimă.

În aceeași zi i-am oferit și eu lui Mariwagi cîteva daruri ca răspuns la cele primite de la el în ajun; spectacolele ce se prezentaseră atunci pentru desfătarea noastră ne obligau la o compensație de aceeași natură. În prezența lui Paulaho, a celor mai însemnați dintre șefi și a numeroși indigeni de toate cate-

goriile, am cerut ca un grup de soldați de marină să execute exercițiile pe locul unde avuseseră loc dansurile din ziua precedentă, iar seara am dat tot acolo o reprezentație cu focuri de artificii. Exercițiile de tragere ale plutonului s-au desfășurat destul de bine și după toate aparențele demonstrația le-a făcut plăcere, dar ceea ce i-a uimit peste măsură au fost rachetele noastre de apă.

În așteptarea divertismentului din seara aceea, numeroși băștinași din jurul cortului nostru își petrecură cea mai mare parte a după-amiezii în trînte și lupte cu pumnii. Cînd vreunul dintre ei voia să se ia la trîntă cu altul, se ridica într-o parte a cercului și traversa terenul cu pași mărunți, plesnindu-și voinicește încheietura cotului, anume îndoit și producînd astfel un sunet cavernos ; acest gest însemna provocarea. Dacă nimeni din partea opusă nu voia să se ia la luptă, atunci provocatorul se înapoia în același mod și se așeza la loc ; uneori rămînea totuși în mijlocul terenului, continuînd să-și plesnească brațul pentru a convinge pe cineva să se măsoare cu el. Cînd se ridica vreun potrivnic, cei doi se întîlneau, dînd dovadă de cea mai bună dispoziție, surîzînd și aranjîndu-și alene bucata de pînză ce o aveau prinsă în jurul mijlocului. Luptele nu durau mult, căci repede unul din ei se declara învins. Cîtiva dintre ai noștri s-au încumetat să se ia la întrecere cu indigenii în aceste două feluri de exerciții, dar au fost totdeauna biruiți.

Animalele aduse de noi se aflau toate pe țărm. Cunoscînd apucăturile hoșești ale băștinașilor, am socotit cuminte să-i înștiințez că am de gînd să las acolo o parte din vite și că împărțirea o voi face înaintea de plecare.

De aceea, în seara de 19 iunie i-am adunat pe toți șefii în fața casei noastre și le-am arătat darurile pe

care le hărăzeam lor. Regelui Paulaho îi dădui un taur și o vacă de rasă englezească, lui Mariwagi un berbec și două oi de la Cap, iar lui Finau un armăsar și o iapă. Indigenii aflaseră din ajun că aveam de gînd să fac împărțirea ; erau deci de față, în acel moment, mai toți cei din vecinătate. Omai le spuse din partea mea că asemenea vietăți nu se găseau decît la o depărtare de mai multe luni de navigație pe mare ; că le-am adus pentru folosința lor de la acea nemăsurată distanță cu destulă bătaie de cap și cheltuială ; că de aceea trebuiau să aibă grijă să nu ucidă vreuna dintre ele înainte de a se fi înmulțit de ajuns, în sfîrșit, că ei și copiii lor sînt rugați să-și amintească de faptul că le-au primit de la oameni din Britania. Omai îi mai lămurii asupra diferitelor întrebări ale acestor animale, precum și asupra tuturor celorlalte lucruri pe care trebuiau să le știe, explicîndu-le atît cît se pricepea și el, deoarece nici Omai nu prea era deprins cu astfel de vietăți.

A doua zi am prînzit pe țarm. Regele, deși a stat cu noi, nici n-a mîncat, nici n-a băut. Faptul se datoră, pe cît am aflat, prezenței unei femei care, după cum am înțeles mai tîrziu, avea un rang superior lui. Îndată ce această înaltă personalitate își termină prînzul, ea păși spre rege, iar acesta își puse mîinile la picioarele ei ; apoi ea se retrase. Imediat Paulaho își vîrî degetele într-un pahar cu vin și primi semne de supunere din partea tuturor însoțitorilor ei. Aceasta a fost de fapt singura dată cînd l-am văzut dînd cuiva o asemenea dovadă de respect. La dorința regelui am poruncit jocuri de artificii în acea seară ; dar, din nefericire, spectacolul n-a corespuns așteptărilor, căci artificiile se stricaseră.

Deoarece nici de o parte nici de alta nu se mai pregăteau astfel de divertismente și cum între timp curiozitatea populației fusese satisfăcută îndeajuns,

majoritatea indigenilor ne părăsiră. Totuși se mai aflau hoți în jurul nostru care, încurajați de neglijența propriilor noștri oameni, au săvârșit repetate furturi.

Cîțiva ofițeri de pe ambele corăbii care făcuseră o excursie în interiorul insulei fără învoirea și știrea mea se întorseseră în acea seară, după o absență de două zile. Își luaseră cu ei muschetele și munițiile necesare, precum și diverse mărunțișuri care, în cursul acelei excursii le fuseseră toate șterpelite cu multă dibăcie de către indigeni. Finau și Paulaho făcură cu acest prilej observația foarte înțeleaptă că, dacă vreunul din oamenii mei voia să meargă în interiorul țării, trebuia să-i înștiințeze în prealabil ca să i se dea însoțitorii conveniți și care ar fi fost răspunzători de siguranța lor. Deși nu mi-am dat osteneala să obțin restituirea lucrurilor furate, cele mai multe, în afară de o muschetă și de cîteva alte lucruri de mai mică însemnătate, ne-au fost restituite prin mijlocirea lui Finau.

Ne făcusem acum provizia necesară de lemne și de apă pentru corăbii și terminasem reparația velor. Totuși, întrucît ne aflam în 25 iunie și la 5 iulie urma să aibă loc o eclipsă solară, am hotărît să amîn plecarea, pentru a putea observa fenomenul.

Dispuneam deci de cîteva zile de răgaz ; unii dintre noi, însoțiți de Paulaho, porniră într-o barcă în zorii dimineții următoare spre Mua, satul în care era reședința obișnuită a regelui și a celorlalți oameni de vază. În timp ce vîsleam în susul golfului, întîlnirăm paisprezece pirogi, echipate pentru pescuit ; într-una din ele se afla și fiul lui Paulaho. Fiecare pirogă avea cîte o plasă triunghiulară, întinsă între două prăjini și purta la capătul ei de jos un coș pentru pești. Prinseseră niște chefali frumoși, din care ne dădură vreo doisprezece. Cînd mi-am manifestat dorința de a le

vedea procedeul de pescuit, au acceptat bucuros. Presupuseră că pe unul din bancurile de nisip se găsea o mulțime de pești și înconjurară bancul într-o clipă cu o plasă largă, asemănătoare unui năvod. Cîte un pescar din fiecare barcă intră apoi în apă ; se așezară cu toții pe lîngă plasa cea mare și cu plasele triumghiulare, pe care le țineau în mîini, scoteau peștii din năvod sau îi prindeau dacă aceștia încercau să sară din el.

Despărțindu-ne de principe și de echipa lui de pescuit, înaintarăm spre fundul golfului. Aici dădurăm de o *fiataoka* sau loc de înmormîntare, care era mult mai întins și, pe cît se părea, mai însemnat decît oricare din cele întîlnite în alte insule. Ni s-a spus că aparținea regelui. Era alcătuit din trei case mari, frumoase, clădite pe un teren mai ridicat și din încă una mică, ceva mai îndepărtată, dar așezată în lungime ca și primele trei. Pe jos și pe acoperiș răspîndiseră un pietriș curat și totul era mărginit de lespezi mari, plate, din stîncă de coral tăiată cu multă măiestrie ; aceste lespezi măsurau cîte patru metri lungime, șaizeci de centimetri lățime, un metru și ceva în grosime. Într-una din case se aflau două busturi de bărbați sculptate rudimentar în lemn. Cercetînd rostul lor, aflarăm că erau doar simple chipuri ce aminteau niște căpetenii înmormîntate acolo și nu reprezentau vreo zeitate. În altă casă dădurăm de capătul cioplit al unei pirogi tahitiene care, fiind adusă de valuri pe țărmul lor, fusese depusă acolo.

După ce am mîncat, am pornit însoțiți de unul din sfetnicii regelui într-o excursie prin ținut. Alaiul nostru nu era mare, deoarece sfetnicul n-a îngăduit mulțimii să ne urmeze. Pe deasupra, el silea pe toți cei ce ne ieșeau în cale să se așeze jos pînă ce treceam, semn de respect datorat numai suveranilor. Marea majoritate a ținutului era cultivată și plantată cu

felurite soiuri de vegetale. Numeroase drumuri publice, bine bătute, și o mulțime de cărări duceau spre toate colțurile insulei. Este demn de remarcat că, atunci cînd ne urcam pe vreo colină ce se ridica la cel puțin treizeci de metri deasupra nivelului mării, întîlneam deseori aceeași varietate de stîncă de coral ca pe țărm. Chiar și aceste locuri, care abia aveau puțin pămînt pe ele, erau acoperite de o vegetație luxuriantă. Am întîlnit și izvoare, dar apa lor era sau urît mirositoare sau sălcie.

Cînd ne-am înapoiat din plimbare, pe înserate, ne aștepta cina, adică un porc fript, pește și batate, toate excelent gătite după metoda utilizată în aceste insule. Întrucît după cină nu se întîmplă nimic care să facă să ne mai treacă timpul, am urmat obiceiul pămîntului și ne-am culcat ; așternuturile erau alcătuite din rogojini întinse pe podea, cu o pînză drept cuvertură. Regele, care se înveselise datorită vinului și rachiuului adus de noi, dormi, împreună cu mai mulți alți băștinași în aceeași casă.

A doua zi dis-de-dimineață indigenii începură să pregătească un vas de *kava*. Văzusem cîteodată în alte insule că oamenii beau această licoare, dar nu atît de des ca aici unde, înainte de prînz, părea a fi singura îndeletnicire a oamenilor mai de seamă. *Kava* este un fel de piper, cultivat în acest scop și socotit un articol de mare preț. El crește rareori mai înalt decît omul și se ramifică foarte mult ; are frunze mari și în formă de inimă, iar tulpinile au noduri. Indigenii întrebuintează doar rădăcina, pe care o fărîmă în bucăți ; cu o scoică răzuiesc pămîntul de pe ea și apoi iau în gură cîte o bucată pe care încep s-o mestece și o scuipă după aceea într-o frunză de banan. Cel ce prepară licoarea adună toți acești dumicați și îi pune într-un vas mare de lemn, adăugînd atîta apă cîtă trebuie pentru a-i da tăria cuvenită. Le amestecă

apoi bine cu mâinile și presară deasupra o substanță afînată din care se fac rogojini. Această băutură nu produce un efect perceptibil asupra indigenilor, pentru că ei o consumă foarte des ; dar unii dintre noi, care s-au încumetat s-o guste, deși fusese preparată într-un mod atît de respingător, au simțit același soi de amețală ca după o intoxicație cu băuturi spirtoase ; sau mai de grabă ca după opiu ori altă substanță asemănătoare. Indigenii o beau de cîte șapte ori pînă în prînz, cu toate că este, sau cel puțin pare atît de neplăcută încît mulți dintre ei se strîmbau cînd o înghițeau, iar apoi se scuturau.

Ajunși pe bordul corăbiei, am constatat că în lipsa mea fusese liniște și că nu se săvîrșise nici un furt ; de aceea Finau și Fatafaihe, fratele regelui, care preluaseră conducerea insularilor, se umflau în pene. Aceasta dovedește puterea de care se bucurau căpeteniile atunci cînd voiau să și-o exercite, lucru la care nu prea ne așteptasem, căci mai întotdeauna obiectele furate de la noi le erau transmise lor.

Buna purtare a indigenilor a fost însă de scurtă durată ; chiar de a doua zi vreo șase sau opt dintre ei năvăliră peste cîtiva oameni de-ai noștri care tăiau scînduri cu ferăstraiele. Santinela trase asupra lor și se bănuî că unul ar fi fost rănit ; pe alți trei, care au putut fi prinși, i-am ținut închiși toată noaptea și nu le-am dat drumul fără a-i pedepsi. După aceea s-au purtat cu mai multă sfială și ne-au dat mai puțin de furcă. Această schimbare a fost prilejuită desigur și de rănirea celui om căci, înainte, auziseră doar despre urmările armelor de foc, pe cînd acum le și simțiră.

La 30 iunie l-am vizitat pe Fatafaihe, la care am petrecut noaptea ; am fost însă deranjați de ciudatul obicei voluptuos pe care îl practică indigenii de seamă, și anume, de a se lăsa bătuți în timpul somnului. Două femei ședeau lîngă Fatafaihe și îndeplineau acest ritual

numit *tugi-tugi*, lovindu-i tare și repede trupul și picioarele cu amîndoi pumnii ca pe o tobă și asta nu numai pînă ce a adormit ci în tot cursul nopții, cu scurte întreruperi. Cînd căpetenia ațipea, ele slăbeau oarecum tăria și repeziciunea bățăilor, dar le înteteau din nou cînd observau vreun semn premergător trezirii. Dimineța descoperirăm că femeile lui Fatafaihe se înlocuiau una pe alta și dormeau cu rîndul. În orice țară s-ar crede că un asemenea tratament ar pune capăt oricărei odihne, dar aici el acționează desigur ca un narcotic și este o dovadă evidentă a puterii obișnuinței. Zgomotul bățăilor nu era totuși singurul lucru ce ne-a împiedicat să adormim; oamenii care și-au petrecut noaptea în casă nu numai că vorbeau foarte des între ei ca și peste zi, dar se sculară cu toții înainte de a se lumina și se ospătară voios cu pește și batate aduse de cineva ce părea să cunoască foarte bine timpul sorocit acestui ospăț nocturn.

Îmi prelungisem șederea în insulă din pricina apropierii datei eclipsei, dar la 2 iulie, cercetînd micrometrul care folosea la stabilirea longitudinii, am descoperit că o parte din mecanism era sfărîmat; instrumentul nu se putea deci întrebuința fără o reparație prealabilă pentru care nu mai rămînea însă timp, căci data cînd trebuia să avem nevoie de el era foarte apropiată. Ne pregătirăm prin urmare de plecare, aducînd pe bord în aceeași zi toate vitele, păsările și celelalte vietăți, în afară de cele destinate insulei.

În ziua următoare desfăcurăm odgoanele pentru a fi gata să ne folosim de primul vînt prielnic. Băgai de seamă că regele, care în ziua aceea lua masa împreună cu noi, se uita cu o deosebită luare-aminte la farfurii. Folosii atunci prilejul de a-i oferi una de cositor și alta de porțelan. El o alese pe prima și începu apoi să înșire diferitele întrebuințări pe care avea de gînd să i le dea. Două dintre ele sînt atît de neobișnuite, încît

îmi este cu neputință să nu le menționez. El ne declară că ori de câte ori va pleca în vizită în vreuna din celelalte insule, va lăsa farfuria la Tongatabu ca un fel de reprezentant al lui în timpul absenței ; oamenii vor putea astfel să-i aducă omagiul pe care obișnuiau să i-l prezinte lui însuși. Întrebându-l ce obiect întrebuițase în acest scop înainte de a căpăta farfuria, avurăm mulțumirea să aflăm că ciudata onoare fusese pînă acum conferită unui lighean de lemn în care își spăla mîinile. Cealaltă nemaîntîlnită folosință pe care avea de gînd să o dea farfuriei în locul ligheanului de lemn era «pentru găsirea hoțului». Ne spuse că, atunci cînd nu se putea descoperi autorul vreunui furt, toți oamenii erau adunați în fața lui, iar el își spăla mîinile în apa din acest vas ; vasul era apoi clătît și toți băștinașii înaintau unul cîte unul atingîndu-l așa cum ating și picioarele regelui cînd îi fac reverența. În clipa în care ajungea vinovatul la rînd, murea pe loc, nu de moarte violentă, ci de mîna providenței ; iar dacă vreunul refuza să se atingă de vas, atitudinea aceasta dovedea limpede că el era cel căutat.

În dimineața de 5 iulie, ziua eclipsei, cerul era întunecat și înnorat și cădeau ropote de ploaie ; aveam deci slabe nădejdi de a efectua observația. Pe la ora nouă, soarele răzbătu de vreo cîteva ori într-o jumătate de oră, dar apoi fu acoperit în întregime pînă la un minut sau două înainte de începerea eclipsei. Eram la telescoape cu toții, adică domnii Bayly, King, căpitanul Clerke, Bligh și eu însumi. Dar eu am ratat observația prin faptul că n-am avut la îndemînă o sticlă afumată potrivită norilor ce treceau într-una peste soare, iar Bligh n-a izbutit să prindă soarele în cîmpul aparatului său ; prin urmare începutul eclipsei n-a fost observat decît de ceilalți trei.

Înfățișarea generală a țării arată celui ce-o privește cît de rodnic este ținutul, deși nu știu dacă belșugul

se datorează îngrijirii din partea omului sau dacă totul este încă în stare naturală. De la oarecare depărtare, suprafața apare în întregime înveșmântată cu copaci de diferite mărimi, iar cocotierii înalți alcătuiesc una din cele mai bogate podoabe ale țărilor în care cresc.

Dintre fructele cultivate cele mai de seamă sînt bananele și fructele de pîine. De asemenea crește din belșug aici și o excelentă trestie de zahăr.

Ca patrupeze n-am întîlnit decît porci, cîtiva șobolani și cîini. Mai există aici și o rasă de găini mari, domestice.

Deși eram pregătiți să înălțăm pînzele la 6 iulie, am fost nevoiți să mai amînăm plecarea două-trei zile, din pricina vîntului neprielnic. Ne luarăm deci ultimul bun rămas de la Tongatabu la 10 iulie și, peste două zile, în zori, am ajuns la Middleburgh sau Eoa.

Cum ancorarăm, ne vizitară pe bord căpetenia Taufa, și alți cîtiva indigeni care păreau cu toții să se bucure mult de sosirea noastră. Taufa mă cunoștea încă de pe vremea opririi mele aici în cursul precedentei călătorii; prin urmare nu eram străini unul față de celălalt. După puțin timp am coborît împreună cu el pe țărm, să căutăm apă dulce, căci faptul de a o procura fusese scopul principal care mă adusese la Eoa. Mă conduse mai întîi la un izvor sălcui, așezat între nivelul refluxului și al fluxului din golful în care debarcasem. Văzînd că nu ne plăcea, prietenii noștri ne călăuziră o bucată de drum mai înăuntrul insulei unde, într-o mică vîlcea, găsirăm o apă foarte bună. Dar decît să întreprindem munca plictisitoare de a o căra în jos pe țărm, ne-am mulțumit cu provizia luată de la Tongatabu.

Pe această insulă am debarcat berbecul și cele două oi din rasa de la Capul Bunei Speranțe, încredințîndu-le grijii lui Taufa, care părea mîndru de însărcinarea primită.

Din locul nostru de ancorare insula avea o înfățișare cu totul deosebită de tot ce văzusem pînă atunci ; o priveliște dintre cele mai frumoase ne apărură în fața ochilor.

În după-amiaza de 13 iulie, făcurăm o excursie în partea cea mai înaltă a insulei, pentru a avea de acolo o vedere de ansamblu asupra țării. De pe dealul pe care ne suirăm puteam privi întreg pămîntul ei, în afară de o parte a promontoriului sudic. Cîmpiile și fînețele, dintre care unele au o mare întindere, se află toate în partea nord-vestică ; deoarece sînt presărate cu pîlcuri de copaci și cu plantații, prezintă o priveliște foarte frumoasă. În timp ce treceam în revistă această panoramă încîntătoare, nu m-am putut împiedica să-mi imaginez plăcuta clipă în care niște viitori navigatori vor privi, poate din același loc, păsînd pe fînețe vitele aduse aici de către corăbiile Angliei ; împlinirea fie și numai a acestui scop binefăcător, în afară de orice alte considerații, va arăta îndeajuns posterității folosul adus de călătoriile noastre intereselor obștești ale omenirii.

În dimineața următoare am sădit un ananas și am semănat semințele de pepeni și de alte legume în plantația căpeteniei. Eram oarecum întemeiat să cred că asemenea străduințe nu vor rămîne fără roade, deoarece în ziua aceea mi s-a servit la prînz o mîncare de napi, produsul semințelor lăsate de mine în cursul ultimei mele călătorii.

Hotărîsem ca plecarea să fie în ziua de 15 iulie, dar Taufă mă tot îndemna să mai stau o zi-două, pentru a primi darul ce mi-l pregătise, și anume două grămezi mici de batate și cîteva fructe, care păreau să fi fost colectate, ca și pe celelalte insule, printr-un fel de contribuție a tuturor. L-am răsplătit potrivit acestei dărnicii și, curînd după aceea, ridicarăm ancora.

Ne despărteam acum de Insulele Amiciției după aproape trei luni de ședere, în care timp legasem cu locuitorii lor cea mai călduroasă prietenie. Surveniseră, ce e drept, din cînd în cînd neînțelegeri în-tîmplătoare, datorită nestăpînitei lor înclinări spre furtişag, dar ele fuseseră foarte adesea provocate de neglijența oamenilor noștri. Nu ne-am irosit timpul petrecut printre ei. Cheltuisem foarte puțin din proviziile noastre de mare, hrănindu-ne tot timpul cu produsul insulelor ; pe deasupra, luasem cu noi o cantitate suficientă de merinde proaspete, care aveau să ne ajungă pînă la sosirea într-un alt loc de escală, unde ne-am fi putut bizui pe o nouă provizie de alimente. Pe lîngă aceasta, nu-mi părea rău că avusesem prilejul de a îmbunătăți starea unor oameni atît de cumsecade, lăsîndu-le animalele folositoare mai sus-amintite ; pe de altă parte, vitele destinate insulei Otaheite prinseseră iar puteri în pășunile din Tongatabu. Dar, în afară de foloasele neprețuite pe care în cursul vizitei le-au dobîndit atît indigenii Insulelor Amiciției cît și noi, viitorii navigatori europeni, dacă se vor găsi unii să pășească pe urmele noastre, vor profita de indicațiile adăugate de mine geografiei acestei părți din Oceanul Pacific ; iar cititorul căruia îi place să cerceteze firea omenescă în situații necunoscute încă, va găsi poate lucruri amuzante, dacă nu chiar instructive, în informațiile pe care am fost în stare să le dau cu privire la locuitorii acestui arhipelag. După știrile căpătate acolo, arhipelagul este foarte întins. Băștinașii, care foloseau bucăți de frunze pentru a stabili numărul insulelor, ne-au arătat că sînt peste o sută cincizeci.

Indigenii din Insulele Amiciției depășesc doar rareori statura obișnuită (deși se întîmplă ca unii, de pildă cei măsurați de noi, să aibă peste un metru optzeci înălțime), dar sînt foarte voinici și bine fă-

cuți, îndeosebi în ceea ce privește membrele. Sînt de obicei lați în spete și, deși musculatura bărbaților, consecință a unei activități intense, îi face să pară mai degrabă puternici decît frumoși, am văzut totuși unii pe care-i puteam socoti chiar astfel. Am întîlnit printre ei sute de tipuri cu adevărat europene, precum și multe nasuri romane veritabile. Aveau ochii sănătoși ca și dinții, deși aceștia din urmă nu sînt atît de albi și nici așa de bine formați ca la popoarele indigene în general.

Femeile nu se deosebesc atît de mult de bărbați prin trăsături ci mai ales prin constituția lor generală ; de cele mai multe ori, ele nu au carnea pietroasă întîlnită la semenii lor. Trăsăturile unora dintre ele sînt totuși atît de gingașe încît nu numai că le indică în mod sigur sexul, dar denotă frumusețe și expresivitate ; trupurile și membrele lor sînt bine proporționate, unele alcătuiind chiar modele desăvîrșite de corp sculptural. Dar cea mai remarcabilă distincție a femeilor o constituie neobișnuita micime și delicatețe a degetelor, care pot intra în competiție cu cele mai fine mîini din Europa.

Culoarea pielii este de un cafeniu-arămiu mai închis, dar mulți bărbați și multe femei au un ten curat măsliniu, pe cînd unele femei au fața aproape albă. Am văzut la Hapai un bărbat și un adolescent, iar la Anamuka un copil, complet albi. Asemenea cazuri se pot întîlni printre toate popoarele negre dar, din cîte pricep eu, culoarea lor s-ar datora mai curînd unei boli decît unui fenomen natural.

Expresia lor vădește atît o mare bunătate sau o fire blîndă, cît și faptul că sînt cu totul lipsiți de acea înflăcărare sălbatică caracteristică popoarelor în stare înapoiată. Deschiși la suflet, veseli și plini de voie bună, sînt uneori atît de gravi în prezența șefilor și

își iau un aer atît de serios încît devin țepeni și stîngaci — și capătă o înfățișare rezervată.

Și-au dovedit îndeajuns gîndurile pașnice prin prietenoasa primire pe care au făcut-o tuturor vizitatorilor străini. În loc să încerce a-i ataca, pe față sau într-ascuns, cum au făcut cei mai mulți dintre locuitorii acestor mări, nu s-au arătat cît de cît dușmănoși ; dimpotrivă, întocmai ca cele mai civilizate popoare, au încheiat relații cu oaspeții lor prin schimb de mărfuri. În concluzie, păreau să aibă multe din cele mai fericite însușiri care alcătuiesc mintea ome-nească ; erau bunăoară sîrguincioși, iscușiți, perseverenți, prietenoși și mai aveau, poate, și alte virtuți, pe care scurta noastră ședere printre ei ne-a împiedicat să le observăm.

Singurul cusur pe care l-am cunoscut și care constituie o pată a caracterului lor este înclinarea către furțișag ; am constatat că și bărbații și femeile, tineri și vîrstnici, practicau viciul într-o mare măsură. Trebuie să fim desigur mai îngăduitori față de slăbiciunea acestor sărmani băștinași din Oceanul Pacific, ale căror minți erau tulburate și stăpînite de strălucirea îmbietoare a unor obiecte atît de noi și de atrăgătoare. Se poate socoti că adeseori furturile comise de indigeni se datorau numai curiozității lor vii sau dorinței de a poseda obiecte cu care nu mai fuseseră deprinși înainte și care, pe deasupra, mai aparțineau și unui soi de oameni atît de diferiți de ei.

Părul lor este de obicei lins, des și puternic, deși la unii era stufos sau creț. Culoarea lui naturală cred că este aproape fără excepție neagră, dar majoritatea bărbaților, ca și unele dintre femei, și-l vopseau în brun sau purpuriu, iar unii în portocaliu.

Îmbrăcămintea bărbaților este identică cu a femeilor și constă dintr-o bucată de pînză sau de rogojină (dar mai ales de pînză) de vreo doi coți lățime și doi și

jumătate lungime ; are cel puțin lungimea necesară ca să poată fi petrecută o dată și jumătate în jurul mijlocului, de care se prinde cu o cingătoare sau o frînghie. În față este dublă și cade în jos în chip de fustă, pînă la mijlocul piciorului. Partea superioară a veșmîntului, deasupra cingătorii, o petrec de mai multe ori în așa fel încît, atunci cînd o desfășoară, să mai rămînă pînză destulă pentru a fi trasă în sus și înfășurată pe umeri, ceea ce se întîmplă de altfel foarte rar. Cei din treapta de jos se mulțumesc cu bucăți mai mici de material și adeseori nu poartă decît o bucată îngustă de pînză sau de rogojină în chip de brîu. Pe acesta îl petrec printre coapse și-l înfășoară în jurul mijlocului : acest fel de brîu e folosit mai ales de bărbați.

Toți localnicii, fără deosebire de sex, se gătesc cu șiraguri făcute din fructe de *pandan*¹ și din felurite flori frumos mirositoare care se numesc toate la un loc *kahula*. Mai fac șiraguri și din scoici mici, din oase de aripi și picioare de păsări, din dinți de rechin și altele, șiraguri care atîrnă liber pe piept. De asemenea în degete au inele de baga pe care le mai poartă asamblate în formă de brățări și la încheieturile mîinilor.

În grija femeilor cad cele mai ușoare îndeletniciri, dar, în cea mai mare parte ele sînt casnice. Fabricarea pînzei, de pildă, este lăsată în întregime în grija lor.

O altă ocupație, ceva mai puțin însemnată decît aceasta, dar care face parte tot din atribuțiile femeilor, este confecționarea rogojinilor care, atît prin împletitură cît și prin frumusețe, sînt superioare tuturor celor pe care le-am văzut în alte părți.

¹ Plantă monocotiledonată cu o tulpină asemănătoare palmierului.

Domeniul de activitate al bărbaților este, după cum era de așteptat, mult mai anevoios și mai vast decât acela al femeilor. Agricultură, arhitectura, construcția bărcilor, pescuitul și alte îndeletniciri legate de navigație cad în sarcina lor. Deoarece rădăcinoasele și fructele cultivate constituie principala lor hrană, se cere o neîntreruptă muncă agricolă, pe care ei o îndeplinesc cu multă sîrguință. De altfel, în această privință par să fi ajuns aproape la desăvîrșire, în măsura în care le-au îngăduit-o împrejurările. Plantează banane și batate cu atîta orînduială încît, din orice parte ar fi privite, rîndurile apar perfect alineate.

De remarcat că acești oameni, care în multe domenii dovedesc gust și ingeniozitate, dau greș în ceea ce privește construcția locuințelor — niște colibe sărăcăcioase și foarte mici, pentru oamenii de jos, ceva mai încăpătoare și mai confortabile pentru cei mai înstăriți. Iată dimensiunile unei colibe de mărime mijlocie: vreo nouă metri lungime, șase lățime, și patru înălțime. La drept vorbind, o astfel de casă este un șopron acoperit cu stuf, sprijinit de stîlpi și de cîpriori aranjați cu multă chibzuință. Pardoseala, înălțată cu pămînt, netezită și acoperită cu o rogojină groasă și solidă, este ținută foarte curat. Mobila se reduce la un blid-două, în care prepară *kava*, cîteva tigve, coji de nuci de cocos și cîteva scăunașe de lemn, care le servesc drept perne.

Ca arme au diferite feluri de ciomege (cu ornamentarea cărora își pierde mult timp), sulite și geriduri¹. Au și arcuri cu săgeți, dar nu par destinate scopurilor războinice, ci doar distracțiilor ca, bunăoară, vînatul păsărilor.

Nu se așază la masă la ore anumite. Se culcă de îndată ce se întunecă și se scoală în zori.

¹ Un băț în formă de sulită cu care se trage la țintă, dardă.

Distracțiile lor constau mai ales din cîntece, dansuri și muzică, toate executate de femei. Dansurile bărbaților cuprind mii de feluri de mișcări ale mîinilor, care nouă ne par cu totul ciudate și pe care ei le îndeplinesc cu o ușurință și o grație ce nu pot fi descrise decît de cei ce le-au văzut.

N-am izbutit să stabilim cu precizie dacă la ei căsătoriile sînt întărite prin vreun contract solemn ; dar ceea ce e sigur, e că marea mulțime a bărbaților din popor se mulțumesc cu o singură soție. Totuși căpeteniile au de obicei mai multe femei ; unii dintre noi erau de părere că numai una dintre ele era socotită stăpînă în familie.

Nimic nu dovedește mai bine omenia acestor locuitori decît întristarea pe care o manifestă față de moarte. În semn de doliu, își lovesc dinții cu pietre, își zgîrie capul cu un dinte de rechin pînă ce curge sîngele șiroaie, își fac împunsături cu sulitele în partea interioară a coapsei, în coaste, la subsuori și prin obraji, în gură. Toate aceste chinuri ne dau ideea unui ritual foarte riguros, care nu poate fi menținut decît de un neobișnuit grad de afecțiune sau de cea mai grosolană superstiție. Trebuie arătat totuși că operațiile cele mai dureroase se practică doar în cazul morții unor rude apropiate. Oamenii de rînd nu sînt îngropați într-un loc anume.

Lungul și obștescul lor doliu dovedește că ei socotesc moartea ca o foarte mare nenorocire. Această părere ne-o întărește un ciudat obicei pe care-l practică cu scopul de a o abate din drum. Ei își închipuie că divinitatea va primi degetul mic ca o jertfă destul de însemnată în schimbul recăpătării sănătății. De aceea din zece oameni, cu greu se găsea unul care să nu fi fost astfel mutilat la una din mîini sau chiar la amîndouă.

Au în genere o concepție limitată în ceea ce privește sancțiunea viitoare. Ei cred totuși că zeitățile îi pot pedepsi și încearcă toate mijloacele pentru a le îndupleca în favoarea lor. Pe zeul lor suprem îl numesc Kalafutonga care, spun ei, este o femeie ce locuiește în cer și dirijează tunetele, vîntul, ploaia și, în general, toate schimbările vremii. Au credința că, atunci cînd ea se mînie pe ei, roadele pămîntului se usucă și multe lucruri sînt nimicite de trăsnet iar oamenii, porcii lor și celelalte animale sînt prăpădite de boli și lovite de moarte. Cînd această mînie se dovedește, ei își închipuie că totul a revenit la rînduiala firească. Admit și o pluralitate de zeiți, deși toate sînt mai prejos de Kalafutonga. Noțiunile lor despre puterea acestor ființe și despre alte atribute ale lor sînt de așa natură încît presupun că, după moarte, nu vor mai avea de loc de-a face cu ele.

Natura cîrmuirii lor politice n-o cunoaștem decît în linii generale. Unii dintre ei ne-au spus că puterea regelui este nelimitată și că viața și proprietatea supușilor sînt la dispoziția sa ; am văzut destule exemple ce dovedeau că cei din pătura săracă nu au nici proprietate, nici siguranță personală, ci se află la bunul plac al căpeteniei de care aparțin.

Limba vorbită în Insulele Amiciției este cît se poate de asemănătoare cu cea din Noua Zeelandă, din Atiu și Mangia ; și, prin urmare, și cu cea din Otaheite și Insulele Societății..

După plecarea noastră din Insulele Amiciției, pentru un timp nu s-a întîmplat nimic important. În dimineața de 8 august am zărit pămînt la nouă-zece leghe depărtare. Apropiindu-ne, am descoperit că era încercuit de un recif de corali ce se întindea uneori pînă la o milă de uscat ; talazuri uriașe se sfărîmau de el. În mai multe părți ale coastei am observat și oameni, iar la puțin timp după ce am ajuns în partea

de sub vînt a insulei, i-am văzut lansînd două pirogi în care se urcară vreo duzină de bărbați ce vîsleră spre noi.

Am redus din pînze, atît ca să las timp pirogilor să ajungă în dreptul nostru, cît și ca să sondez pentru ancoraj. După ce veniră cam pînă la o împușcătură de pistol de corabie, pirogile se opriră. Îl folosirăm pe Omai ca de obicei în asemenea împrejurări. El își desfășură elocința spre a-i îndupleca pe indigeni să vină mai aproape, însă nici o rugăminte nu i-a putut convinge să se încumete pînă la noi. Plini de nerăbdare, ei arătau într-una cu vîslele lor spre țarm, strigîndu-ne în același timp să mergem într-acolo ; unii dintre cei de pe plajă agitau în aer ceva alb, semn pe care îl luarăm tot ca o invitație la debarcare. Dar n-am găsit nimerit să risc pierderea vîntului bun, de dragul cercetării unei insule ce părea să nu aibă prea mare însemnătate. De aceea, am navigat spre miazănoapte, nu însă înainte de afla, în răstimpul cît indigenii au stat pe lîngă corabia noastră, că insula se numea Tubuai.

În zorii zilei de 12 august zărirăm insula Maitea. Curînd după aceea se ivi și Otaheite.

Cînd ne apropiarăm de insulă, mai multe pirogi porniră spre corabie, fiecare fiind condusă de cîte doi, trei bărbați. Dar, deoarece erau oameni de rînd, Omai nu-i prea băga în seamă și nici ei pe el. În cele din urmă Uti, un șef pe care-l mai întîlnisem, și cumnatul lui Omai, care atunci se afla din întîmplare în acea parte a insulei, se urcă pe bord împreună cu vreo trei-patru inși, toți cunoscuți de-ai lui Omai. Dar clipa întîlnirii trecu fără să se petreacă nimic înduioșător ; dimpotrivă, o deplină nepăsare domnea și într-o parte și în cealaltă, pînă ce Omai, ducîndu-și cumnatul jos în cabină, trase sertarul în care își ținea penele roșii și-i dădu cîteva. Vestea se

răspîndi ca fulgerul printre indigenii de pe punte și situația luă cu totul altă înfățișare. Uti, care mai înainte de-abia catadicsea să-i vorbească lui Omai, îl rugă acum să lege prietenie cu el și să facă schimb de nume. Omai acceptă această cinstire și o întări cu un dar de pene roșii ; iar Uti, drept răspuns, trimise pe țărm după un porc. Pentru noi toți însă era clar că nu omul, ci avuțiile lui erau îndrăgite de indigeni. Așa se desfășură întâia întîlnire dintre Omai și compatrioții săi. Mărturisesc că nu mă prea așteptasem la altceva, dar trăgeam totuși nădejdea că prețioasa încărcătură de daruri, cu care îl copleșiseră mărinimoșii lui prieteni din Anglia, îi va da mijlocul să devină un om influent și să fie respectat și chiar căutat de cele mai de seamă persoane de pe tot cuprinsul Insulelor Societății. Fără îndoială că așa s-ar fi întîmplat dacă el s-ar fi purtat cu oarecare prevedere. Dar, dimpotrivă, trebuie să spun cu părere de rău că el a dat prea puțină atenție repetatelor sfaturi ale celor ce-i doreau binele și s-a lăsat înșelat de orice ticălos ce umbla cu vicleșuguri.

Importanta știre că pe bordul corăbiilor noastre se aflau pene roșii a fost răspîndită pe țărm de prietenii lui Omai ; de aceea, în dimineața următoare, nici nu începuse să se crape bine de ziuă că am și fost împresurați de o mulțime de pirogi pline de oameni care aduceau de vînzare porci și fructe. La început, o cantitate de pene nu mai mare decît ai aduna de la un pițigoi ajungea ca să cumperi un porc de douăzeci sau douăzeci și cinci de kilograme. Dar cum mai toți cei de pe corăbii aveau cîteva din aceste prețioase articole de negoț, valoarea lor scăzu cu peste cinci sute la sută chiar înainte de căderea nopții.

Curînd după ce ancorasem, sora lui Omai veni pe bord să-l vadă. M-am bucurat constatînd că, spre cîntea amîndurora, revederea lor a fost însoțită de

expresia celei mai duioase afecțiuni, care e mai ușor de bănuț decît de descris.

După ce această scenă mișcătoare luă sfîrșit, corabia fiind amarată cum trebuie, Omai și cu mine am coborît pe uscat. Ținta mea de căpetenie era să vizitez un om pe care prietenul meu mi-l înfățișase ca pe un personaj într-adevăr neobișnuit ; era vorba de zeul Bolabolei. L-am găsit șezînd sub unul din acele umbrare pe care indigenii le fac de obicei pe pirogile mai mari. Era un om destul de vîrstnic și pierduse puțința de a-și mișca mîinile și picioarele, așa că băstinașii îl transportau dintr-un loc în altul pe o targă. După cele ce-mi spusese Omai despre această persoană, mă așteptam să-l văd obiectul unei adorații religioase ; dar, în afară de cîtiva banani tineri ce zăceau înaintea lui și deasupra umbrarului sub care ședea, n-am observat nimic ce l-ar fi putut deosebi de celelalte căpetenii. Omai îi dăruie un mănunchi de pene roșii legat de capătul unui betigaș și după o scurtă convorbire cu acest om din Bolabola, în cursul căreia se discuta ră lucruri neînsemnate, atenția lui Omai se îndreptă spre o bătrînă, sora mamei lui. Ea i se și aruncase la picioare și i le scălda din belșug cu lacrimi de bucurie.

Lăsîndu-l cu respectabila bătrînă în mijlocul unui număr de oameni ce se îngrămădiseră în jurul lor, m-am dus să văd o casă despre care se spunea că ar fi fost durată de străini, după șederea mea anterioară aici. Dintr-o inscripție am constatat că fusese ridicată de niște spanioli, care trecuseră pe aici cu două corăbii din Lima.

La înapoiere l-am găsit pe Omai ținînd o predică unei mari mulțimi și cu greu l-am putut smulge de acolo, rugîndu-l să mă însoțească pe bord, unde aveam o treabă importantă de orînduit cu privire la tainul de băuturi spirtoase ; am avut mulțumirea

să văd că echipajele celor două corăbii au consimțit în unanimitate să micșoreze rația obișnuită pe tot timpul șederii lor în această insulă ; altfel s-ar fi văzut siliți să se mulțumească cu o cantitate mai mică atunci când am fi ajuns într-un climat rece.

A doua zi ne-am apucat de câteva treburi mai însemnate. Am dus pe țărm taurul, vacile, caii și oile și am pus doi oameni să le păzească la păscut, căci nu aveam de gând să las vreuna din ele în această parte a insulei.

În cursul următoarelor două zile a plouat tot timpul. Indigenii au venit totuși la noi din toate părțile, deoarece vestea sosirii noastre se răspândise cu mare repeziciune. La 17 august m-am dus cu Omai pe țărm ca să fac o vizită oficială unui tânăr șef numit Waheiadua, care coborîse pe plajă. Cu acest prilej, Omai, ajutat de câțiva dintre prietenii săi, se îmbracă, nu după portul englezesc, nici după cel din Otaheite sau din Tongatabu, nici, în sfîrșit, în vreun chip obișnuit în vreuna din țările lumii, ci într-o ciudată amestecătură din tot ceea ce posedă ca veșminte.

După debarcarea noastră, Etari sau zeul din Bolabola, purtat pe o targă, ne însoți pînă la o casă mare, unde fu depus jos, în timp ce noi ne așezarăm de-o parte și de alta a lui. Am pus să se aștearnă în fața noastră o bucată de pînză din Tongatabu pe care am așezat darurile ce aveam de gând să i le fac. Curînd veni tînărul șef, însoțit de mama lui și de mai mulți oameni de seamă ; luară loc cu toții la celălalt capăt al pînzei, cu fața spre noi. Apoi un bărbat care ședea lîngă mine ținu o cuvîntare în fraze scurte și sacadate, unele dintre ele fiindu-i dictate de cei din jur. Îi răspunse unul din partea opusă, de lîngă căpetenie. Apoi vorbi Etari, după el Omai și amîndurora li se răspunse tot din partea

opusă. Aceste cuvîntări se refereau în întregime la sosirea mea și la legăturile mele cu ei. În cele din urmă, tînărul șef fu îndrumat de însoțitorii săi să vină și să mă îmbrățișeze și, pentru a întări acest tratat de prietenie, ne schimbaram numele. La încheierea ceremoniei, el și cu prietenii săi mă întovărașiră pe bord pentru prînz.

După ce ne-am aprovizionat cu apă proaspătă și ne-am terminat toate celelalte operații necesare, la 22 august, am urcat vitele pe bord și ne-am pregătit pentru ieșirea în larg.

La 23 august am înălțat pînzele îndreptîndu-ne spre golful Matavai unde «Resolution» ancoră în aceeași seară. Dar «Discovery» nu izbuti să intre în radă decît a doua zi dimineață.

Pe la ora nouă, Otu, regele întregii insule, întovărașit de un mare număr de pirogi pline de oameni, sosi de la Oparri, locul său de reședință, și-mi trimise pe bord un mesaj în care-și exprima dorința de a mă vedea. Ca urmare am debarcat împreună cu Omai și cîțiva ofițeri. Am găsit o mulțime uriașă de oameni adunați cu acest prilej ; în mijlocul lor se afla regele, însoțit de tatăl său, de cei doi frați ai lui și de cele trei surori. Am mers să-l salut primul, urmat de Omai, care îngenunchie și-i îmbrățișă picioarele. Se pregătise pentru această ceremonie îmbrăcîndu-și cel mai bun costum de haine și se comportă cu foarte mult respect și modestie. Cu toate acestea nu i se dădu mai de loc atenție. Poate că și invidia provocase într-o oarecare măsură această primire rece. El dăruî șefului un mănunchi mare de pene roșii și vreo doi-trei coți de pînză aurie, iar eu îi dădui un costum de țesătură fină de in, o pălărie cu panglică de fir, cîteva unelte și, ceea ce avea mai mare preț decît toate celelalte lucruri, o cantitate de pene roșii și o tichie din cele ce se poartă în Insulele Amiciției.

După potolirea zarvei produsă de această vizită, regele și întreaga familie regală mă întovărășiră pe bord ; alaiul era urmat de mai multe pirogi încărcate cu tot felul de merinde care ar fi ajuns să hrănească echipajele ambelor corăbii timp de o săptămână. Curînd sosi pe bord și mama regelui, care nu fusese de față la prima întrevvedere și care aducea numeroase provizii și pînză. Ea împărți totul între mine și Omai, căci acesta, deși la început abia fusese băgat în seamă de conaționalii săi, de îndată ce își făcuse cunoscute bogățiile, deveni o persoană de vază, a cărei prietenie era foarte căutată. Am încurajat acest lucru pe cît mi-a stat în putință, căci dorința mea era să-l acuez pe lîngă Otu. Întrucît intenționam să las aici toate animalele pe care le adusesem din Europa, mă gîndeam că el ar fi fost în stare să dea indigenilor oarecare lămuriri asupra modului în care trebuiau îngrijite și asupra foloaselor pe care le aduceau. Pe lîngă aceasta, mai știam și vedeam că, pe măsură ce ne îndepărtăm de insula lui natală, cu atît se bucura de mai mult respect. Dar, din nefericire, sărmanul Omai mi-a respins sfatul și s-a purtat într-un mod atît de necugetat încît a pierdut foarte curînd prietenia lui Otu și a tuturor celorlalți oameni de seamă din Otaheite.

După ce am terminat prînzul, o parte dintre noi l-am întovărășit pe Otu la Oparri, luînd cu noi oră-tăniile cu care urma să populăm insula. La Oparri le-am lăsat în stăpînirea lui Otu ; gîștele și rațele începuseră să se înmulțească încă înainte de plecarea noastră din insulă. Am găsit acolo : un gînsac care, după spusele indigenilor, era cel pe care îl dăduse Obereei căpitanul Wallis cu zece ani în urmă, mai multe capre și un taur spaniol, legat de un copac în apropierea casei lui Otu. Niciodată n-am văzut

un exemplar mai frumos. Aparținea acum lui Etari și fusese adus aici de la Ohitipeha, spre a fi imbarcat pentru Bolabola. Ceea ce depășește înțelegerea mea este felul în care a izbutit să-l transporte cu piroga. Dacă n-am fi sosit noi, n-ar fi avut importanță cine îl stăpînea, deoarece, fără vacă, el nu putea fi de nici un folos. Într-adevăr nu fusese lăsată aici nici o vacă. A doua zi am adus pe uscat trei vaci, un armăsar, o iapă și cîteva oi.

După ce scăparăm astfel de acești călători, m-am simțit ușurat de o foarte anevoioasă sarcină. Bătaia de cap și necazurile provocate de transportul acestei încărcături vii, de la o depărtare atît de mare, sînt greu de închipuit.

Mulțumirea însă ce o simțeam de a fi dus la bun sfîrșit dorințele umanitare ale majestății sale în ce privește trimiterea unor animale atît de folositoare celor două vrednice seminții a constituit o răsplată suficientă pentru toate necazurile pe care le-am îndurat.

Cum aveam de gînd să fac o escală mai îndelungată aici, am instalat cele două observatoare la capul Matavai. În vecinătatea lor au fost așezate două corturi pentru adăpostirea gărzii și a oamenilor necesari pe țărm, pentru îndeplinirea diverselor servicii. Am încredințat comanda acestei stațiuni locotenentului King, care avea printre alte sarcini și pe aceea de a supraveghea observațiile pentru determinarea mersului cronometrului.

La 26 august am pus să se desțelenească o bucată de teren pentru grădină în care să se sădească mai multe legume. Înainte de a părăsi locul, am observat că pepenilor, cartofilor și celor doi ananași începuse să le meargă destul de bine. Adusesem din Insulele Amiciției mai mulți arbori de grepfrut pe care i-am plantat aici și cred că vor prospera dacă nu vor fi

opriți din creștere de aceeași curiozitate prematură care nimicise o viță plantată de spanioli la Ohiti-peha. Niște indigeni se apucaseră să guste primele ei roade, dar, strugurii fiind încă acri, au crezut că era un fel de otravă și au hotărât în unanimitate să calce vița de vie în picioare. În această stare a găsit-o din întâmplare Omai, care se bucura nespus de descoperirea sa, fiind pe deplin încredințat că, dacă ar avea struguri, ar face cu ușurință vin. Tăie deci mai mulți butași de pe arbust spre a-i lua cu el, iar noi curățărăm și rînduirăm ceea ce mai rămăsese din ea. Probabil că, devenind mai înțelepți după lămuririle lui Omai, băștinașii vor aștepta de data aceasta ca fructele să ajungă la maturitate și nu vor mai condamna planta cu atîta nesocotință.

Aici am dat și de tînărul pe care îl numisem cîndva Oididi, dar al cărui nume adevărat este Hiti-Hiti. Îl luasem cu mine din Ulietea în 1773 și-l adusesem îndărăt în 1774 după ce vizitase Insulele Amiciției, Noua Zeelandă, Insula Paștelui și Insulele Marchize ; stătuse pe bordul corăbiei mele vreo șapte luni, cît durase acea lungă călătorie. Ținea foarte mult la buna lui creștere și repeta deseori : «yes, sir»¹, sau «if you please, sir»². Hiti-Hiti, originar din Bolabola, sosise cu vreo trei luni înainte în Otaheite fără alt gînd, după știrea noastră, decît de a-și satisface curiozitatea sau, poate, altă patimă. Era totuși vădit că prefera veșmintelor noastre, moda și portul simplu al compatrioților săi. Căci deși i-am dat niște haine pe care Consiliul Amiralității binevoise să i le trimită, le-a purtat cîteva zile și apoi le-a părăsit. (În același timp, ca un dar al meu personal, i-am mai înmînat o ladă cu scule și cîteva

¹ Da, domnule (engl.).

² Dacă vreți, domnule (engl.).

alte articole.) Acest caz poate fi socotit ca o dovadă a puternicei înclinații naturale a omului de a se întoarce la obiceiurile căpătate la o vîrstă fragedă și întrerupte doar întîmplător.

În dimineța zilei de 27 august sosi un om din Ohitipeha, care ne spuse că două corăbii spaniole ancoraseră acolo în noaptea precedentă. Pentru întărirea acestei știri, scoase la iveală o bucată de pînă albastră grosolană, declarînd că ar fi căpătat-o de pe una din corăbii; după înfățișare, era într-adevăr aproape nouă. Am trimis pe locotenentul Williamson într-o barcă să arunce o privire în golful Ohitipeha, iar între timp am așezat corăbiile într-o poziție potrivită pentru apărare. Căci, deși știam că Anglia și Spania întrețineau relații de pace cînd părăsisem Europa, la data aceasta poate că lucrurile se schimbaseră. Totuși individul ne înșelase, după cum se constată din raportul lui Williamson.

Pînă acum atenția lui Otu și a oamenilor săi fusese îndreptată asupra noastră, dar în dimineța următoare s-a ivit altceva și anume sosirea unor soli din Eimeo, care aduceau vestea că poporul din acea insulă pusese mîna pe arme și-i înfrînsese pe partizanii de acolo ai lui Otu, care se văzuseră nevoiți să se retragă în munți. Conflictul dintre cele două insule izbucnise în 1774 și părea să se fi prelungit parțial pînă la această dată. Formidabila flotă de război pe care o văzusem pe vremea aceea înălțase pînzele curînd după ce părăsisem noi Otaheite; dar răsculații din Eimeo i se împotriviseră atît de aprig încît flota se întorsese fără prea mari rezultate, iar acum se vedea că e necesară o nouă expediție.

După sosirea acestor mesageri, toate căpeteniile aflate întîmplător la Matavai se adunară în casa lui Otu, unde tocmai mă aflam și eu; am avut deci cîntea să fiu admis în sfatul lor. Unul dintre soli

deschise ședința printr-o cuvîntare de o lungime considerabilă, încercînd să așeze căpeteniile tahitiene întrunite ca să se folosească de acest prilej și să ia armele în mîini. Părerea lui fu combătută de alții care se împotriveau începerii ostilităților. În cele din urmă, precumpăni grupul războinic. Otu păstrase tăcere în cursul întregii dezbateri. Cei din consiliu, care erau pentru ducerea pînă la capăt a războiului, mi se adresară cerîndu-mi ajutorul și cu toții vrură să știe de partea cui aș fi eu. Am trimis după Omai pentru a-mi fi interpret, dar cum nu putu fi găsit, am fost nevoit să vorbesc eu însumi; le-am spus atunci, pe cît am izbutit de bine că, de vreme ce poporul din Eimeo nu mă supăraseră niciodată, nu-mi puteam lua îngăduința de a lua parte la ostilitățile îndreptate împotriva lui. Ei se arătară mulțumiți de această declarație.

Interesîndu-ne de pricina războiului, ni se spuse că nu cu mulți ani în urmă, un frate al lui Uahidua din Taiarabu fusese trimis în Eimeo la cererea lui Maheine, un șef popular al acelei insule, ca să fie rege; dar nu trecu nici o săptămînă de la aceasta și Maheine, după ce pusese să-l ucidă, pretinse titlul lui Taiarabu care, ca moștenitor legitim, fiind fiul surorii celui mort, fusese ales de poporul din Otaheite succesor la domnie după moartea celui alt.

Se întîmplase ca Touha, un om cu multă greutate în insulă, să lipsească din Matavai la data aceea. Părea totuși să nu fie străin de cele ce se petreceau, căci se amestecase în dezbateri cu mai multă energie decît oricare altă căpetenie. Într-adevăr, în zorii zilei de 1 septembrie, sosi un sol de-al lui care-l încunoștină pe Otu că Touha jertfise lui Itua un om, pentru a implora ajutorul zeului împotriva insulei Eimeo. Serviciul divin trebuia să aibă loc la marele *morai* de la Atahuru și, pe cît se părea, pre-

zența lui Otu era absolut necesară în această împrejurare solemnă.

I-am propus lui Otu să mi se îngăduie să-l întovărășesc. Își dădu lesne încuviințarea și pornirăm îndată cu barca mea, însoțiți de vechiul meu prieten Potatou, de domnii Anderson și Webber; Omai ne urma într-o pirogă.

Cum debarcarăm la Atahuru, pe la ora două după prînz, Otu își exprimă dorința ca marinarii să rămînă în barcă, iar Anderson, Webber și cu mine să ne scoatem pălăriile îndată ce vom ajunge la *morai*, către care pornirăm neîntîrziat, însoțiți de foarte mulți bărbați și de cîtiva tineri, însă de nici o femeie. Acolo ne așteptau patru preoți și însoțitorii sau ajutoarele lor.

Apoi începură ceremoniile. Unul dintre însoțitorii preoților aduse un banan tînăr și-l așeză jos, dinaintea lui Otu. Un preot, așezat lîngă *morai*, începu o rugăciune lungă. În cursul rugii, un bărbat ce stătea lîngă preotul care oficia, ținea în mînă două legături ce păreau din pînză. Într-una din ele, după cum aflarăm mai tîrziu, se afla *maro*-ul regal, iar cealaltă, dacă-mi este îngăduită expresia, era arca lui Itua. Îndată ce se termină rugăciunea, preoții de la *morai* împreună cu ajutoarele lor se așezară lîngă cei de pe plajă, ducînd cu ei cele două legături. Aici făcură noi rugăciuni. Trupul mortului fu scos acum dintr-o pirogă și pus pe plajă cu picioarele spre mare. Preoții se rînduiră în jurul lui, unii în picioare iar alții șezînd, unul sau mai mulți dintre ei repetînd cîteva fraze timp de vreo zece minute. Apoi cadavrul fu așezat paralel cu țărmul. Unul dintre preoții care stăteau la picioarele lui rosti o lungă rugăciune, la care se asociau din cînd în cînd și ceilalți, fiecare ținînd în mînă cîte un mănunchi de pene roșii. În cursul rugăciunii se smulse puțin păr de pe

creștetul victimei și i se scoase ochiul stîng ; atît pârul, cît și ochiul au fost apoi învelite într-o frunză verde și aduse prinos lui Otu. El nu le atinse totuși, ci dădu celui ce le prezentase mănunchiul de pene primit de la Touha. Acest mănunchi, împreună cu pârul și ochiul, a fost apoi adus preotului. În cursul ceremoniei, un pescărel făcu oarecare zgomot în copaci ; Otu se întoarse către mine, zicînd «Este Itua !» ; părea că socotește, întîmplarea de bun augur.

Trupul fu purtat pe urmă o bucată de drum cu capul înspre *morai* și așezat sub un copac, în apropierea căruia erau fixate trei bucăți late, dar subțiri, de lemn sculptat în chip diferit, însă rudimentar. Legăturile de pînză fură depuse într-o parte a *morai*-ului, iar mănunchiurile de pene roșii la picioarele sacrificatului, în jurul căruia luară loc preoții ; nouă ni se îngădui acum să ne apropiem cît doream. Cel ce părea să fie marele preot ședea la o mică depărtare și grăi timp de un sfert de oră pe tonuri și cu gesturi variate, părăind să mustre sau să pună întrebări răposatului, căci i se adresa într-una. Împreună cu doi preoți, cu Potatou și cîtiva alții, psalmodie cu o voce plîngăreată și plină de tristețe o rugăciune ce dură aproape o jumătate de oră. În cursul acestei rugăciuni, un preot smulse alte smocuri de păr din capul victimei și le puse pe una din legături. După aceea, marele preot se rugă singur, ținînd în mînă penele ce proveneau de la Touha. Cînd sfîrși, i le trecu altuia, care se rugă în același mod. Apoi toate mănunchiurile de pene fură depuse pe legăturile de pînză și cu asta ceremonia de aici luă sfîrșit.

Cadavrul și o dată cu el penele și legăturile de pînză fu transportat după aceea în partea cea mai

importantă a *morai*-ului, în rare bătai de tobă. În timp ce penele și legăturile erau sprijinite de grămada de pietre, trupul era întins pe jos, alături. După ce se așezară din nou în jurul lui, preoții reîncepură rugăciunile, pe cînd cîteva dintre ajutoarele lor săpau o groapă de vreo șaizeci de centimetri adîncime, în care aruncară nefericita victimă și o acoperiră cu pămînt și cu pietre. Cînd o băgară în mormînt, un băiat scoase un țipăt, iar Omai îmi spuse că era Itua. Între timp fusese aprins un foc și fusese adus un cîine, pe care indigenii îl uciseră sucindu-i gîtul și sugrumîndu-l. Îi îndepărtară părul prin pîrlire, îi socaseră măruntaiele și le aruncară în flăcări, unde le lăsară să ardă. Trupul cîinelui, după ce fu mînjit cu sînge și uscat la foc, fu adus, împreună cu ficatul și cu inima, în fața preoților care stăteau rugîndu-se în jurul mormîntului. Ei continuară o vreme să officieze și asupra cîinelui, în timp ce doi oameni băteau din cînd în cînd cu toată puterea în două tobe, iar un băiat, cu glas pițigăiat și sonor, țipă ca și mai înainte de trei ori. Ni se spuse că prin acest ceremonial îl invitau pe Itua să se înfrupte din ospățul pîrgătit. Îndată ce preoții își isprăviră rugăciunile, stîrvul cîinelui și tot ce-i aparținea, fu așezat pe o schelă din apropiere, înaltă de vreo doi metri, pe care zăceau rămășițele altor doi cîini și a doi porci, ce fuseseră sacrificați de curînd, dar care acum răspîndeau o duhoare de neîndurat. Din această pricină, ne-am ținut la o depărtare mai mare decît se cădea. După ce cîinele fu așezat pe schelă, preotul și ajutoarele lui scoaseră un soi de strigăt cu care se terminară, deocamdată, ceremoniile. Deoarece și ziua era acum pe sfîrșite, furăm ospătați și găzduiți peste noapte. În ziua următoare se mai săvîrșiră și alte ritualuri religioase, dar despre acest subiect cred că am spus destule pentru a satisface curio-

zitatea cititorilor — sau poate, mai degrabă, pentru a le stîrni dezgustul.

Nefericita victimă jertfită cu acest prilej zeului lor părea să fi fost un bărbat de vîrstă mijlocie și, după cum ni s-a spus, era un *tautau*, adică făcea parte din pătura cea mai de jos a poporului. Dar, cu toate investigațiile mele, n-am izbutit să aflu dacă a fost ales din pricina vreunei fărădelegi deosebite pe care ar fi făcut-o și care ar fi meritat pedeapsa cu moartea. Avînd prilejul de a cerceta cum se înfățișa acum corpul sărmanului sacrificat, am băgat de seamă că era însîngerat pe față și în jurul capului, și foarte tare învîinețit la tîmpla dreaptă — mărturie a modului în care fusese ucis. Ni s-a spus că-l loviseră cu o piatră în cap, departe de privirile altora.

Ori de cîte ori, într-o împrejurare urgentă, vreo mare căpetenie socotește că e necesară o jertfă umană, victima este aleasă la întîmplare. Cîțiva dintre slujitorii de încredere ai acestui șef se năpustesc pe neașteptate asupra omului și-lucid cu bîta sau cu lovituri de pietre. Apoi este înștiințat regele căci, după cum mi se relata, prezența lui la ritualurile solemne care urmau era neapărat necesară ; și am putut observa cu prilejul acesta că Otu îndeplinea într-adevăr un rol de seamă.

Este foarte regretabil că un obicei atît de groaznic prin natura sa și care să disprețuiască într-atît dreptul inviolabil de autoconservare cu care se naște fiecare dintre noi mai poate dăinui. Deși trebuie să credem că la Otaheite nu se sacrifică niciodată mai mult de o persoană în astfel de împrejurări, este însă foarte probabil că asemenea întîmplări sînt destul de numeroase ca să determine o scandaloasă risipă de vieți omenești ; într-adevăr, am numărat în fața *morai*-ului nu mai puțin de patruzeci și nouă de cranii ale vic-

timelor precedente, la care se adăuga acum, în văzul nostru, încă unul. Și, întrucît nici un craniu nu se alterase prea mult prin scurgerea vremii, se poate deduce că nu trecuse timp îndelungat de cînd acești numeroși nenorociți fuseseră jertfiți pe un altar atît de singeros.

Sacrificiile omenești nu constituie totuși singurul obicei barbar pe care l-am găsit dăinuind încă printre acești indigeni, altfel buni din fire și omenoși. Căci, pe lîngă faptul că retează și apoi poartă cu ei în chip de trofeu falcile dușmanilor omorîți în lupte, ei oferă și trupurile acestor inamici ca jertfă lui Itua. La puțin timp după o bătălie din care ies învingători, ei adună toți morții și-i aduc la *morai* unde, cu foarte multe ceremonii, sapă o groapă în care-i înmormîntează pe toți, cu tot atîtea prinoase aduse zeilor ; dar țestele acelora nu sînt niciodată desfăcute de trupuri.

Înainte de a ne despărți ni se puse întrebarea dacă solemnitatea la care luasem parte răspunsese așteptărilor noastre și ce părere aveam despre eficacitatea ei și dacă în țara noastră se săvîrșeau asemenea acte de adorație. Noi păstrasem o adîncă tăcere în tot cursul celebrării oribilei ceremonii, dar cum ea se isprăvisese, n-am șovăit să le spunem verde în față, atît lui Otu, cît și celor ce-l înconjurau, simțămintele noastre în legătură cu ritualul acela. Și nici într-o convorbire ulterioară cu Tauha nu m-am putut opri să nu condamn asemenea obiceiuri. Omai, pe care l-am folosit ca interpret, își însușise cu atîta patimă argumentele noastre încît, Tauha se mînie nespus îndeosebi cînd i se mai declară că în Anglia, dacă ar fi pus pe cineva să omoare un om cum făcuse aici, rangul lui nu l-ar fi scăpat de spînzurătoare pentru nimic în lume. La acestea el exclamă : *maeno ! maeno !* (rușinos ! rușinos !) și refuză să ne mai dea ascultare. În cursul dezbaterii erau de față mulți indigeni, mai ales însoțitori și slujitori de-ai lui Tauha însuși ; iar cînd Omai începu

să-i lămurească despre pedeapsa ce s-ar aplica în Anglia celui mai de seamă om, dacă acesta și-ar îngădui să ucidă pe cel mai neînsemnat servitor, ei părură să asculte cu mare luare-aminte, avînd fără îndoială cu totul altă părere în această privință decît stăpînul lor.

La 4 septembrie cîțiva dintre noi am luat masa pe țarm la Omai, care ne-a oferit un prînz minunat, alcătuit din pește, carne de găină și de porc și budincă. După masă l-am însoțit pe Otu, care fusese și el oaspete, îndărăt la casa lui, unde am găsit pe toți slujitorii foarte ocupați să pregătească o cantitate de provizii pentru mine. Printre altele era un porc gras, pe care îl uciseră în prezența mea. Mai preparau și o budincă mare, al cărei întreg proces de fabricație mi-a fost dezvăluit. Se compunea din fructe de pîine, banane coapte, *taro* și nuci de palmieri sau de *pandan*, fiecare ingredient fiind ras, răzuit sau bătut bine și copt separat. O cantitate de suc stors din miezuri de nuci de cocos se turna într-o tavă mare sau într-un vas de lemn. Celelalte preparate, scoase fierbinți din cuptor, se depuneau în acest vas, în care se mai adăugau cîteva pietre încinse pentru a face conținutul să sfîrșie. Trei sau patru oameni amestecau diferitele ingrediente cu niște bețe, pînă ce deveneau toate o masă, iar sucul nucii de cocos se prefăcea în ulei; întregul preparat căpăta pînă la urmă consistența unei budinci pripite. Asemenea budinci sînt excelente și cele pregătite în Anglia rar le egalează. Cînd porcul lui Otu se fripse și budinca descrisă mai sus fu gata, puseră totul împreună cu doi porci vii și o cantitate de fructe de pîine și de nuci de cocos într-o luntre și le trimiseră pe bordul corăbiei mele; le-am urmat curînd însoțit de întreaga familie regală.

În seara zilei de 7 septembrie am prezentat jocuri de artificii în fața unei uriașe adunări de oameni.

Cîtiva s-au desfătat copios la acest spectacol, dar marea majoritate a privitorilor s-au înspăimîntat atît de grozav încît cu mare greutate au putut fi înduplecați să rămînă pînă la încheierea reprezentației. Cînd ultimul artificiu, o rachetă, zbură de pe masă, întreaga mulțime se risipi într-o clipă ; chiar și cei mai curajoși dintre ei o luară desperați la fugă.

Otu avea grijă nu numai să ne îplinească cerințele printr-un șir întreg de daruri, dar căuta să ne și distreze printr-o serie de divertismente. La 10 septembrie m-am dus la Oparri împreună cu un grup ; el ne prezentă ceea ce s-ar putea numi o piesă de teatru. Actrițe erau cele trei surori ale lui, care apărură în niște costume noi și mai elegante decît tot ce văzusem în această privință pe vreuna din insule.

Plecarăm seara din Oparri unde îl lăsarăm pe Otu și întreaga familie regală ; nu l-am mai văzut pe nici unul din ei pînă la 12 septembrie, cînd cu toții, în afară de șef, îmi făcură o vizită. Îmi spuseră că Otu se dusesese la Atahuru să asiste în acea zi la o altă jertfă omenească, pe care șeful din Taiarabu o făcea acolo pentru *morai*. Un nou caz, în curs de numai cîteva zile, era o prea tristă mărturie a marelui număr de victime pe care o superstiție sîngeroasă le face printre oameni atît de blajini. Aș fi luat parte și la acest sacrificiu dacă aș fi fost înștiințat din timp, dar acum era prea tîrziu.

În seara următoare Otu se întoarce de la îndeplinirea celei mai neplăcute dintre toate îndatoririle sale de suveran ; iar a doua zi, fiind onorați de prezența lui, căpitanul Clerke și cu mine încălecarăm pe cai și dădurăm o raită în jurul cîmpiei Matavai, spre neputusa uimire a unei mari mulțimi de oameni ce erau de față și care ne priveau minunîndu-se de parcă am fi fost centauri. De fapt Omai încercase să încalece o dată sau de două ori, dar calul îl trîntise de fiecare

dată înainte ca el să izbutească să se așeze în șa ; tahitienii vedeau deci pentru prima oară pe cineva călărind. Demonstrația căpitanului Clerke și a mea fu apoi repetată zilnic în tot timpul șederii noastre aici, cînd de unul, cînd de altul dintre oamenii noștri ; și totuși curiozitatea indigenilor nu se potolea. Erau încînțați peste măsură de cai, văzînd la ce pot fi folosiți ; și, atît cît am putut eu judeca, faptul acesta le dădea o idee mai limpede despre măreția altor popoare decît toate noutățile pe care le aduseseră acolo vizitatorii europeni.

În dimineața de 18 septembrie, doctorul Anderson, eu însumi și Omai meraserăm împreună cu Otu la Oparri ; luarăm cu noi ovinele pe care aveam de gînd să le las pe insulă și anume : un berbec și o oaie din Anglia și trei oi de la Cap ; pe toate i le dădui lui Otu.

După ce prînzirăm cu Otu, îl părăsirăm la Oparri și ne înapoiarăm la Matavai. În acea zi, ca și la 19 septembrie, am fost foarte sărăcăcios aprovizionați cu fructe. Auzind aceasta, între orele nouă și zece seara, Otu veni împreună cu fratele lui, care se legase mult de căpitanul Clerke ; aduceau cu ei o provizie bogată pentru amîndouă corăbiile. Aceasta era mai mult decît tot ceea ce făcuse pentru noi pînă atunci : o mărturie a grijii omenoase pe care ne-o purta. A doua zi, întreaga familie regală se înființă cu daruri, așa încît nevoile noastre nu numai că fuseseră împlinite, dar aveam acum mai multe merinde decît am fi putut consuma.

Cum apa necesară fusese adusă pe bord, corăbiile călăfătuite, greementul revizuit și toate celelalte rînduite, am început să mă gîndesc la plecare, căci doream să-mi rămînă timp suficient ca să vizitez și insulele din vecinătate. De aceea, ne ridicarăm de pe țărm observatoarele și uneltele și învergarăm velele.

În zorii dimineții de 22 septembrie, Otu veni pe bord împreună cu tatăl său, pentru a afla cînd aveam de gînd să plec. Cum fusesem înștiințat că la Eimeo să găsea un port bun, le-am spus că în drum spre Huaheine voi vizita acea insulă ; ei doreau să-i iau cu noi și să-i duc acolo în timp ce flota lor ar fi plecat tot atunci în ajutorul lui Tauha. Deoarece eram gata de plecare, i-am lăsat pe ei să aleagă ziua ; se hotărî deci ca miercurea următoare să iau pe bord pe Otu, pe tatăl lui, pe mama lui, pe scurt întreaga lui familie. Aceste puncte fiind stabilite, am propus să pornim îndată către Oparri, unde toată flota pregătită pentru expediție urma să se adune în ziua aceea pentru a fi trecută în revistă.

Dar nici nu apucasem bine să mă urc în barca mea, că sosi știrea că Tauha ajunsese la o înțelegere cu Maheine și se înapoiase cu flota la Atahuru. Această întorsătură neașteptată zădărnicea orice noi măsuri militare ; în loc să li se mai dea întîlnire la Oparri, pirogile de război primiră poruncă să se întoarcă acasă în districtele respective.

Am revenit atunci pe bordul corăbiei, însoțit de mama lui Otu, de cele trei surori ale lui și de alte opt femei. La început am crezut că acest numeros alai de femei se urcase în barca mea doar în vederea unei traversări spre Matavai. Dar cînd am sosit la corabie, mi-au spus că aveau de gînd să-și petreacă noaptea pe bord ca să încerce să mă vindece de indispoziția de care mă plînsesem și anume de o durere reumatică. Am primit deci prietenoasa lor ofertă ; după ce am pus să se facă un așternut pe podeaua cabinei, m-am dat pe mîna lor. Ele începură să mă frămînte cu amîndouă mîinile din cap pînă în picioare, dar mai ales în părțile în care se încuibase durerea, și făcură aceasta pînă ce-mi trosniră oasele, iar carnea deveni o adevărată mumie. Pe scurt, după ce m-am supus

acestui tratament timp de vreun sfert de oră, am fost bucuros să scap de el. Totuși operația îmi aduse îndată alinare, ceea ce-mi dădu curaj să mai îndur o nouă fricțiune înainte de culcare; efectele au fost atât de bune încât m-am simțit ușurat toată noaptea. Medicii mei feminini repetară tratamentul în dimineața următoare, înainte de a coborî pe țărm, și seara, când au revenit pe bord, parcă-mi luaseră durerile cu mîna. Cura fiind împlinită, ne despărțirăm a doua zi dimineața. Indigenii numesc *romi* acest tratament care, după părera mea, depășește cu mult fricțiunile noastre cu peria sau orice alt procedeu asemănător folosit de europeni ca mijloc extern. El este universal răspîndit printre acești insulari și se îndeplinește uneori de către bărbați, dar mai ales de către femei.

Războiul cu insula Eimeo fiind definitiv încheiat, prietenii noștri veniră cu toții în vizită la 20 septembrie; cum știau că eram gata de plecare, aduseră cu ei mai mulți porci decît puteam să încărcăm pe bord. Căci, nemaivînd sare ca să conservăm carnea, nu achiziționam animale vii decît pentru consumul imediat.

Prietenul nostru Omai făcuse rost pe această insulă de un singur lucru bun, în schimbul multelor obiecte folositoare pe care le risipise. Anume, o foarte frumoasă pirogă dublă cu pînze, complet echipată și gata de ieșit în larg. Cu cîtva timp înainte am pus să i se confecționeze o serie de pavilioane englezești, dar el le socoti prea prețioase pentru a le folosi în clipa de față; își alcătui deci din petice un stoc de «culori», adică vreo zece-douăsprezece steaguri și flamuri și le arboră pe toate în diferite colțuri ale vasului său; atrase atât de mulți privitori în jurul lui, de parcă ar fi fost o navă de război pavoazăată, într-un port european. Pavilioanele lui Omai erau un amestec de dra-

pele engleze, franceze, spaniole și olandeze, adică toate drapelele europene pe care le văzuse.

Omai se mai aprovizionase și cu o însemnată cantitate de pînă și de ulei de cocos, care nu numai că sînt lesne de găsit la Otaheite, ci și mult mai bune decît în oricare din Insulele Societății, atît de bune, încît se întrebuițau ca articole de negoț. Prietenul nostru nu s-ar fi purtat cu atîta nesiguranță și nestatornicie, dacă n-ar fi fost sora și cumnatul lui care, împreună cu alte cunoștințe ale lor, îl monopolizaseră în întregime cu singurul țel de a-l despuia de tot ce agonisise. Fără îndoială că ar fi izbutit dacă n-aș fi intervenit la timp, luînd în posesia mea cele mai folositoare din obiectele ce-i aparțineau.

La 28 septembrie Otu veni pe bord să mă înștiințeze că procurase o pirogă pe care mă ruga s-o iau cu mine în patrie ca dar din partea lui pentru majestatea sa regele Angliei, pe care-l numea *Iri rahi no Pretane*; era singurul lucru, zicea el, pe care-l putea trimite drept mărturie de recunoștință pentru prețioasele daruri primite. Această mărturie de recunoștință a lui Otu îmi făcu mare plăcere. Inițiativa îi aparținea în întregime, căci nici unul dintre ai noștri nu-i făcuse vreo cît de ușoară aluzie în această privință. Însă, deoarece piroga era prea mare ca să poată fi luată pe bord, n-am avut decît să-i mulțumesc pentru buna lui intenție, deși el ar fi fost mult mai încîntat dacă i-aș fi acceptat darul.

Brize ușoare din apus ne reținură aici cîteva zile mai mult decît plănuisem. În cele din urmă, la data de 29 septembrie, la ora trei după amiază, vîntul se mută la răsărit, iar noi ridicarăm ancora.

Desele vizite pe care le făcusem în ultima vreme în această insulă păreau să fi creat convingerea că legăturile dintre noi nu vor fi întrerupte. Otu mă rugă să cer lui *Iri rahi no Pretane* ca o dată cu primele corăbii

ce-ar veni din Anglia, să i se trimită pene roșii și păsările care le poartă, topoare, o jumătate de duzină de puști cu pulbere și gloanțe — și, neapărat, cai.

Dacă l-aș fi putut îndupleca pe Omai să se statornicească la Otaheite, n-aș fi plecat atât de repede, deoarece nu prea întrevădea vreun mijloc de a ne aproviziona în altă parte mai bine și mai ieftin decât continuam s-o facem aici, chiar la data plecării noastre. Pe lângă aceasta, o prietenie și o încredere atât de caldă domneau între noi și locuitori încît cu greu ne puteam aștepta să le mai întîlnim în altă parte ; și, lucru destul de neobișnuit, aceste legături de prietenie n-au fost niciodată întrerupte în urma vreunei întîmplări nenorocite și nu s-a comis nici un furt care să merite a fi amintit.

Cînd corăbiile spaniole care se opriseră aici cu cîtva timp înaintea noastră părăsiră insula, patru spanioli rămaseră pe loc. Doi dintre ei erau călugări, unul servitor, iar al patrulea devenise foarte popular printre băștinași, care-l distingeau cu numele de Matima. El părea să fi studiat limba lor, căci în orice caz izbutise s-o vorbească așa ca să se facă înțeles ; părea de asemenea să se fi străduit din greu pentru a întipări în mintea insularilor cele mai înflăcărâte idei despre măreția poporului spaniol și cele mai proaste opinii despre englezi. Ajunsesse chiar să-i asigure că noi nu mai ființăm ca națiune de sine stătătoare, că *Pretane* era doar o insuliță pe care ei, spaniolii, o nimiciseră cu desăvîrșire, că pe mine mă întîlniseră în larg și trimiseseră corabia mea împreună cu toți oamenii de pe ea la fund cu cîteva împușcături ; așa încît de data aceasta vizita mea la Otaheite a fost într-adevăr cu totul neașteptată.

Ce scop urmăreau călugării rămași aici, nu puteam ghici. Dacă avuseseră de gînd să-i convertească pe indigeni la credința romano-catolică, atunci n-au izbutit

în nici un caz. După vreo zece luni, sosiră la Ohiti-peha două corăbii, îi luară pe bord și, peste cinci zile, ridicară din nou pînzele. O plecare atît de grăbită dovedea că orice gînduri vor fi avut spaniolii cu privire la aceste insule, la data aceea le lăsaseră baltă ; totuși, înainte de a pleca, voiră să-i încredințeze pe indigeni că înțelegeau să revină aducînd case, tot felul de animale și bărbați și femei care să se așeze aici, să trăiască și să moară pe insulă. Otu declară că dacă s-ar reîntoarce spaniolii, el nu le-ar îngădui să vină la fortul Matavai care, spunea el, era al nostru. Se vedea ușor că gîndul acesta îl încînta ; nu-i trecea prin minte că împlinirea aceluia fapt l-ar lipsi dintr-o dată pe el de regat, iar pe popor de libertăți. Se înțelege deci lesne cu cîtă ușurință s-ar putea face o așezare la Otaheite ; dar, din recunoștință pentru nenumăratele înlesniri care mi s-au adus aici, sper că acest lucru nu se va întîmpla vreodată.

Îndată ce ancorarăm în insula învecinată, Eimeo, locuitorii năvăliră pe corăbii mînați numai de curiozitate, căci nu aduceau nimic pentru schimb. Dar a doua zi dimineata împliniră această lipsă, căci mai multe pirogi sosiră din locuri depărtate, cărînd belșug de fructe de pîne, nuci de cocos și cîtiva porci. Le schimbară toate pe securi, cuie și mărgel, deoarece penele roșii nu erau atît de căutate aici ca la Otaheite.

În dimineata zilei de 2 octombrie, Maheine, căpetenia insulei, îmi făcu o vizită. El se apropie cu multă precauție de corabie și mi-a trebuit destulă putere de convingere pentru a-l îndupleca să urce pe bord.

Acest șef care numai cu cîtiva supuși izbutise să se facă oarecum independent față de Otaheite, avea între patruzeci și cincizeci de ani. Era chel, lucru mai curînd neobișnuit în aceste insule la o astfel de vîrstă. Purta un fel de turban și părea rușinat să-și descopere capul, căci indigenii văzuseră cum răsese capul

unuia de-ai lor pe care îl prinsesem furînd și socoteau deci că aceasta era pedeapsa pe care o dam de obicei tuturor hoților ; din același motiv, am putut băga de seamă că unul sau doi dintre ai noștri, ale căror capete nu erau prea bogate în păr, erau bănuți că ar fi *teto* sau hoți.

Vreo trei zile ne-am îndeletnicit cu scoaterea din cală a tuturor butoaielor de băuturi spirtoase, pentru a le unge fundurile cu gudron ; acest lucru se impunea din pricina unei mici insecte ce se străduia să le distrugă. De aceea, abia la 6 octombrie dimineța am împins corabia în mijlocul curentului cu gândul să ieșim a doua zi în larg ; dar surveni un incident care ne opri pe loc ; trimiseseam caprele la păscut pe țărm cu doi oameni care să aibă grijă de ele dar, deși ne luasem măsurile de prevedere, indigenii făcură tot ce le fu în putință ca să fure una în seara acelei zile. Pierderea caprei n-ar fi avut prea mare însemnătate, dacă nu mi-ar fi încurcat planurile de a înzestra alte insule cu aceste animale ; așa stînd lucrurile, ne văzurăm siliți să ne străduim s-o recăpătăm ; și, după multă bătaie de cap, izbutirăm.

La Eimeo ne aprovizionară din belșug cu lemne. N-o făcusem la Otaheite, unde dobîndirea lor ar fi fost foarte anevoioasă, căci la Matavai nu se afla nici un arbore în afara celor trebuincioși localnicilor. Am mai luat de aici și o bună rezervă de alimente proaspete.

Între femeile din această insulă și cele din Otaheite este o deosebire izbitoare. Cele din Eimeo sînt mărunte de stat, au culoarea întunecată și, în general, trăsături respingătoare. Dacă se întîmpla să întîlnim printre ele vreo femeie frumoasă, puteam fi siguri că, cercetînd, am fi aflat că venise din altă insulă.

Părăsirăm Eimeo la 12 octombrie și, în dimineța următoare, zărirăm insula Huaheine. La amiază arunca-

răm ancora la intrarea nordică a portului Auhari, care este așezat în partea de vest a insulei.

A doua zi după sosirea noastră, adică la 3 octombrie dimineata, se adunară la corăbii toți oamenii de seamă ai insulei. Era tocmai ceea ce doream și eu, căci venise de mult momentul să-l statornicesc pe Omai și socoteam că prezența acestor căpetenii îmi va da puțința s-o fac în modul cel mai mulțumitor. El părea că înclină acum să se așeze în Ulietea și, dacă ne-am fi putut înțelege amândoi asupra felului în care trebuia îndeplinit acel plan, n-aș fi șovăit nici o clipă să-l adopt. La cucerirea insulei Ulietea de către oamenii din Bolabola, tatăl lui fusese depozat de oarecare pământ. Nu mă îndoiam că i-aș fi putut sili pe ocupanți să restituie fiului pământul luat de la părinte. Pentru aceasta însă trebuia neapărat ca Omai să fie în termeni buni cu stăpînii actuali ai insulei, dar el era un prea bun patriot ca să-și plece urechea la așa ceva; pe de altă parte mai era și destul de înfumurat ca să-și închipuie că-l voi reinstala cu forța pe pământurile sale pierdute. Statornicirea lui în Ulietea era deci cu neputință; găsii atunci că Huaheine ar fi locul potrivit. Iată pentru ce hotărîi să mă folosesc de prezența căpeteniilor insulei și să le fac lor această propunere.

După ce se termină cu forfota dimineții, ne pregătirăm pentru o vizită oficială la suveranul Tairitaria; aveam de gînd să fac acolo încercarea. Omai se îmbracă foarte decent cu acest prilej și alege un dar frumos pentru șef și altul pentru Itua. Într-adevăr, după ce scăpase de banda care-l înconjurase în Otaheite, se purta cu atîta prevedere că-ți impunea respect. Am așteptat cîtva timp pînă să se arate Tairitaria, căci nu voiam să întreprind nimic înainte de sosirea acestui *iri rahi*; cînd în sfîrșit se ivi îmi dădui seama că ne-am fi putut lipsi de prezența lui, deoarece nu avea

mai mult de opt sau zece ani. Omai, care se opriese la o mică depărtare de cercul oamenilor de seamă, începu să aducă jertfe zeilor, ofrande ce constau din pene roșii, pînză etc. El puneă fiecare obiect în fața unui membru al adunării care, după cîte am înțeles, era preot; însoțea darul de o rugăciune sau de o cuvîntare stereotipă, rostită de un prieten al lui ce se afla lîngă el dar, în cea mai mare parte, dictată de el însuși. În aceste rugăciuni nu-și uita amicii din Anglia și nici pe cei ce-l aduseseră teafăr îndărăt. În fiecare erau menționați lordul Sandwich, și *Tuti, Tuti*¹. Cînd Omai termină jertfele și rugăciunile, preotul luă fiecare articol în ordinea în care fusese pus înaintea lui și, după ce repeta o rugăciune, îl trimitea la *morai*; acesta, după spusele lui Omai, se afla la o mare depărtare, altfel și-ar fi dus prinoasele direct acolo.

Ceremoniile religioase fiind încheiate, Omai se așeză jos lîngă mine și intrară în miezul tratativelor. Atunci le-am propus șefilor adunați instalarea lui Omai pe insulă.

El îi încunoștință că fusese dus de noi în țara noastră unde *iri*-ii noștri îl primiseră bine și-i dăduseră toate dovezile de cinste și de prietenie cît timp stătuse printre noi; că-l adusesem îndărăt, că se îmbogățise prin mărinimia noastră cu o sumedenie de lucruri ce se vor dovedi foarte folositoare compatrioților săi și că, pe lîngă cei doi cai ce urmau să rămîină cu el, numeroase animale noi și de preț fuseseră lăsate la Otaheite, unde se vor înmulți în curînd și vor furniza un număr îndestulător tuturor insulelor din vecinătate. Le mai dădu apoi să înțeleagă că eu le ceream stăruitor ca, în schimbul tuturor serviciilor mele prietenești, să i se dea o bucată de pămînt pe care să-și clădească o casă și să-și cultive plantele necesare hranei

¹ Cook și Clerke (n. ed. engleze).

lui și a slujitorilor săi ; mai adăugă că, dacă nu va putea obține aceasta aici, fie prin dăruire fie prin cumpărare, eram hotărât să-l duc la Ulietea și să-l statornicesc acolo.

Unul dintre șefi se pronunță îndată că întreaga insulă Huaheine și orice lucru de pe ea erau ale mele și că, prin urmare, pot să dăruiesc din ea prietenului meu orice porțiune aș găsi de cuviință. Omai fu tare încântat la auzul acestui răspuns, căci se gândea fără îndoială că voi fi foarte darnic și-i voi atribui destul teren. Dar a oferi ceea ce nu se cădea să primesc, am considerat că însemna a nu oferi nimic ; de aceea i-am rugat pe șefi, nu numai să fixeze locul, dar și întinderea exactă de pământ pe care vor să i-o încredințeze lui Omai. După o scurtă consfătuire între ei, acceptară în unanimitate cererea mea și aleseră îndată terenul la împlinire, în vecinătatea casei în care se ținuse întrunirea noastră. Întinderea de-a lungul țărmului era de mai bine de două sute de metri, iar în adâncime ceva mai mult, pînă la poalele dealului, căci o parte proporțională a acestuia fusese cuprinsă în concesie.

După rînduirea acestei afaceri spre mulțumirea tuturor părților, am instalat pe țărm un cort, am stabilit un post și am înălțat observatoarele. Meșterii tâmplari de pe amîndouă corăbiile se puseră de asemenea pe lucru și clădiră o casuță destinată lui Omai, în care să-și adăpostească obiectele europene ce-i aparțineau. În același timp cîtiva dintre oamenii noștri se îndeletniceau cu aranjarea unei grădini tot pentru folosința lui.

Omai începuse să se ocupe serios de propriile lui treburi și se căia din inimă de risipa pe care o făcuse la Otaheite. Găsise la Huaheine un frate, o soră și un cumnat, căci sora se măritase. Dar aceștia nu-l jefuiau ca celelalte rude. Trebui să constat însă cu părere de

rău că, deși erau prea cinstiți ca să-i aducă vreun neajuns, ei nu se bucurau totuși de nici o trecere în insulă ca să-i poată fi cu adevărat de folos. Nu aveau nici autoritatea și nici influența necesară pentru a-l apăra pe el sau proprietățile sale; mă temeam deci pe drept cuvânt că în această stare risca mult să fie despuiat de tot ceea ce căpătase de la noi, de îndată ce nu vom mai fi în preajma lui.

Un om mai bogat decât vecinii săi poate fi sigur că va fi pizmuit de o sumedenie de indivizi care vor dori să-l vadă coborât la nivelul lor. Doar în țările în care civilizația, legea și religia se impun prin constrângere, bogații pot avea temei să se simtă în siguranță. Dar cazul lui Omai era cu totul altul. El urma să trăiască printre oameni care în mare măsură erau străini de orice alt principiu, în afară de satisfacerea trebuințelor lor firești. Dar pricina de căpetenie a primejdiei care avea să-l pască era situația lui neobișnuită, de a fi singurul om bogat într-o comunitate căreia urma să-i aparțină. Ajunsesse prin norocoasa lui legătură cu noi în posesia unor comori pe care nici unul dintre compatrioții săi nu le putea dobândi prin meșteșug sau sîrguință, în timp ce toți jinduiau o părticică din această atît de pizmuită bogăție; era deci firesc să te temi că vor fi cu toții gata să se unească și să încerce a prăda pe singurul ei proprietar.

Pentru a preîntîmpina pe cît cu putință acest lucru, l-am sfătuit pe Omai să împartă cu socoteală unele dintre bunurile sale mobile la doi, trei șefi din cei mai însemnați care, fiind astfel satisfăcuți ei înșiși, s-ar putea îndupleca să-l ia sub ocrotirea lor și să-l apere de nedreptățile celorlalți. El făgădui să-mi urmeze sfatul; și am auzit cu mulțumire, înainte de a ridica pînzele, că făcuse acest pas foarte înțelept. Dar, cum nu mă bizuiam totuși numai pe urmările recunoștinței, am recurs la mijlocul mai convingător

al intimidării. De aceea, am folosit fiecare clipă prielnică pentru a-i înștiința pe locuitori că aveam de gând să mă înapoiez din nou în insula lor, după ce voi fi lipsit ca de obicei ; și că, dacă nu-l voi găsi pe Omai în aceeași stare de siguranță în care-l părăseam acum, atunci toți cei pe care îi voi descoperi că i-au fost dușmani vor trebui să simtă pe pielea lor greutatea mîinii mele.

În timpul cît am stat în acest port am cărat pe țărm pîinea ce rămăsese în cămara de pîine, pe care voiam s-o curățăm de gînganii. O puzderie de gîndaci de casă mișunau pe corabie la acea dată ; pagubele pricinuite erau deci extrem de mari și toate încercările noastre de a-i nimici s-au dovedit zadarnice. După observațiile doctorului Anderson, acești gîndaci erau de două soiuri : *Blatta orientalis* și *Blatta germanica*. Primii fuseseră aduși pe corabie în călătoria precedentă și înduraseră acolo asprimea iernii din 1776, deși vasul rămăsese tot timpul în docuri. Ceilalți se iviseră abia la plecarea noastră din Noua Zeelandă, dar se înmulțiseră așa de repede încît, cînd desfăceam o velă, cădeau cu miile pe punte. Nenumăratele *Blatta orientalis* aproape că nu ieșeau decît noaptea, cînd toate obiectele din cabină păreau să se miște din pricina zgomotului deosebit pe care-l făceau tîrîndu-se de colo-colo.

Schimbările și serviciile prietenești dintre noi și indigeni continuară fără să fie tulburate de vreun incident ; dar în seara de 22 octombrie un om găsi mijlocul de a pătrunde pe furiș în observatorul domnului Bayly și luă de acolo un sextant. De îndată ce-am fost înștiințat de furt, am coborît pe țărm și l-am pus pe Omai să facă demersuri pe lîngă șefi ca să obținem restituirea instrumentului. Omai încercă tot ce-i fu în putință, dar ei nu întreprinseră nimic în acest sens, căci erau mai atenți la *hiva* care se reprezenta în

acel moment ; în cele din urmă, am poruncit executanților să întrerupă spectacolul. Șefii, care de-abia acum își dădeau seama că nu glumeam, hotărîră să facă cercetări pentru descoperirea hoțului. Acesta ședea în mijlocul lor și era atît de nepăsător, că nu-mi venea să cred că el ar fi făptașul, mai ales că-și tăgăduia isprava. Cum Omai mă asigură totuși că el ar fi omul căutat, îl trimisei pe bordul corăbiei și-l ținui închis acolo. Atunci se stîrni o frămîntare generală printre indigeni, care o luară la fugă cu toții în ciuda străduințelor mele de a-i opri. Omai îl cercetă pe cel prins și-l convinse cu destulă greutate să mărturisească locul unde ascunsese sextantul ; dar, deoarece se lăsase noaptea, nu ne-a fost cu putință să-l găsim decît în dimineța următoare la lumina zilei, cînd ne-a fost înapoiat nevătămat. După aceea indigenii își reveniră din spaimă și începură să se îngrămădească în jurul nostru ca de obicei. Deoarece hoțul părea să fie un individ foarte înrăit, l-am pedepsit cu oarecare asprime.

Totuși nu s-a prea înfricoșat, căci în noaptea dintre 24 și 25 octombrie se iscă o panică generală, prilejuită, după cum s-a spus, de răpirea uneia din caprele noastre de către același om. Făcînd cercetări, am văzut că nu se întîmplase nimic în partea aceea. Caprele fuseseră probabil atît de bine păzite încît hoțul nu-și putuse îndeplini gîndul. Dar dușmănia lui se manifestă cu alt prilej ; se dovedi că nimicise și furase mai mulți butași de viță și niște varză de pe terenul lui Omai ; în afară de aceasta mai amenințase și în public că-l va ucide pe prietenul nostru și-i va da foc casei de îndată ce vom părăsi insula. Pentru a împiedica pe acest individ să mai cășuneze alte rele atît mie cît și lui Omai, am pus să fie din nou ridicat și închis pe corabie ; aveam de gînd să-l iau de pe

insula ; și toți șefii părură mulțumiți de măsurile pe care le luasem împotriva lui.

La 26 octombrie, cînd casa lui Omai era pe terminate, multe din bunurile sale fură aduse pe țarm. Printre o sumedenie de diverse alte articole nefolositoare se găsea și o cutie de jucării care, fiind expusă în public, încîntă nespus mulțimea de gură-cască. Dar abia dacă se afla vreun compatriot de-al lui care să-și arunce privirea asupra oalelor, cratițelor, farfuriilor, tăvilor, cănilor, paharelor și întregului șir de ustensile casnice pe care le primise de la noi. Omai însuși începuse acum să creadă că ele nu-i vor fi de nici un folos ; că o bucată de carne de porc friptă era o mîncare mai gustoasă decît una fiartă ; că o frunză de banan alcătuia o farfurie întinsă sau adîncă tot atît de bună ca și una de cositor ; și că o coajă de nucă de cocos era un pocal la fel de comod ca un pahar ; de aceea vîndu cu multă înțelepciune toate articolele de bucătărie și sufragerie aduse din Anglia pentru care găsi cumpărători printre marinarii de pe corăbii, căpătînd în schimb de la ei securi și alte obiecte de fier, care erau mult mai de preț în această parte a lumii și-i sporeau superioritatea față de cei cu care urma să-și petreacă restul zilelor.

În zorii dimineții de 30 octombrie omul din Bolabola pe care îl țineam închis găsi mijlocul să evadeze de pe corabie. La cercetare se descoperi că nu numai santinela lui personală, ci și întregul cart de pe duneta unde era ținut arestat se pusese răvîtos pe somn. El folosise acest prilej ca să ia cheia lanțurilor din sertarul habitaculului unde văzuse că-i era locul și să se elibereze singur. Fui destul de mulțumit aflînd mai tîrziu că individul fugise în Ulietea.

Îndată ce Omai se instalează în noua lui locuință, începui să mă gîndesc serios la părăsirea insulei ; în aceeași seară pusei să se ridice de pe țarm toate insta-

lațiile noastre ; lăsați numai un armăsar, o iapă și o capră ce era gata să fete ; pe acestea le încredințați prietenului nostru, de care urma să ne despărțim acum pentru totdeauna. Îi dăruii și un vier și două scroafe din cele crescute în Anglia, deși el făcuse rost de încă vreo două scroafe.

Unii cititori vor fi poate mai interesați de povestea lui Omai decât de orice altă întâmplare din această călătorie. De aceea fiecare amănunt ce poate sluji să prezinte mai lămurit situația exactă în care a fost lăsat se va bucura de atenție ; iată de ce s-au adăugat următoarele, spre a completa descrierea rostuirii lui Omai. El luase vreo patru-cinci *tutu* din Otaheite ; cei doi tineri din Noua Zeelandă rămăseseră și ei cu el, iar fratele său și vreo câțiva inși i se alăturară în Huaheine ; așa că familia lui număra de pe acum vreo opt sau zece persoane — dacă se poate numi familie o adunare care deocamdată nu cuprindea nici o femeie. La data aceea Omai nu părea de loc dispus să-și ia o nevastă.

Casa pe care o clădisem pentru el avea opt metri pe șase și trei metri înălțime. Hotărâsem ca, îndată după plecarea noastră, el să înceapă să-și ridice o casă mare după obiceiul țării sale, urmînd ca un capăt al ei să fie clădit deasupra casei pe care o înălțasem noi, așa ca s-o cuprindă în întregime spre mai multă siguranță. Câțiva șefi îi făgăduiseră sprijinul pentru această lucrare și, dacă plănuita clădire va acoperi terenul pe care îl însemnase el, ea va fi dintre cele mai arătoase de pe insulă.

Ca arme europene avea o pușcă, o baionetă și o cutie de cartușe, o carabină, două perechi de pistoale și vreo două-trei săbii sau cuțite mari marinărești. Faptul că i le dădusem îl făcuse foarte fericit, așa cum mă așteptam. Dar totdeauna am socotit că ar fi fost mai fericit fără puști și alte arme europene,

deoarece asemenea unelte, încăpute pe mâinile unui om de care mă cam îndoiam că le-ar folosi cu prevedere, nu fac decît să mărească primejdiile ce-l înconjoară, în loc să-i statornicească superioritatea asupra semenilor săi. După ce și-a dus pe țarm toate lucrurile ce-i aparțineau și după ce și le-a așezat în casă, a poftit pe mai toți ofițerii celor două corăbii în două-trei rînduri la prînz ; masa lui era întotdeauna încărcată cu cele mai bune merinde produse pe insulă.

Înainte de a ridica pînzele, am pus să se sape pe zidul exterior al casei sale următoarea inscripție :

Georgius Tertius, Rex. 2 Novembris, 1777.

«Resolution», Jac. Cook, Pr.

Naves

«Discovery», Car. Clerke, Pr.

La orele patru ale după-amiezii de 2 noiembrie m-am folosit de o briză ce tocmai se iscase dinspre răsărit și am ieșit din golf. Cei mai mulți dintre prietenii noștri au rămas pe bord pînă ce corăbiile au înălțat pînzele sus, cînd am poruncit să se tragă cu cinci tunuri pentru a le satisface curiozitatea. Apoi își luară rămas bun cu toții, în afară de Omai, care rămase cu noi pînă am ajuns în larg. După vreo oră-două plecă și el pe uscat, luîndu-și un foarte călduros adio de la toți ofițerii. S-a stăpînit cu o hotărîre bărbătească pînă cînd a ajuns în fața mea. Atunci toate strădaniile de a-și ascunde lacrimile se dovediră zadarnice și locotenentul King, care l-a condus în barcă, mi-a povestit că tot timpul drumului spre țarm a plîns.

Eram nespus de mulțumiți gîndindu-ne că îl readusesem teafăr chiar în locul de unde îl luasem. Și totuși, atît de ciudată este firea omenească încît socoteam că

nu starea în care îl păraseam era cea mai de dorit, ci aceea în care se aflase înaintea legăturii lui cu noi.

Omai, fiind prea răsfățat în Anglia, pierduse din vedere condiția lui de baștină și nu cugetase niciodată asupra felului în care vor fi prețuite de compatrioții săi, la întoarcere, toate achizițiile sale, fie din punct de vedere al cunoștințelor căpătate, fie în ceea ce privește averea; căci acestea erau singurele lucruri pe care se putea bizui că-l vor ridica acum, mai mult decît înainte, în stima lor și pe care își putea întemeia viitoarea măreție sau fericire. Aici rangul pare să fie baza însăși a oricărei distincții, precum și a puterii ce-o însoțește; și indigenii țin seama de el cu atîta încăpăținare sau, mai bine zis, orbire, încît atunci cînd cineva este lipsit de așa ceva, el va fi cu siguranță disprețuit și urît, dacă se încumetă să-și exercite vreo autoritate. Acesta era în oarecare măsură și cazul lui Omai, deși compatrioții lui au fost destul de prevăzători să nu-și exprime simțămintele cît timp ne aflam încă printre ei. O întrebuintare înțeleaptă a darurilor aduse din Anglia, împreună cu cunoștințele ce le căpătase călătorind atît de departe, l-ar fi pus în situația de a-și forma cele mai folositoare relații. Dar noi ne-am dat seama cu cîtă copilărească nesocotință își risipise acest bun mijloc de a-și sluji propriile interese. Planurile lui puteau fi mai alese, dar erau de o natură ridicolă sau, mai curînd, josnică; într-adevăr, încă de la început el se arătase mai degrabă însuflețit de dorința de a se răzbuna decît de aceea de a deveni un om însemnat. I se poate găsi o scuză, dacă ținem seama că acest fel de sentimente sînt obișnuite printre naționalii săi. Tatăl lui fusese fără îndoială un mare proprietar în vremea cuceririi insulei Ulietea de către cei din Bolabola; împreună cu mulți compatrioți, căutase adăpost în Huaheine, unde murise, lăsîndu-l pe Omai cu alți copii, care deveniră astfel cu totul

dependenți. În situația aceasta se găsea cînd îl luase pe bord căpitanul Furneaux și-l dusesse în Anglia. Nu putem ști cu siguranță dacă se așteptase, după modul în care fusese tratat acolo, să i se dea într-adevăr vreun ajutor împotriva dușmanilor tatălui său și ai țării sale, sau dacă își închipuise că prin propriul său curaj și prin superioritatea cunoștințelor sale va izbuti să deposedeze pe cuceritorii insulei Ulietea dar, de la începutul călătoriei, acesta fusese gîndul său. Nu voia să dea ascultare rezervelor noastre față de o hotărîre atît de sălbatică, ci își ieșea din fire dacă, spre binele lui, era sfătuit să fie mai cumpănit și mai cuminte. Pe măsură ce înaintam în drumul nostru, începea să-și dea seama totuși de greșeala pe care o făcea. Cînd ajunserăm în Insulele Amiciției, se temea chiar atît de tare de primirea care i se va face în patrie, încît ar fi rămas bucuros la Tongatabu, sub ocrotirea lui Finau. În acele insule își irosise fără nici un rost multe din comorile sale europene. La Matavai se purtase în același fel nesocotit, pînă cînd pusesem eu cu hotărîre stavilă risipei.

Dacă și-o fi chivernisit cu mai multă cumpătare restul avuțiilor lui europene care, în ciuda risipei atît de neprevăzătoare, era încă destul de mare, sau dacă măsurile expuse mai sus, care au fost luate pentru a-i asigura protecția în Huaheine, se vor fi dovedit rodnice, lucrul acesta nu-l vor cunoaște decît urmașii noștri care vor naviga pe acest ocean și care nu vor uita desigur să cerceteze ce se va fi întîmplat cu prietenul nostru.

Orice cusururi ar fi avut Omai, ele erau mai mult decît precumpănite de marea lui bunătate și de firea lui supusă. Tot timpul cît a stat pe lîngă mine, am avut foarte rareori motive să mă supăr de-a binelea de purtarea lui. Inima sa recunoscătoare a prețuit întotdeauna în cel mai înalt grad sensul favorurilor

ce le primise în Anglia și sînt sigur că nu va uita vreodată pe cei ce l-au onorat cu ocrotirea și prietenia lor în timpul șederii lui în țara noastră. Era destul de isteț, dar îi lipseau sîrguința și stăruința de a-și exercita această însușire, așa încît cunoștințele lui asupra lucrurilor erau foarte generale și, adesea, imperfecte. Nu prea avea spirit de observație. De la oamenii din Insulele Amiciției ar fi putut transmite conaționalilor săi multe meșteșuguri folositoare și distracții alese — și este probabil că ele ar fi fost lesne adoptate de compatrioții săi, căci firea unora se apropia mult de a celorlalți. Totuși n-am băgat niciodată de seamă ca Omai să fi arătat o cît de mică străduință de a-și însuși vreo astfel de cunoștință. Acest soi de nepăsare constituia într-adevăr slăbiciunea caracteristică a neamului său. Iată de ce nu trebuie să ne așteptăm ca Omai să fie în stare să introducă meșteșugurile și obiceiurile noastre printre ai săi și nici să îmbunătățească oarecum pe cele cu care polinezienii sînt obișnuiți de mult. Sînt însă încredințat că el va căuta să cultive feluritele fructe și legume pe care noi le-am plantat acolo, ceea ce nu va fi un lucru neînsemnat. Dar cel mai mare folos ce se presupune că-l vor avea insulele de pe urma călătoriilor lui Omai sînt animalele lăsate de noi acolo și pe care probabil nu le-ar fi căpătat niciodată, dacă prietenul nostru n-ar fi venit în Anglia. Cînd acestea se vor înmulți, lucru ce mi se pare neîndoios, Otaheite și Insulele Societății vor ajunge, dacă nu vor depăși chiar în privința proviziilor, orice regiune din lumea cunoscută.

Întoarcerea lui Omai și faptul că se înapoiase cu dovezi concrete ale mărinimiei noastre au îndemnat pe mulți insulari să se ofere ca voluntari să mă însoțească în *Pretane*. Am folosit orice prilej ca să fac

cunoscută hotărîrea mea de a respinge asemenea stăruințe.

Dacă ar fi existat cea mai slabă probabilitate ca o altă corabie să mai fie trimisă în Noua Zeelandă, aş fi luat cu mine în țară pe cei doi tineri din acel ținut, deoarece amîndoi erau doritori să meargă mai departe cu noi. Taiarua, cel mai în vîrstă, era peste măsură de înzestrat cu bun simț natural și se vedea că ar fi fost în stare să-și însușească orice învățătură. Părea că-și dă seama pe deplin de inferioritatea țării sale natale față de aceste insule și se resemnase, deși poate cu greu, să-și sfîrșească zilele în comoditate și belșug la Huaheine. Dar celălalt se legase atît de mult de noi, încît a trebuit să-l luăm de pe corabie și să-l ducem pe țărm cu sila. Fiind un băiat vioi și plin de haz, i se dăduse multă atenție pe bord.

Cînd barca ce l-a dus la țărm pe Omai (care nu avea să ne mai întîlnească niciodată) se întoarse la corabie, o urcarăm pe bord și ne îndreptarăm îndată spre Ulie-tea, unde aveam de gînd să fac prima escală.

La 4 noiembrie sosirăm în portul Ohamaneno și primirăm vizita lui Oreo, căpetenia insulei, cu care schimbarăm gesturi de politețe și daruri.

La 6 noiembrie ne instalaram observatoarele și duserăm pe uscat instrumentele necesare.

Deși ne despărțisem de Omai, ne aflam încă destul de aproape pentru a căpăta știri despre faptele sale, iar eu îmi exprimasem dorința de a mai auzi de el. La vreo două săptămîni de la sosirea noastră în Ulie-tea, el ne trimise doi dintre oamenii lui într-o pirogă ; aceștia îmi aduseră vestea îmbucurătoare că Omai nu fusese tulburat de cei de pe insulă și că toate treburile îi mergeau bine, în afară de faptul că îi murise capra la fătare. Vestile erau însoțite de o cerere din partea lui să binevoiesc a-i trimite o altă capră și două topoare. Fericit că aveam un nou prilej de a-i fi

de folos, îi expediai la 18 noiembrie la Huaheine prin solii săi, niște topoare și doi iezi, mascul și femelă, de care s-a lipsit echipajul corăbiei «Discovery».

La 24 noiembrie fui înștiințat că un aspirant și un marinăr, amîndoi de pe «Discovery», erau dați lipsă. Deoarece se știa că aspirantul își exprimase dorința de a rămîne pe insulă, părea neîndoios că el și tovarășul lui plecaseră de pe bord cu această intenție ; de aceea căpitanul Clerke porni în căutarea lor în două bărci înarmate și însoțite de o echipă de soldați din marină. Expediția nu dădu însă roade ; se întoarseră pe seară fără să fi căpătat vreo știre în privința locului unde se aflau fugarii. Din purtarea indigenilor, căpitanul Clerke păru să înțeleagă că aveau de gînd să-i ascundă pe dezertori și că-și bătuseră joc de el, dîndu-i în acest scop informații false în tot cursul zilei și îndrumîndu-l să cerceteze locuri în care nu i-ar fi fost cu putință să-i găsească. Raționamentul căpitanului era just, pentru că a doua zi dimineata ni se spuse că fugarii se aflau la Otaha. Cum nu erau singurele persoane de pe corabie care doreau să-și sfîrșească zilele în aceste insule binecuvîntate, se impunea să fie aduși îndărăt cu orice preț, pentru a pune capăt oricărei viitoare dezertări ; și, pentru ca indigenii să fie pătrunși de faptul că nu glumeam, am hotărît să plec eu însumi în căutarea lor.

Am pornit deci în dimineata următoare cu două bărci înarmate, întovărășit chiar de căpetenie. Am mers după îndrumarea lui, fără a mă opri, pînă ce am ajuns în partea răsăriteană a Otahei. Îndată ce sosirăm în locul în care ne așteptam să-i găsim pe fugari, ni se spuse că părăsiseră insula în ajun și trecuseră la Bolabola. N-am socotit înțelept să-i urmăresc într-acolo, ci m-am înapoiat la corăbii, decis însă să recurg la o măsură care nădăjduiam că-i va sili pe băștinași să-i aducă îndărăt.

Curînd după revărsatul zorilor, șeful, însoțit de un fiu, o fiică și de ginerele său, veniră pe bordul corăbiei «Resolution». Am luat hotărîrea să-i opresc pe cei trei din urmă pînă ce se vor fi înapoiat fugarii. În acest scop, căpitanul Clerke îi pofti pe bordul corăbiei sale și, cum sosiră acolo, îi închise în cabină. Șeful se găsea lîngă mine cînd află vestea. Mi-o aduse pe loc la cunoștință, închipuindu-și că măsura fusese luată fără știrea și deci fără încuviințarea mea. Îi arătai că greșea. Atunci el începu să nutrească temeri pentru propria sa situație ; într-adevăr, privirile-i trădau o nespusă tulburare. Am izbutit să-l liniștesc repede spunîndu-i că era liber atît să părăsească vasul ori cînd ar fi vrut, cît și să ia măsurile ce i s-ar părea mai bune pentru readucerea celor doi dezertori ; de asemenea, că, îndată ce va reuși aceasta, rudele sale de pe bordul navei «Discovery» vor fi eliberate ; dar dacă nu va reuși, eram ferm decis să-i iau cu mine.

Oreo nu se lăsă copleșit de văicăreli zadarnice ; dimpotrivă, luă îndată măsuri pentru prinderea dezertorilor ; trimise în acest scop la Bolabola o pirogă cu un mesaj către Opuni, suveranul acelei insule, prin care-i aducea la cunoștință cele petrecute și-i cerea să-i ridice pe cei doi fugari și să-i expedieze înapoi. Mesagerul, care nu era nimeni altul decît chiar tatăl lui Putoe, ginerele lui Oreo, veni să primească dispozițiile mele înainte de a pleca.

Dar ostaticii se bucurau de atîta trecere încît indigenii nu prea credeau că li se va da drumul la întoarcerea oamenilor noștri, sau, poate din prea mare nerăbdare, puseră la cale o încercare ce i-ar fi vîrît într-un bucluc și mai mare, dacă din fericire nu i-am fi împiedicat noi ; pe seară, între orele cinci și șase, observai că toate pirogile lor dinăuntru și din jurul golfului începuseră să se desprindă de țărm de parcă ar fi fost cuprinse de o spaimă năprasnică. Mă gă-

seam în acea clipă pe uscat, în fața corăbiei, și încercam în zadar să descopăr pricina forfoteli; în cele din urmă marinarii de pe «Discovery» strigară că o ceată de băștinași au pus mîna pe căpitanul Clerke și pe locotenentul Gore, care ieșiseră să se plimbe la o oarecare depărtare de corăbii. Deși eram uimit de îndrăzneala acestei acțiuni prin care ei îmi plăteau ochi pentru ochi și dinte pentru dinte și-mi dădeau totodată o contralovitură atît de puternică cu propriile mele mijloace, am înțeles că nu aveam timp să stau în cumpănă. Poruncii deci îndată oamenilor să se înarmeze și, în mai puțin de cinci minute, un grup puternic, sub comanda locotenentului King, fu trimis în ajutorul celor doi navigatori. În același timp două bărci înarmate și o echipă comandată de locotenentul Williamson plecară pe urmele pirogilor ce se îndepărtau în fugă, pentru a le tăia retragerea spre țarm. De-abia plecaseră aceste detașamente și sosi înștiințarea că fusesem greșit informați; trimisei deci să-i cheme pe toți îndărăt.

Un lucru era totuși limpede : din diferite fapte care se legau unele de altele reieșea că proiectul de a captura pe căpitanul Clerke fusese într-adevăr urzit de indigeni. Ba, mai mult, vorbind cu noi a doua zi, ei nici nu căutară să ascundă aceasta. Dar cel mai de seamă plan de operații al lor era de a pune mîna pe mine. Mă deprinsesem să mă scald în fiecare seară în apa răcoroasă. De foarte multe ori mă duceam la baie singur și întotdeauna neînarmat. Fiind încredințați că și în seara aceea aveam să mă scald ca de obicei, indigenii hotărîră să mă ia prizonier pe mine și pe căpitanul Clerke, dacă acesta m-ar fi însoțit. Dar, după ce reținusem familia lui Oreo, socoteam că era mai prevăzător să nu mă dau pe mîna indigenilor ; l-am sfătuit deci și pe căpitanul Clerke și pe ofițeri să nu se depărteze de corăbii. În cursul după-

amiezii, șeful mă întrebă în trei rînduri dacă nu aveam de gînd să merg la scăldătoare și, cînd pricepu în cele din urmă că nu mă poate îndupleca s-o fac, se retrase împreună cu toți ceilalți oameni ai săi, deși mă străduisem, prin vorbe sau prin fapte, de a-i opri. Deoarece în clipa aceea încă nu bănuiam planurile lor, mi-am închipuit că le cășunase dintr-o dată să fie prevăzători, simțămînt care, de obicei nu dura mult timp. Dar ei, dezamăgiți, se îndreptară spre cei ce le erau mai la îndemînă. Din fericire pentru cele două tabere, dădură greș, așa că nu avu loc nici o vărsare de sînge în această împrejurare. Căci nu s-au tras decît două-trei focuri de armă pentru oprirea pirogilor. Clerke și Gore scăpară teferi tocmai datorită acestor împușcături, întrucît chiar atunci înainta spre ei o ceată de indigeni înarmați cu măciuci care, la auzul focurilor de muschete, se împrăștiară.

Oreo, căpetenia, fiind la fel de îngrijorat ca și mine de faptul că nu primise nici o veste de la Bolabola, porni în seara zilei de 28 noiembrie într-acolo și mă rugă să-l urmez a doua zi cu corăbiile. De fapt aceasta fusese și intenția mea, dar vîntul nu ne-a îngăduit ieșirea în larg. Același vînt însă, care ne reținea în port, îl readuse de la Bolabola pe Oreo cu cei doi fugari. Aflai atunci că ajunseseră la Otaha chiar în noaptea în care dezertaseră dar, găsind că nu le era cu putință să treacă în vreuna din insulele răsăritene din lipsă de vînt, plecaseră spre Bolabola și, de acolo, în mica insulă Tubai, unde fuseseră prinși. De îndată ce fugarii fură urcați pe bord, cei trei ostatici fură puși în libertate. Astfel luă sfîrșit o aventură care-mi pricinuisese multă bătaie de cap și destul necaz. N-aș fi acționat cu atîta hotărîre dacă n-ar fi fost pricina mai sus pomenită, precum și dorința ca fiul unui frate ofițer să nu fie pierdut pentru patrie.

Între timp vîntul ni se tot împotriva, ținîndu-ne închiși în golf ; dar în dimineața de 7 decembrie ne folosirăm de o ușoară adiere dinspre nord-est și ieșirăm în larg cu ajutorul tuturor bărcilor.

Cum am ajuns afară din port, ne-am luat rămas bun de la Ulietea și ne-am îndreptat spre Bolabola. Oreo și vreo șase-opt băștinași făcură traversarea cu noi. Vizitînd această insulă aveam o singură țintă : să pun mîna pe o ancoră pe care de Bougainville o pierduse la Otaheite și care fusese luată de acolo și trimisă în dar căpeteniei de aici. Aveam nevoie de ea pentru a făuri securi și alte unelte de fier, căci aproape ne terminasem stocul prin schimburile pe merinde ; iar acum sosise clipa să facem o nouă provizie de articole de schimb.

Am debarcat în locul unde am fost îndrumați de băștinași și, curînd după aceea, am fost prezentat lui Opuni, căpetenia, în mijlocul unei mari îmbulzeli de oameni. Neavînd timp de pierdut, îndată ce formalitatea necesară a complimentelor luă sfîrșit i-am cerut căpeteniei să-mi dea ancora și am scos la iveală darul ce i-l pregătisem și anume : o cămașă de noapte din pînză de in, o cămașă de zi, cîteva batiste de gaz¹, o oglindă, mărgelile și alte fleacuri, precum și șase topoare. După primirea acestora, el porunci să ni se înapoieze ancora. Tratatulele de schimb fiind terminate, m-am înapoiat pe bord, am ridicat bărcile și, înălțînd pînzele, am părăsit insula îndreptîndu-mă spre miazănoapte.

Dacă ținem seama că Bolabola nu are mai mult de opt leghe în circumferință, este remarcabil faptul că oamenii de pe ea au încercat și au fost chiar în stare să ducă la capăt cucerirea insulelor Ulietea și Otaha,

¹ Tesătură foarte subțire de mătase.

știind că numai prima era cel puțin de două ori mai întinsă.

Cît de prețuiți erau cei din Bolabola la Otaheite se poate deduce din faptul că li se dăduse ancora lui Bougainville. Aceleiași cauze trebuie să-i atribuim și intenția tahitienilor de a transporta aici taurul spaniol ; Bolabola mai căpătase și un berbec lăsat la Otaheite de spanioli. Eu le-am dus pe țărm o oaie din cele aduse de la Capul Bunei Speranțe ; și trag nădejdea că prin acest dar am pus temelia creșterii oilor în Bolabola. Am mai lăsat și în Ulietea, în grija lui Oreo, un vier și o scroafă din Anglia și două capre ; așa că nu numai Otaheite, dar și toate insulele învecinate vor avea în cîtiva ani o rasă de porci îmbunătățită și vor fi probabil înzestrate cu toate animalele de preț ce au fost transportate acolo de vizitatorii lor europeni.“

Căpitanul Cook își înștiințează acum cititorii că următoarele observații asupra insulelor sînt scrise de chirurgul Anderson :

„Nu este ușor să afli pe lumea asta un loc care să ofere o priveliște mai variată ca sud-estul insulei Otaheite. Aici dealurile sînt înalte și abrupte, dar acoperite de copaci și tufișuri pînă la vîrf. În șesul ce mărginește dealurile spre mare și prin văile dintre ele cresc de asemenea din belșug felurite plante dintre cele mai viguroase. Natura n-a fost mai puțin milostivă cu răspîndirea pîraielor care șerpuiesc în fiecare vale. Locuințele indigenilor sînt risipite în neorînduială pe aceste șesuri ; cele răspîndite în mare număr pe țărm înfățișează o priveliște care desfată pe cei ce privesc de pe corăbii.

Datorită fertilității naturale a ținutului și climei dulci, indigenii sînt cam lăsători în privința culturilor. Planta din care se face pînză și ale cărei semințe se

aduc din munți, cît și *ava* — piperul îmbătător — sînt aproape singurele de care au grijă întrucîtva.

M-am interesat cu multă luare-aminte de modul cum cultivă arborele de pîine, dar mi s-a răspuns totdeauna că nu-l plantează niciodată. Și într-adevăr, te convingi că așa trebuie să fie, dacă cercetezi locurile unde acești arbori dau puieți.

Printre ceilalți pomi mai însemnați se află cocotierul și bananul, dintre care numai ultimul necesită supra-veghere ; el începe să rodească la trei luni după plantare și între timp dă lăstari noi, ceea ce asigură o producție neîntreruptă de fructe. Căci vechile tulpini se retează îndată după recoltă.

Nu au prea multe curiozități demne de văzut. Printre ele putem aminti un iaz sau lac cu apă dulce, pe vîrfurile unuia dintre cei mai înalți munți. E nevoie de vreo trei sau patru zile ca să ajungi pînă acolo și să te întorci îndărăt. Lacul este demn de remarcat prin adîncime și prin țiparii uriași ce trăiesc în apele lui. Trebuie socotit ca fiind una din cele mai de seamă curiozități naturale ale țării.

Înfățișarea de oameni musculoși, atît de comună locuitorilor din Insulele Amicitiei și care pare o urmare a deprinderii lor cu o activitate intensă, nu se mai întîlnește aici, unde rodnicia pămîntului face ca băștinășii să ducă o viață trîndavă.

Însușirile fizice fiind la mare preț printre ei, indigenii recurg la felurite mijloace pentru a și le cultiva, după părerea pe care o au ei despre frumusețe. Stau astfel în casă cîte o lună-două, în care timp se acoperă cu o mulțime de veșminte și nu mănîncă decît fructe de pîine, care par a avea calitatea de a albi pielea.

Alimentația lor obișnuită o formează vegetalele, în proporție de cel puțin nouă zecimi ; poate că datorită acestui mod cumpătat de viață bolile sînt atît de rare prin-

tre ei. Într-adevăr, ei nu cunosc decît vreo cinci-șase, ce pot fi numite tulburări cronice sau locale.

În orice împrejurare, acești insulari se poartă cu multă sinceritate și mărinimie. Cînd se află în restrînte nu par frămîntați de necazuri ; iar grijile nu par să le încrețească vreodată frunțile. Dimpotrivă, nici măcar apropierea morții nu schimbă nimic din vioiciunea lor obișnuită.

Datorită unei asemenea firi, ei își îndreaptă toate strădaniile numai către ceea ce le pricinuieste plăcere și tihnă. Muzica îi desfată ; de asemenea par să cunoască efectele liniștitoare ale anumitor soiuri de mișcări care, în unele cazuri, potolesc orice tulburare a minții cu tot atîta succes ca și muzica.

Tahitiemii își enunță cu multă emfază ideile despre moarte, spunînd că «sufletul intră în întuneric» sau, mai bine zis, «în noapte». Limba lor este atît de bogată încît posedă peste douăzeci de numiri pentru fructul arborelui de pîine, în diferitele lui forme ; tot atîtea denumiri au și pentru rădăcina *taro* și vreo zece pentru nuca de cocos.

În ciuda neasemuitei rodnicii a insulei, foametea își face apariția destul de des și seceră, pare-se, foarte mulți oameni. În vremuri de lipsuri, după ce consumă fructele de pîine și batatele, indigenii recurg la felurite rădăcini ce cresc sălbatic în munți. În primul rînd folosesc *patara*, care se găsește în cantități uriașe și seamănă oarecum cu un cartof foarte mare sau cu o batată ; este gustoasă dacă o mănînci cînd se mai află încă în stare de creștere.

În ceea ce privește hrana de natură animală, pătura mai de jos a poporului are rareori parte de ea și atunci în cantități foarte reduse ; ea e formată din pești, arici de mare sau alte produse marine. Indigenii nu mănîncă decît rareori sau chiar niciodată carne de porc. *Iri* singur este în stare să aibă zilnic la

dispoziție carne de porc ; căpeteniile mai mici, fiecare după avuția sa, o consumă o dată pe săptămînă, la două săptămîni sau o dată pe lună.

Ava este consumată de asemenea numai de cei din straturile superioare ale populației. Această băutură se pregătește aici într-un mod oarecum deosebit de cel văzut atît de des în Insulele Amiciției. Tahitienii toarnă foarte puțină apă peste rădăcină, uneori prăjesc sau coc bucățile, apoi le zdrobesc, dar nû le mesteacă niciodată înainte de infuzie. Efectele vătămătoare ale licorii sînt foarte vădite, poate datorită modului de preparare ; căci ne-am putut da seama adeseori de puterea ei de îmbătare sau, mai curînd, de amortire. Indigenii se scuză că și-au format o deprindere atît de distrugătoare, prin aceea că îi ajută să preîntîmpine îngrășarea peste măsură, dar este evident că băutura le răpește de fapt vigoarea și, după toate probabilitățile, le scurtează chiar zilele.

Mesele sînt foarte dese la Otaheite. Prima masă a zilei o iau pe la ora două după miezul nopții, apoi se duc la culcare ; următoarea masă o iau la ora opt. La unsprezece prînzesc, apoi se hrănesc iarăși la două și la cinci ; în sfîrșit cinează la opt. Femeile trebuie nu numai să mănînce deoparte și într-alt loc al casei decît bărbații, ci chiar, obicei ciudat, n-au parte de cele mai multe feluri din mîncările mai gustoase. Ele își iau în general singure merindele, căci ar muri cu siguranță de foame dacă ar aștepta ca vreun bărbat adult să le facă un asemenea serviciu. Cînd am căutat să aflăm pricinile acestei deosebiri, n-am izbutit să căpătăm alt răspuns decît că așa e drept și necesar să fie.

Într-adevăr, adeseori băștinașii se poartă cu femeile atît de aspru sau, mai bine zis, brutal încît nu-ți vine a crede că cineva ar putea trata astfel obiectul afecțiunii sale, fie el cît de neînsemnat. Totuși, nimic

nu este mai obișnuit decît să-i vezi pe bărbați bătîndu-și fără milă femeile ; și în afară de cazul cînd o asemenea purtare este pricinuită de gelozie sentiment pe care amîndouă sexele pretind că-l încearcă uneori, ea este greu de justificat.

Credința lor religioasă este cuprinzătoare și, în multe privințe, neobișnuită ; dar numai puțini oameni de rînd o cunosc pe deplin ; căci aprofundarea ei este rezervată îndeosebi preoților, care sînt destul de numeroși. Nu par să venereze un singur zeu, precum pănitor ; dimpotrivă, ei cred într-o pluralitate de divinități, care sînt toate foarte puternice.

Zelul cu care își slujesc zeii este remarcabil. Nu numai *uata*, sau locurile de ofrandă ale *morai*-ilor, sînt de obicei încărcate cu fructe și animale, dar puține sînt casele lîngă care să nu întîlnești un mic spațiu destinat aceluiași scop. Mulți dintre ei sînt atît de scrupuloși în materie de religie încît nu încep să mănînce ceva pînă cînd nu pun mai întîi deoparte o bucată pentru Itua.

Cred că sufletul este imortal și imaterial. Zic că întîrzie pe buzele omului în timpul durerilor morții iar apoi se urcă sau — după cum arată ei — este mîncat de zeități. Rămîne în starea aceasta un timp ; apoi pleacă spre un anumit loc, destinat primirii sufletelor oamenilor, care dăinuie în noaptea eternă. N-au idee despre vreo pedeapsă permanentă după moarte, fiindcă sufletele oamenilor buni sau răi sînt mîncate fără deosebire de zei.

Unele dintre ideile lor despre zei sînt neînchipuit de absurde. Cred, de pildă, că zeul este supus puterii spiritelor cărora le-a dat ființa și că, la rîndul lor, ele îl mănîncă adesea, deși el are puțința de a se recrea. Cînd luna este în descreștere, băștinașii socotesc că sufletele tocmai îl devorează pe Itua ; iar cînd luna începe să crească din nou, zeul reînvie.

Datinile referitoare la facerea lumii sînt, după cum este de așteptat, încîlcite și încărcate de obscurități. Indigenii zic că o zeiță, care ținea un bulgăre sau o bucată de pămînt spînzurată de o sfoară, i-a făcut vînt și a împrăștiat împrejur bucățile de țărînă, care au alcătuit Otaheite și insulele învecinate ; toate au fost populate de un bărbat și de o femeie ce fuseseră la început statorniciți în Otaheite. Ei mai socotesc că petele din lună ar fi crîngurile de copaci care creșteau pe vremuri în Otaheite și care, după ce au fost nimicite în urma unei întîmplări oarecare, au ajuns să rodească acolo, prin semințele lor cărate de porumbei ¹.

„Luni 8 decembrie, după ce am părăsit Bolabola, ne-am îndreptat spre miazănoapte, scrie căpitanul Cook ; vîntul a suflat în general de la est pînă ce am trecut ecuatorul și am intrat în latitudinile nordice.

Trecuseră șaptesprezece luni de cînd plecasem din Anglia. În ceea ce privește obiectivul principal din instrucțiunile mele, călătoria noastră abia începea la această dată ; trebuia, prin urmare, să fiu din nou cu băgare de seamă față de orice factor ce-ar fi putut contribui la siguranța și succesul ei. Cum am depășit limita descoperirilor noastre anterioare, am poruncit să se facă un inventar al tuturor mărfurilor ce se aflau în corăbii, pentru a ști cum să le întrebuițez cu cel mai mare folos.

La 24 decembrie, după trecerea ecuatorului, se zări pămîntul. Apropiindu-ne mai mult, băgarăm de seamă că era una dintre insulele joase, atît de răsîndite în acest ocean, adică un grind îngust de pămînt în-

¹ Aici se termină relatarea lui Anderson.

conjurînd o porțiune de mare.¹ În vreo două trei locuri se vedeau cîțiva cocotieri, dar în general uscatul avea înfățișarea unui pustiu.

În zorii dimineții următoare am trimis două bărci să caute cu mai multă atenție un loc de debarcare ; totodată am mai pornit și alte două bărci la pescuit în apropierea țărmului. Ultimele două se înapoiară pe la ora opt cu peste două sute de măsuri de pește. Încurajați de succes, îi trimisei din nou, după gustarea de dimineață.

La 26 decembrie și în ziua următoare am prins o cantitate uriașă de broaște țestoase marine.

La 28 decembrie am debarcat în tovărășia domnului Bayly pe insula dintre cele două canale ; aveam de gînd să pregătim telescoapele în vederea observării eclipsei de soare ce se apropia ; aceasta fusese de fapt una din principalele țeluri ale ancorării mele aici.

În dimineața zilei de 30 decembrie, zi în care urma să aibă loc eclipsa, domnii King, Bayly și cu mine am coborît pe uscat pentru a efectua observația, care se desfășură destul de bine.

După-amiază se întoarseră pe bord bărcile, precum și toți vînătorii de broaște țestoase, în afară de un marinar ce ținea de «Discovery» și care era dat lipsă de două zile. La început doi oameni rătăciseră drumul, și neînțelegîndu-se asupra cărării celei mai sigure spre tovarășii lor, se despărțiseră ; unul dintre ei găsi echipa după o absență de douăzeci și patru de ore, în care timp fusese în mare restrîns.

Aflînd că unul dintre răzlețiți se găsea încă în această situație nenorocită, căpitanul Clerke trimise în căutarea lui un grup, care se întoarse cu tovarășul pierdut. Sărmanul om trebuie să fi suferit mai mult

¹ Un atol. Era insula Christmas pe care Cook o descoperea acum și o boteza astfel, *Christmas* însemnînd pe englezește Crăciun.

decît celălalt rătăcit, nu numai fiindcă rămăsese singur un timp mai îndelungat, dar și fiindcă, după cum aflăram, era prea mofturos ca să bea sînge de broască țestoasă cum făcuse prietenul său, căci pe insulă nu exista apă.

Avînd pe bord cîteva nuci de cocos și semințe de batate, poruncii să fie plantate aici.

Făcusem rost în această insulă, pentru amîndouă corăbiile, de vreo trei sute de broaște țestoase marine, cîntărind una peste alta cam patruzeci sau patruzeci și cinci de kilograme. Toate erau din soiul cel verde și poate la fel de bune ca oricare altele din lume. Mai prinsesem de asemenea cu undița atîta pește încît ne-a ajuns să mîncăm tot timpul șederii noastre acolo. Erau mai cu seamă scrumbii de diferite dimensiuni, bibani mari și mici și vreo două specii de porcușori.

N-am întîlnit nici o urmă de ființe omenеști care să fi fost vreodată pe aici înaintea noastră ; și în fapt, dacă cineva ar avea nenorocul să fie aruncat din întîmplare sau lăsat intenționat pe această insulă, cu greu ar izbuti să rămînă în viață. Corăbierii care se vor opri aici să nu se aștepte că vor găsi altceva decît pești și broaște țestoase ; dar pot fi siguri că vor recolta o provizie îmbelșugată de astfel de viețuitoare.

Deoarece am sărbătorit aici Crăciunul, am numit acest pămînt *Christmas Island* ¹.

La 2 ianuarie 1778 am ridicat ancora în zori și ne-am reluat drumul spre nord. Nu mai zărirăm pămînt pînă în zorii dimineții de 18 ianuarie, cînd se ivi o insulă ; curînd după aceea mai văzurăm și alt uscat, net despărțit de cel dintîi. ²

¹ Insula Crăciunului, aflată în Polinezia centrală, puțin mai la nord de ecuator.

² Ajunseseră în insulele Hawai sau Sandwich.

La 19 ianuarie, pe cînd răsărea soarele, prima din aceste insule se arată spre răsărit, la mai multe leghe depărtare. Aflîndu-se exact în direcția vîntului, n-am izbutit să ne apropiem de ea ; ne-am îndreptat deci spre cealaltă insulă și curînd am descoperit o a treia, în direcția vest-nord-vest, la marginea orizontului. După puțin timp am zărit cîteva pirogi pornind de la țarm spre corăbii. Am pus imediat la pană¹, pentru a le da puțința să ne ajungă. În fiecare pirogă erau de la trei pînă la șase oameni, iar cînd se apropiară, am fost plăcuți surprinși să constatăm că vorbeau limba din Otaheite și din celelalte insule vizitate de curînd. Nu ne-a trebuit prea multă îndemînare ca să-i facem să vină bord în bord, dar nici un fel de rugăminte nu i-a putut îndupleca să urce pe corabie. Am legat cîteva medalii de alamă de o frînghie pe care am coborît-o la cei dintr-una din pirogi ; iar ei ne trimiseră în schimb cîteva scrumbii mici, pe aceeași cale. Am repetat operația dăruindu-le niște cuie mici și bucăți de fier, pe care le prețuiră mai mult decît orice.

Acești oameni aveau pielea cafenie și, deși de statură mijlocie, erau bine legați. Nuanțele culorii lor nu se deosebeau mult, dar aveau trăsături neînchipuit de variate ; unele chipuri sîmănau destul de mult cu cele ale europenilor. Păreau foarte blînzi și nu purtau nici un fel de arme, în afară de cîteva pietricele cu care avuseseră de gînd să se apere, dar pe care le aruncară peste bord cînd văzură că nu le făceau trebuință.

Neavînd nici un indiciu care să ne arate că ar exista un loc de ancorare pe acest capăt răsăritean al insulei, am navigat de-a lungul laturii sud-estice, la o jumătate de leghe de țarm. Cum am înălțat pînzele,

¹ Au orientat astfel corabia spre vînt încît să nu mai înăinteze.

pirogile ne-au părăsit ; dar pe măsură ce înaintam în lungul coastei, se apropiau altele, aducînd porci de fript și niște cartofi foarte buni pe care indigenii îi schimbau, ca și ceilalți, pe orice le ofeream. Astfel am cumpărat cîtiva purci dînd un cui de șase penny, și am înțeles că ne aflam din nou într-o țară a bel-sugului.

În dimineața următoare ne-am îndreptat spre uscat ; am fost întâmpinați de numeroase pirogi pline de oameni, dintre care cîtiva, luîndu-și inima în dinți, se încumetară să urce pe bord.

În cursul diverselor mele călătorii nu mai întîlnisem niciodată indigeni atît de uimiți ca aceștia cînd veniră pe corabie. Ochii lor rătăceau într-una de la un lucru la altul, iar zăpăceala din priviri și gesturi arăta limpede întreaga lor neștiință în legătură cu tot ce vedeau ; ne dovedeau astfel cu tărie că pînă acum nu mai fuseseră vizitați de europeni și că nici nu cunoșteau vreuna din mărfurile noastre ; despre fier era totuși neîndoios că auziseră sau îl și cunoscuseră poate, însă numai în mică măsură, fiind adus la ei în cine știe ce vremuri îndepărtate. Cu toate acestea păreau să înțeleagă că este un material mult mai potrivit pentru tăiat sau scobit găuri decît oricare alt produs al țării lor. Îl numeau *hamaiti*, avînd probabil în vedere vreo unealtă, la a cărei confecționare fierul putea fi întrebuințat cu folos. Din același motiv îi spuneau adesea și *toi*, care pe limba lor înseamnă secure sau, mai bine zis, un fel de topor. Cînd le arătarăm niște mărgelă, ne întrebă mai întîi ce erau și dacă trebuiau să le mănînce. Le-am spus că puteau să le atîrne de urechi, dar ei ni le înapoiară ca fiindu-le nefolositoare. Tot atît de nepăsători se arătară față de o oglindă oferită de noi ; ne-o restituîră sub același cuvînt ; își manifestară însă pe față dorința de a avea *hamaiti* și *toi*, pe care îl voiau cît

mai mare. Erau oameni de bun simț, sau cel puțin cu teama de a nu jigni pe cineva, căci întrebau unde să se așeze jos, dacă pot să scuipe pe punte și altele asemenea. Cîțiva dintre ei roșiră o lungă rugăciune înainte de a se urca pe bord ; mai tîrziu alții cîntară și făcură mișcări cu mâinile așa cum ne deprinsesem să vedem în dansurile din insulele nu demult vizitate. Încă un amănunt îi făcea să semene leit cu alți insulari ; cînd se urcaseră la început pe corabie, se străduiseră să fure sau mai bine zis să ia fățîș tot ce le venea la îndemînă, ca și cum nouă, ori nu ne-ar fi păsat de acest lucru, ori n-am fi avut de ce să-i împiedicăm. Izbutirăm însă repede să-i facem să înțeleagă că greșesc ; și, dacă după cîtva timp renunțară să-și mai însușească tot ce vedeau, asta se datora faptului că văzuseră că nu-i slăbeam din ochi.

La oră nouă, aflîndu-ne destul de aproape de țărm, am trimis trei bărci înarmate, sub comanda locotenentului Williamson, să vadă dacă se poate găsi un loc de debarcare unde să fie și apă dulce. Îi dădui dispoziția ca, dacă va găsi necesar să debarce în căutare de apă, să nu îngăduie decît unui singur marinar să părăsească bărcile, împreună cu dînsul.

În timp ce bărcile cercetau coasta, noi navigam în volte cu corăbiile, așteptîndu-le întoarcerea. Domnul Williamson se înapoie pe la amiază și-mi raportă că găsise un iaz mare cu apă dulce în apropierea unui sat. Îmi mai spuse că încercase să debarce într-alt loc, dar că fusese împiedicat de indigeni care, coborînd în mare număr spre bărci, voiseră să le ia vîslele, muschetele și, pe scurt, tot ce ar fi putut înșfăca ; îl înghesuiseră atît de tare încît s-a văzut nevoit să tragă, fapt care a provocat moartea unui om. Această împrejurare nefericită n-am aflat-o totuși decît mai tîrziu, după ce am părăsit insula ; așa că, deocam-

dată, m-am purtat ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Între orele trei și patru m-am dus la țărm cu trei bărci înarmate, pentru a cerceta apa și a pune la încercare intențiile celor câteva sute de locuitori adunați pe plajă.

Chiar în clipa când am sărit pe uscat, indigenii strînși acolo căzură cu toții pe brînci și rămaseră în această poziție foarte umilă pînă ce, prin semne grăitoare, îi convinsei să se scoale. Îmi aduseră atunci o mulțime de purcei pe care mi-i dăruiră împreună cu niște bananieri; ceremoniile ce însoțeau aceste daruri semănau în bună parte cu cele ce avuseseră loc în împrejurări asemănătoare în Insulele Societății și în alte insule; după ce un ins rosti o lungă rugăciune, la care se alăturară din când în când și alții din adunare, îi făcui să înțeleagă că primeam prietenia pe care mi-o ofereau dîndu-le în schimb darurile aduse în acest scop de pe corabie. După încheierea formalităților de început, am instalat o gardă pe plajă și am tocmit cîtiva băștinași care să mă călăuzească la apă; aceasta, foarte bună, se găsea într-un loc potrivit pentru scopul nostru. Eram cu cugetul împăcat în privința aprovizionării cu acest lichid atît de necesar; dispoziția pașnică a indigenilor mă liniștea de asemenea; mă întorsei deci pe bord și dădui poruncă să se pregătească totul ca să putem debarca în dimineata următoare și să umplem butoaiile cu apă; aveam de gînd să cobor și eu pe țărm tot atunci.

A doua zi, îndată ce debarcarăm, se încinse o neguțătorie cu porci și cartofi pe care insularii ni-i dădeau în schimbul cuielor și al unor bucăți de fier confecționate în chip de dălți. Nu avurăm de înfruntat nici o piedică la luatul apei; dimpotrivă, indigenii îi ajutară pe marinari la rostogolitul butoaielor spre

lac și înapoi — și îndeplineau cu voie bună orice le ceream.

Lucrurile se desfășurau astfel mulțumitor ; socotind că prezența mea în acel loc nu mai era necesară, am lăsat comanda locotenentului Williamson, care debarcase cu mine, și am pornit într-o excursie în interiorul țării, apucînd pe vale în sus în tovărășia doctorului Anderson și a domnului Webber. Un alai numeros de băștinași ne urma ; pe unul dintre ei, pe care îl remarcasem pentru măsurile pe care le luase ca să facă ordine printre ai lui, l-am ales drept călăuză. Toți indigenii întîlniți pe drum cădeau la pămînt în fața noastră și așteptau în această poziție pînă treceam. După cum am aflat mai tîrziu, în felul acesta își exprimau ei respectul față de propriile lor căpetenii. În timp ce navigam de-a lungul coastei dinspre răsărit, observarăm de pe corăbii că în fiecare sat se aflau una sau două construcții albe mai înalte, asemănătoare unor piramide, sau mai curînd unor obeliscuri ; una dintre ele, a cărei înălțime o apreciasem la cel puțin cincisprezece metri, era foarte vizibilă din locul unde ancorasem și părea să nu fie la prea mare depărtare în susul văii. Plecasem la plimbare în primul rînd pentru a o cerceta mai îndeaproape. Ajungînd lîngă monument, băgai de seamă că se găsea într-un cimitir sau *morai* care, în multe privințe, semăna uimitor cu cele pe care le cunoșteam atît de bine din alte insule ale acestui ocean ; curînd am aflat că diferitele părți ce-l alcătuiau aveau aceleași denumiri ca și în alte arhipelaguri.

După o cercetare amănunțită a tot ce se putea vedea primprejurul *morai*-ului, ne-am înapoiat pe alt drum. La amiază m-am dus pe bord să prînzesc. Ne aprovizionasem în cursul zilei cu nouă butoaie mari de apă, iar prin schimburi, îndeosebi pe cuie și pe bucăți de fier, căpătasem vreo șaptezeci-optzeci de

porci și cîteva găini. Băștinașii de aici merită toate laudele noastre, căci n-au încercat nici o singură dată să ne înșele, fie pe țarm, fie lîngă bordul corăbiilor. E adevărat că unii dintre ei se arătaseră de la început nărașiți la furt ; dar se lăsară curînd de asemenea apucături, căci izbutirăm să-i convingem că hoții își vor primi pedeapsa.

Printre articolele aduse la tîrg în această zi, observăm un soi deosebit de pelerine și bonete. Cele dintîi au aproape mărimea și forma pelerinelor scurte pe care le poartă femeile în Anglia. Sînt confecționate dintr-o împletitură pe care sînt fixate foarte strîns cele mai frumoase pene roșii și galbene. Suprafața împletiturii poate fi asemuită, atît prin moliciunea la pipăit, cît și prin înfățișarea ei lucitoare, cu o catifea groasă și bogată.

Bonetele seamănă cu niște căști a căror parte de mijloc sau creastă este uneori lată de o palmă ; se așază bine pe cap și au două tăieturi pentru urechi. Au un schelet de rămurele și nuiele, acoperit cu o împletitură în care sînt prinse pene, lucrată ca și pelerinele, deși ceva mai deasă și mai puțin pestriță. Bonetele și pelerinele completează probabil îmbrăcămintea, — indigenii purtîndu-le uneori pe amîndouă ¹.

Nu puteam în nici un chip ghici de unde făceau rost de sumedenia aceasta de pene atît de frumoase ; descoperii taina abia mai tîrziu, cînd indigenii aduseră la vînzare pieile unor păsărele roșii.

A doua zi am băgat de seamă că unul dintre vizitatorii noștri, care ne oferea spre cumpărare niște cîrlige de pescuit, ținea un pachetel legat de ața unuiuia dintre ele ; cînd ne dădu cîrligul desfăcu pachetul cu

¹ Aceste obiecte se pot vedea în secția etnografică de la Britisch Museum, ele sînt într-o stare tot atît de bună ca în ziua cînd au fost colectate. Lucru care face cinste instituției (n. ed. engleze).

multă grijă și-l păstră pentru sine. Întrebat despre ce era vorba, el arătă cu degetul spre burtă. Ne străfulgeră gândul că ar putea fi carne omenească. Întrebându-l, insularul ne răspunse că era într-adevăr o parte dintr-un om. Un alt localnic, care stătea lângă el, fu întrebat dacă obișnuiau să-i mănânce pe cei uciși în luptă și el răspunse îndată afirmativ.

După ce am părăsit insula care se numea Atui¹, am purces spre Onihiau², pe coasta căreia am ancorat.

Vreo șase-șapte pirogi ni se alăturară înainte chiar de ancorare, aducând câțiva porci, cartofi și destul de multe batate și rogojini. Oamenii care le conduceau semănau cu cei din Atui și păreau familiarizați cu întrebuințarea fierului, pe care îl cereau tot sub denumirile de *hamaiti* și *toi*, cedând lesne orice obiect de-al lor în schimbul unor bucăți din acest prețios metal.

Vizitatorii ne dădură prilejul să ne satisfacem din nou curiozitatea în privința canibalismului. Unul dintre insulari fu oprit pe cînd voia să intre în camera tunurilor; ne întrebă atunci ce i-am fi făcut dacă totuși ar fi intrat: oare l-am fi ucis și l-am fi mîncat? Avurăm deci prilejul să-i întoarcem întrebarea cu privire la acest obicei; un băștinaș ce stătea în pirogă îndărătul celui alt și era atent la tot ce se petrecea, ne răspunse pe loc că, dacă am fi omorîți pe țărm, indigenii ne-ar mîncea desigur, dar numai în cazul în care am fi fost dușmanii lor. Nu mă pot deci îndoii că mulți băștinași de aici apreciază groaznicul ospăț cu carne omenească la fel ca cei din Noua Zeelandă.

La 30 ianuarie l-am trimis pe țărm pe domnul Gore cu o gardă de soldați și o echipă ca să tîrguiască provizii proaspete de la băștinași. Curînd vremea se

¹ Este insula Kauai din Arhipelagul Hawai.

² Altă insulă din același arhipelag, numită Niihau.

înrautăți foarte mult, iar marea deveni așa de zbu-
ciumată încît orice comunicație cu grupul de pe țărm
se întrerupse ; nici chiar indigenii nu îndrăzneau să
se încumete cu pirogile lor pînă la corăbii. În seara
zilei următoare trimisei într-o barcă pe *master* la ca-
pătul sud-estic al insulei, ca să încerce acolo o debar-
care. Se înapoie cu un răspuns negativ, dar era prea
tîrziu acum ca să mai chemăm echipa de pe țărm.
Amînarăm deci plecarea pentru dimineața următoare,
dînd posibilitate oamenilor noștri să folosească încă
o noapte pentru a strînge legăturile cu localnicii.

Încurajat de raportul *master*-ului, m-am îndreptat
eu însumi cu șalupele către acel promontoriu pentru
a aduce pe bord echipa ; luasem cu mine un țăp și două
capre, un vier și o scroafă de rasă englezească, precum
și semințe de pepeni, dovleci și ceapă, căci eram tare
dornic să viu în ajutorul acestor sărmani oameni, dîn-
du-le cîteva articole alimentare suplimentare. Acolo
am găsit echipa așteptîndu-mă în tovărășia cîtorva in-
digeni. Unuia dintre ei, care, după spusele domnului
Gore, luase oarecum comanda celorlalți, i-am încre-
dîntat caprele, porcii și semințele.

Terenul prin care trecusem se găsea în starea lui na-
turală ; era foarte pietros, iar solul părea sărac. Totuși
îl acopereau tufișuri de buruieni, dintre care unele
înmiresmau aerul cu un parfum mai desfătător decît
tot ce întîlnisem în vreuna din celelalte insule ale aces-
tui ocean. Locuințele indigenilor erau foarte răzle-
țite ; bănuirăm deci că nu puteau fi mai mult de
cinci sute de suflete pe insulă. Marinarii noștri avură
prilejul să le observe felul de trai, care părea cuviin-
cios și curat. Nu văzură totuși nicăieri bărbații mîn-
cînd împreună cu femeile ; în general, acestea se-
deau adunate în grupuri. Oamenii noștri mai băgară
de seamă că noaptea băștinașii ardeau nucile uleioase
de *dui-dui* ca pe niște opaițe, aidoma ca la Otaheite ;

își coceau de asemenea porcii în cuptoare. Păreau să cinstească în chip deosebit bufnițele, care sînt foarte blînde ; destul de răspîndit printre ei era și obiceiul de a-și scoate un dinte ; cînd englezii cercetară cauza acestei ciudate datine, nu li se răspunse decît : *tihă !*

Luni 2 februarie ne îndreptarăm spre miazănoapte, urmărind mai departe să atingem ținta călătoriei noastre. Corabia mea fusese aprovizionată în aceste insule cu hrană pentru cel puțin trei săptămîni ; iar căpitanul Clerke, mai norocos, obținuse produse vegetale în cantitate îndestulătoare pentru mai bine de două luni.

Este demn de observat că insulele din Oceanul Pacific care au apărut pe hărțile globului în urma recentelor noastre călătorii sînt așezate de obicei în grupe sau ciorchini ; insulele intermediare singuratice, descoperite pînă acum, sînt mai puțin numeroase decît celelalte, — deși probabil că multe dintre ele sînt încă necunoscute și servesc drept punți de trecere între arhipelaguri. Numărul insulelor ce alcătuiesc grupul descoperit acum rămîne a fi stabilit de viitoarele cercetări. Noi am văzut cinci dintre ele, ale căror nume, după spusele băștinașilor, sînt Oahau, Atui, Onihiau, Orihaua și Tahura ¹.

Temperatura aerului se poate ușor ghici ținînd seama de așezarea geografică. Dacă ar fi s-o judecăm după experiența pe care o căpătasem, am putea declara că este foarte schimbătoare, cu toate că ne aflăm în anotimpul în care se presupune că este staționară, căci soarele se găsește acum, față de pămînt, la cea mai mare depărtare din tot cursul anului. Temperatura la această dată nu este prea ridicată și puține sînt neajunsurile pricinuite fie de căldură, fie de umezeală, la care sînt supuse numeroase țări tropicale, care să se facă simțite aici.

¹ Toate fac parte din Arhipelagul Hawai sau Sandwich.

Pe lîngă produsele vegetale proaspete pe care le-am cumpărat aici, printre care cel puțin cinci sau șase varietăți de banane, insula mai produce fructe de pîine, deși destul de rare ; nu văzurăm decît un singur arbore mai mare, cu puține fructe pe el.

N-am întîlnit niciodată vii păsările de culoarea roșie-aprinsă pe care le aduseseră la vînzare indigenii ; am văzut o singură pasăre cu pene cărămizii-închis, mare cît un canar, o bufniță mare, doi șoimi cafenii, mari, și o rață sălbatică ; dar se pare că acolo trăiesc mult mai multe specii de păsări, judecînd după mulțimea de pene gălbui, verzi sau negre, foarte mici și catifelate, pe care locuitorii le întrebuintează la ornamentarea pelerinilor și la confecționarea altor po-doabe.

Peștii, ca și celelalte produse ale mării, nu păreau să fie prea feluriți.

Porcii, cîinii și găinile — singurele animale îmblînzite sau domestice — semănau toate cu cele pe care le-am întîlnit prin insulele Pacificului de sud.

Locuitorii sînt mijlocii de stat și bine legați. Fețele lor, îndeosebi ale femeilor, sînt cîteodată rotunde ; dar nu putem spune că am întîlnit vreo trăsătură generală caracteristică pentru întregul popor. Culoarea lor se apropie de cea a alunei coapte. Constituția femeilor este doar cu puțin mai gîngașă decît a bărbaților ; trebuie să spun că, lăsînd deoparte cîteva rare abateri, ele nu pot pretinde că au însușirile caracteristice sexului lor din alte ținuturi. Într-adevăr, aici am constatat o mai mare asemănare între mărimea, culoarea și figurile oamenilor de ambele sexe decît în majoritatea locurilor pe care le-am vizitat.

Băștinașii sînt înotători foarte iscusiți. Nu rareori vedeam femei cu prunci la sîn sărind din pirogi atunci cînd revenirea valurilor era așa de puternică încît nu

puteau ajunge la țărm cu barca și străbătînd înot marea furtunoasă, fără a-și pune în primejdie copiii.

Par să fie înzestrați cu o fire deschisă și veselă ; trăiesc în strînse legături unii cu alții și s-au arătat peste măsură de prietenoși față de noi. Era o plăcere să privești cu cîtă duioșie își îngrijeau femeile pruncii și cu cîtă bunăvoință le ajutau bărbații la această treabă gîngășă ; se deosebeau deci mult de acei sălbatici care socoteau femeia și copilul ca niște obiecte mai curînd trebuincioase decît dorite sau demne de a fi băgate în seamă.

Deși par să fie statorniciți în sate, prin apropierea acestora nu se vede nicăieri vreo construcție de apărare sau fortificație, iar casele lor sînt răspîndite ici și colo fără nici o rînduială. Unele, încăpătoare și confortabile, măsoară de la patrusprezece pînă la șaisprezece metri lungime și între șase și nouă lățime, în timp ce altele sînt doar niște bordeie. Indigenii le acoperă cu ierburi lungi așezate peste prăjini subțiri și rînduite cu oarecare regularitate. În case se intră ori pe la capăt ori printr-o parte, unde se află o gaură lungă, atît de joasă încît trebuie să te tîrăști ca să pătrunzi înăuntru. Lumina nu străbate în casă decît prin această deschizătură și, deși astfel de locuințe închise pot fi un adăpost minunat pe vreme rea, ele nu se prea potrivesc cu căldura climatului. Indigenii nu duc lipsă de hrană animală, deoarece au din belșug porci, care aleargă nestingheriți în jurul caselor ; și fiindcă, pe deasupra, se pare că mai mănîncă și cîini, cresc și din aceștia foarte mulți. Numeroasele cîrlige de pescuit pe care le aveau dovedeau că se mai aprovizionează și din mare cu însemnate cantități de hrană.

Alimentele vegetale le coc cu ajutorul pietrelor încălzite, ca și locuitorii unora din insulele sudice. Singura mîncare preparată pe care am văzut-o la ei era

o budincă de *taro*, pe care o devorau cu lăcomie, deși era un terci lipsit de gust din cauza acrelii.

Orice lucru manufacturat de acești oameni este o mărturie a neobișnuitei lor minuțiozități și iscusințe. Pînza, principalul produs lucrat, este făcută din *Morus papyrifera*, fără îndoială după același procedeu ca și la Otaheite și Tongatabu; în privința colorării ei, băștinașii din Atui dovedesc că au un gust superior, căci o înfrumusețează cu niște desene neînchipuit de variate.

Confecționează numeroase rogojini albe și tari, împodobite cu multe dungi roșii, romburi sau alte figuri, adesea destul de mari, pe care le întreș pe una din părți.

Tigvele le vopsesc destul de frumos cu o culoare neagră pe care o întind în dungi ondulate, în triunghiuri sau în alte forme; exemple asemănătoare mai văzusem și în Noua Zeelandă. Talerele și blidele de lemn din care se bea *ava* sînt executate din lemn de *etua* sau *cordia*¹ cu atîta desăvîrșire de parcă ar fi fost trase la strung, ba poate chiar mai bine. Felurile cîrlige de pescuit și le fac cu multă dibăcie din sîdef. Am obținut de la ei un cîrlig de pescuit de douăzeci și doi de centimetri lungime, lucrat dintr-o singură bucată de os, care trebuie să fi provenit fără îndoială de la un pește mare. Un artist european nu i-ar fi dat o formă mai aleasă și un lustru mai desăvîrșit chiar dacă, pe lîngă numărul și calitatea sculelor, ar fi făcut uz și de toate cunoștințele sale.

Singurele instrumente de fier sau, mai bine zis, de bucăți de fier pe care le-am văzut la ei și pe care le aveau încă înăinte de venirea noastră erau o lamă de vreo cinci centimetri lungime, fixată într-un mîner de lemn, precum și o altă unealtă tăioasă care, după

¹ Arbust tropical cu lemn parfumat.

cum opinau oamenii noștri, fusese făcută din vârful unei săbii late. Cum de-au ajuns aceste fragmente la ei, nu-mi pot da seama.

Deși n-am văzut un șef mai de seamă, după spusele indigenilor existau totuși mai mulți care-și aveau reședința la Atui și în fața cărora ei se prosternau în semn de supunere. După ce «Resolution» părăsi insula, unul dintre șefi își făcu apariția și veni chiar în vizită la căpitanul Clerke pe bordul navei «Discovery». Însoțitorii lui îl ajutară să urce pe corabie, așezându-l pe scara de bord. Grija lor pentru el nu încetă nici după aceea, căci stătură în jurul lui ținându-se de mîini și nu lăsară pe nimeni să se apropie de dînsul în afară doar de căpitanul Clerke. Șeful era un bărbat tînăr îmbrăcat din cap pînă-n picioare; îl întovărășea o tînără femeie ce se bănuia că-i era nevastă. Englezii aflară că-l chema Tamahano. Căpitanul Clerke îi făcu darurile cuvenite și primi în schimb de la el un blid mare susținut de două chipuri omenești; sculptura dovedea o oarecare îndemînare, atît ca desen, cît și ca execuție.

Ca și tahitienii, cei de aici înlăturau din limbă sunetele aspre, dînd cuvintelor un ton dulce. Își însușiseră chiar și idiomul lor, folosind aceleași prefixe și sufixe la formarea cuvintelor, precum și aceeași măsură și cadență în cîntece, deși le executau într-un mod întrucîtva mai puțin armonios.

Ce fericit ar fi fost lordul Anson¹ și de cîte suferințe ar fi fost scutit dacă ar fi știut că, la jumătatea drumului între America și Tinian² se afla acest grup de insule.

¹ Amiral englez care a trăit între 1697 și 1792 și a făcut ocolul lumii.

² Una din insulele Mariane.

La 2 februarie ne îndreptarăm spre miazănoapte, fără a întâlni în drum nimic demn de a fi amintit ; la 7 martie se zări, în sfârșit, după ce o căutasem mult cu privirea, coasta Noului Albion¹ ce se întindea de la nord-est spre sud-est la o depărtare de vreo zece sau douăsprezece leghe. Coasta părea să nu fie prea înaltă, avea o înfățișare variată, datorită dealurilor și văilor care o brăzdau, și era aproape în întregime acoperită de păduri.

După ce am ținut cîtva timp de-a lungul țărmului și ne-am luptat cu vînturi potrivnice, am ancorat, la 29 martie, într-o apă de o sută cincizeci de metri, atît de aproape de țărm încît îl puteam atinge cu un cablu.

Îndată ce ne-am apropiat de intrînd, am băgat de seamă că țărmurile erau locuite ; într-adevăr, trei pirogi se și alăturară corăbiei. Într-una din ele se aflau doi bărbați, într-alta șase și în a treia, zece. Ajungînd lîngă noi, un indigen din ultima pirogă se sculă în picioare și ținu o lungă cuvîntare prin care, judecînd după gesturile pe care le făcea, ne îmbia să debarcăm. Totodată avea brațele încărcate de pene pe care ni le aruncă, în timp ce unii din tovarășii lui ne zvîrleau pumni întregi de praf sau pulbere roșie. Cel ce împlinea oficiul de orator purta o blană de animal și ținea în fiecare mînă un obiect zornăitor pe care-l scutura într-una. După ce obosi cu repetatele lui îndemnuri, din care nu înțelegeam nici o iotă, tăcu în sfârșit. Cînd își încetă zgomotoasa cuvîntare, alt indigen se puse să ne cînte o arie foarte plăcută, atît de dulce și de melodioasă cum nu ne așteptam să auzim. Pirogile soseau acum în mare număr ; la un moment dat se găseau treizeci și două în apropierea

¹ Sir Francis Drake a numit așa această parte a coastei apusene a Americii de Nord (n. ed. engleze).

corăbiei, fiecare din ele purtînd de la trei pînă la șapte sau opt persoane, atît bărbați, cît și femei. Mai mulți dintre aceștia se ridicară în bărcile lor, cuvîntînd și făcînd gesturi, ca și primii noștri vizitatori. Una dintre pirogi atrăgea atenția printr-un cap ciudat, care era pictat pe ea și care avea ochi și cioc de pasăre uriașă ; iar un om care ședea în pirogă și părea a fi o căpetenie, nu era mai puțin bătător la ochi prin înfățișarea sa neobișnuită ; căci își pusese pe cap multe pene și-și vopsise fața într-un fel foarte ciudat. Ținea în mînă o pasăre sculptată în lemn, mare cît un porumbel, cu care zornăia ca și primul orator ; cuvîntarea sa, însoțită de gesturi grăitoare, nu era mai puțin gălăgioasă.

Deși vizitatorii se purtau foarte pașnic și nu puteau fi bănuți de vreun gînd dușmănos, nu izbutirăm să înduplecăm pe nici unul să urce pe bord. Dove-deau însă că sînt gata să se despartă de tot ce aveau și luau tot ce le ofeream noi în schimb ; dar mai mult decît orice alt articol de comerț de-al nostru se bucurau cînd le dădeam fier, cu a cărui întrebuintare păreau foarte deprinși. Multe pirogi ne urmară la locul de ancorare și un grup de vreo zece-douăsprezece rămaseră bord în bord cu «Resolution» cea mai mare parte a nopții.

Aceste împrejurări ne îndreptăteau să tragem nădejde că în scala pe care o făceam aici ne vom putea aproviziona cu tot ce ne lipsea și că vom uita greutățile și întîrzierile îndurate din pricina vînturilor potrivnice și a vremii care, din clipa sosirii noastre pe coasta Americii, fusese aproape tot timpul furtunoasă.

În dimineața următoare mi-am pierdut timpul străduindu-mă să găsesc un golf prielnic în care să ne putem adăposti în cursul escalei noastre acolo. N-a fost nevoie de multă bătaie de cap ca să dau peste

cè-mi trebuia. Nu prea departe de corăbii, în partea nord-vestică a brațului în care ne aflam acum am descoperit un golf adăpostit, convenabil, foarte potrivit scopului nostru.

O mulțime de pirogi încărcate cu băștinași se învîrtiră toată ziua în preajma corăbiilor și se încinse între noi și ei un tîrg care se desfășură, de amîndouă părțile, în chipul cel mai cinstit. Ei ne ofereau spre cumpărare piei de diferite animale ca : urși, lupi, vulpi, cerbi, viezuri, dihori, jderi și, îndeosebi, vidre de mare care se găsesc în insulele de la răsărit de Kamciatka. Pe lîngă blănuri în forma lor brută, mai aduceau și veșminte confecționate din ele, precum și un soi de îmbrăcăminte din scoarța unui copac sau dintr-o plantă asemănătoare cu cînepa ; în afară de acestea aveau și arme, ca arcuri, săgeți, sulite, cîrlige de pescuit și felurite unelte, obrăzare de lemn înfățișînd diferite chipuri înspăimîntătoare, un soi de material de lînă ca învelitoare, pungi umplute cu ocră roșu, sculpturi, mărgele și multe alte mici podoabe de alamă subțire și de fier, în formă de potcoavă, pe care și le atîrnau de nas ; mai aveau și numeroase dălți sau bucăți de fier înțepenite în mînere. Din faptul că posedau aceste metale am dedus că fuseseră vizitați de vreun popor civilizat, ori că aveau legături cu alte triburi de pe continentul lor. Dar cele mai neobișnuite articole ce le aduseră la corăbii spre vînzare erau craniile omenești și mîini încă necurățate cu totul de carne ; ne lăsau să înțelegem limpede că le mîncaseră ; și, într-adevăr, unele dintre ele aveau semne vădite că trecuseră prin foc. Era deci neîndoios că dăinuia și aici obiceiul groaznic de a-i mîncea pe dușmani. În schimbul articolelor înșirate mai sus, primiră de la noi cuțite, dălți, bucăți de fier și cositor, cuie, oglinzi, nasturi, sau orice fel

de metal. Mărgelele de sticlă nu le plăceau, iar pîn-zeturile ni le înapoiară.

Dacă la început nutriseră oarecare neîncredere sau frică față de noi, acum păreau să le fi uitat, căci veneau pe bordul corăbiilor și se amestecau nestî-jeniți printre marinari. Am descoperit în curînd că degetele lor sînt la fel de dibace ca ale oricăror alți prieteni ai noștri din insulele vizitate în cursul că-lătoriei ; cei de aici erau însă hoți cu mult mai pri-mejdioși deoarece, avînd instrumente tăioase de fier, puteau tăia, cînd nu-i vedeam, fie un cîrlig de la macara, fie orice altă bucată de fier legată cu o frîn-ghie. Dacă ne dădăm seama de lipsa vreunui lucru îndată după ce fusese furat, nu era greu să găsim hoțul, fiindcă indigenii erau totdeauna gata să se învinovătească unul pe altul. După oarecare împo-trivire, făptășul renunța în general la prada lui, deși uneori ne vedeam siliți să recurgem la forță.

Un număr imens de indigeni ne vizitau zilnic, și la tot pasul vedeam fețe noi. Cînd veneau pentru prima dată, se prezentau după un ritual ciudat. Vîs-leau din răspuțeri dînd ocol ambelor corăbii, iar un șef, sau altă persoană mai de seamă din pirogă, stătea în picioare cu o lance sau cu vreo altă armă în mînă și vorbea sau, mai bine zis, hăulea tot timpul. Cîteodată vorbitorul din pirogă avea fața acoperită de un obrăzar, înfățișînd un chip, fie de om, fie de altă vietate, iar în loc de armă ținea în mînă o zornăitoare ca și cei de care am amintit mai sus. După ce făceau ocolul corăbiilor, veneau bord în bord și începeau tîrgul fără vreo altă ceremonie.

În cursul vizitelor nu ne pricinuiră necazuri ; tre-buia numai să ne păzim de viclesugurile lor hoțești. În dimineața de 4 aprilie însă, avurăm o pricină se-rioasă de îngrijorare. Oamenii noștri de pe țarm, care se îndeletniceau cu tăiatul lemnului și umplerea bu-

toaielor cu apă, băgară de seamă că indigenii din jurul lor se înarmau cît puteau mai bine, pregătind cio-mege și adunînd pietre. Aflînd acest lucru, am socotit că era prevăzător să ne înarmăm și noi. Totuși temerile noastre se dovediră neîntemeiate, căci pregătirile de luptă nu erau îndreptate împotriva noastră, ci împotriva unei cete de alți indigeni, care veniseră să se bată cu ei ; prietenii noștri de pe malurile strîmtorii, observînd că ne îngrijorasem, se străduiră din răspuțeri să ne convingă de realitate. Pînă în cele din urmă, neînțelegerea, oricare va fi fost, păru să fie înlăturată printr-un compromis, dar străinii nu căpătară îngăduința de a veni lîngă corăbiile noastre, nici de a iniția vreun tîrg sau relații cu noi. Probabil că noi fusesem pricina certei.

Ne reluăm lucrările după-amiază și continuăm fără întrerupere repararea vaselor, precum și celelalte treburi necesare.

Veni apoi o vreme rea, care însă nu-i împiedică pe băștinași să ne viziteze zilnic. Ne aduceau adesea provizii destul de mari de pește — fie sardele, fie alți pești asemănători, adică un soi mic de plătici, precum și, uneori, moruni mărunți.

La 18 aprilie un grup de străini veniră în vreo șase sau opt pirogi în golful nostru, unde rămaseră cîtva timp privindu-ne ; apoi se retraseră, fără a se fi alăturat vreuneia din corăbii. Bănuirăm că vechii noștri prieteni, care se aflau în număr mare împrejurul nostru și erau mai numeroși decît acești nou veniți, nu le îngăduiseră să intre în legătură cu noi. Mai descoperirăm că mulți băștinași mai de seamă dintre cei ce trăiau în apropiere, făceau cu triburile mai depărtate negoț de articole pe care și le procurau pentru noi. Băgasem de seamă că dispăreau deseori cîte patru și cinci zile la rînd, apoi se întorceau încărcăți de blănuri și curiozități, după care ai noștri se prăpă-

deau în așa măsură încît indigenii căpătau totdeauna un preț bun pe ele. Nimic nu le plăcea vizitatorilor noștri mai mult decît metalele ; între timp alama înlocuise fierul și era căutată cu atîta sîrguință încît, înainte de a părăsi locurile acestea, de-abia dacă mai rămăsese vreo bucățică pe corăbii, în afară de ceea ce aparținea instrumentelor marinărești. Costume întregi au fost despuiate de orice nasture, birourile de accesorii lor, iar oalele de aramă, cutiile de cositor, sfeșnicele și alte obiecte asemănătoare se făcură praf.

După două săptămîni de vreme rea, la 19 aprilie se însenină ; căutarăm deci să folosim prilejul și, urcînd pe catarg și pe vergi, așezarăm greementul ; după ce în dimineata următoare se isprăvi cea mai mare parte a acestei grele îndeletniciri, pornii să arunc o privire prin strîmtoare. M-am dus întîi la capătul apusean, unde găsii un sat mare. Oamenii mă primiră cu multă politețe. În cele mai multe case erau femei ce se ocupau cu confecționarea îmbrăcămînții din planta sau scoarța mai sus amintită ; lucrau pînza întocmai ca și neo-zeelandezii. Altele se îndeletniceau cu tăiatul și curățitul peștilor.

Înaintînd cîteva mile mai la apus de acest sat, am descoperit ceea ce-mi închipuisem dinainte, anume că pămîntul la adăpostul căruia stăteau corăbiile era o insulă și că mai existau multe insule împrăștiate prin strîmtoare, la apusul ei. Față în față cu capătul nordic al insulei noastre, pe continent, văzurăm un sat, spre care ne-am îndreptat. Locuitorii lui nu se purtară atît de curtenitor ca ceilalți. Dar această primire rece părea să se datoreze unui șef morocănos, care nu-mi îngădui să intru în casele lor, urmărindu-mă pas cu pas și arătîndu-și în mai multe rînduri, prin semne grăitoare, nerăbdarea de a mă vedea cît mai repede plecat. Unele femei tinere, mai mulțumite de prezența

noastră decît neprimitorul lor șef, se îmbrăcăra în grabă în cele mai sărbătorești veșminte și ne urară bun venit unindu-și vocile într-un cîntec destul de plăcut.

Cum ziua se apropia de sfîrșit, am purces spre corăbii. Ajunși pe bord, am aflat că în lipsa mea veniseră în vizită niște străini care, prin semne, dădură a înțelege că veneau din sud-est, de dincolo de golf. Aduseseră mai multe blănuri, veșminte și alte mărfuri pe care le și vînduseră. Dar, lucru foarte ciudat, oamenii noștri cumpărară de la ei și două linguri de argint care, după forma lor deosebită, păreau de fabricație spaniolă. Unul dintre acești străini le purta atîrnate de gît în chip de podoabe.

A doua zi înainte de amiază, căpitanul Clerke și cu mine am pornit cu două bărci spre satul din punctul vestic al strîmtorii. Observasem, cînd fusesem acolo în ajun, că prin apropiere creșteau din belșug ierburi, iar noi aveam nevoie de o provizie de nutreț pentru cele cîteva capre și oi ce mai rămăseseră pe bord. Locuitorii ne primiră cu aceleași demonstrații de prietenie ca în ziua precedentă. În clipa în care debarcarăm, poruncii cîtorva marinari să înceapă operația de tăiere a ierburilor. Nici nu-mi trecuse prin gînd că indigenii s-ar fi putut împotrivi la aprovizionarea noastră cu acele buruieni ce păreau să nu le folosească în nici un fel, pe cînd nouă ne făceau trebuință. Greșeam totuși deoarece, cînd ai noștri se puseseră pe lucru, cîțiva localnici interveniră și nu voiră să-i lase să continue, zicînd că ei trebuie *macuc*, adică să cumpere mai întîi iarba. Mă tocmii deci cu ei, fiind încredințat că acum puteam tăia iarba de oriunde am fi poftit. Dar și aici greșeam, căci mărinimia cu care plătisem primilor preținși proprietari îmi atrase noi cereri din partea altora ; și trebuii să

satisfac atît de multe cereri că foarte curînd mi se goliră buzunarele. De-abia cînd constatară că nu mai aveam într-adevăr nimic de dat, încetară să ne mai plictisească și ne îngăduiră să tăiem iarba de oriunde și oricîtă am fi dorit.

Deoarece totul fusese pregătit pentru plecare, îmi pusesem în gînd să ies în larg în dimineața de 26 aprilie ; dar atît vîntul, cît și marea fură împotriva noastră și ne văzurăm siliți să rămînem pe loc. La ora patru după-amiază se iviră toate semnele prevestitoare unei furtuni ; de aceea, șovăii puțin dacă să mă încumet să ridic pînzele sau să aștept pînă a doua zi dimineața. Dar nu mai aveam astîmpăr, doream să plec mai departe și m-am hotărît deci să ies în larg cu orice preț.

Prietenii noștri indigeni ne însoțiră pînă aproape de ieșirea din strîmtoare, cîtiva chiar pe bordul corăbiilor, iar alții în pirogi. Unuia din șefi, care se legase mai mult de mine, îi dăruii o sabie lată, nouă, care avea un mîner de alamă ; acest dar îl făcu foarte fericit. Nu mă îndoiesc că oricine va ajunge aici în urma mea îi va găsi pe băștinași pregătiți cu o provizie destul de însemnată de blănuri, căci băgaseră de seamă că eram foarte dornici de acest articol de comerț pe care îl cumpăram spre cîștigul nostru personal.

La sosirea mea, denumisem întrîndul cu numele de strîmtoarea Regele George, dar după aceea am constatat că localnicii îi spuneau Nutka¹. Golfurile și locurile de ancorare de primprejurul ei sînt multe la număr.

Uscatul din vecinătatea litoralului este un șes de înălțime mijlocie, dar înăuntrul strîmtorii se ridică aproape pretutindeni dealuri foarte povîrnite, foarte

¹ Strîmtoare și insulă pe coasta vestică a insulei Vancouver.

asemănătoare ca formă, terminate cu vîrfuri rotunde sau retezate și avînd pe laturi cîteva creste ascuțite, dar nu prea ieșite în afară. Unele din aceste dealuri pot spune că erau înalte.

Pădurile sînt în mare parte alcătuite din pini canadieni, chiparoși albi, *Cypressus thyoides*, pini sălbatici, precum și alte două-trei soiuri de pini mai puțin cunoscute.

Deoarece anotimpul înainta foarte repede și reparațiile trebuincioase ne luaseră toată vremea, nu făcurăm nici un fel de excursie, nici pe uscat, nici pe apă. Aflîndu-ne în golful unei insule, n-am izbutit să zărim în pădure alte animale vii, în afară de doi-trei viezuri, jderi și veverițe. Nu putem deci să vorbim de patrupede căci nu le-am văzut decît în formă de blănuri aduse la vînzare de băștinași.

Blănurile cele mai obișnuite erau cele de urs, cerb, vulpe și lup. Blănurile de urs erau foarte numeroase, unele dintre ele deosebit de mari dar, în general, de culoare neagră lucioasă. Pieile de cerb erau mai rare și păreau să aparțină soiului numit de naturalistii Carolinei cerb roșcat, deși Pennant socotește că e o speță cu totul diferită de a noastră și o deosebește cu numele de cerb de Virginia. Vulpile sînt și ele foarte numeroase și de mai multe varietăți, galbene, roșii, albe și negre. Pe lîngă soiul obișnuit de jderi, se mai află aici și jderi de pin, precum și hermine. Viezurii și veverițele sînt cele mai obișnuite.

Porcii, cîinii și caprele încă nu și-au făcut drum pînă aici. De asemenea, localnicii nu par să aibă vreo cunoștință despre șobolanii noștri cafenii pe care, cînd îi văzură pe bordul corăbiilor, îi numiră veverițe.

Ca animale marine văzusem în largul acestei coaste balene, marsuini și foci. Ultimele par să fie numai din cele comune, judecînd după pieile ce ni s-au arătat.

Vidrele de mare, care trăiesc mai mult în apă, se găsesc de asemenea pe aici. Blana acestor animale, după relatările rusești, este neîndoios mai moale și mai fină decît oricare alta cunoscută de noi; din această pricină nu se poate trece cu vederea descoperirea acestei regiuni a continentului Americii de Nord, unde se află un articol negustoresc atît de prețios.¹

Păsările sînt îndeobște rare, nu numai ca diversitate de spețe, ci și ca număr, iar puținele pe care le-am întîlnit sînt atît de sperioase că, după toate probabilitățile, par a fi neîncetat hărțuite de indigeni, care le vînează fie pentru a le consuma, fie pentru a-și însuși penele lor, folosite ca podoabă. Prin păduri trăiesc ciori și corbi, care seamănă destul de mult cu cei englezești; gaițele albăstrii sau poate coțofenele și sfredelușii obișnuiți sînt singurele păsărele cîntătoare pe care le-am auzit; apoi sturzii canadieni sau călători și un mare număr de vulturi cafenii cu capete și cozi albe, deși par să frecventeze îndeosebi coasta, vin cînd e vreme rea și în strîmtoare unde se așază pe copaci.

Păsările ce populează apele și țărmurile nu sînt mai numeroase decît celelalte. Spre larg am zărit corbi de mare, pescăruși și cormorani crestați; ultimii doi din soiul obișnuit vin și în strîmtoare. Am mai putut vedea cîrduri mari de rațe sălbatice, precum și cufundari care trăiesc și în țăările noastre de miazănoapte. O dată sau de două ori am mai observat și cîteva lebede zburînd de-a curmezișul strîmtorii.

¹ Coxе, sprijinindu-se pe autoritatea lui Pallas, ne informează că rușii vînd chinezilor la Kiahta blănuri de vidre de mare bătrîne și de vîrstă mijlocie cu prețul de optzeci pînă la o sută de ruble una, adică între 16 și 20 de lire sterline fiecare. *Vezi Descoperirile rusești ale lui Coxе* (n. ed. engleze).

Numărul peștilor este mai mare decît al păsărilor, deși nici ei nu sînt prea feluriți ; totuși, mai multe împrejurări dovedesc însă că în anumite anotimpuri varietatea lor crește.

Cît despre substanțele minerale ale țării, deși găsisem fier și aramă, nu prea avurăm cuvînt să credem că ar proveni de prin partea locului.

Indigenii, în general de statură submijlocie, nu erau subțiri, ci mai de grabă destul de împliniți sau rotunjori, deși nu vînjoși. Cei mai mulți dintre ei aveau fețe rotunde și pline, uneori chiar late, cu pomeții obrazilor mult ieșiți, adesea cu adîncituri deasupra pomeților ; aveau nasurile turtite în partea de jos, cu nări destul de largi și cu vîrfurile rotunjite. Frunțile arătau mai curînd joase, ochii mici, negri, mai mult lîncezi decît scînteietori, gura rotundă cu buze mari, pline și groase ; dinții, destul de egali și de bine așezați, dar nu deosebit de albi. Sprîncenele lor sînt rare și întotdeauna subțiri, dar părul de pe cap este foarte bogat, cu firul gros și tare și, fără excepție negru, drept și lung sau atîrnînd pe umeri.

Culoarea pielii n-am putut-o niciodată determina cu certitudine, deoarece trupurile le erau scorjite de vopsea și murdărie ; totuși, în anumite cazuri, cînd se frecau bine, pielea lor apărea aproape la fel de albă ca a europenilor.

Femeile sînt cam de aceeași înălțime, culoare și constituție ca bărbații, de care nu se deosebesc ușor, de vreme ce n-au acea gingășie firească și caracteristică sexului lor.

Îmbrăcămintea lor obișnuită este o haină sau o manta de in, prinsă peste umeri și împodobită la marginea de sus cu o fîșie îngustă de blană, iar la marginea de jos cu ciucuri sau franjuri. Peste această haină, care ajunge pînă sub genunchi, poartă

o pelerină scurtă din același material și tot cu ciucuri în partea inferioară. Această pelerină se aseamănă cu un capac rotund de farfurie în întregime închis și cu o singură gaură în mijloc, doar atât de mare cît să lase capul să treacă prin ea.

Pe lîngă îmbrăcămintea de mai sus, care este comună celor două sexe, bărbații mai aruncă deseori pe deasupra o blană de urs, de lup sau de vidră de mare cu părul în afară, pe care o leagă ca pe o pelerină în partea de sus, purtînd-o cîteodată în față iar alteori pe spinare. Îmbrăcămintea n-ar fi cîtuși de puțin lipsită de eleganță dacă purtătorii ei ar păstra-o curată. Dar, deoarece își freacă într-una trupurile cu o vopsea roșie de ocru argilos, amestecată cu ulei, hainele lor ajung să capete un miros rînced respingător și sînt atât de slinoase, că au o înfățișare din cele mai dezgustătoare.

Mulți indigeni au lobul urechilor perforat de o gaură destul de mare și de alte două așezate mai sus, pe marginea exterioară. În aceste găuri agață bucățele de os, pene lungi înșirate pe o curelușă de piele, scoici mici, mănunchiuri de ciucuri de lînă sau bucăți subțiri de aramă, pe care măregele noastre nu le-au putut înlocui. Mulți au de asemenea peretele despărțitor al nasului străpuns de o sfoară moale, iar alții poartă în același loc bucățele subțiri de fier, alamă sau aramă, în formă de potcoavă, a cărei deschizătură îngustă prinde septul în așa fel încît cele două vîrfuri să-l poată strînge ușor, podoaba rămînînd astfel aninată deasupra buzei superioare. Inelele nasurilor noștri de alamă, pe care-i cumpărau cu lăcomie, erau foarte potrivite pentru această întrebuințare.

Mai poartă cîteodată și măști sau obrăzare de lemn sculptat, care se aplică pe față ori pe partea de sus a capului sau a frunții. Unele au înfățișarea unor

chipuri omenești și sînt înzestrate cu păr, bărbi și sprincene ; altele înfățișează capete de vulturi, corbi de mare sau multe alte vietăți de uscat sau de mare, ca lupi, cerbi, marsuini etc. Indigenii sînt atît de ahtiați după asemenea deghizări încît am văzut pe unul din ei vîrîndu-și capul, din lipsă de alt soi de obrăzar, într-o oală de cositor căpătată de la noi. Nu se poate ști sigur dacă întrebuițează aceste po-doabe neobișnuite de mascaradă în anumite împrejurări, cu prilejul unor divertismente religioase, ori dacă le pun cînd pornesc la bătălie pentru a-și înspăimînta inamicii prin înfățișarea lor înfricoșătoare, sau dacă le întrebuițează ca momeli cînd vînează vietățile respective.

Din faptul că aduc la vînzare cranii și oase omenești, ești îndemnat să tragi concluzia că-și tratează dușmanii cu cruzime și sălbăticie ; totuși această împrejurare arată mai mult o concordanță generală de caracter cu majoritatea triburilor de oameni necivilizați din toate epocile și din toate părțile globului ; nu trebuie deci să li se reproșeze asemenea apucături, nici să fie învinuiți de neomenie, căci par a fi un popor supus, curtenitor și bun din fire.

Cînd îi supără ceva, devin peste măsură de violenți, dar se potolesc repede. Curiozitatea le era într-o oarecare măsură adormită, căci puțini dintre ei arătau că doresc să vadă sau să cerceteze lucrurile în întregime necunoscute și care ar fi apărut uimitoare unor oameni stăpîniți de patima cunoașterii. Se mulțumeau doar să-și facă rost de ceea ce cunoșteau și duceau lipsă, privind orice alt obiect cu multă ne-păsare ; nici persoanele, îmbrăcămintea sau apucăturile noastre atît de deosebite de ale lor, nici chiar neobișnuita mărime și alcătuire a corăbiilor nu părea că le trezește admirația sau, măcar, că le atrage luarea aminte.

Singurele instrumente muzicale (dacă se pot numi astfel) văzute de mine la ei erau o zornăitoare și un mic fluiet cu o singură gaură. Zornăitoarea o întrebuintează cînd cîntă, dar în ce împrejurări folosesc fluietul, nu știu ; poate doar atunci cînd se îmbracă în piei de animale și se străduiesc să le imite și urletul sau strigătul. Am văzut o dată pe unul din ei îmbrăcat într-o piele de lup ; capul fiarei era așezat peste capul omului care imita sălbăticiunea scoțînd un urlet pe care-l modula cu ajutorul unui asemenea fluiet ținut în gură.

Casele sînt așezate în trei rînduri sau șiruri și se ridică treptat una în spatele celeilalte, în față fiind cea mai mare, iar în spate cele mai scunde. Deși în această orînduire există o oarecare regularitate, nu tot așa sînt și casele, luate în parte. Înălțimea laturilor și a capetelor acestor locuințe este pînă la doi metri jumătate ; partea de la spate e mai mare decît fațada, din care pricină scîndurile ce alcătuiesc acoperișul sînt aplecate înainte ; așezate fără a fi prinse, ele se pot mișca din loc pentru a lăsa să iasă fumul sau să pătrundă aerul ori lumina. Laturile caselor au găuri sau ferestre prin care locatarii pot privi afară, dar ele n-au nici o regularitate de formă sau așezare ; în fața acestora sînt atîrnate bucăți de rogojină care împiedică pătrunderea ploii.

Mobila este alcătuită mai ales din numeroase lăzi și cutii de toate mărimile, care sînt puse de obicei unele peste altele, foarte aproape de pereții laterali sau lîngă capetele casei ; ele conțin haine de rezervă, blănuri, obrăzare și lucruri prețuite de indigeni. Ustensilele casnice constau în bună parte din găleți sau ciubere pătrate sau lungi, în care păstrează apa sau alte lichide, castroane și vase rotunde de lemn și copăi mici, joase, tot din lemn, lungi de vreo șaiszeci de

centimetri, din care mănîncă, precum și coșuri de nuiiele, coșuri de rogojinărie, unelte de pescuit etc.

Murdăria și duhoarea din case sînt cu toate acestea cel puțin la fel de mari cu neorînduiala ce domnește în ele. În mijlocul necurăteniei și al dezordinii, multe case sînt împodobite cu chipuri cioplite din trunchiurile unor copaci foarte groși, de vreun metru jumătate înălțime, așezate vertical, singure sau perechi, la capătul casei ; partea din față a trunchiurilor este sculptată în chip de obraz omenesc ; brațele și mîinile sînt tăiate în relief pe laturi ; totul e pictat ; luate în întregime, sculpturile sînt niște figuri cu adevărat înfricoșătoare. Numele general al acestor chipuri este *Klumna*, iar numele special a două din ele care, într-una din case, stăteau față în față la vreun metru-doi depărtare, era *Nacicoa* și *Mațita*. O perdea de rogojină atîrna de obicei în fața lor, iar indigenii nu prea voiau s-o dea la o parte ; cînd dezveleau totuși aceste chipuri, păreau să vorbească despre ele într-un chip foarte misterios.¹

Astfel de amănunte ne făceau să ne gîndim că figurile întruchipau zeități ; am avut totuși dovezi că nu se bucurau de prea multă trecere, deoarece cu o cantitate restrînsă de fier sau alamă aș fi putut cumpăra toți zeii locului ; de fapt, mi-am procurat vreo doi-trei din cei mai mărunți.

Îndeletnicirea de căpetenie a bărbaților o constituie pescuitul și vînatul pe uscat sau pe mare. Femeile se ocupă cu fabricarea hainelor de in sau de lînă și cu pregătirea sardelilor pentru uscare. Flăcăii păreau a fi grupul cel mai nepăsător sau leneș din sînul acestei comunități, deoarece ori ședeau risipiți unii ici alții colo cu burta la soare, ori zăceau sau se tăvăleau în nisipul plajei ca o turmă de porci în întregime goi.

¹ Erau totemuri.

Lipsa de cuviință era însă numai apanajul bărbaților. Femeile se îmbrăcau totdeauna cumsecade și se purtau cu cea mai mare decență, meritînd pe drept cuvînt toată lauda pentru sfiala și modestia care șade bine sexului lor și care e cu atît mai demnă de laudă la ele, cu cît bărbații nu par să aibă simțul rușinii.

Ca arme, au arcuri și săgeți, prăstii, sulite, bîte scurte de os întrucîtva asemănătoare cu *patu-patu* din Noua Zeelandă și un mic tîrnăcop destul de apropiat de *tomahawk*-ul american. *Tomahawk*-ul lor este o piatră de vreo douăzeci de centimetri lungime, cu un capăt ascuțit, iar cu celălalt înțepenit într-un mîner de lemn ce seamănă cu capul și gîtul unei ființe omenești; piatra este proptită în gura acestui chip, așa încît pare un soi de limbă uriașă.

Din marele număr de arme de piatră și altele, am înțeles că obișnuiesc să se prindă în lupte corp la corp; iar din numeroasele cranii omenești pe care le aduceau la vînzare, am avut dovezi prea convingătoare că războaiele sînt dese și sîngeroase pe aceste meleaguri.

Obiectele fabricate de ei sînt iscusit lucrate, atît în ceea ce privește desenul, cît și execuția; nu ne așteptam la aceasta, căci le cunoșteam firea și știam ce puține progrese a făcut civilizația printre ei în alte domenii. Îmbrăcămintea cu care își acoperă trupurile constituie fără îndoială prima lor grijă; într-adevăr, hainele sînt cele mai însemnate obiecte ce pot fi rînduite în capitolul fabricatelor. Ei le lucrează din coajă de pin, pe care-o bat pînă ce ajunge fibroasă cum e cînepa. N-o torc ci, după ce o pregătesc așa cum se cuvine, o întind pe un băț înțepenit între alte două bețe verticale. O așază în așa chip, încît muncitoarea care șade pe vine în fața acestei simple mașini face, la depărtare de cîte un centimetru, niște noduri de-a curmezișul ei cu mici ațe împletite. Deși prin acest

procedeu materialul nu devine atît de des sau de tare ca o pînză ţesută, smocurile dintre noduri, umplînd spaţiile goale, îl fac destul de impermeabil faţă de aer ; el mai are şi însuşirea de a fi moale şi uşor de împăturit.

Plăcerea de a împodobi hainele cu desene corespunde dragostei de a sculpta obiectele lucrate din lemn. Artele imitative fiind înrudite îndeaproape, nu-i de mirare că la îndemînarea de a lucra figuri pe veşminte şi de a sculpta în lemn ei adaugă şi pe aceea de a desena în culori. Am avut o dată prilejul să vedem toate fazele pescuitului de balene pictate pe tichiile pe care le poartă ei. Aceste picturi, deşi rudimentar executate, demonstrează că au noţiunea comemorării unui eveniment şi că ştiu cum să eternizeze o faptă importantă.¹

Pirogile sînt de o construcţie simplă, dar după aspect par bine calculate pentru orice întrebuiţare. Chiar şi cele mai mari, care pot purta douăzeci şi mai bine de oameni, sînt lucrate dintr-un singur arbore. Multe din ele au doisprezece metri lungime, doi lăţime şi cam unu în adîncime. Sînt în bună parte lipsite de ornamente, dar unele poartă cioplituri şi sînt decorate, ca şi obrăzarele şi armele, cu dinţi de focă înfipti pe suprafaţa bordurilor în chip de crampoane. Cîteva aveau un soi de cap adăugat la provă, ca un bompres cu galion, zugrăvit în chipul vreunui animal.

Principalele lor unelte sînt dalta şi cuţitul. Dalta este o piesă lungă, plată, înţepenită într-un mîner de lemn. O piatră serveşte drept ciocan, iar o bucată de piele de peşte, drept abraziv. Am văzut dălţi de cîte douăzeci sau douăzeci şi cinci de centimetri lun-

¹ Aceeaşi înclinare o au şi eschimoşii de la Point Barrow. Specimene interesante de felul cum schiţează pe fildes „sporturile lor de teren” (vînaţoarea şi pescuitul — n.t.) pot fi văzute în colecţia arctică de la British Museum (n. ed. engleze)

gime și opt-zece centimetri lățime — dar, în general, ele erau mai mici. Cuțitele au diverse dimensiuni, unele fiind foarte mari.

Băștinașii cunosc bine fierul, căruia îi spun *sic-meil* (denumire pe care o dau de asemenea cositorului și tuturor metalelor albe). Totuși n-am observat niciodată la ei vreun semn cât de mic din care să deducem că ar mai fi văzut corăbii înainte de sosirea noastră acolo, nici că ar fi purtat negoț cu oameni ca noi. Nu arătaseră nici urmă de surprindere la vederea vaselor și nici măcar nu tresăriseră la pocnitura unei muschete ; pînă ce, într-o zi, pe cînd se tot străduiau să ne facă atenți asupra faptului că săgețile și sulitele nu pot pătrunde prin îmbrăcămintea lor de piele, un englez trase un glonț de muschetă într-una din aceste haine, după ce ei o împăturiseră de șase ori. Au rămas atît de uluiți de aceasta, încît se văzu limpede că habar n-aveau de efectele armelor de foc. Ne-am convins de neștiința lor și după aceea, ori de cîte ori întrebuițam muschetele în satul lor și într-alte locuri ca să vînam păsări ; băștinașii erau pur și simplu copleșiți de ceea ce vedeau.

Ei obțin fierul probabil prin negoțul cu alte triburi indigene care, fie că sînt în comunicație nemijlocită cu așezările europene de pe continent, fie că-l primesc ei la rîndul lor, prin popoare mijlocitoare. Același lucru se poate spune despre alama și arama care se găsesc aici.

Am putut băga de seamă că se află printre ei anumiți oameni pe care-i deosebesc cu numele sau titlul de *Acuic*, sau căpetenie, și cărora ceilalți le sînt în oarecare măsură subordonați. Dar aș zice că autoritatea fiecăruia dintre șefi nu se întinde decît asupra membrilor familiei sale și că numai aceștia îl recunosc drept cap. Nu totdeauna căpeteniile erau oa-

meni mai în vîrstă, din care fapt am înțeles că titlul le revenea prin moștenire.

Limba lor nu este de loc aspră sau neplăcută ; dar rostesc sunetele *c* și *h* într-un chip mult mai accentuat decît noi, accentîndu-le mai puternic.

Părăsind strîmtoarea, am ieșit în larg și am cîrmit spre nord-vest, direcție în care bănuiam că se află coasta. La ora unu și jumătate după-amiază începu un uragan cumplit, așa încît am socotit că era foarte primejdios să-i ieșim în cale ; de aceea, am pus corăbiile la pană. În acel timp «Resolution» lua apă printr-o spărtură. De-abia descoperită, observarăm că și camera de peste era inundată cu apă iar butoaiile din ea pluteau ; inundația se datora în mare măsură faptului că apa nu-și găsisese drum spre pompe din pricina cărbunilor ce zăceau pe fundul încăperii. Căci, după ce am reușit să scoatem toată apa — ceea ce ne dădu de lucru pînă la miezul nopții — am văzut că ea își găsisese calea de-a dreptul de la spărtură la pompă ; totodată băgarăm de seamă, spre marea noastră mulțumire, că o singură pompă o putea stăvili.

În ziua de 1 mai, la ora șapte seara, apăru în văzul nostru un ținut bogat în dealuri ; pe unul din ele care le întrecea pe toate celelalte în înălțime, îl numirăm *Mount Edgcumbe*. Era în întregime înzăpezit, ca și celelalte vîrfuri mai înalte ; dar dealurile mai joase și locurile de șes ce mărgineau litoralul nu aveau zăpadă, ci erau acoperite de păduri.

La 3 mai am dat peste un braț de mare, la șase leghe depărtare ; capul cel mai înaintat al uscatului se afla sub povîrnișul unui munte cu vîrf foarte înalt, pe care-l botezarăm *Mount Fair Weather*¹. Brațul

¹ Muntele Vreme-Bună (engl.), situat mai la nord de insula Cicikov, pe coasta sudică a peninsulei Alaska.

de mare a fost botezat *Cross Sound*¹, ca fiind cea dintâi descoperire din ziua astfel însemnată în calendarul nostru.

De la 4 la 10 mai nu s-a întâmplat nimic demn de ținut minte. La 10 mai ne găseam la nu mai mult de trei leghe de coasta continentului care se întindea cât vedeam cu ochii. Înspre apus se afla o insulă care se întindea de la nord la sud, la șase leghe depărtare de noi. De pe continent înainta în mare, spre capătul nord-estic al insulei, un promontoriu care se afla la vreo cinci sau șase leghe și pe care l-am botezat *Capul Suckling*².

La 11 mai m-am îndreptat spre insulă. La ora zece dimineața am plecat cu o barcă și am debarcat acolo, cu gândul de a da o raită pînă în cealaltă parte a ei, dar am văzut că pînă la dealuri era mai mult decît mă așteptasem, iar drumul fiind abrupt și păduros, am fost nevoit să renunț la acest proiect. La rădăcina unui copac, pe o mică înălțime nu prea departe de țărm, am îngropat o sticlură ce conținea o notiță cu numele corăbiilor și data descoperirii insulei. Alături de ea am pus doi bani de argint de cîte doi penny din moneda bătută în 1772. Acești bănuți, împreună cu multe alte obiecte, îmi fuseseră date de reverențul doctor Kaye, astăzi decan de Lincoln. Ca o dovadă a stimei și respectului ce-i purtam, am dat numele lui acestei insule: *Kaye's Island*. Ea are cam cincizeci de kilometri lungime; dar în lățime nu depășește nicăieri cinci-șase kilometri.

Pe insulă cresc foarte mulți pini și totul pare aco-perit de veșmîntul bogat al pădurilor. Pe cînd traversam de la corabie la țărm, am văzut o mare mulțime de păsări stînd pe apă sau zburînd primpre-

¹ Brațul Crucii (engl.).

² Capul Sugarului (engl.).

jur în stoluri sau perechi ; printre cele mai de seamă erau corbi de mare, cufundaci, rațe, petreli mari, pescăruși, cormorani moțați și altele. La locul unde debarcarăm, o vulpe ieși de la marginea pădurii și se uită la noi aproape cu nepăsare, plimbându-se agale fără nici un fel de teamă ; era de o culoare galbenă-roșcată, semănând la păr cu unele din blănurile cum-părate de noi la Nutka ; nu era însă prea mare.

Ne amenințau acum ceața și furtuna ; am căutat, de aceea, să intru undeva ca să pot astupa spărtura înainte de a fi apucați de altă vijelie. Din această cauză am cîrmit spre un braț de mare. Cum ajunserăm acolo, vremea deveni atît de neguroasă încît nu puteam desluși nimic, nici la o milă înaintea noastră ; fu astfel necesar să punem la adăpost corăbiile în vreun loc oarecare și să așteptăm un cer mai senin. Pentru aceasta, m-am apropiat de un cap pe care l-am denumit atunci *Capul Hinchinbroke* și am ancorat într-un mic golf, puțin mai în spatele capului și la vreun sfert de milă de țarm.

La scurte răstimpuri ceața se destrăma, lăsîndu-ne să aruncăm o privire spre ținuturile înconjurătoare. Promontoriul cel mai apusean, pe care-l zăream pe coasta nordică, era situat spre nord-nord-vest, la două leghe depărtare. Între acest punct și țarmul la care eram anorați se afla un golf de vreo trei leghe lărgime, în sud-estul căruia văzurăm două sau trei băi ce semănau cu cea în fața căreia ancoraserăm, iar la mijlocul lor, cîteva insulițe stîlcoase.

Spre aceste insule l-am trimis pe domnul Gore cu barca, în speranța că va împușca niscăi păsări comestibile. Dar nici nu ajunsese bine acolo, că vreo douăzeci de indigeni își făcură apariția în două pirogi mari, așa încît el socoti mai nimerit să se întoarcă la corăbii. Indigenii îl urmăriră, dar nu se încumetară să vină bord în bord, ci se ținură la oarecare

distanță, hăulind ori strângându-și și depărtându-și alternativ brațele ; după scurtă vreme începură un soi de cîntec în felul celor din Nutka. Aidoma acelora, aveau capetele împodobite cu pene. Un bărbat ținea în sus o haină albă, fapt pe care noi îl tălmăcirăm ca un semn de prietenie. Altul se ridică în picioare în pirogă ; era despuiat cu totul și, ținînd brațele întinse în formă de cruce, rămase nemișcat aproape un sfert de oră. Deși le întoarserăm toate semnele de prietenie și prin felurite gesturi grăitoare încercasem să-i încurajăm să vină lîngă noi, nu-i puturăm convinge s-o facă.

A doua zi dimineata, la ora zece, pornirăm cu pînzele sus în căutarea unui loc unde să putem cerceta și astupa spărtura, căci locul unde ne aflam acum era mult prea expus și nu corespundea acestui scop.

Indigenii care ne vizitaseră în seara precedentă reviniră din nou dimineata în cinci sau șase pirogi ; noi însă ridicasem pînzele, iar ei, deși ne urmăriră cîtva timp, pînă la urmă nu putură să se țină de noi. La ora opt, violența rafalelor ne sili să aruncăm ancora într-un golf.

Vremea, deși rea, nu împiedică pe trei băștinași să ne facă o vizită. Tratamentul de care se bucurară acești oameni îndemnă pe mulți alții să ne viziteze a doua zi dimineata, atît în pirogi mari, cît și în altele mici. Cîtiva se încumetară să urce chiar pe bordul corăbiei, dar numai după ce unii dintre noi veniră în bărcile lor. Printre cei ce urcară pe bord se afla un bărbat de vîrstă mijlocie, frumos, care după cum descoperirăm mai tîrziu, era căpetenia. Îmbrăcat într-un costum făcut din piele de vidră de mare, purta pe cap o pălărie împodobită cu mărgele de sticlă albastre ca cerul, de mărimea unui bob mare de mazăre. Părea că pune mult mai mare preț pe

mărgелеle lui decît pe ale noastre, din sticlă albă. To-
tuși orice soi de mărgele erau foarte prețuite de acești
oameni, căci dădeau bucurios în schimbul lor tot ceea
ce aveau, chiar și blănurile lor fine de vidră marină.

Indigenii de aici erau de asemenea ahtiați după
fier, dar doreau bucăți de cel puțin opt sau zece
centimetri lungime și late de trei sau patru degete.
Vîrfurile unora dintre sulitele sau lăncile lor erau din
acest metal, altele erau de cupru, și unele de os ; tot
din os erau făcute și vîrfurile geridurilor și ale să-
geților. Nu l-am putut convinge pe șef să se încu-
mete să coboare sub covertă, și nici el nici tovarășii
lui nu rămaseră vreme prea îndelungată pe bord.
Dar în tot timpul cît ne-am bucurat de prezența lor,
ne văzurăm siliți să-i supraveghem îndeaproape, de-
oarece se arătau predispuși la furțișaguri. În cele din
urmă, după ce stătură vreo trei sau patru ore lîngă
bordul navei «Resolution», ne părăsiră cu toții și
trecură la «Discovery» ; uitîndu-se prin bocaporți¹
și nevăzînd pe nimeni în afară de ofițerul de cart,
socotiră desigur c-ar putea să jefuiască nestingheriți,
mai ales că nava se afla la oarecare depărtare de noi.
Nu încapă îndoială că acesta era gîndul care-i făcuse
să se apropie de ea. Unii se urcară pe bord fără nici
o codeală, își scoaseră cuțitele, făcură semne ofițe-
rului și celor de pe punte să stea de o parte și înce-
pură să se uite primprejur în căutare de pradă. Pri-
mul lucru ce-l întîlniră fu cîrma uneia dintre bărci,
pe care o aruncară peste bord celor care rămăseseră
jos în pirogi. Dar înainte de a avea timpul să mai
găsească vreun alt obiect care să le fie pe plac, se
dădu alarma și echipajul începu să vină pe punte
înnarmat cu cuțite marinărești. Văzînd aceasta, în-
treaga bandă de jefuitori se furișă în pirogi cu atîta

¹ Capace care acoperă intrările vasului.

încetineală și nepăsare de parcă nu făptuiseră nimic necuviincios ; observai apoi cum arătau celor ce nu fuseseră pe bord cu cât erau mai lungi cuțitele marinarilor decît ale lor.

Tocmai cînd ne pregăteam să ridicăm ancora spre a înainta mai departe în susul golfului, începu să bată vîntul și să plouă la fel de tare ca și înainte ; ne văzurăm deci din nou siliți să fixăm cablul și să rămînem la ancoră. Spre seară, deoarece furtuna nu se domolea și putea să treacă destul de mult timp pînă să se ivească un prilej de a ajunge mai în fundul golfului, luai hotărîrea de a canarisi¹ corabia acolo unde se afla. La aruncarea ancorei din barcă, unul dintre marinari, fie din neștiință, fie din lipsă de grijă, fie din cauza amîndurora, fu tras peste bord de gripie² și dus de ancoră la fund. Este de remarcat că deși se afla în această situație critică, el avu prezența de spirit să se desprindă și să iasă la suprafața apei, de unde îl scoaserăm cu o fractură foarte primejdioasă la unul din picioare.

După ce astuparăm spărtura, care, după cum am constatat, se produsese la încheieturi, am ridicat ancorele, la ora patru în dimineata de 17 mai și ne îndreptarăm spre nord-vest purtați de o ușoară briză de est-nord-est, socotind că dacă există vreo trecere spre nord prin brațul acela de mare, ea trebuia să fie în direcția luată de noi. Ne aflam acum la peste 520 leghe spre apus de cel mai apropiat punct al golfului Hudson.

A doua zi de dimineată, la ora trei, am ridicat iar ancorele și cu o briză lină dinspre nord am apucat spre miazăzi, în josul intrîndului ; am întîlnit iar acele coaste pline de sfărîmături din ajun, dar ne-am

¹ A apleca nava pe o latură (pentru reparații sub linia de plutire).

² Parîma care leagă geamandura de o ancoră fundarisită.

descurcat destul de bine printre ele. În seara următoare eram din nou în mare deschisă și am putut constata că direcția generală a țărmului era sud-vestul, atît cît se vedea cu ochii.

Intrîndului pe care tocmai îl părăsisem, îi dădui numele de strîmtoarea Principele William.

Indigenii care veniseră să ne facă mai multe vizite cît timp ne aflam în strîmtoare, nu depășeau în general înălțimea obișnuită, iar mulți dintre ei erau chiar mai scunzi. Erau lați în spete sau pieptoși și partea cea mai disproporționată a corpului lor părea să fie capul, foarte mare, cu gîtul scurt și gros; aveau fețe mari și late, îndeobște turtite. Ochii lor nu erau nici mici, nici potriviți cu mărimea fețelor, iar vîrfurile nasului era fie rotund, fie încovoiate, fie cîrn. Aveau părul negru, des, drept și gros; unii aveau bărbi rare iar alții nu aveau de loc. Foarte puțini se puteau numi frumoși, deși expresia lor indica de obicei vioiciune, fire bună și sinceritate.

Îmbrăcămintea lor obișnuită (deoarece bărbații, femeile și copiii sînt la fel înveșmîntați) este un soi de haină închisă sau, mai bine zis, un antieru care le atîrnă pînă la glezne, deși cîteodată se oprește la genunchi. În partea de sus se află o gaură tocmai atît de largă cît să lase să intre capul, iar mînele ajung pînă la încheietura mîinii. Aceste haine sînt confecționate din blănurile unor animale diferite, dintre care cele mai obișnuite sînt vidra de mare, vulpea cenușie, ursul spălător, jderul de pin, foca. În general ei poartă blănurile cu partea păroasă în afară. Unii mai au haine lucrate din piele de păsări, pe care n-a mai rămas decît puful, dar pe care lipesc alte substanțe. Alții poartă un fel de pelerină cu guler, alții o glugă, dar prima este forma cea mai des întîlnită și pare să fie veșmîntul lor de vreme frumoasă. Cînd

plouă, ei pun peste aceasta o altă haină, iscusit confecționată din intestine de balenă sau de alt animal mare, atît de bine preparate încît seamănă cu foița noastră de aur.

Îndeobște indigenii nu-și acoperă pulpele sau picioarele, dar unii poartă un soi de ciorapi de piele¹ care ajung pînă la jumătatea gambei ; și rar întîlnești vreunul care să nu aibă mănuși făcute din pielea la-belor de urs.

Toți au pavilioanele urechilor găurite în mai multe locuri ; în aceste găuri agață ciorchini de mărgele. Septul nasului este și el perforat, pentru a avea posibilitatea să bage în gaură penele cu cotor ale unor păsărele, sau mici podoabe încovoiate, lucrate din scoici și înșirate pe o sfoară tare sau pe o frînghioară, de trei sau patru centimetri lungime ; această podoabă le dă o înfățișare cu adevărat caraghioasă. Dar moda cea mai neobișnuită și mai urîță la vedere, adoptată de unii bărbați și de unele femei, este aceea de a pune să li se cresteze buza inferioară, foarte aproape de bărbie. Această incizie, care se face chiar și sugacilor, are adeseori peste cinci centimetri lungime ; fie prin vindecarea ei naturală cînd rana este proaspătă, fie prin aplicarea vreunui procedeu artificial, ea capătă adevărata formă a buzelor și se lărgește atît de mult încît lasă limba să treacă prin ea. Cînd unul dintre marinari văzu pe cel dintîi individ avînd o astfel de incizie, strigă că omul are două guri și într-adevăr așa și părea. În această gură artificială ei își înfig o podoabă plată, îngustă, făcută mai ales din scoici tari, sau oase tăiate în bucăți mici și subțiri ca niște dințișori.

Bărbații își vopsesc deseori fețele în roșu-aprins și în negru, iar uneori în albastru sau plumburiu, dar

¹ Mocasini.

nu după vreun model precis ; iar femeile se străduiesc să-i imite în oarecare măsură punctîndu-și sau pătîndu-și cu negru bărbia și toată porțiunea pînă în centrul fiecărui obraz ; obiceiul este foarte asemănător cu cel răspîndit printre femeile din Groenlanda. Pe scurt, n-am văzut nicăieri sălbatici care să-și dea mai multă osteneală ca acești oameni cu împopoțonarea sau, mai bine zis, cu desfigurarea fețelor lor.

Ca armură de apărare, poartă un fel de cămașă sau zale, făcută din lanțuri împletite cu vine, care o fac foarte flexibilă, dar atît de deasă încît nu lasă să pătrundă nici săgeata, nici geridul. Ea acoperă numai trunchiul și poate fi destul de bine asemuită cu corsetul unei femei.

În afară de animalele văzute la Nutka, se mai află aici unele care nu trăiesc pe acolo, ca de pildă urșii albi ; indigenii veniseră la noi cu mai multe blănuri de acest fel, fie de adulți, fie de pui, dar a căror mărime n-am putut-o determina. Am întîlnit glutonul, care avea culori foarte vii, un soi de hermină mai mare decît cea obișnuită, aidoma cu cea de la Nutka, pătată cu cafeniu și cu foarte puțin negru pe coadă. Băștinașii mai aduseseră pielea capului unui animal foarte mare, pe care nu l-am putut identifica prea bine deși, după culoarea și asprimea părului și după lipsa de asemănare cu vreun animal de uscat, am socotit că putea să fie al unei mari foci ursine masculine, al «ursului de mare», cum i se mai spune. Numărul de piei pe care le-am găsit aici arată cît de bogată este insula în aceste diverse animale ; dar este de remarcat că n-am văzut nici piei de ren american, nici de cerb obișnuit.

Eram încredințat că localnicii primiseră mărețele și fierul pe care le găsisem la ei de la vreun alt popor

civilizat. Din cele pomenite mai sus căpătasem convingerea că eram primii europeni cu care comunicaseră vreodată în chip nemijlocit; rămînea numai să stabilem de unde făcuseră rost de fabricatele noastre și cine le slujise drept agent de legătură. Nu putea încăpea nici cea mai mică îndoială că primiseră aceste articole prin mijlocirea triburilor din interiorul țării, de la golful Hudson sau de la colonia de pe lacurile canadiene.

La 21 mai m-am îndreptat spre sud-vest și am dublat un promontoriu mareț pe care l-am numit *Cape Elisabeth*¹. Dincolo de el n-am putut vedea de loc pămînt, așa că la început am tras nădejdea că ar forma extremitatea apuseană a continentului; dar nu mult după aceea am constatat că greșeam, deoarece un nou uscat se arăta ochilor noștri către vest-sud-vest. Am continuat drumul mai departe cu prea puține schimbări, observînd în trecere numeroși munți înalți în apropierea coastei pînă cînd, la data de 30 mai, am aruncat ancora într-o apă de treizeci și patru de metri în dreptul țărmlui estic.

Pe la prînz sosiră la corabie două pirogi cu cîte un om în fiecare; ele plecaseră din apropierea unui loc în care zărisem puțin fum în ajun. Băştinașii se trudeau din răspuțeri să vîslească de-a curmezișul mării puternice și stătură puțin pe gînduri înainte de a se alătura de bordul nostru; dar, în urma semnelor pe care le făcurăm, se apropiară. Unul dintre ei sporovăi timp îndelungat fără nici un rost, de vreme ce noi nu pricepeam o boabă din cele ce spuneau. Arăta mereu spre țarm, ceea ce ne făcu să înțelegem că ne îmbia să mergem într-acolo. Acceptară cîteva mărunțișuri pe care le trimisei de pe dînetă.

¹ Acest cap e situat la extremitatea sudică a peninsulei Kenai care la rîndul ei, se află în sudul Alaskăi.

Cînd sosi fluxul, ridicarăm ancora și virarăm spre a trece pe țărmul apusean, împinși de un puternic vînt de nord-nord-est. Între acest țărm și cel opus, canalul se strîmta pînă la o înălțime de patru leghe. Prin acest canal se năpustea vijelios marea.

Pe măsură ce navigam mai departe în sus, se arătau semne că ne apropiam de gura unui rîu. Constatăram că apa devenea din ce în ce mai puțin sărată, în așa măsură încît eram încredințat că ne aflam în apele unui fluviu mare și nu într-o strîmtoare ce trebuie să comunice cu mările nordice. Aveam nevoie însă de dovezi mai puternice ; de aceea ridicai ancora o dată cu marea următoare și în dimineața de 31 mai navigai în volte mai sus sau, mai bine zis, mă lăsați tîrît în sus de flux, căci nu prea aveam vînt.

Pe la ora opt primirăm vizita mai multor băștinași, care sosiră într-o pirogă mare și în altele mai mici. Acestea din urmă transportau cîte o singură persoană și unele aveau o padelă cu lamină la fiecare din capete, ca ale eschimoșilor.

Nu mult după aceea ancorarăm la vreo două leghe de țărmul apusean. Vremea era cam cețoasă, cu ploai: mărunți și înseninări rare. În intervalele limpezi văzurăm o deschizătură așezată între munții de pe țărmul estic și îndreptată către răsărit de locul de ședere al corăbiilor ; se vedea și un șes, care părea să fie vreo insulă aflată între noi și continent. După cele ce zăream, nu puteam ști cu siguranță dacă întrîndul lua cumva direcția spre răsărit, prin deschiderea aceea, sau dacă deschiderea nu era decît o ramură a întrîndului, iar canalul principal își urma mai departe drumul spre nord prin șesul care se întindea înaintea noastră.

Pentru a stabili acest lucru și pentru a cerceta grindurile de nisip, am trimis două bărci sub comanda *master*-ului și, de îndată ce veni și fluxul, le urmarăm cu corăbiile. Eram acum în posesia a suficiente dovezi că ne aflam într-un mare fluviu.

A doua zi, 1 iunie, dis-de-dimineată, *master*-ul se întoarse și raportă că întrîndul sau, mai bine zis, fluviul se strîmta pînă la lățimea de o leghe ; malurile-i erau joase pe ambele părți, iar el curgea înspre nord. *Master*-ul înaintase trei leghe prin această porțiune îngustă dar navigabilă pentru cele mai mari corăbii. Cînd refluxul sau curentul se trăgea în josul fluviului, apa era cu desăvîrșire dulce, dar cînd începea să vină fluxul, apa devenea cam sărată, iar în toiul fluxului era foarte sărată, chiar și în locul acela depărtat de gură unde fuseseră ei.

Părăsirăm deocamdată orice speranță de a găsi vreo trecere. Am trimis cu toate acestea două bărci sub comanda locotenentului King, pentru a examina mările și pentru a face unele observații care ar putea servi la o mai bună cunoaștere a fluviului pe care îl voi numi fluviul *Turnagain*¹. Prin mijlocirea acestui fluviu și a diferiților săi afluenți se poate stabili o bună cale de comunicație spre interiorul țării. Noi îl străbăturăm pînă la peste șaptezeci de leghe de la vărsare, fără să aflăm nici cel mai mic semn din care să deducem că ne-am apropiat de izvor.

Dacă descoperirea acestui mare fluviu², care pare să întreacă cele mai bogate cursuri de apă cunoscute pînă acum, se va arăta folositoare fie epocii noastre, fie altei epoci viitoare, pe apele lui putîndu-se naviga

¹ Fluviul întoarcerii (engl.).

² Căpitanul Cook a lăsat aici un spațiu gol, în care n-a trecut nici un nume. De aceea lordul Sandwich dădu directive, așa cum se cuvenea, ca rîul să fie botezat cu numele lui Cook (n. ed. engleze).

spre interiorul ținutului, n-ar mai trebui să ne pară atît de rău de timpul pierdut navigînd în susul lui. Dar pentru noi, care aveam un obiectiv mult mai măreț, întîrzierea ce ne-a pricinuit-o el a fost o pierdere însemnată. Anotimpul neprielnic se apropia cu repezi-ciune. Nu știam cît de departe vom fi siliți să mergem înspre miazăzi și eram acum încredințați că întinsul continent nord-american se prelungea mult mai spre apus decît am fi avut cuvînt să credem cercetînd cele mai renumite hărți moderne. Acest fapt scădea probabilitatea existenței unei treceri înspre golful Hudson, sau cel puțin dovedea că o astfel de trecere trebuia să aibă o mai mare lungime. Aveam totuși o mulțumire gîndindu-mă că, dacă n-aș fi examinat acel însemnat intrînd, fabricanții de geografie speculativă ar fi putut crede că el avea legătura spre nord cu Oceanul Arctic și spre răsărit cu golful Hudson.

După-amiază am trimis iarăși pe King cu două bărci înarmate, dîndu-i dispoziții să debarce la capul nordic al șesului de pe malul sud-estic al fluviului și să înalțe acolo un steag ; să ia în stăpînire țara și fluviul și să îngroape în acel teren o sticlă conținînd cîteva monede englezești din anul 1772 și o notiță care să cuprindă numele corăbiilor noastre și data descoperirii.

Ridicărăm ancora îndată ce veni fluxul și, cu ajutorul unei slabe adieri dinspre miazăzi, ne îndreptărăm spre țărmul apusean, unde înapoierea fluxului ne obligă să ancorăm a doua zi dis-de-dimineată. Curînd după aceea indigenii, în mai multe pirogi mari și cîteva mici, veniră să facă tîrg cu blănuri de animale ; își vîndură însă și hainele, astfel că mulți dintre ei rămaseră goi pușcă.

În timp ce coboram în volte pe fluviu, numeroși băștinași se apropiară de pe țărmuri. Tovarășia lor ne era foarte bine venită, căci aduceau cu ei o mare cantitate de lostriță delicioasă, pe care o schimbărăm cu

mărunțișurile noastre. Peștele astfel achiziționat a fost în bună parte despicat și pus la uscat ; am păstrat pentru consum imediat o cantitate de mai multe chin-tale, care a fost împărțită între cele două corăbii.

În dimineața zilei de 2 iunie norii se risipiră și pen-tru prima dată de cînd intrasem în estuar am zărit munții și am descoperit un vulcan printre cei din par-tea vestică. Nu avea o înfățișare amenințătoare, căci scotea numai fum alb, nu flăcări.

Vîntul urmînd să bată spre miazăzi, am continuat să coborîm fluviul folosind marea. Înainte de a părăsi acel loc, s-au apropiat de noi șase pirogi de pe țărmul răsăritean, unele conduse de un singur om, al-tele de cîte doi. S-au oprit la o mică depărtare de co-răbii, privind cel puțin o jumătate de oră cu surprin-dere tăcută, fără a schimba un singur cuvînt nici cu noi, nici între ei. În cele din urmă își luară inima în dinți și veniră bord în bord ; începură să facă tîrg cu oamenii noștri și nu ne părăsiră pînă ce nu dădură tot ce aduseseră cu ei, adică cîteva blănuri și niște lostrite.

Cele mai multe blănuri pe care le cumpărasem aici erau prelucrate în chip de haine. Cu toate acestea unele se aflau în bună stare, pe cînd altele erau vechi și destul de uzate. Deoarece acești sărmani oameni nu foloseau blănurile decît pentru îmbrăcăminte, nu pot prespune că-și băteau capul să-și confecționeze mai multe haine decît aveau nevoie la un moment dat. Acesta este poate motivul de căpetenie pentru care ucid animalele, căci în privința hranei, marea și rîu-riile par să-î aprovizioneze cu cele mai de seamă arti-cole alimentare. Lucrurile ar sta probabil cu totul alt-fel dacă s-ar deprinde să facă un comerț constant cu străinii.

Nimic deosebit nu se mai întîmplă pînă la 18 iunie cînd, avînd prilejul să trimit o barcă la bordul coră-biei «Discovery», unul din cei de pe ea împușcă o pa-

săre foarte frumoasă, asemănătoare șoimului. Puțin mai mică decât o rață, ea era toată neagră în afară de partea dinainte a capului, care era albă ; deasupra și pe dinapoia fiecărui ochi avea un moț elegant alb-gălbui, răsucit îndărăt ca un corn de berbec. Ciocul și picioarele erau roșii. Văzusem mai multe zile în șir păsări din acestea zburînd în stoluri mari.

La 19 iunie, aflîndu-ne în apropierea țărmului, «Discovery» trase trei salve de tun, puse la pană și lansă semnalul că voia să ne vorbească. Am trimis îndată o barcă și în scurtă vreme aceasta se întoarse cu căpitanul Clerke. Aflai acum de la el că niște băștinași pe trei sau patru pirogi care urmăriseră cîtva timp corabia, ajunseseră în cele din urmă sub pupa ei. Unul dintre ei făcuse o mulțime de semne, scoțîndu-și tichia de pe cap, cu plecăciuni după obiceiul europenilor. Atunci cei de pe corabie coborîră o frînghie, de care el legă o cutie mică, subțire, de lemn ; după ce-o predă, localnicul rosti cîteva vorbe, mai făcu alte semne și apoi pirogile părăsiră «Discovery» și se îndepărtară. Nimeni de pe bordul corăbiei nu bănuia că în cutie putea să fie ceva ; dar, după ce pirogile plecară, deschiseră cutia din întîmplare și găsiră în ea o bucată de hîrtie împăturită cu grijă, pe care era scris ceva în limba rusă, după cum se presupuse. În capul hîrtiei se putea citi anul 1778, iar în cuprinsul notiței era o referire la anul 1776. Nu știam să descifrăm alfabetul autorului, dar numeralele evidențiau faptul că alții ne-o luaseră înainte și vizitaseră aceste posomorîte părți ale globului. Cu oamenii aceștia, care erau niște neguțători ruși, ne simțeam uniți și prin alte legături, iar speranța de a-i întîlni în curînd ne umplea de mulțumire, căci de atîta vreme nu mai vorbisem decât cu sălbatecii Oceanului Pacific și ai continentului Americii de Nord.

Căpitanul Clerke fusese la început de părere că niște ruși naufragiaseră pe aici și că aceste nenorocite

ființe, la vederea corăbiilor noastre care treceau, găsiseră prilejul să ne informeze de starea lor. Cuprins de simțămintele prilejuite de o asemenea împrejurare, el dorea să ne oprim pînă cînd vor avea timpul să vină la noi. Eu însă nu eram de aceeași părere. Socoteam mai degrabă că vreun neguțător rus, care trecuse nu de mult prin aceste locuri, lăsase o notiță pentru ca să fie înmînată viitorilor vizitatori. Deplin încredințat de aceasta, n-am pierdut mult timp cu cercetarea problemei, ci am ridicat pînzele și m-am îndreptat spre apus.

Am continuat să navigăm toată noaptea, împinși de o briză lină de la nord-est, iar la ora două, în dimineața următoare, cîteva recife se arătară în dreptul nostru la depărtarea de două mile.

Recifele ne siliară să ne depărtăm atît de mult de continent încît abia mai vedeam coasta. Pe deasupra cîtorva insule învecinate puturăm să zărim uscatul acoperit de zăpadă, dar mai ales niște munți ale căror vîrfuri se ridicau deasupra norilor la o înălțime uimitoare. Cel mai sud-vestic dintre aceste lanțuri muntoase avea un vulcan care arunca într-una uriașe coloane de fum negru. El nu se afla prea departe de țărm și ieșea în evidență prin forma sa, cu desăvîrșire conică și cu craterul chiar în vîrf.

În cursul după-amiezii, avînd trei ore de acalmie, marinarii noștri au prins peste o sută de cambule¹, dintre care unele cîntăreau patruzeci și cinci de kilograme. Acest pește, ca hrană proaspătă, era bine venit pentru noi. În tot timpul pescuitului ni se alătură o pirogă condusă de un singur om, care venea de la insula cea mare. Apropiindu-se de corabie, omul își scoase tichia și se închină. Era limpede că rușii aveau

¹ Pește din mările reci, cu corpul foarte plat și cu ochii pe aceeași parte.

legături comerciale cu acest popor ; se deducea aceasta nu numai din gesturile de politețe pe care le învățaseră indigenii, dar și din notița amintită mai sus. Acum aveam o nouă dovadă, căci vizitatorul nostru purta o pereche de pantaloni de pînză verde și o jachetă de pînză sau stofă neagră. Nu avea nimic de vînzare în afară de o blană de vulpe cenușie și cîteva unelte sau harpoane de pescuit, ale căror mînere erau foarte mințios lucrate din os.

Țîmpul era noros și neguros ; din cînd în cînd se însenina. Dar în după amiaza de 22 iunie, cînd vîntul se mută spre sud-est, începu ca de obicei vremea rea și ploioasă. Înainte de lăsarea ceții, în raza vederii noastre nu se mai aflau decît vulcanul și un alt munte învecinat. Cîteva zile mai înaintarăm foarte puțin, din pricina vînturilor schimbătoare și foarte slabe.

În dimineața zilei de 25 iunie prinserăm o briză dinspre răsărit și vreme senină, ceea ce era neobișnuit cînd bătea acest vînt, așa că văzurăm din nou mult mai limpede decît în alte dăți atît vulcanul, cît și munții de la apusul și de la răsăritul său, precum și întreaga coastă a continentului ce se întindea sub el.

După prînz cerul se posomorî, și în cele din urmă se lăsă o ceață atît de deasă încît nu mai puteam vedea nici la o sută de metri înaintea noastră. Ne îngrijorăm auzind zgomotul brizanților la provă-babord. Trăgînd afară plumbul, constatarăm că apa avea acolo o adîncime de cincizeci de metri. Pusei îndată corabia la pană și ancorai pe un fund grosior de nisip.

La puține ore după aceea, ceața se risipi întrucîtva și băgarăm de seamă că scăpasem dintr-o primejdie grozavă. Ne găseam la trei sferturi de milă de latură nord-estică a unei insule. Două stînci se înălțau fiecare la vreo jumătate de leghe de noi și cam la aceeași depărtare una de alta. În jurul lor ne pîndeau mai

multe șiruri de recife. Totuși întâmplarea făcuse ca să ne putem strecura, cu tot întunericul, printre aceste stînci, între care nu m-aș fi încumetat să pătrund nici pe timp senin ; mă aflu totuși într-un loc de ancorare mai bun decît aș fi putut eu să aleg.

Undeva, către apus de corabie, la trei sferturi de milă depărtare, se deslușiau mai mulți indigeni și locuințele lor. Zărirăm oameni trăgînd în direcția aceea două balene, pe care presupuneam că tocmai le omorîseră. Cîteva dintre ei veneau din cînd în cînd pînă la corăbii și făceau tîrg cu oamenii noștri, schimbînd cîteva lucruri mărunte ; dar nu rămîneau niciodată aici mai mult de un sfert de oră. Dimpotrivă, păreau mai curînd că se tem, deși socoteam că vasele de felul celor cu care navigam noi nu le erau străine. Aveau în purtări o bunăcuviință neobișnuită la triburile sălbatice.

În zorii zilei de 28 iunie ridicarăm ancora, împinși de o ușoară briză de la miazăzi, căreia îi urmară adieri schimbătoare din toate direcțiile. Dar cum marea în creștere venea repede, într-un chip prielnic pentru noi, ne strecurarăm afară înainte de venirea refluxului. Aruncarăm ancora în apă, la cincizeci de metri adîncime, destul de aproape de țărmul sudic.

În timp ce ne aflam acolo, mai mulți indigeni veniră pînă la noi și schimbarăm cîteva unelte de pescuit pe tutun. Unul dintre ei, un bărbat tînăr, își răsturnă piroga în timp ce era bord în bord cu una din bărcile noastre. Oamenii noștri îl prinseră dar piroga se duse în derivă. Datorită acestei întâmplări, tînărul fu nevoit să se urce pe corabie : chiar de la prima invitație, coborî în cabina mea, fără a arăta nici cea mai mică împotrivire sau stinghereală. Hainele fiindu-i ude, îi dădui altele, în care se îmbracă tot atît de nestingherit cum aș fi făcut-o și eu. Din purtarea lui, ca și din comportarea celorlalți, mă încredințai că acestor oa-

meni nu le erau străini europenii și nici unele dintre obiceiurile lor. Dar în corăbiile noastre era ceva care le ațîta mult curiozitatea, deoarece cei ce nu puteau veni cu pirogile se adunau pe dealurile învecinate pentru a privi.

Curînd după ce ancorarăm, un indigen de pe insulă aduse pe bord o altă notiță, asemănătoare cu cea dată căpitanului Clerke. După ce omul mi-o înfățișă, văzui că era scrisă tot în limba rusă, pe care, după cum am mai spus, n-o putea citi nici unul dintre noi. De vreme ce mie nu-mi folosea, iar altora ar fi putut să le fie necesară, o înapoiai purtătorului și-l trimisei îndărăt cu cîteva daruri, pentru care el își exprimă mulțumirea, făcînd mai multe plecăciuni adînci, în timp ce se retrăgea.

Cețurile dese și vîntul potrivnic ne reținură pînă la 2 iulie, ceea ce ne dădu prilejul să culegem unele informații asupra ținutului și locuitorilor săi. Băștinașii numesc această regiune Samganudha. Se poate cu ușurință obține acolo multă apă dulce, dar nimic altceva.

Ieșind apoi la larg, ne-am îndreptat spre miazănoapte, neîntîlnind nici o piedică în drum ; am înaintat foarte puțin mai multe zile la rînd, fără ca să survină ceva vrednic de amintit.

În dimineața de 16 iulie ne găseam mai aproape de uscat decît ne așteptam. Aici, între două capete de țară, coasta forma un golf atît de mare încît din unele locuri abia deslușeam pămîntul, chiar dacă ne suiam în gabie. L-am trimis pe locotenentul Williamson cu dispoziții de a debarca și de a vedea ce direcție lua țărmlul, precum și ce producea ținutul deoarece, de pe corăbii, uscatul avea o înfățișare de pustiu.

Williamson se întoarce curînd și raportă că debarcase la promontoriu și, cățărîndu-se pe dealul cel mai înalt, văzuse că porțiunea cea mai îndepărtată a coastei se îndrepta către miazănoapte. Luase în stă-

pînire ținutul și lăsase pe deal o sticlă în care se aflau înscrise pe o bucată de hîrtie numele corăbiilor și data descoperirii. Promontoriul pe care-l botează Cape Newenham, este un cap stîncos, destul de înalt. Dealurile sînt pleșuve, dar la poalele lor cresc ierburi și alte buruieni. N-a văzut nici un animal în afară de o ciută cu puiul ei și o morsă sau vacă de mare, moartă pe plajă.

De la 16 la 21 iulie nu s-a întîmplat nimic mai de seamă. La 21 iulie ne-am văzut nevoiți să zvîrlim ancora pentru a evita un grind submarin, care se afla doar la un metru și jumătate adîncime. În timp ce ne găseam acolo, douăzeci și șapte de oameni din ținut, fiecare cu cîte o pirogă, veniră spre corăbii, de care se apropiară cu multă băgară de seamă, hăulind și deschizîndu-și într-una brațele pe măsură ce înaintau. Înțelesesăm că în felul acesta voiau să-și arate intențiile pașnice. În cele din urmă, cîtiva ni se alăturară atît cît să poată primi mărunțișurile care le fură aruncate. Acest gest îi îmbărbătă și pe ceilalți care se încumetară să vină lîngă bord și curînd începu tîrgul între ei și marinarii noștri. Se asemănau cu ceilalți băștinași ai coastei și păreau cu totul neobișnuiți cu oameni ca noi ; nu cunoșteau întrebuițarea tutunului și nici nu dețineau vreo marfă străină, în afară de un cuțit. Acesta era doar o bucată de fier obișnuit, înțepenit într-un mîner de lemn ; avea astfel înfățișarea unui cuțit.

Caiacele, lucrate din piei, ca toate celelalte luntri văzute în vremea din urmă, se deosebeau totuși de acestea, fiind mai largi și avînd gaura în care șade omul mai mare decît la oricare din cele întîlnite mai înainte.

Vînturile schimbătoare și ploile stăruiră pînă la 3 august. Domnul Anderson, chirurgul, care lîncezise mai bine de douăsprezece luni, suferind de ftizie, își

dădu sufletul în această după-amiază, între orele trei și patru. Fusesse un tânăr înțelept, un tovarăș plăcut, nespus de priceput în meseria lui și avînd cunoștințe foarte întinse și în alte ramuri ale științei. Cititorul acestui jurnal va fi observat cît sprijin găsisem în el în cursul călătoriei. Dacă am fi putut să-i salvăm viața, nu mă îndoiesc că cititorii ar fi beneficiat de comunicările lui foarte importante asupra diferitelor domenii ale istoriei naturale din diversele locuri pe care le vizitasem, comunicări pentru care ar fi meritat respect. Nu mult după ce el și-a dat ultima suflare, am zărit pămînt înspre apus, la douăsprezece leghe depărtare. Am presupus că era o insulă și, pentru a face să trăiască amintirea celui decedat, față de care nutream foarte multă considerație, am numit-o *Anderson's Island* ¹.

În dimineața de 5 august, pe la ora zece, deși bătea un vînt de la sud-vest, ne-am oprit și am ancorat între o insulă și continent, în apă de doisprezece metri adîncime. Această insulă, botezată *Sledge Island* ², are vreo patru leghe circumferință. Am debarcat aici, dar n-am văzut copaci sau tufișuri, nici pe insulă, nici pe continent. Era vădit că nu de mult fuseseră oameni pe acolo, căci se vedeau urmele picioarelor lor. Descoperirăm în apropierea locului debarcării o sanie, care dădu numele insulei. Părea să fie una ca acelea pe care le întrebuițează rușii în Kamciatka, pe gheață sau pe zăpadă. Avea trei metri lungime, o jumătate de metru lățime și un fel de șină de os pe fiecare tălpică. Construcția ei era admirabilă și toate părțile erau asamblate cu mare precizie.

După ce am făcut diferite observații de la 6 la 9 august, ne-am convins că întregul ținut era o coastă.

¹ Insula lui Anderson (engl.).

² Insula Săniei (engl.).

Am navigat în volte, m-am îndreptat spre nord-vest, și am aruncat ancora în apropierea unui promontoriu, pe care l-am numit Princișele de Wales. Era extremitatea vestică a întregii Americi, după cele ce știam pînă atunci.

În zorii dimineții de 10 august am reluat calea spre apus și, pe la ora zece am ancorat într-un golf mare, la două mile de țărm.

În timp ce stăteam în acest golf, deslușirăm pe țărmul de miazănoapte un sat și niște oameni. Vederea corăbiilor părea să fi băgat spaima în ei. Mi-am pus în gînd să debarc lîngă locuințele lor și m-am îndreptat într-acolo cu trei bărci înarmate, întovărașit de cîțiva ofițeri. Vreo treizeci sau patruzeci de oameni, înarmați fiecare cu un soi de halebardă, cu un arc și săgeți, stăteau întepenți pe un teren povîrnit din vecinătatea satului. Cînd ne apropiarăm, trei dintre ei coborîră pe țărm; se arătară atît de politicoși că-și scoaseră cușmele de pe cap și ne făcură adînci plecăciuni. Noi le întoarserăm salutul, dar purtarea aceasta nu le inspiră destulă încredere pentru a aștepta debarcarea noastră căci, în clipa în care bărcile ajunseră la țărm, se retraseră. M-am dus pe urmele lor și, prin semne și gesturi, i-am convins să se oprească și să primească în dar niște mărunțișuri. Ei îmi dădură în schimb două piei de vulpe și o pereche de dinți de morskă.

Păreau a fi foarte precauți, exprimîndu-și prin semne dorința să nu mai îngăduie altor marinari să se urce pînă la ei. Cîteva mărgelile împărțite celor din jurul nostru crează în curînd o oarecare încredere și, treptat-treptat, începu între noi un soi de tîrg. În schimbul cuțitelor, mărgelilor, tutunului și altor articole, ei ne dădură niște haine și vreo cîteva săgeți. Dar nimic din ce aveam noi de oferit nu-i putu îndupleca să se despartă de vreo suliță sau arc. Le țineau

neconținut pregătite și nu le-au părăsit nici o singură dată ; o făcură totuși timp de câteva clipe în care patru sau cinci localnici ne prezentară un cântec și un dans.

Săgețile aveau vîrfuri de os sau de piatră, foarte puține dintre ele erau împănate, iar câteva aveau un vîrf trunchiat, rotunjit. Ce întrebuițare li se poate da acestora din urmă, nu pot spune ; poate că sînt folosite pentru a ucide vietățile mai mici fără a le vătăma pielea. Arcurile erau aidoma cu cele văzute pe coasta americană și asemănătoare cu cele întrebuițate de eschimoși. Sulițele și halebardele erau de fier sau oțel și de lucrătură europeană sau asiatică ; se osteniseră mult pentru a le împodobi cu sculpturi și încrustări în alamă și într-un metal alb.

Mai multe alte lucruri și, mai cu seamă, vestmintele lor arătau că erau înzestrați cu o iscusință ce întrecea cu mult așteptările, fiind vorba de un popor atît de nordic. Toți americanii pe care-i văzusem de la sosirea noastră pe această coastă erau de statură mai mult scundă, cu fețe rotunde, pline și pomeți proeminenți. Cei printre care ne aflam acum, departe de a le semăna, aveau fețe prelungi și erau solizi și bine legați. Pe scurt, se arătau a fi cu totul de alt neam. N-am văzut nici femei, nici copii de vreun sex ori altul, nici bătrîni, în afară de un bărbat care avea capul pleșuv și care era singurul om neînarmat dintre ei. Cu toții aveau urechile perforate și unii purtau mărgele de sticlă atîrnate de ele. Acestea erau singurele lor podoabe. La buze nu aveau nici un fel de ornament.

Îmbrăcămintea lor era alcătuită dintr-o tichie, o haină, o pereche de pantaloni și una de mănuși, toate făcute din piei de cerb, ciine, focă etc. Erau foarte bine croite ; unele aveau încă părul sau blana pe ele, iar altele nu.

Satul cuprindea locuințe de vară și de iarnă. Cele din urmă sînt întocmai ca o boltă ; podeaua se afla sub nivelul pămîntului. Una dintre ele, pe care am examinat-o, avea o formă ovală de vreo șase metri lungime și vreo trei sau mai mult înălțime.

Colibele de vară sînt destul de mari, circulare, avînd sus un vîrf ascuțit. Căpriorii sînt formați din prăjini subțiri și oase, acoperite cu pieile unor animale marine. Cercetînd interiorul uneia din ele, am văzut chiar lîngă ușă o vatră, în apropierea căreia se aflau vreo cîteva vase de lemn, toate foarte murdare. Culcușurile, așezate la perete, ocupau cam jumătate din circumferință. Patul și așternutul, din piei de cerb, erau în majoritate uscate și curate.

La început am crezut că pămîntul care se zărea la apus era o parte din Alaska, trecută pe harta lui Staehlin, dar după înfățișarea coastei, după așezarea țărmului american opus și după longitudine ne-am dat seama că era mai probabil extremitatea răsăriteană a Asiei, explorată de Behring în anul 1728.

După o ședere de vreo două-trei ore printre acești oameni, ne-am înapoiat la corăbiile noastre și, cîrînd după aceea, am ridicat ancora și am ieșit din golf. Din acest loc am virat spre răsărit, spre a fi mai aproape de coasta americană.

Luni 17 august, înainte de amiază, am deslușit în zare, spre mieznoapte, o lumină strălucitoare, asemănătoare cu cea răsfrîntă de gheață, numită de obicei «orbul zăpezilor». La vreo oră după aceea am zărit un mare cîmp de gheață, așa că nu mai avurăm nici o îndoială în privința cauzei care produsese această strălucire a orizontului. La două și jumătate navigam în volte chiar pe lîngă marginea gheții, într-o apă de patruzeci de metri, fără puțința de a înainta, deoarece gheața era cu totul de nepătruns

și se întindea de la sud-vest către nord-est cît vedeai cu ochii. Întîlnirăm prin acele locuri o mulțime de morse.

La 18 august, pe la amiază, ne găseam aproape cu cinci leghe mai spre răsărit. Ne aflam de data aceasta chiar lîngă marginea gheții, care era compactă ca un zid și părea să aibă cel puțin trei metri și jumătate înălțime ; dar mai departe, la nord, părea să fie mult mai înaltă.

Ne îndreptam acum spre miazăzi și, după ce plutirăm vreo șase leghe, dădurăm de grinduri submarine la doisprezece metri sub apă, dar apa se adînci apoi curînd pînă la cincisprezece metri. Tot atunci zărirăm uscatul care se întindea de la sud la est-sud-est, la vreo trei sau patru mile depărtare. Extrema lui răsăriteană alcătuia un promontoriu acoperit din belșug cu ghețuri, din care pricină îl numirăm *Icy Cape*¹. Cealaltă extremitate a țării se pierdea în mare, așa că nu încăpea îndoială că era tot o continuare a continentului american.

Situația noastră era acum din ce în ce mai grea. Ne aflam în apă puțin adîncă, pe un țărm sub vînt, în vreme ce corpul principal al gheții, banchiza, se găsea în vînt și înainta spre noi. De aceea am făcut

¹ Capul Ghețurilor, cel mai înaintat punct al călătoriei căpitanului Cook, a fost dublat de căpitanul Beechey cu nava „Blossom“, în 1826, cu care prilej răposatul Elson și actualul amiral Smyth au atins capul Barrow, la 126 mile spre nord-est de *Icy Cape*. Primul vas care a ocolit acest cap a fost iahtul „Nancy Dawson“ al lui Robert Shedden, Esq. în 1849 ; apoi Sir Robert McClure și căpitanul Collinson împinseră cu îndrăzneală corăbiile lor mai departe spre răsărit, de-a lungul țărmului nordic al Americii, deschizînd drumul tuturor viitorilor navigatori ; nu trebuie de asemenea să uităm numele căpitanului Maguire, care petrecu două ierni la capul Barrow cu nava „Plover“ și civiliză în mare măsură pe băștinași (n. ed. engleze).

semn spre «Discovery» să execute volta în vînt, iar eu am schimbat murele în același timp¹.

A doua zi o mulțime de sloiuri pluteau în jurul nostru, iar cîmpul de gheață se afla la vreo două leghe spre miazănoapte. Ghețurile erau prea compacte și prea mari pentru ca să încercăm să pătrundem cu corăbiile printre ele. Pe sloiuri zăream nespus de multe morse și, deoarece duceam lipsă de alimente proaspete, de pe ambele vase au fost lansate bărcile, pentru a vîna cîteva din aceste mamifere.

Grăsimea lor, la început dulce ca măduva, se rîncezește în cîteva zile dacă nu este sărată, stare în care se poate păstra mult mai mult timp. Carnea macră este cam tare, neagră și cu un gust pătrunzător ; în schimb inima e aproape tot atît de gustoasă ca și cea de vacă. Grăsimea dă la topire o mare cantitate de ulei, care arde foarte bine în lămpi. Pieile morselor, foarte groase, ne-au fost de mare folos pentru gree-ment. Dinții sau colții celor mai multe dintre ele erau în acest timp al anului extrem de mici ; unii, chiar ai animalelor mai mari și mai bătrîne, nu depășeau cincisprezece centimetri lungime. De aici am tras concluzia că își lepădaseră de curînd dinții cei vechi.

Zăceau pe gheață în cirezi de mai multe sute, îmbulzindu-se una peste alta ca porcii și mugind din toate puterile, așa că noaptea sau pe vreme cețoasă ne dădeau știre de vecinătatea gheții înainte ca noi s-o putem vedea. Nu găseam niciodată întreaga cireadă adormită — totdeauna stăteau de veghe cîteva. La apropierea bărcii, acestea le trezeau pe cele de lîngă ele și, transmițînd astfel alarma de la una la alta, întreaga turmă se deștepta la repezeală. Nu păreau animale primejdioase, așa cum le-au descris unii autori. Nu

¹ În limbaj marinăresc aceste expresii înseamnă că navele își schimbă direcția. În cazul acesta, ele apucară în sens contrar.

erau periculoase nici măcar atunci cînd le atacam, căci sînt de temut mai mult în aparență decît în realitate. Ne urmăreau în număr nesfîrșit și veneau chiar lîngă bărci, dar cum îndreptam o muschetă spre ele sau chiar numai la vederea unei arme, fugeau într-o clipă. Cu toate acestea femela este gata să-și apere puiul pînă la ultima suflare și-și dă viața pentru el, fie că atacul se întîmplă în apă, fie pe gheață. La rîndul lui, puiul nu-și părăsește mama nici dacă această a murit.

De ce sînt numite «cai de mare», este greu de spus, afară dacă nu cumva numele este o deformare a cuvîntului rusesc *morsc*¹, căci nu au nici cea mai mică asemănare cu caii. Sînt fără îndoială aceeași specie de vietăți găsite în golful Sf. Laurențiu și care acolo se numesc vaci-de-mare. Seamănă desigur mai mult cu vacile decît cu caii, dar această asemănare se mărginește numai la bot. Pe scurt, este un animal asemănător cu foca, dar incomparabil mai mare, cîntărind uneori mai mult de patru sute cincizeci de kilograme și măsurînd trei metri de la bot pînă la coadă.

În timp ce aduceam morsele pe bord, gheața aproape ne împresurase și nu ne rămînea altă cale de scăpare decît să ne îndreptăm spre miazăzi, ceea ce și făcurăm navigînd în direcția aceea pînă la ora trei, în dimineața următoare. La două ceasuri după-prînz, dădurăm de banchiză și ținurăm de-a lungul marginii ei, fiind în bună măsură îndrumați de mugetele morseilor, deoarece ceața era foarte deasă. Așadar navigarăm mai departe pînă aproape de miezul nopții, cînd nimerirăm iar printre sloiuri plutitoare și auzirăm zgomotul mării care se izbea de ghețari.

În dimineața următoare, risipindu-se negura, zărirăm continentul american ce se întindea spre sud-est,

¹ *Morsc* (rus.), adjectiv care înseamnă „de mare, naval“.

cea mai apropiată parte a lui fiind la cinci leghe de
părtare de noi.

M-am îndreptat către el ca să-l pot cerceta mai în-
deaproape și să caut un golf, dar pe la ora opt, ne-
văzînd nimic asemănător, am cîrmit din nou spre nord.

Gheața ne silea să ne schimbăm în dese rînduri di-
recția, dar la 27 august, schimbînd murele, ne îndrep-
tarăm spre vest; pe la șapte seara sosisem chiar la
marginea banchizei care se întindea dinspre est și
nord-est spre vest-sud-vest cît puteai cuprinde cu ochii.
Vîntul fiind slab, m-am dus cu bărcile să cercetez
starea gheții. Am constatat că este formată din bucăți
desprinse de diferite întinderi, dar atît de înghesuite
încît anevoie aș fi izbutit să intru cu barca printre
ele; ar fi fost la fel de imposibil să pătrund cu co-
răbiile ca și în cazul cînd în locul sloiurilor ar fi fost
numai stînci.

O ceață deasă ne învăluia în timp ce mă plimbam
astfel cu bărcile și mă făcu să mă înapoiez pe bord
mai devreme decît aș fi dorit; vînasem însă cîte o
morsă pentru fiecare corabie. Ucisesem mai multe, dar
nu puteam aștepta ca să le luăm cu noi. Numărul
acestor animale de pe întinderea de gheață era aproape
de necrezut.¹ Marinarii noștri începuseră acum să le
savureze carnea. Pornirăm apoi iar la drum spre
sud-est.

La 29 august cerul, care fusese cețos, se însenină.
Aveam acum o priveliște încîntătoare a coastei asiatice,
care se aseamăna în toate privințele cu cea americană;

¹ Căpitanul Sir Robert McClure de pe „Investigator” dădu
peste uriașe cirezi de morse în același loc. „La început preșă-
tisem un tun, cu gîndul de a împușca vreo cîteva, dar ordinul
fu contramandat de căpitanul McClure, din simțăminte de milă
trezită de duiosia ce domnea între mamele și pruncii acestei
comunități primitive” Vezi *Povestirile căpitanului Sherrard
Osborn* (n. ed. engleze).

era un ținut jos în apropierea mării ; mai departe, spre interior, era mai înalt. Cu totul lipsit de păduri și chiar de zăpezi, dar fiind acoperit probabil cu mușchi, solul regiunii avea o culoare castanie. Pe șesul situat între ținutul de sus și mare se afla un lac care se întindea spre sud-est mai departe decât se putea vedea cu ochii.

Anotimpul era acum atît de avansat iar epoca înghețului atît de aproape încît socotii că nu mai era cuminte să fac în anul acesta altă încercare de a găsi într-un punct sau altul o trecere înspre Atlantic, atît de puțini erau șorții de izbîndă. Atenția mea se îndrepta acum în altă direcție : căutam un loc de unde ne-am fi putut aproviziona cu lemne sau cu apă ; iar obiectul suprem al năzuințelor mele era cum să petrec iarna în așa fel încît să pot transcrie observațiile mele de geografie și navigație, și totodată să fiu în stare să mă reîntorc către miazănoapte în vara ce urma, pentru a căuta mai departe trecătoarea.

După ce ne-am depărtat pînă am ajuns în apă de optsprezece stînjeni, m-am întors spre răsărit de-a lungul coastei asiatice. În zorii zilei de 30 august, am înălțat pînzele și am păstrat direcția aceea care ne apropia de uscat ; vremea era mai cețoasă ca oricînd și ningeă fără întrerupere. La ora zece am dat cu ochii de coastă, care se întindea către sud-vest, la patru mile depărtare.

În interiorul țării împrejurimile erau împînzite de dealuri, dintre care unele atingeau mari înălțimi. Ținutul era acoperit de zăpezi.

La 2 septembrie vremea se însenină, soarele începu să strălucească și cum pluteam de-a lungul coastei la o depărtare de patru mile, zărirăm mai mulți locuitori ce păreau niște movilițe de pămînt. Nici unul nu în-

cercă însă să pornească în întâmpinarea noastră, ceea ce ne păru cam neobișnuit. Acești oameni trebuiau să fie ciuci, un popor care, pe timpul cînd scria Müller, nu putuse fi subjugat.

Cu cît eram mai încredințat că mă aflu acum pe coasta Asiei, cu atît îmi venea mai greu să împac harta lui Staehlin asupra Noului Arhipelag Nordic cu observațiile mele — și nu găseam nici o cale să limpezesc deosebiri pe care le constatasem, decît presupunînd că aș fi luat din greșală vreo parte din ceea ce numește el Insula Alaska drept continentul american și că mi-ar fi scăpat din vedere canalul care le desparte. Dar chiar admițînd acest lucru, mai rămîneau destul de multe nepotriviri. Era pentru mine un lucru foarte însemnat să lămuresc chestiunea în anotimpul de față, pentru ca, în cel viitor, să pot avea în vedere numai un singur obiectiv. Deoarece Staehlin descrie insulele nordice ca fiind acoperite din belșug cu păduri, trăgeam nădejdea că, dacă le-aș găsi, aș putea să mă aprovizionez cu lemne, de care în prezent începusem să ducem mare lipsă pe bord.

Cu aceste intenții am cîrmit dincolo, spre coasta americană și, la data de 6 septembrie, ea ne apărură înaintea ochilor.

Urmîndu-ne drumul pînă la capăt, la 9 septembrie ne-am aflat în fața unei coaste acoperite cu păduri; era o priveliște plăcută, cu care nu ne mai întîlnisem în ultimul timp. A doua zi dimineată ne găseam la aproape o leghe de țărmul apusean, așa că am luat două bărci și am coborît pe pămînt, însoțit de locotenentul King, pentru a căuta lemne și apă. Observăm pe plaja de aici urme de cerbi și de vulpi; mai era acolo o mare cantitate de lemne aruncate de valuri, iar mai departe, apa dulce se găsea din belșug.

Am revenit pe bord cu gîndul să ancoriez corăbiile în acest loc, dar vîntul se mută la nord-est ; m-am dus atunci pe țărmul opus, sperînd că voi descoperi și acolo lemne ; am ancorat abia la ora opt seara. A doua zi dimineața am constatat că ne aflam pe o peninsulă legată de continent printr-un istm scund ; într-o parte și în alta coasta forma cîte un golf. Botezarăm acel pămînt cu numele de *Cape Denbigh*.

Pe peninsulă se zăreau mai mulți oameni. Un bărbat veni într-o luntre mică pînă la noi. Îi dădui un cuțit și vreo cîteva mărgеле, de care păru foarte încîntat. Deoarece îi făcusem semne să ne aducă de-ale mîncării, el ne părăsi repede și vîsli către țărm ; întîlnind un altul care tocmai pleca spre noi și care se întîmpla să aibă două lăstrie uscate, le obținu de la acela și, întorcîndu-se pe corabie, nu vru să mi le dea decît mie. Unoră dintre marinarii noștri li se păruse că ar fi întrebât de mine cu numele de «Capitan», dar în această privință probabil că se înșelau.

De data aceasta l-am trimis pe uscat pe locotenentul Gore, care la înapoiere raportă că nu se putea găsi prea multă apă dulce, iar lemnele cu greu se puteau transporta întrucît, la oarecare depărtare de plajă, bărcile dădeau de fund. Așa stînd lucrurile, m-am îndreptat din nou spre țărmul celălalt și, la ora opt în dimineața următoare, am trimis toate bărcile și un grup de oameni cu un ofițer ca să facă rost de lemne din locul unde debarcasem cu două zile mai înainte.

A doua zi o familie de băștinași se apropie de echipa care tăia lemne. Nu știu cîți vor fi fost la început, dar eu n-am văzut decît soțul, nevasta și pe copilul lor ; îi însoțea și o a patra persoană care avea doar o formă omenească, dar era mai schilodită decît orice

ființă pe care o văzusem sau de care auzisem vreodată. Celălalt bărbat era aproape orb și nici el, nici nevasta lui nu aveau înfățișarea chipeșă a oamenilor pe care-i întâlnisem uneori printre indigenii acestei coaste. Amîndoi aveau buza inferioară găurită ; mărgelile lor de sticlă erau la fel cu cele pe care le mai văzusem la vecinii lor. Fierul era însă articolul lor preferat. Pentru patru cuțite pe care le făurisem dintr-un vechi cerc de fier de butoi, am obținut de la ei aproape două sute de kilograme de pește, pē care-l prinseseră în aceeași zi sau în ajun. Dădui copilului, care era o fetiță, vreo cîteva mărgele ; la acest gest, mama izbucni în plîns, apoi tatăl, și pe urmă invalidul și, în cele din urmă, pentru a completa concertul, chiar fetița însăși. Dar această muzică nu ținu mult.

Înainte de căderea nopții, terminasem de aprovizionat corăbiile cu rezerve bogate de lemne și cărasem pe bordul fiecăreia peste douăsprezece butoaie mari cu apă.

Deoarece mai păstram încă unce îndoieli dacă țăr-mul pe care ne aflam acum aparținea unei insule sau continentului american însuși, și întrucît mica adîncime a apei excludea putința de a lămuri acest lucru cu corăbiile noastre, l-am însărcinat pe locotenentul King să ia două bărci și să facă cercetările necesare în așa fel încît să nu mai lase loc nici unei divergențe de păreri asupra acestui subiect.

Ofițerul se întoarce din expediție la data de 16 septembrie și raportă că înaintase cu bărcile vreo trei sau patru leghe mai departe decît fuseseră în stare să meargă corăbiile ; că debarcase apoi în partea apuseană ; că de pe înălțimile pe care se suise putuse vedea că cele două coaste se uneau ; și că intrîndul se

termina cu un mic fluviu sau rîu, înaintea căruia se aflau grinduri de nisip sau de nămol peste o apă foarte puțin adîncă.

De pe înălțimea de pe care cercetase strîmtoarea, King putuse vedea numeroase văi largi străbătute de cursuri de apă, bine împădurite și mărginite de coline cu povîrnișul lin și înălțimi moderate.

În cinstea lui Flechter Norton, președintele Camerei Comunelor și rudă apropiată a domnului King, am botezat acest intrînd strîmtoarea Norton ¹.

Se făcuse de mult timpul să mă gîndesc la părăsirea acestor regiuni nordice și să mă retrag pentru iarnă în vreun loc unde să pot procura hrană proaspătă pentru oamenii mei, precum și o mică rezervă de merinde. Nu se afla altă regiune mai potrivită și mai la îndemîna noastră pentru împlinirea acestor cerințe decît insulele Sandwich. De aceea mă hotărîi să pornesc spre ele.

În zorii zilei de 2 octombrie zărirăm spre sud insula Unalașka. Dar deoarece acum priveam locul din alt unghi, iar pămîntul era înnegurat de o pîclă deasă, nu eram siguri de poziția noastră; la amiază însă, observăm că ne găseam la latitudinea cerută. Fiindcă toate golfurile păreau deopotrivă de bune dacă erau tot atît de sigure și de convenabile, m-am tras înăuntru unui golf situat la zece mile spre vest de Samganudha, cunoscut sub numele de Egucisac; dar acolo apa era foarte adîncă, așa că părăsirăm portul cît se poate de bucuroși. Indigenii care trăiau în n. are număr pe aici ne vizitară în diferite rînduri, aducînd cu ei lostrițe uscate și alți pești, pe care îi schimbă

¹ Strîmtoarea și golful cu același nume se află la gurile rîului Yukon.

pe tutun. Cu cîteva zile mai înainte, tutunul de pe corabie fusese împărțit marinarilor pînă la ultimul dram, iar rația cuvenită fiecăruia nu corespundea nici pe jumătate cerințelor lor. Cu toate acestea, marinarii englezi erau atît de neprevăzători și atît de largi la mînă la încheierea tîrgului, de parcă s-ar fi găsit într-un port din Virginia ¹.

În după amiaza zilei de 3 octombrie ancorarăm în golful Sanganudha, iar în dimineața următoare, tîmplarii de pe amîndouă corăbiile începură să lucreze la revizuirea și repararea vaselor.

Pe țărmul acesta creșteau mulți arbori foarte bogați în niște fructe asemănătoare unor bobîțe. Ca să ne aprovizionăm cu o cantitate cît mai mare din aceste poame proaspete, care ne erau atît de folositoare, o treime din marinari primiră îngăduință să meargă cu rîndul să le culeagă. Mai achiziționarăm și de la băștinași alte cantități însemnate. Aceste bobîțe, împreună cu berea din muguri de pini, care trebuie luată din două în două zile, desființau radical orice urmă de scorbut care s-ar fi ivit pe vreuna din corăbii.

Făcurăm de asemenea rost de foarte mult pește; în primul rînd de loștrițe, atît proaspete cît și uscate, pe care ni le aduceau indigenii. Cîteva dintre loștrițele proaspete ajunseră la punctul maxim de dezvoltare. Mai prinserăm destui de mulți păstrăvi, iar odată o cambulă care cîntărea o sută patrusprezece kilograme. Pescuitul cu plasa dînd greș,recurserăm la cîrlige și sfori. În fiecare dimineață pleca o barcă și rareori se înapoia fără opt sau zece cambule, ceea ce era mai mult decît îndestulător pentru toți ai noștri.

La opt octombrie am primit din mîinile unui om din Unalașka, numit Deramușka, un dar foarte ciudat,

¹ Virginia, stat în S.U.A., cunoscut prin producția de tutun de calitate.

dacă ținem seama de localitate. Era o piine de secară sau, mai bine zis, o turtă făcută în formă de piine, căci conținea lostriță foarte pipărată. Acest om ducea un dar asemănător și căpitanului Clerke, precum și câte o notiță pentru fiecare dintre noi, scrisă cu niște litere pe care nu le putea citi nimeni. Era firesc să presupunem că darul provenea de la rușii din vecinătatea noastră ; de aceea, trimiserăm prin aceeași mână acestor prieteni necunoscuți vreo câteva sticle de rom, vin și porto. Împreună cu Deramușka l-am trimis și pe caporalul Lediard, unul din pușcașii de marină, un om dezghețat, pentru a lua informații suplimentare, cu dispoziția ca, dacă-i va întâlni cumva pe ruși, să se străduiască să-i facă să înțeleagă că noi eram englezi, prietenii și aliații națiunii lor.

La 10 octombrie Lediard se-înapoie cu trei marinari sau furieri ruși, care împreună cu alți câțiva, sălășluiau la Egucișak, unde aveau o locuință, câteva magazii și un cuter de vreo treizeci de tone. Erau toți trei oameni deștepți, cu bune purtări, și dispuși să-mi dea toate informațiile de care aveam nevoie. Dar, din lipsă de tîlmaci, ne-a fost greu să ne înțelegem unii cu alții.

La 14 octombrie seara, în timp ce domnul Weber și cu mine ne aflam într-un cătun, la o mică depărtare de Samganudha, debarcă acolo un rus ; aflai că era persoana cea mai de seamă dintre conaționalii săi care locuiau în insula aceea ca și în cele învecinate. Numele lui era Erasim Gregorioff Sin Ismailoff. Sosise într-un caiac de trei persoane, însoțit de alte douăzeci sau treizeci de caiace conduse fiecare de câte un singur om. Am observat că primul lucru pe care l-au făcut după debarcare a fost să înjghebeze un mic cort pentru Ismailoff, din materialele ce le aduseseră cu ei ; pe urmă întinseră alte corturi pentru ei înșiși din canoele și padelele pe care le acoperiră cu iarbă, așa

încît locuitorii satului nu avură bătaie de cap cu încartiruirea lor. Ismailoff ne invită în cortul lui și ne puse dinainte niște loștriță uscată și bobite de arbust ; nu mă îndoiam că e cea mai bună mîncare de care dispunea. Părea să fie un om înțelegător și deștept și mă simții destul de stingherit că nu puteam fi în stare să conversez cu el decît prin semne, prin mijlocirea cifrelor și a altor caractere scrise, care ne-au fost totuși de foarte mare ajutor. Îmi exprimai dorința de a-l vedea a doua zi pe bord și, ca urmare, el veni cu toți însoțitorii săi.

Constatai că era familiarizat cu geografia acestor meleaguri și cu toate descoperirile făcute acolo de ruși. Văzînd hărțile mele moderne, îmi arătă îndată unde existau greșeli.

Din ceea ce am putut culege de la Ismailoff și de la compatrioții săi, am priceput că rușii făcuseră mai multe încercări de a se stabili în partea continentului care vine în atingere cu Unalașka și cu insulele învecinate, dar că fuseseră mereu respinși de indigeni, pe care-i descriau ca fiind un popor foarte viclan. Amintiră de doi sau trei căpitani sau conducători cari fuseseră uciși de localnici, iar cîteva ruși ne arătară răni pe care ziceau că le căpătaseră acolo.

Ismailoff ar fi fost bucuros să-mi dăruiască o blană de vidră mare, despre care spunea că valorează optzeci de ruble în Kamciatka. Am socotit cu toate acestea că era mai bine s-o refuz și am acceptat în schimb niște pește uscat și mai multe coșuri de rădăcină de crin sau *saranne* care este amănunțit descrisă în *Istoria Kamciatkăi*. A doua zi, Ismailoff ne părăsi cu întreaga lui suită, făgăduind să se reîntoarcă după cîteva zile. În consecință, la 19 octombrie, veni într-o nouă vizită și rămase cu noi pînă la 21 octombrie seara, cînd își luă rămas bun. Îi încredințai o scrisoare adresată lorzilor din Consiliul Amiralității, la care adăugasem și o

hartă a tuturor coastelor nordice pe care le vizitasem.¹ Ismailoff părea să aibă aptitudini care l-ar fi îndreptăţit la o mai înaltă situaţie în viaţă, decît aceea în care îl găsisem noi.

În dimineaţa zilei de 22 octombrie făcurăm o încercare de a ieşi în larg cu vîntul de la sud-est, dar încercarea dădu greş. În după amiaza următoare primirăm vizita unui rus, Iacob Ivanovici Sposnikov, care comanda un mic vas la Umanak. Era deosebit de modest, dar în aceeaşi măsură inteligent.

¹ Redăm mai jos scrisoarea despre care se vorbeşte aici, fiind ca de obicei, de o limpezime şi de o concizie remarcabilă şi de mare interes :

„Resolution“, pe insula Unalaşka de pe coasta Americii, la latitudinea de 53° nord, longitudinea de 192°30' est de Greenwich, 20 octombrie 1778.

Domnule,

Deoarece am întîlnit întîmplător nişte ruşi, care mi-au făgăduit să facă în așa fel încît această scrisoare să ajungă la Petersburg, şi întrucît nici n-am avut şi nici n-am deocamdată de gînd să vizitez Kamciatka, mă folosesc de această împrejurare spre a da senioriilor lor o scurtă relatare a acţiunilor mele de la părăsirea Capului Bunei Speranţe pînă la această dată.

După ce am lăsat în urmă Capul, urmărind instrucţiunile senioriilor lor, am vizitat insula văzută de curînd de către francezi şi aşezată între latitudinile de 48°40' şi 50° sud, longitudinea de 69°30' est. În aceste insule se află din belşug locuri bune de ancorat şi apă dulce, dar nu sînt nici copaci, nici arbuşti şi aproape nici un fel de vegetaţie. După ce am petrecut cinci zile pe coastele lor, le-am părăsit la 30 decembrie ; m-am oprit în trecere în Țara Van Diemen ; am sosit în strîmtoarea Reginei Charlotte din Noua Zeelandă la 13 februarie 1777 ; am părăsit-o la 25 şi am pornit spre Otaheite ; dar nici nu apucasem bine să ies în larg, că am dat peste un vînt de răsărit care m-a ținut în loc atîta vreme încît trecuse de mult anotimpul prielnic pentru a mai explora ținuturile dinspre miază-noapte în acel an. În cele din urmă lipsa de apă şi de nutreţ pentru vitele pe care le aveam pe bord m-au silit să virez spre Insulele Amiciţiei, așa că abia în august am ajuns la Otaheite.

După ce făcurăm cunoștință cu acești ruși, câțiva dintre ofiterii noștri le vizitară în diferite rînduri așezămîntul de pe insulă, unde fură totdeauna primiți cu multă căldură. Așezămîntul constă dintr-o casă de locuit și două magazii. Pe lîngă ruși, se aflau acolo un mare număr de locuitori din Kamciatka precum și localnici, slujitori ai celor dintîi. Tot acolo trăiau și alți câțiva indigeni, care nu păreau să depindă de ruși. Locuiau cu toții în aceeași casă, rușii în partea de sus, camciadalii la mijloc, iar localnicii în partea de

Am constatat că de la data plecării mele în 1744 spaniolii din Callao fuseseră de două ori în această insulă. Cînd au venit prima oară, au lăsat intenționat în urma lor patru spanioli, care au rămas pe insulă vreo zece luni, dar pleaseră cu toții cu cîtva timp înainte de sosirea mea. Tot spaniolii aduseseră și lăsaseră pe insulă țapi, porci și cîini, un taur și un berbec, dar nici o femelă din aceste spețe, așa încît cele pe care le-am transportat și debarcat eu acolo au fost cît se poate de bine-venite. Eu le-am lăsat un taur și trei vaci, un berbec și cinci oi, pe lîngă patru feluri de păsări de curte. Lui Omai i-am dat un armăsar și o iapă.

În Insulele Amiciției am lăsat un taur și o vacă, un armăsar, o iapă și cîteva oi.

L-am instalat pe Omai la Huabeine ; am părăsit Insulele Societății la 9 decembrie ; am purces spre nord și, la latitudinea de 22° nord și la longitudinea de 200° est, am dat peste un grup de insule locuite de același popor ca în Otaheite. Aveau din belșug porci și rădăcinoase. După o scurtă ședere în aceste insule, ne-am continuat drumul spre coasta Americii, pe care am zărit-o la 7 martie 1778, iar la 29 martie, după ce am avut de înfruntat mai multe furtuni, am ajuns într-un golf la latitudinea de 49°30' nord. În acest loc, în afară de faptul că am făcut provizii de lemne și de apă, „Resolution” a fost înzes-trată cu un nou arbore artimon, cu o gabie artimon, iar arborele trinchet a fost demontat și reparat.

Am pornit din nou la 26 aprilie și, cum am ieșit din port, am post prinși de o furtună violentă, împrejurare căreia i se datorește faptul că o atît de mare porțiune din coastă a trecut neobservată. În cursul acestei vijelii „Resolution” a luat apă printr-o spărtură, ceea ce m-a obligat să intru într-un golf

jos, unde se afla un cazan mare în care se pregătea mîncarea. Hrana lor consta îndeosebi din produse marine la care se adăugau rădăcini și fructe sălbatice.

Insula procură locuitorilor săi îmbrăcăminte, în aceeași măsură în care le procură hrana. Îmbrăcăminte constă mai ales din piei și este poate cea mai nimerită pe care o pot purta. Haina de sus este croită ca aceea a unui căruțaș și ajunge pînă la genunchi. Pe sub ea mai poartă o vestă sau două și o pereche de pantaloni ; pe cap își pun o cușmă îmblănită și se

situat la latitudinea de 61° și longitudinea de 213° est. După vreo cîteva zile am ieșit din nou pe mare și cîrînd am constatat că ne aflăm pe o coastă unde fiecare pas trebuia bine cîntărit, și despre care nu se putea căpăta nici o informație din hărți, fie ele moderne, fie vechi ; biziindu-ne prea mult pe cele dintii, am fost adeseori greșit îndrumați și ne-am găsit în mare încurcătură. Aflîndu-ne pe o coastă întinsă și cu totul necunoscută, cred că nu este nevoie să mai spun că ne-am lovit de multe piedici înainte de a descoperi îngusta strîmtoare ce desparte Asia de America, și unde coasta celei din urmă ia direcția spre nord-est. Am urmat-o, îndrăznind să sper că trecusem în sfîrșit peste toate greutățile, cînd, la 17 august, la latitudinea de $70^{\circ}45'$ și longitudinea de 198° est, am fost opriți de o banchiză de netrecut ; înaintasem atît de departe între ea și nscat înainte de a o descoperi încît n-a lipsit mult să ne lovim de țarm.

Constatînd că nu mai puteam înainta de-a lungul coastei, am încercat să văd ce se putea face mai departe, dar aceleași obstacole se prezentau pretutindeni și neîntrerupt pînă la coasta asiatică pe care am zărit-o la 29 a aceleiași luni (august), la latitudinea de $68^{\circ}55'$ și longitudinea de $180^{\circ}30'$ est. Deoarece înghețul și ninsoarea, premergătoare iernii, începuseră să se ivească, am socotit că este prea tîrziu să mai încerc să trec în acest an în orice direcție ; de aceea, am cîrmît spre sud-est de-a lungul coastei asiatice ; am trecut strîmtoarea mai sus pomenită care desparte Asia de America și m-am îndreptat spre coasta americană, pentru a-mi lămuri unele îndoieli și a căuta — însă zadarnic — vreun golf în care să ne completăm proviziile de lemne și apă. Lemnele sînt un articol foarte rar pe toate aceste meleaguri nordice ; în afara unui singur loc, n-am găsit pe această coastă decît lemnele aruncate pe țarm de valuri, din

încălță cu cisme, ale căror tălpi și fețe sînt din piele rusească, dar carîmbii sînt lucrați dintr-un soi de mătare.

Rușii s-au așezat pe toate insulele mai de seamă dintre Unalașka și Kamciatka. Singurul lor țel este să adune blănuri. Urmăresc să prindă mai ales castori și vidre de mare. Nu i-am auzit niciodată întrebînd de vreo altă vietate, deși în încărcătura lor intră și acelea ale căror blănuri sînt de o valoare mai mică.

care am luat unele pe bord ; apoi am pornit spre regiunea prin care trecusem la venire, pentru a lua apă. De aici am de gînd să-mi continui drumul spre insulele Sandwich, adică acelea descoperite la 22° latitudine nord. După ce ne vom aproviziona acolo cu hrană proaspătă, mă voi întoarce către nord, spre Kamciatka, iar în vara viitoare voi face o nouă și ultimă încercare de a găsi o trecătoare pe la nord ; dar trebuie să mărturisesc că nu prea trag nădejde să izbutesc. Gheața, deși e o piedică nu prea ușor de învins, nu este poate singura ce ne stă în drum. Coastele celor două continente sînt netede pe o mare întindere de-o parte și de alta ; la mijloc, între ele, adîncimea apei este neînsemnată. Aceasta și alte cîteva împrejurări tind toate să dovedească existența în Oceanul Înghețat a altor pămînturi de unde provine ceața, precum și faptul că regiunea polară este departe de a fi o mare deschisă.

Mai există o împrejurare care descurajează și îngreuiază navigația în aceste ținuturi nordice ; și anume, lipsa de golfuri în care nava să se poată retrage vremelnice pentru a se apăra de gheață sau pentru repararea stricăciunilor. Cît despre amănuntele cu privire la coasta americană, cer îngăduința să fac trimiteri la harta alăturată, care este copiată în grabă după un original la aceeași scară.

Motivul pentru care nu m-am dus la portul Sf. Petru și Pavel (Petropavlovsk) din Kamciatka, spre a petrece acolo iarna, este marele dezgust pe care mi-l provoacă ideea de a sta inactiv șase sau opt luni, în timp ce o parte atît de vastă a Oceanului Pacific de nord rămîne neexplorată, iar starea și condițiile corăbierilor îmi permit să mă mișc. Bolile nu prea s-au făcut simțite pe corăbii, iar scorbutul chiar de loc. Am avut totuși nenorocirea de a-l pierde pe domnul Anderson, chirurgul meu,

Acum e timpul să povestesc ceva și despre băștinași. După toate aparențele, sînt oamenii cei mai pașnici și mai inofensivi pe care i-am întîlnit vreodată. În privința cinstei, ar putea servi drept pildă celui mai civilizat popor de pe pămînt. Dar, după cîte am observat la vecinii lor, cu care rușii n-au nici un fel de legătură, mă cam îndoiesc că au avut această calitate de la bun început și cred că mai curînd este o consecință a actualei lor stări de supușenie.

care a murit de tuberculoză acum două luni. Cu cîtva timp mai înainte, un marinar a murit de hidropizie ; căpitanul Clerke a avut un înecat prin accident. Aceștia sînt toți cei pe care i-am pierdut de cînd am părăsit Capul Bunei Speranțe.

Avem destule rezerve și provizii pentru douăsprezece luni și chiar mai mult ; fără stocul necesar, cu greu ne-ar fi posibil să mai rămînem în aceste mări ; dar oricîtă vreme vom sta aici, vom folosi timpul în așa fel încît să pot spune că la îmbogățirea geografiei și a navigației a contribuit, domnule, și prea supusul și plecatul dv. servitor.

*James Cook**

Insulele descoperite în cursul călătoriei și menționate în această scrisoare :

Mangia	latitudine	21°57' sud,	longitudine	201°53' est
Wantien	„	20°01' „	„	201°45' „
Tubuai	„	23°25' „	„	210°24' „

Aceste trei insule sînt locuite. Pe cea din urmă, spre deosebire de celelalte, să găsește loc de ancoraj și altul bun pentru debarcare.

Insula Christmas, situată la 1°55' latitudine nordică și 202°40' longitudine estică, este o insulă joasă, stearpă, nelocuită, cu loc de ancorare pe partea apuseană. Are din belșug broaște țestoase, dar nu și apă dulce.

Pe lângă aceste insule, am mai vizitat cîteva încă necunoscute, între 19° și 20° latitudine sudică, învecinate cu ele și făcînd parte din Insulele Amiciției.

(Scrisorile căpitanului Cook, volumul 25 — Arhivele Amiralității, Whitehall.)

Acești oameni sînt mai mult scunzi de statură, dar plinuți și bine formați, cu gâturi scurte, fețe oacheșe rotunjite, ochi negri, bărbi mici și păr lung, drept și negru, pe care bărbații îl poartă lung la spate, dar tăiat în față, iar femeile și-l strîng într-un coc.

Oamenii de ambele sexe se îmbracă în același mod ; singura deosebire o constituie materialul. Haina femeilor este făcută din piele de focă, iar a bărbaților din piei de păsări, amîndouă ajungînd pînă sub genunchi. Aceasta este toată îmbrăcămintea femeilor. Peste ea, bărbații mai poartă încă o haină confecționată din mătă, impermeabilă și înzestrată cu o glugă care se trage peste cap. Unii dintre ei poartă cizme și toți au un fel de șapcă cu cozoroc, făcute din lemn, cu o margine în care intră capul.

Nu întrebuintează vopsele, dar femeile își punctează ușor fețele, atît bărbații cît și femeile își găuresc buza de jos, în care vîră bucăți de os.

Hrana lor constă din pești, vietăți marine, păsări, rădăcini și fructe ori chiar alge din mare. Le mănîncă aproape pe toate crude. Fiertul și friptul mîncărilor erau singurele procedee de bucătărie pe care le foloseau și cred că pe cel dintîi l-au deprins de la ruși.

Eram de față cînd căpetenia din Unalașka își lua prînzul format din capul crud al unei cambule mari, abia prinsă, pe care-l înghițea cu plăcerea cu care înghițim noi stridiile crude. După ce termină, rămășițele capului fură tăiate în bucăți și împărțite însoțitorilor, care smulgeau carnea cu dinții și rodeau apoi oasele ca niște cîini.

Procedeul după care-și construiesc casele este următorul : sapă în pămînt o groapă pătrată ori lungă de cel mult cincisprezece metri și lată de șase ; dar îndeobște dimensiunile sînt mai mici. Peste această groapă clădesc un acoperiș din lemne aruncate de mare pe țarm. Acest acoperiș îl învelesc întîi cu iarbă, apoi

cu pământ, încît pe dinafară pare o movilă de gunoi. În mijlocul lui, spre fiecare capăt, lasă cîte o deschizătură pătrată prin care pătrunde lumina ; una din deschizături este destinată numai luminii, iar cealaltă foloseşte pentru a intra şi ieşi din casă, cu ajutorul unei scări. În jurul laturilor şi capetelor acestor locuinţe, familiile sălăsluiesc mai multe la un loc în apartamente separate, în care dorm şi lucrează, nu pe bănci, ci într-un soi de tranşee concave săpate în interiorul casei, de-a lungul pereţilor şi acoperite cu rogojini ; deci cel puţin această parte a casei are un aspect decent. Dar mijlocul casei, care este comun tuturor familiilor, se prezintă cu totul altfel căci, deşi este acoperit cu iarbă uscată, acolo se aruncă murdăriile de toate felurile.

În gospodărie au străchini, linguri, căldări, ciuturi sau castroane, coşuri de răchită şi, cîteodată, un ceainic sau o oală rusească. Toate aceste ustensile sînt foarte minuţios lucrate şi bine întocmite, cu toate că n-am văzut la ei nici o altă unealtă în afară de cuţit şi secure. Prea puţini sînt cei care să nu fumeze, să nu mestece şi să nu prizeze tutun ; luxul acesta promite să-i ţină totdeauna în sărăcie.

N-am văzut în casele lor nici o sobă. Acestea sînt luminate şi în acelaşi timp încălzite de lămpi, care sînt simple şi totuşi corespund foarte bine scopului lor. Băştinaşii le întocmesc dintr-o piatră lată, scobită într-o parte ca o farfurie şi cît ea de mare sau ceva mai largă. În scobitură se pune uleiul, amestecat cu pu, nă iarbă uscată care slujeşte drept fitil.

Obţin foc prin izbire, cît şi prin frecare ; în primul caz, lovesc una de alta două pietre, dintre care una a fost în prealabil unsă cu pucioasă. În celălalt caz folosesc două bucăţi de lemn, şi anume un băţ de vreo optsprezece centimetri lungime, şi o piesă plată. Capătul ascuţit al băţului îl apasă pe bucata plată şi îl în-

vîrtesc repede ca pe un sfredel, pînă cînd izbucnește focul. Totul durează cîteva minute.

Luntricele lor sînt construite aproape după chipul aceloră întrebuintate de groenlandezi și de eschimoși, scheletul lor fiind alcătuit din șipci subțiri, iar învelișul din piei de focă. Au vreo patru metri lungime, o jumătate de metru lățime la mijloc și treizeci-patruzeci de centimetri adîncime. La nevoie ele pot purta două persoane, din care una se întinde pe fund, iar cealaltă se așază în deschizătura rotundă care se află aproape la mijlocul ambarcației.

Unelte lor de pescuit și de vînătoare sînt făcute toate cu mare iscusință, fie din lemn, fie din os ; ele se deosebesc foarte puțin de cele întrebuintate de groenlandezi. Acești oameni sînt foarte dibaci în a lovi peștii atît în apele mari cît și în rîuri. Cîrligele și le confecționează din os, iar sforile de undiță din tendoane.

Peștii care trăiesc de obicei prin alte mări nordice se găsesc și aici, bunăoară balenele, delfinii, marsuinii, peștii-spadă, cambulele, bacalearii, loștritele, păstrăvii, limbii, peștii plați și multe alte specii de pești mărunți ; pot să mai fie numeroși alții pe care n-am avut prilejul să-i vedem. Morsele trăiesc într-un număr extraordinar de mare primprejurul banchizelor, iar vidra de mare cred că nu poate fi găsită nicăieri în afară de aceste mări. Zăream cîteodată un animal cu un cap ca de focă și care răsufă cum răsufă balenele. Era însă mai mare decît o focă și avea o culoare albă cu cîteva pete întunecate. Probabil că era ceea ce se numește vaca-de-mare sau lamantinul.

Cred că mă pot încumeta să spun că păsările marine și de apă nu sînt nici atît de numeroase și nici atît de variate ca acelea pe care le-am cunoscut în părțile nordice ale Oceanului Atlantic.

Puținele păsări de uscat pe care le-am întîlnit erau cele existente în Europa, deși puteau fi multe altele

pe care noi n-am avut prilejul să le cunoaştem ; o pasăre foarte frumoasă a fost împuşcată în pădurile de la strîmtoarea Norton ; această pasăre, după cum mi s-a spus, se găseşte cîteodată în Anglia şi e cunoscută acolo sub numele de *amperis*.

Deoarece excursiile şi observaţiile noastre se limitau numai la coastă mării, să nu se aştepte cineva ca noi să fi aflat prea multe despre vietăţile sau vegetalele ţinutului. Nu se găsesc cerbi la Unalaşka sau pe vreo altă insulă de acolo. Indigenii n-au animale domestice, nici măcar un cîine. Vulpile şi nevăstuicile au fost singurele patrupede pe care le-am văzut.

Există la Unalaşka o mare varietate de plante ; majoritatea lor erau în floare la sfîrşitul lunii iunie. Cea mai de seamă este *saranne*, sau rădăcina de crin, care are cam mărimea unei căpăţîni de usturoi ; gustul ei nu e neplăcut şi am găsit mijlocul de a face cîteva bucate bune din ea.

Trebuie să mai înşir, printre alimentele indigenilor, cîteva alte rădăcini sălbatice, ca : tulpina unei plante care seamănă cu angelica ; bacele de mai multe soiuri, ca bunăoară murele, răchiţelele, afinele, vuietoărele, o bacă mică roşie care în Terra Nova se cheamă perişoară şi o altă bacă brună, necunoscută nouă. Aceasta are întrucîtva gustul porumbei, dar nu-i seamănă în nici o altă privinţă. Este foarte astringentă dacă o mănînci în cantitate mai mare. Din ea s-ar putea distila rachi.

Pe terenurile de şes şi în văi se găseşte din belşug iarbă, care creşte foarte grasă şi foarte înaltă. Sînt de părere că vitele ar putea trăi în Unalaşka în tot cursul anului fără a avea nevoie de adăpost.

Ce noţiuni despre divinitate au băştinaşii şi ce cred ei despre viaţa viitoare, nu ştiu. Nici distracţiunile lor nu le cunosc, căci n-am văzut nimic care ar fi putut să ne lămurească în aceste două privinţe.

Sînt neasemuit de veseli și de prietenoși. Nu par să trăiască prea mult. N-am văzut nicaieri vreo persoană, bărbat sau femeie, care să arate de șaizeci de ani și deci foarte puțini ce păreau să aibă peste cincizeci de ani.

Am remarcat deseori cît de mult se aseamănă indigenii părții nord-vestice a Americii cu groenlandezii și cu eschimoșii, atît în ceea ce privește înfățișarea, cît și îmbrăcămintea, armele, canoalele și altele. Totuși am fost mult mai puțin izbit de acest fapt decît de înrudirea ce am constatat că există între dialectele groenlandezilor și eschimoșilor de o parte și ale celor de la strîmtoarea Norton și din Unalașka de altă parte. Se poate trage de aici concluzia că toate aceste seminții au o origină comună ; și dacă așa stau lucrurile, atunci nu încapе îndoială că ar exista o comunicație nordică, pe mare, între partea apuseană a Americii și partea răsăriteană, prin golful Baffin ; această comunicație poate fi totuși închisă navigației din cauza gheții și a altor piedici. Cel puțin așa credeam eu în acel timp.

În dimineața de luni 26 octombrie, ieșirăm din portul Sainganudha. Intenția mea era să mă îndrept acum spre insulele Sandwich, să petrec acolo cîteva luni de iarnă, să-mi completez proviziile proaspete și apoi să pornesc spre Kamciatka, pentru a încerca să ajung acolo pe la mijlocul lunii mai a verii viitoare. Ca urmare a acestei hotărîri, dădui căpitanului Clerke instrucțiuni cum să procedeze în caz de despărțire : fixarăm insulele Sandwich ca prim loc de întîlnire și portul Petropavlovsk din Kamciatka, al doilea.

În cursul călătoriei noastre nu s-a întîmplat nimic deosebit. În zorii zilei de 26 noiembrie am zărit pămîntul de la sud-sud-est către vest. Eram acum convinși că nu descoperisem toate insulele din grupul Sandwich, fiindcă cele pe care le vizitasem în cursul călătoriei noastre spre miazănoapte se aflau acum

toate sub vînt față de punctul în care ne găseam în prezent.

Am continuat drumul de-a lungul coastei spre apus. Nu trecu mult și în mai multe locuri de pe țărm apărră oameni și zărirăm cîteva case și plantații. Ținutul părea să fie bogat în păduri și în ape curgătoare.

La amiază văzînd că localnicii pornesc spre noi în cîteva pirogi, am pus corabia la pană. Căpătărăm de la vizitatorii noștri o cantitate de sepîi în schimbul unor cuie și a unor bucăți de fier. Aduseseră foarte puține fructe și rădăcinoase, dar ne declarară că au destule pe insula lor, pe lîngă porci și păsări. Neavînd vreo îndoială că insularii vor reveni la corăbii a doua zi cu produsele țării lor, am navigat în volte toată noaptea, iar dimineața mă aflam aproape de țărm. La început veniră doar cîțiva băștinași ; dar pe la amiază ne bucurărăm de tovărășia unui grup destul de numeros, care adusesse fructe de pîine, cartofi *taro*, vreo cîteva banane și porci : pe toate le dădură în schimbul cuielelor și unor scule de fier.

În după-amiaza zilei de 30 noiembrie, pe cînd ne aflam în dreptul capătului nord-estic al insulei, porniră spre corăbii mai multe pirogi. Cele mai multe aparțineau unei căpetenii cu numele Teriobu, care sosi într-una din ele. El îmi dăruî doi sau trei porci, iar de la ceilalți obțînurăm, prin tîrguire, cîteva fructe. După o ședere de vreo două ore, ne părăsiră cu toții în afară de șase sau opt, care au preferat să rămînă pe bord. O pirogă dublă, cu pînze, venî curînd după aceea și rămase să-i aștepte ; o remorcarăm la p...pă toată noaptea. Pe înnoptate descoperîrăm în vînt o altă insulă pe care indigenii o numesc Auaii ¹.

¹ Hawaii ; în unele atlase e trecută și Owyhee, în ortografia engleză ; pronunțarea e ca în text.

În ziua de 1 decembrie, la opt dimineața, constatînd că putem merge spre insula Auaii, mă îndreptai spre ea ; iar vizitatorii noștri dintr-altă insulă numită Maui, nemaivrînd să ne însoțească, se îmbarcară pe pirogile lor și plecară acasă.

În dimineața următoare rămaserăm surprinși văzînd culmile munților din Auaii acoperite de nea. Cînd ne apropiarăm de țărm cîțiva indigeni porniră spre noi. Erau cam sfioși la început, dar apoi îi ademenirăm pe unii din ei pe bord și, în cele din urmă, îi convinserăm să se înapoieze pe insulă și să ne aducă cele ce ne lipseau.

Făcurăm astfel rost de o cantitate de trestie de zahăr și, constatînd că, dacă o fierbeam bine, obțineam o bere foarte gustoasă, poruncii să se fiarbă cît mai multă pentru folosința noastră obștească. Dar, cînd ajunserăm să dăm cep butoiului, nici un marinăr din echipajul meu nu vru s-o guste. Numai eu și ofițerii o mai consumam cînd găseam unele substanțe cu care s-o fierbem împreună. Cîțiva snopi de hamei, din care aveam o provizie pe bord, o îmbunătățiră mult. Avea gustul berii proaspete de malț ; și cred că nimeni nu se va îndoi că e foarte sănătoasă. Totuși, nesocotii mei marinari pretindeau că le face rău.

Orice fel de inovație pe bordul unei corăbii, oricît ar fi de folositoare marinarilor, va întîmpina cu siguranță cea mai puternică împotrivire din partea lor. Atît supa în pastile, cît și varza acră fuseseră la început osîndite ca niște substanțe nepotrivite pentru ființele omenesti. Puțini comandanți au introdus pe corăbiile lor mai multe inovații ca mine, cu scopul de a varia alimentația și băuturile. Acestor felurite mici abateri de la obiceiurile statornicite li se datorează, totuși, în bună parte, în general vorbind, faptul că izbutisem să-mi apăr oamenii de scorbut, acea îngrozitoare boală care a distrus poate mai mulți marinari

în călătoriile pașnice decît au căzut în fața dușmanilor în cursul expedițiilor militare.

M-am ținut la oarecare depărtare de coastă pînă la 13 decembrie, cînd m-am apropiat iarăși de ea ; și, după ce tîrguisem cîte ceva de la indigenii care ne vizitaseră, am ieșit din nou în larg.

În zorii zilei o înspăimîntătoare năvală de talazuri se sfărîmă de țarmul care nu se afla la mai mult de o jumătate de leghe ; era clar că ne găseam în cea mai mare primejdie. Și nici nu puteam deocamdată să ne punem în siguranță, căci vîntul se mutase mai la răsărit, așa că o bucată de vreme nu puturăm decît să ne păstrăm depărtarea de coastă.

În după-amiaza zilei de 20 decembrie, cîțiva indigeni veniră spre noi în pirogile lor, aducîndu-ne vreo cîțiva porci și banane. Tîrguirăm cu acești oameni pînă la ora patru după prînz cînd, deoarece strînsesem destule provizii, ridicarăm pînzele și plecarăm întins spre miazănoapte.

În relațiile mele cu diversele triburi de sălbateci, nu mi se mai întîmplase niciodată să dau peste oameni care să se poarte atît de firesc și cu atîta încredere ca locuitorii acestei insule. La ei era ceva foarte obișnuit să-și trimită pe corabie diversele articole pe care voiau să le vîndă și abia după aceea să se urce și ei pe dunetă și să înceapă negocierile. Nici chiar insularii din Otaheite, pe care îi vizitasem în repetate rînduri, nu avuseseră atîta încredere în noi.

La data de 23 decembrie schîmbarăm murele, pornind spre miazăzi și trăgînd nădejde să depășim iute insula. Am fi izbutit poate dacă vîntul n-ar fi scăzut treptat, lăsîndu-ne la cheremul unei hule puternice care ne tîra cu repeziciune înspre uscatul care se afla la mai puțin de două leghe depărtare de noi. În cele din urmă niște rafale ușoare de vînt, însoțite de averse de ploaie, ne scăpară de primejdie. În timp ce stăteam pe

loc din cauza acalmiei, mai mulți insulari veniră cu porci, găini, fructe și rădăcini.

La ora patru după-amiază, după ce cumpăram toate cele aduse de indigeni, înălțam pânzele și ne îndreptam spre nord. La miezul nopții schimbam murele și cîrmirăm spre sud-est. Socotind că «Discovery» ne va vedea făcînd volta, nu mai lansam semnalul ; dar vecina noastră nu ne văzu, după cum constatarăm mai târziu, ci navigă mai departe spre miez-noapte, astfel că în dimineata următoare, la lumina zilei, nu se zărea nicăieri. La ora șase seara extremitatea sudică a insulei rămase spre sud-vest, iar țărmul cel mai apropiat se găsea la șapte sau opt mîle depărtare ; aceasta însemna că izbutisem să trecem în partea din vînt a insulei, țintă pe care o urmărisem cu atît de multă stăruință.

Totuși «Discovery» încă nu se arăta. Vîntul bătea în așa fel încît trebuia s-o poarte spre noi, de unde trăsei concluzia că nu va trece mult pînă ce ne va ajunge.

La 30 decembrie începurăm să simțim lipsa merindelor proaspete. În dimineata următoare, la ora zece, insularii ne întîmpinară cu fructe și rădăcini, dar în toate pirogile lor nu se aflau decît trei porci mici.

Înainte de a se crăpa de ziuă, cerul se acoperi iarăși cu nori grei, și Anul Nou intră pe ușă însoțit de o ploaie torențială, care continuă în răstimpuri pînă după ora zece. Eram la capă ¹ și făcurăm negoț cu locuitorii pînă la ora trei după-amiază ; apoi, deoarece strînsesem o provizie destul de bună, ridicam pânzele cu gîndul de a pleca în căutarea lui «Discovery».

Petrecurăm următoarele trei zile navigînd de-a lungul părții sudice a insulei.

¹ Capa este navigarea cu vele reduse din cauza timpului rău.

La 5 ianuarie 1779, dimineata, dublarăm capul din-spre miazăzi al insulei. Pe insulă se găsea un sat destul de mare, ai cărui locuitori se grăbeau să pornească spre corabie cu porci și cu femei. Pe acestea îmi era imposibil să le împiedic să urce pe bord. Se părea că această parte a țării, după înfățișarea ei, nu putea să ofere vreun produs vegetal. Peste tot se vedeau semne că fusese pustiită de erupția unui vulcan : devastările din împrejurimi se puteau zări cu ochiul liber.

În dimineata următoare, între orele zece și unsprezece, zărirăm cu bucurie nava «Discovery» apărînd de după capătul sudic al insulei ; iar la ora unu după-amiază sosi lîngă noi. Căpitanul Clerke se urcă pe bordul nostru și mă înștiință că timp de patru sau cinci zile navigase în cruciș și-n curmeziș în regiunea unde ne despărțisem și că apoi se învîrtise în jurul părții răsăritene a insulei ; dar că, fiind prins din nou de vînturi neprielnice, fusese tîrît în larg la o oarecare depărtare de coastă. În tot acest timp păstrase pe bord un băștinaș, care rămăsese acolo de bună voie și refuzase să părăsească vasul, deși avusese numeroase prilejuri s-o facă.

Mai multe zile în șir navigarăm ca de obicei, schimbînd într-una murele și primind din cînd în cînd vizite ocazionale din partea indigenilor. În zorii zilei de 16 ianuarie, am văzut ceva ce semăna cu un golf și l-am trimis pe domnul Bligh să vadă despre ce e vorba. Acesta plecă, luînd cu el cîte o barcă de pe fiecare corabie, iar noi am rămas în larg la vreo trei leghe de mal. Începură apoi să sosească pirogi din toate părțile, așa că pînă la ora zece erau cel puțin o mie în jurul celor două nave ; mai toate erau pline de oameni și încărcate cu porci și alte produse ale insulei. Unul dintre oaspeții noștri luă de pe corabie cîrma unei bărci. Cînd îl descoperirăm era prea tîrziu ca s-o mai

putem recăpăta. Socotii că se ivise un bun prilej de a arăta acestor oameni cum se întrebuințează armele de foc ; ordonai deci ca două sau trei muschete și tot atâtea tunuri cu încărcături de patru funzi să tragă în piroga ce ducea cîrma. Deoarece nu avusesem de gînd ca vreunul din focuri să aibă consecințe, mulțimea indigenilor din jur păru mai mult uluită decît înfricoșată. Pe seară, Bligh se întoarse și raportă că găsise un golf prielnic pentru ancorare, în care se găsea apă dulce. Hotărîi atunci să poposim acolo cu vasele, ca să le reparăm și ca să ne acoperim lipsurile de alimente cu proviziile proaspete pe care le-am fi putut găsi prin partea locului. Numeroși vizitatori ne cerură îngăduința de a dormi pe bord. Curiozitatea nu era singurul lor motiv, cel puțin al unora dintre ei, fiindcă în dimineța următoare ne lipseau mai multe lucruri, ceea ce mă determină să nu mai găzduiesc peste noapte atît de mulți localnici.

La ora unsprezece, înainte de prînz, ancorarăm în golful pe care băștinașii îl numesc Karakakua. Corăbiile noastre erau ca și mai înainte înțesate de indigeni și împresurate de o mulțime de pirogi. Nicăieri n-am mai văzut, în cursul întregii călătorii, atît de mulți oameni adunați într-un singur loc. Căci pe lîngă cei din pirogi, pe țărm erau puzderie de privitori și multe sute dintre ei înotau în jurul corăbiilor ca niște cîrduri de pești. Eram de-a dreptul uluiți de ciudățenia acestei scene ; prea puțini dintre noi mai regretau acum faptul că vara trecută strădaniile noastre de a găsi trecătoarea nord-estică spre țară dăduseră greș. Acestui eșec i se datora însă posibilitatea pe care o aveam acum de a vizita din nou Insulele Sandwich și de a îmbogăți călătoria noastră cu încă o descoperire care, deși cea din urmă, părea în multe privințe să fie cea mai însemnată din cîte s-au făcut pînă

acum de către europeni în cuprinsul Oceanului Pacific.“

În timp ce se bucura la gândul acelei descoperiri, căpitanului Cook nici nu-i trecea prin minte că strădaniile sale vor lua sfârșit atât de curînd, în acest loc nefast, care avea să rămînă pe vecie legat de trista lui soartă. Aici se sfîrșește jurnalul lui ; dar, după cum am înregistrat întîmplările mai de seamă ale vieții sale atât de bogate în fapte vrednice, vom povesti acum amănunțit tristele împrejurări în care și-a găsit o moarte jalnică. Vom respecta cît mai fidel posibil cuvintele bunului său adjunct, căpitanul King, a cărui relatare începe acum.

„Golful Karakakua este așezat în partea apuseană a insulei Auaii, într-un ținut numit Akona. Are aproximativ o milă în lungime și este mărginit de două promontorii joase, situate la o jumătate de leghe depărtare unul de celălalt. La capătul nordic, care este șes și sterp, se află satul Couroua, iar în fundul golfului, în apropierea unui crîng de cocotieri înalți, se află un alt sat, mai mare, numit Cacua. Deoarece căpitanului Cook i s-a părut că acest golf este bun și pentru repararea corăbiilor și prielnic pentru încărcarea unei rezerve suplimentare de apă și de provizii, am ancorat în partea lui nordică.

De îndată ce pricepură că avem să ancorăm în golf, localnicii porniră spre noi în număr nemaipomenit de mare și-și exprimară bucuria prin cîntece și strigăte, făcînd o mulțime de gesturi sălbatice și extravagante.

Printre șefii care veniră pe bordul navei «Resolution» se găsea un tînăr numit Păria, care, după cum am băgat de seamă, era o persoană cu multă autoritate. Înfățișîndu-se înaintea căpitanului Cook, îi spuse că este *jakani* al regelui insulei, care în acel timp era

plecat într-o expediție militară la Maui ; îl așteptau să se înapoieze după trei sau patru zile. Cîteva daruri din partea căpitanului Cook îl legară cu totul de interesele noastre și ne fu nespus de folositor la disciplinarea compatrioților săi, după cum am avut prilejul să constatăm curînd ; căci nu mult după ce am ancorat, am băgat de seamă că de unul din bordurile navei »Discovery« se agățaseră atîția oameni încît corabia se canarisise¹ considerabil, din cauză că echipajul nu era în stare să îndepărteze cetele ce se îmbulzeau într-una pe ea. Temîndu-se că din această cauză nava ar putea suferi unele stricăciuni, căpitanul Cook arătă pericolul lui Paria, care sări îndată în ajutorul marinarilor, eliberă corabia de cei ce o îngreuiiau și îndepărtă pirogile care o împresurau.

Autoritatea căpeteniilor asupra populației de rînd se dovedi, în această împrejurare, despotică și neîndurătoare. Un caz asemănător se petrecu în aceeași zi pe »Resolution«. Acolo înghesuiala era atît de mare încît constituia o piedică în executarea manevrelor. De aceea furăm nevoiți să recurgem la ajutorul lui Kanina, un alt șef al lor care, ca și primul, se legase mult de căpitanul Cook. După ce l-am înștiințat că eram stingheriți în lucru, el porunci pe dată compatrioților săi să părăsească vasul — și tare ne-am mirat cînd i-am văzut sărind fără nici o șovăire peste bord.

Acești șefi erau amîndoi niște bărbați cu trupuri puternice și bine proporționate, cu chipuri nespus de plăcute ; Kanina, mai ales, era unul dintre cei mai frumoși oameni pe care-i văzusem vreodată. Înalt de vreun metru optzeci, avea trăsături regulate și expresive, ochi vioi de culoare închisă, iar ținuta lui era fermă, firească și plină de grație.

¹ A se canarisi : a se apleca într-o parte.

Locuitorii se purtaseră pînă atunci cu cea mai mare corectitudine și cinste, dar acum lucrurile se schimbă peste măsură de mult. Din cauza uriașei mulțimi de insulari care împânzeau toate punțile corăbiilor, se iveau adesea prilejul de a șterpeli fără ca făptașii să riște a fi descoperiți ; pe de altă parte, inferioritatea noastră numerică le dădea convingerea că vor scăpa fără pedeapsă în cazul că vor fi prinși cu mîta-n sac. Un alt fapt care ne explica schimbarea purtării lor era prezența și încurajarea pe care o primeau de la căpetenii ; căci, în general, găseam prada în stăpînirea unor oameni mai de vază ; așa că aveam tot temeiul să bănuim că jăfurile erau înfăptuite la îndemnul șefilor.

Nu mult după ce «Resolution» ajunsese la locul ei de staționare, prietenii noștri Paria și Kanina aduseră pe bord o a treia căpetenie, numită Koa¹ care, după cum ni s-a spus, avea funcția de preot și fusese în tinerețe un războinic distins. Era un bătrîn mititel, cu obrazul slab, cu ochii foarte inflamați și roșii ; avea corpul acoperit cu coji ca de lepră — efecte ale unui consum exagerat de *ava*. Fiind condus în cabină, el se apropie de căpitanul Cook cu multă venerație și-i aruncă peste umeri o bucată de pînză-roșie, pe care o adusesse cu el. Apoi făcînd cîtiva pași înapoi, îi aduse în dar un purcel, pe care îl ținea în mînă, în timp ce rostea o cuvîntare care dură o grămadă de vreme.

Cînd această ceremonie luă sfîrșit, Koa prînzi cu căpitanul Cook, mîncînd cu poftă ceea ce i se punea înainte, dar, ca și ceilalți locuitori ai insulelor din aceste mări, se lăsa greu să guste a doua oară din vinul nostru sau din alte băuturi spirtoase. Seara, că-

¹ Printr-o inadvertență această căpetenie va fi desemnată mai jos cînd cu numele de Kau, cînd cu cel de Koa.

pitanul Cook, împreună cu domnul Bayly și cu mine, îl întovărășirăm pe țărm. Când debarcarăm pe plajă, ne întâmpinară patru oameni purtând bețe de care erau legate smocuri de păr de cîine și care pășiră înaintea noastră, rostind cu voce tare o frază scurtă, din care nu puturăm distinge decît cuvîntul Orono¹. La apropierea noastră, mulțimea adunată pe țărm se retrase și nu mai rămase nimeni la fața locului, în afară de cîțiva oameni care zăceau prosternați la pămînt, pe lîngă colibele satului învecinat.

Înainte de a trece la descrierea adorației al cărei obiect era căpitanul Cook și a ceremoniilor extraordinare cu care a fost primit pe această insulă fatală, va fi necesar să descriu un *morai* sau un loc de îngropăciune, așezat în partea de miazăzi a plajei din Cagua. Era o masivă îngrămădire pătrată de pietre, de vreo patruzeci de metri lungime, douăzeci lățime și paisprezece înălțime. Vîrfurile erau teșite, bine pavate și înconjurat de o bară de lemn, pe care erau înțepenite craniile captivilor jertfiți la moartea căpeteniilor. În centrul arenei se înălța o veche clădire de lemn, cam ruinată, legată de bară pe două părți printr-un zid de piatră, care împărțea întreg spațiul în două jumătăți. În partea dinspre uscat se aflau cinci prăjini de peste șase metri înălțime, care susțineau un soi de schelă neregulată; iar în partea opusă, cea dinspre mare, se înălțau două căsuțe legate printr-un coridor acoperit.

Pe un povîrniș ușor, Koa ne conduse pînă la vîrfurile acestei grămezi de pietre. La intrare, văzurăm două chipuri mari de lemn, cu trăsături foarte schimonosite; o bucată de lemn cioplit în forma unui con

¹ Căpitanul Cook era cunoscut îndeobște sub acest nume printre indigenii din Hawaii, dar n-am putut afla niciodată înțelesul lui precis; era, desigur un titlu de venerație religioasă (n. ed. engleze).

lung și răsturnat pornea din creștetul capetelor lor ; restul era lipsit de formă și înfășurat în pînză roșie. Aici am fost întîmpinați de un tînăr înalt, cu o barbă lungă, care îl prezentă pe căpitanul Cook acestor chipuri ; după ce cîntă popește un soi de imn, la care se asocie și Koa, ne conduseră cu toții către capătul *morai*-ului, unde erau înfipte cele cinci prăjini. La baza lor se aflau alte douăsprezece chipuri, rînduite în semicerc ; dinaintea figurii din mijloc se găsea o estradă sau o masă înaltă, pe care zăcea un porc intrat în putrefacție, iar dedesubtul ei, bucăți de trestie de zahăr, nuci de cocos, fructe de pîine, banane și cartofi dulci. Koa, după ce îl așează pe căpitan sub această estradă, trase jos porcul și-l ținu întins ; apoi i se adresă a doua oară, printr-o lungă cuvîntare rostită cu multă vehemență și repeziciune, lăsă hoitul să cadă la pămînt și-l conduse pe căpitan la schelărie, pe care începură să se cațere amîndoi, deși era în mare primejdie de a cădea. Între timp, la intrarea *morai*-ului, apărură o procesiune solemnă formată din zece oameni, care purtau un porc viu și o bucată mare de pînză roșie. După ce înaintară cîtiva pași, se opriră și se aruncară la pămînt, iar Keirikia, tînărul pomenit mai sus, se duse la ei și, luînd pînza i-o dădu lui Koa, care o înfășură în jurul căpitanului ; apoi îi oferă porcul, care fusese adus de Keirikia cu aceeași ceremonie.

În timp ce căpitanul Cook era cocoțat acolo sus în această situație neplăcută, înfășurat în pînza roșie, de-abia ținîndu-și cumpătul printre lemnele schelăriei putrede, Keirikia și Koa începură slujba, cîntînd împreună uneori și alteori alternativ. Aceasta dură un timp considerabil ; în cele din urmă, Koa lăsă porcul să cadă, apoi el și căpitanul coborîră împreună. Îl conduse după aceea la chipurile amintite înainte și, după ce le spuse fiecăruia cîte ceva pe un ton bat-

jocoritor, plesni din degete către ele, îndreptându-se cu oaspetele său spre cel din centru care, fiind acoperit cu pînză roșie, părea să fie prețuit mai mult decît celelalte. Se prosternă înaintea acestei figuri și o sărută, invitîndu-l și pe căpitanul Cook să facă la fel, el care-i îngăduise lui Koa să-l îndrumeze în cursul întregii ceremonii.

Am fost conduși acum înapoi, într-o altă despărțitură a *morai*-ului, unde se afla o suprafață de vreo trei metri pătrați, scufundată cu vreun metru sub nivelul arenei. Coborîrăm în acea groapă și căpitanul Cook fu poftit să ia loc între doi idoli de lemn, în timp ce Koa îl susținea de un braț, iar eu eram invitat să-l susțin de celălalt. Între timp sosi o a doua procesiune de indigeni, aducînd cu ei un porc fript și o budincă, precum și niște fructe de pîine, nuci de cocos și alte vegetale, care ne fură înfățișate ca și mai înainte.

Cînd terminară cu aducerea prinoaselor, băștinașii se așezară pe jos, față în față cu noi ; unii începură să taie în bucăți porcul copt, să curețe vegetalele de coajă, să spargă nucile de cocos, pe cînd alții se îndeletniceau cu pregătirea *avei*, care aici se face ca și în Insulele Amiciției prin mestecare. Keirikia luă apoi o parte din miezul unei nuci de cocos și o mestecă ; învelind-o după aceea într-o bucată de pînză, frecă cu ea fața, capul, palmele, brațele și umerii căpitanului. Apoi *ava* trecu din mînă în mînă și, după ce o gustară cu toții, Koa și Paria începură să taie în bucăți carnea porcului și să ni le bage în gură. În ceea ce mă privea, nu mă prea împotriveam să fiu hrănit de Paria, care era foarte curat la trup, dar căpitanul Cook, servit de Koa și amintindu-și de porcul cel putred, nu putu să înghită nici o îmbucătură și dezgustul lui, după cum se poate închipui, nu pieri nici chiar atunci cînd bătrînul, uzînd de obiceiul lor de a

fi politicoși, o mestecă în locul lui înainte de a i-o oferi.

Cînd și această ultimă ceremonie se isprăvi, căci căpitanul Cook îi puse capăt de îndată ce izbuti s-o facă să calce regulile, părăsirăm *morai*-ul după ce împărțirăm celor prezenți cîteva bucăți de fier și alte mărunțișuri, de care părură foarte încîntați. Oamenii cu bastoane ne conduseră la bărci repetînd aceleași cuvinte ca la venire. Poporul se retrase din nou din calea noastră, iar pușinii care rămaseră se aruncară iarăși la pămînt, în timp ce treceam de-a lungul țărmului. Ne urcarăm repede pe bord avînd în minte cele ce văzusem și pe deplin convinși de bunele intenții ale noilor noștri prieteni, al căror respect față de persoana căpitanului Cook părea să se apropie de adorație.

În dimineața următoare am coborît pe țărm cu o gardă de opt soldați, plus caporalul și locotenentul; primisem ordin să instalez un observator în așa fel încît să-mi fie ușor să supraveghez și să ocrotesc atît pe cei ce se îndeletniceau cu încărcarea apei, cît și celelalte echipe de lucru ce urmau să vină pe uscat. Pe cînd cercetam un teren corespunzător scopului nostru, și care era așezat în mijlocul satului, Paria se oferi să dărîme cîteva case care ne-ar fi împiedicat observațiile. Totuși socotirăm că era mai bine să respingem această ofertă și ne aleserăm un cîmp de cartofi dulci din vecinătatea cimitirului, lucru pe care ei îl încuviințară cu ușurință; iar preoții, pentru a preîntîmpina invazia localnicilor, declarară imediat locul tabu, înfigîndu-și bastoanele în jurul zidului cu care era îngrădit terenul.

Nici o pirogă nu se încumetă să debarce în apropiere; indigenii stăteau pe zid, dar nici unul nu îndrăzneă să intre în spațiul tabu pînă ce nu obținea îngăduința noastră. Dar deși, la cererea noastră, băr-

bații străbăteau cîmpul, aducîndu-ne merinde, n-am izbutit în nici un fel să le facem pe femei să se apropie de noi. Această împrejurare era deosebit de amuzantă pentru prietenii noștri de pe bord, unde se înghesuiau o mulțime de indigeni, mai ales de femei, ceea ce-i silea pe marinari să evacueze vasul aproape din oră în oră ca să-și poată îndeplini treburile așa cum se cuvenea.

De la 19 pînă la 24 ianuarie, cînd Paria și Koa ne părăsiră, ca să-l întîmpine pe Teriobu, care debarcase într-o altă parte a insulei, pe bord nu se petrecu nimic însemnat.

Nu mult după ce ne instalasem observatorul, descoperirăm în vecinătate locuințele unei tagme de preoți, care se duceau cu atîta regularitate la *morai* încît ne ațîțaseră curiozitatea. Colibele lor, răspîndite în jurul unui mic lac, erau înconjurate de un crîng de cocotieri, care îi despărțea de plajă și de restul satului, dînd locului un aspect de sihăstrie religioasă. Cînd l-am înștiințat pe căpitanul Cook despre aceste lucruri, el se hotărî să le facă o vizită și, după cum se aștepta, fu primit în același chip ca și mai înainte.

În tot restul timpului cît am rămas în golf, de cîte ori căpitanul cobora pe țărm, era slujit de unul din acești preoți, care mergea înaintea lui, dînd de știre că Orono debarcase și porunca poporului să se prosterneze. Aceeași persoană îl însoțea de asemenea în mod constant și pe apă, stînd în picioare în prova bărcii cu un baston în mînă și anunțînd indigenilor care se aflau în pirogi apropierea lui; cum auzeau despre ce era vorba, ei încetau îndată vîslitul și se culcau pe burtă pînă ce trecea căpitanul.

Politețea acestor preoți nu se mărginea totuși numai la ceremonii și paradă. Echipa noastră de pe țărm primea în fiecare zi și cu regularitate o provizie de porci

și de vegetale mai mult decît îndestulătoare pentru alimentarea lor ; totodată, mai multe pirogi încărcate cu merinde erau trimise la corăbii cu aceeași punctualitate. Nu mi se cerea niciodată ceva în schimb, nici măcar nu mi se dădea de înțeles că ar dori ceva. Făceau aceste daruri cu atîta statornicie încît mai degrabă păreau că împlinesc o datorie religioasă, decît că dăruiesc pur și simplu niște alimente oarecare.

Deoarece tot ce este în legătură cu caracterul și cu comportarea acestui popor trebuie să intereseze pe cititor, din pricina tragediei care s-a petrecut mai tîrziu în acest loc, va fi potrivit poate să-l încunostîțez de faptul că nu eram atît de mulțumiți de purtarea războinicilor-șefi sau *iri*, pe cît eram de aceea a preoților. Din schimburile pe care le făceam cu cei dintîi ne dădurăm seama că erau destul de grijulii față de propriile lor interese și, pe lîngă obiceiul de a fura, care găsea poate o scuză, fiind năravul universal răspîndit printre insularii acelor mări, ei se foloseau și de alte viclesuguri, tot atît de necinstite.

La data de 24 ianuarie am rămas destul de surprinși constatînd că nici o luntre nu mai avea voie să se desprindă de țărm și că indigenii se ațineau numai pe lîngă casele lor. După cîteva ore liniștite, am aflat că golful fusese declarat tabu și că orice relații cu noi fuseseră oprite, din pricina sosirii lui Teriobu. În după-amiaza zilei următoare Teriobu, însoțit doar de o singură pirogă, în care erau nevasta și copiii săi, vizită neoficial corăbiile. Stătu pe bord pînă aproape de ora zece, cînd se înapoie în satul Kauraua.

În ziua următoare, pe la amiază, regele însoțit de alte două pirogi plecă din sat într-o luntre mare și vîsli spre corabie cu deosebită pompă. Înfățișarea lor era strălucită și măreață. În prima pirogă se aflau

Teriobu și șefii ce țineau de el, îmbrăcați în veșmintele și coifurile lor bogat acoperite de pene și înarmați cu sulite lungi și junghere ; în a doua, venea venerabilul Kau, căpetenia preoților și călugării săi, cu idolii expuși la vedere pe pânză roșie. A treia pirogă era încărcată cu porci și fel de fel de produse vegetale. În timp ce lunecau pe apă, preoții din luntrea de la mijloc cântau imnuri foarte solemne ; după ce dădură ocol corăbiilor, în loc să se urce pe bord, așa cum ne așteptam, se îndreptară spre țărm către plaja unde erau staționați ai noștri.

Îndată ce i-am văzut apropiindu-se, am poruncit micii noastre gărzi să iasă în întâmpinarea regelui ; iar căpitanul Cook, băgînd de seamă că se ducea pe țărm, îl urmă și ajunse acolo aproape în același timp. Îl călăuzirăm în cort, unde de-abia luară loc, că regele se și sculă, și cu multă grație, aruncă pe umerii căpitanului haina ce-o purtase el însuși, îi puse pe cap un coif cu pene, iar în mînă un ciudat evantai. Așternu de asemenea la picioarele lui Cook cinci sau șase veșminte, toate nespuse de frumoase și de cel mai mare preț. Curtenii săi aduseră apoi patru porci uriași, trestie de zahăr, nuci de cocos și fructe de piine ; în cele din urmă această parte a ceremoniei se încheie cu schimbarea numelor între căpitanul Cook și rege, ceea ce, printre toți insularii Pacificului, este socotit ca cel mai puternic legămînt de prietenie. Se ivi acum o procesiune de preoți, în fruntea căreia se afla un venerabil bătrîn, urmat de un lung șir de oameni ce mînau porci mari, în vreme ce alții aduceau banane, cartofi dulci și altele. Din privirea și gesturile lui Keirikia îmi dădui numaidecît seama că bătrînul era căpetenia preoților și că pe seama bunătații lui trăiserăm atîta timp. Ținea în mînă o bucată de pânză roșie, pe care o înfășură în jurul umerilor că-

pitanului, iar după aceea îi dăruie un purcel, așa cum era obiceiul.

De îndată ce formalitățile acestei întâlniri se isprăviră, căpitanul îi luă pe Teriobu și pe alți șefi de pe lângă el, încarcă cu ei șalupa și-i duse la bordul navei «Resolution». Acolo fură primiți cu toate semnele de respect ce li se puteau arăta, iar căpitanul, în schimbul coifului cu pene, îl îmbracă pe rege într-o cămașă de in și-l încinse cu propria lui cingătoare, de care atîrnă o sabie scurtă. Bătrînul Kau și vreo jumătate de duzină de alți șefi în vîrstă rămăseseră pe țărm și-și găsiseră sălaș în casele preoților. În tot acest timp nici o pirogă nu se ivi în golf, căci indigenii stăteau fie în colibele lor, fie prosternați la pămînt.

Comportarea liniștită și pașnică a băștinașilor înlătura orice presimțire rea, așa că nu șovăiam să ne aventurăm printre ei la orice vreme și în orice împrejurări. Ofițerii de pe ambele corăbii mergeau zilnic în interiorul țării, în mici grupuri sau chiar singuri și adesea rămîneau acolo toată noaptea. N-aș mai sfîrși dacă m-aș apuca să înșirui toate dovezile de bunătate și politețe pe care le primeau oamenii noștri în aceste împrejurări. Oriunde ne duceam, băștinașii se îngărmădeau în jurul nostru, gata să ne ofere tot ce aveau și erau foarte încîntați dacă le acceptam serviciile.

Mulțumirea ce ne-o dădeau blîndețea și ospitalitatea lor era totuși tulburată de năravul lor de a fura — obicei comun tuturor insularilor acestor mări. Faptul ne mîhnea cu atît mai mult cu cît ne silea uneori să recurgem la acte de severitate, pe care bucuros le-am fi înlăturat, dacă necesitatea momentului nu ni le-ar fi impus.

La 28 ianuarie, căpitanul Clerke, a cărui sănătate subrezită îl reținea cea mai mare parte din timp pe bord, făcu prima sa vizită lui Teriobu, în coliba aces-

tuia de pe țărm. Fu primit cu aceeași ceremonie cu care fusese întâmpinat căpitanul Cook ; la plecare, deși vizita fusese cu totul neașteptată, primi în dar treizeci de porci mari, împreună cu atâtea fructe și rădăcini cît putea consuma întregul echipaj timp de o săptămînă.

Deoarece nu asistasem încă la jocurile sau exercițiile lor atletice, indigenii ne desfătară în seara aceea, în urma cererii unor ofițeri de-ai noștri, cu o întrecere de lupte cu pumnii. Jocurile lor erau mai puțin solemne și mai puțin mărețe, iar luptătorii nu se arătau atît de îndemînatici și nici atît de puternici cum sînt cei din Insulele Amiciției ; totuși, fiindcă modul de executare se deosebea în unele amănunte, poate că nu este nepotrivit să facem o scurtă descriere a lor. Ne găseam în fața unei mari mulțimi de oameni adunați pe un teren șes, la o mică depărtare de corturile noastre. La mijloc fusese lăsată liberă o porțiune de teren ce se întindea pe o mare distanță ; la capătul de sus al acestui spațiu stăteau arbitrii, lîngă trei coloneade, de care atîrnau mai multe fișii de pînză de diferite culori, două piei de gîște sălbatice, cîteva păsărele și mănunchiuri de pene. Cînd jocurile erau gata să înceapă, arbitrii dădură semnalul și numaidecît se înfățișară doi luptători. Înaintau cu încetineală, ridicîndu-și picioarele foarte sus la spate și ștergîndu-se cu mîinile în lungul tălpilor. Pe măsură ce se apropiau, se măsurau disprețuitor unul pe altul, din cap pînă-n picioare, aruncînd în schimb priviri șirete către spectatori, umflîndu-și mușchii și gesticulînd exagerat în diferite feluri. Cînd ajungeau unul în apropierea celuilalt își ațineau calea cu amîndouă brațele întinse drept înainte și căutau să se izbească numai în față. Se luptau într-un fel care, în ochii noștri, părea stîngaci, lovind în plin cu brațul și nefăcînd nici o încercare de a para ; înlăturau atacul adversarului

prin aplecarea trupului sau prin retragere. Lupta se decidea repede, deoarece, dacă vreunul din ei era dat jos, sau chiar de cădea întâmplător, era considerat învins; iar învingătorul își exprima triumful printr-o mulțime de gesturi, care de obicei stârneau, așa cum era și intenția, risul zgomotos al privitorilor. De vreme ce aceste jocuri ne fuseseră prezentate la dofința noastră, ne dădurăm seama că așteptau cu toții să luăm și noi parte la ele; dar marinarii noștri, deși stăruitori rugați de către indigeni, rămaseră surzi la provocările lor, aducându-și prea bine aminte de bușelile din Insulele Amiciției.

În această zi muri William Watman, un marinar din echipa tunarului șef, care se legase sincer de căpitan și-l urmăse timp de mai mulți ani.

La cererea regelui insulei, el fu înmormântat la *morai*, iar ceremonia se săvârși atât de solemn pe cât o îngăduiau împrejurările¹. Bătrînul Kau și preoții săi erau spectatori; păstrau cea mai adîncă tăcere și priveau cu luare-aminte în timp ce se citea slujba de înmormîntare. Cînd începurăm să umplem groapa, se apropiară cu multă venerație, aruncară înăuntru un porc mort, niște nuci de cocos și banane; după aceea, timp de trei nopți în șir, înconjurară groapa, sacrificînd porci și executînd obișnuitele lor ceremonii însoțite de imnuri și rugăciuni, care țineau pînă în zorii zilei.

Corăbiile duceau mare lipsă de combustibil; ca urmare, în ziua de 2 februarie, căpitanul îmi ceru să tratez cu preoții cumpărarea grinzilor ce împrejmuiau partea de sus a *morai*-ului. Trebuie să mărturisesc că, la început, aveam oarecare îndoieli asupra cuviinței unei astfel de propuneri și mă temeam că simpla men-

¹ Nu cumva răspîndirea veștii că oaspeții lor sînt muritori a contribuit la micșorarea exaltării de care băștinașii păreau la început însuflețiți? (n. ed. engleze).

ționare a acestui lucru ar putea fi socotită de ei ca o nelegiuire strigătoare la cer. Am descoperit însă că în privința aceasta mă înșelam. N-am constatat nici cea mai mică uimire pe fețele lor cînd am făcut demersul, ba îmi dădură lemnul, fără măcar să pretindă vreo compensație.

Teriobu și căpeteniile sale ne întrebaseră de mai multe ori în ultima vreme cînd aveam de gînd să plecăm. Faptul mă făcu tare curios să aflu ce părere avea poporul acesta despre noi și care erau ideile lor cu privire la cauza și țelurile călătoriei noastre. Mi-am dat destulă osteneală ca să-mi satisfac curiozitatea în legătură cu aceste întrebări, dar n-am putut să aflu nimic mai mult decît că-și închipuiau că veneam dintr-o țară în care lipseau merindele și că vizita noastră la ei nu avea alt scop decît de a ne umple burțile. Într-adevăr, înfățișarea slăbănoagă a unor oameni din echipajul nostru, strașnica poftă de mîncare cu care înfulecam merindele lor proaspete și marea noastră grijă de a cumpăra și încărca tot ce puteam, îi duseseră în mod destul de firesc la o asemenea concluzie. Era destul de ridicol să-i vezi mîngîind coastele și bătînd ușurel pe burțile marinarilor (care, fără îndoială, se mai înzdrăveniseră în cursul scurtei noastre șederi în insulă) și spunîndu-le, în parte prin semne, în parte prin cuvinte, că sosise timpul plecării, dar că, dacă vor reveni în anotimpul fructelor de pîine, ei vor fi din nou în stare să le satisfacă nevoile. După ce înștiințarăm pe Teriobu că vom părăsi insula peste două zile, observăm că prin sate se răspîndi numaidecît un soi de proclamație, prin care se cerea oamenilor să-și aducă porcii și produsele vegetale la rege, pentru ca acesta să le dăruiască lui Orono la plecare.

Ziua următoare, 3 februarie, fiind sorocită plecării, Teriobu ne invită, pe căpitanul Cook și pe mine, să-l

însoțim la reședința lui Kau. La sosirea noastră, găsim pământul acoperit cu bucăți de pînză, o uriașă cantitate de pene roșii și galbene legate cu fibre de coajă de nucă de cocos și un mare număr de securi și alte scule de fier pe care le căpătaseră prin schimburile făcute cu noi. La o mică depărtare de acestea, zăceau imense maldăre de vegetale de toate soiurile, iar pe lîngă ele o foarte numeroasă turmă de porci. Keirikia mă înștiință că era dajdia populației acelui ținut ; drept urmare, cum ne așezarăm, ei aduseră toate legăturile și le puseră în mai multe rînduri la picioarele lui Teriobu, care ne dădu, căpitanului Cook și mie, toți porcii, toate vegetalele și două treimi din pînză. Rămaserăm uimiți de valoarea și măreția acestui dar, care întrecea pe oricare altul căpătat în Insulele Amiciției ori în Insulele Societății.

În aceeași zi părăsirăm *morai*-ul și transportarăm pe bord corturile și instrumentele astronomice. Vraja tabu-ului fu astfel înlăturată ; să mi se îngăduie să relatez acum o împrejurare de mică însemnătate, în care însă am fost principalul interesat. Deoarece comandasem grupul de pe țărm în tot timpul șederii noastre în golf, avusesem prilejul să fac îndeaproape cunoștință cu indigenii.

N-am cruțat nici o strădanie pentru a-mi atrage dragostea și stima lor, și am avut noroc să izbutesc în așa măsură încît atunci cînd se află data plecării noastre am fost stăruitor solicitat să rămîn, făcîndu-mi-se oferte din cele mai măgulitoare. Cînd m-am scuzat, arătînd că nu puteam face aceasta, deoarece căpitanul Cook nu și-ar fi dat consimțămîntul, ei îmi propuseră să mă retrag în munți, unde îmi declară că mă vor ascunde pînă la plecarea corăbiilor ; iar cînd i-am asigurat în continuare că fără mine căpitanul nu va părăsi golful, Teriobu și Kau se duseră în audiență la căpitan, al cărui fiu socoteau că sînt, cu

cererea formală să mă lase la ei. Pentru a evita să refuze categoric o ofertă atît de bine intenționată, căpitanul le spuse că nu se putea despărți de mine la acea dată, dar că va reveni în insulă peste un an și atunci se va strădui să rezolve chestiunea spre mulțumirea lor.

În ziua de 4 februarie, dis-de-dimineață, ridicarăm ancora și, cu pînzele sus, ieșirăm din golf, urmați de un furnicar de pirogi. Gîndul căpitanului Cook era să termine de alcătuit topografia insulei Hawai înainte de a le vizita pe celelalte, cu speranța de a găsi o radă mai bine adăpostită decît golful pe care tocmai îl părăseam.

Atît în acea zi, cît și în următoarea, avurăm vreme liniștită, ceea ce încetini mult înaintarea noastră spre miazănoapte. În dimineața zilei de 6 februarie dublarăm capul cel mai vestic al insulei și ajunserăm în fața unui golf adînc, numit de indigeni To-ia-ia. Aveam mari speranțe că vom găsi în acest golf o radă sigură și convenabilă, deoarece spre nord-est se zăreau mai multe cursuri de apă frumoase. La cercetare, golful se dovedi însă nepotrivit scopului nostru.

După ce întîmpinarăm cîteva vijelii și suferirăm neînsemnate pagube, la 8 februarie, în revărsatul zorilor, constatarăm că se frînsese arborele de mizenă¹. Acest necaz determină pe căpitanul Cook să se înapoieze în golful Karakua. La 10 februarie vremea se mai potoli și cîteva pirogi veniră pînă la noi; aflară de la ocupanții lor că recenta furtună făcuse multe pagube și că numeroase pirogi mari se pierduseră. În restul zilei luptarăm mereu împotriva vîntului și, înainte de căderea nopții, eram la mai puțin de o milă de golf; dar cum nu voiam să intrăm pe întu-

¹ Catargul din față.

neric, navigarăm de ici colo pînă se luminează de ziuă și, în dimineața următoare, zvîrlirăm ancora aproape de locul unde ancorasem înainte.

În tot cursul zilei de 11 februarie și a unei părți din ziua următoare, ne îndeletnicirăm cu desfăcutul catargului de mizenă și cu transportarea lui și a tîmplarilor pe țarm. Deoarece reparațiile urmau să țină vreo cîteva zile, domnul Bayly și cu mine duserăm la 12 februarie aparatele astronomice pe uscat și ne instalăram corturile pe *morai*; aveam cu noi o gardă formată dintr-un caporal și șase soldați. Reluarăm legăturile noastre prietenești cu preoții, care, spre mai marea siguranță a lucrătorilor și a sculelor lor, declarară tabu locul unde se afla catargul, înfigîndu-și în jurul lui bastoanele, ca și mai înainte. Pînzarii au fost de asemenea trimiși pe țarm ca să dreagă stricăciunile pricinuite velelor în cursul recentelor vijelii.

Ancorînd, am rămas surprinși să constatăm că eram primiți cu totul altfel decît la prima noastră vizită; nici strigăte, nici îmbulzeală, nici zăpăceală, ci un golf în care domnea singurătatea; ici și colo cîte o pirogă se furișa pe lîngă țarm. Curiozitatea, care înainte îi însufletea într-o atît de mare măsură, acum dispăruse, după cum se putea presupune; dar tratamentul ospitalier pe care-l găsisem întotdeauna la ei și termenii prietenești în care ne despărțisem ne dădeau oarecare temei să ne așteptăm ca ei să se îngămădească iarăși cu multă bucurie în jurul nostru.

Făceam fel de fel de presupuneri asupra cauzei acestei purtări neobișnuite, dar în cele din urmă neliniștea noastră se potoli, la înapoierea unei bărci, care fusese trimisă pe țarm și care ne aduse vestea că Teriobu lipsea și că declarase golful tabu. Deși această lămurire satisfăcu pe cei mai mulți dintre noi, unii erau totuși de părere că interzicerea oricăror legături cu noi numai pe temeiul pretensei lipse a rege-

lui era doar un subterfugiu care să-i dea acestuia răgaz să se consulte cu căpeteniile sale asupra celui mai indicat mod de a se purta cu noi. N-am putut afla niciodată dacă bănuielele erau întemeiate, sau dacă explicația ce ne-o dăduseră indigenii era ade-vărată. Probabil că întoarcerea noastră neașteptată li s-a părut de neînțeles, mai ales că, după cum ne-am dat seama mai târziu, ne-a fost foarte greu să-i facem să priceapă că nu avusesem altă cale de ales. Poate că acest lucru i-a cam alarmat ; dar purtarea sinceră a lui Teriobu care, la așa-numita lui înapoiere de a doua zi de dimineață, veni numaidecît în vizită la căpitanul Cook, și revenirea indigenilor la vechile lor raporturi prietenești constituiau pentru noi dovezi puternice că nici nu se gîndeau, nici nu se temeau de vreo schimbare în purtări.

Cu toate acestea, la 13 februarie, pe înserate, ofițerul care comanda echipa care lua apă pentru «Discovery» veni să mă înștiințeze că mai multe căpetenii se adunaseră la fîntîna de lîngă plajă și izgoniseră pe băștinașii tocmiți de noi ca să ajute la rostogolirea butoaielor spre țarm. Îmi spuse în același timp că purtarea lor îi cam dădea de bănuir, căci păreau să aibă de gînd să-i facă și alte necazuri. De aceea, la cererea lui, trimisei un soldat să-l însoțească, dar nu-i dădui voie să-și ia decît armele de cingătoare. După puțin timp ofițerul se întoarse și îmi aduse la cunoștință că insularii se înarmaseră cu pietre și deveniseră foarte zgomotoși ; mă dusei atunci eu însumi la fața locului, întovărășit de un soldat înarmat cu o mușchetă. Văzînd că ne apropiem, băștinașii își lepădară pietrele și, după ce vorbii cu unii dintre mai-marii lor, gloata se depărtă, iar cei care au vrut, au rămas să ajute la umplerea butoaielor.

Nu mult după înapoierea noastră la corturi, fu-răm alarmați la auzul unor pocnete prelungite de

muschete care veneau dinspre «Discovery». Observăm că focurile se abăteau asupra unei pirogi care se îndrepta în mare grabă spre țărm, fiind urmărită de una din bărcile noastre mici. Conchiserăm numai-decît că împușcăturile erau urmarea vreunui furt, iar căpitanul Cook îmi porunci să-l urmez cu un soldat înarmat și să mă străduiesc să prind pe făptași cînd vor ajunge la țărm. În consecință, alergăm spre locul unde bănuiam că piroga va atinge litoralul, dar sosirăm prea tîrziu ; oamenii o luaseră la sănătoasă înăuntrul ținutului înaintea sosirii noastre ; găsirăm însă bunurile furate.

În timpul cît lipsisem, se iscase o neînțelegere mult mai serioasă și mai neplăcută. Ofițerul trimis în barca mică și care se înapoia pe bord cu lucrurile recuperate, zărindu-ne, pe căpitanul Cook și pe mine, ocupați cu urmărirea vinovaților, socoti de datoria lui să captureze o pirogă ce fusese lăsată pe țărm. Din nefericire, aceasta aparținea lui Paria care, sosind în aceeași clipă de pe bordul navei «Discovery», își reclamă avutul, protestînd și arătîndu-și nevinovăția. Ofițerul refuză să i-o dea și căpătînd întărituri o dată cu sosirea echipajului șalupei, în încăierarea care urmă, Paria fu doborît de o puternică lovitură la cap cu o vislă. Băstinașii, care se adunaseră în jurul locului și care pînă atunci priveau liniștiți, se năpustiră îndată asupra oamenilor noștri și aruncară în ei o asemenea ploaie de pietre încît îi siliră să se retragă în mare pripă și să înoate spre o stîncă, la o oarecare depărtare de țărm. Imediat, insularii procedară la jefuirea șalupei și dacă Paria, care părea că-și revenise de pe urma loviturii și uitase ce pășise, nu intervenea la timp, șalupa ar fi fost distrusă cu totul. Alungînd mulțimea, el făcu semn marinarilor noștri să vină și să reia șalupa, dîndu-le să înțeleagă că el se va strădui să aducă îndărăt lucrurile de care fuseseră pră-

dați. După plecarea lor, îi ajunse din urmă cu piroga lui, aducînd cascheta unui aspirant și alte cîteva obiecte fără însemnătate din cele furate. Părea foarte mîhnit de ceea ce se întîmplase și se întrebă dacă Orono îl va ucide, sau dacă îi va îngădui să vină pe bord a doua zi. Cînd primi asigurarea că va fi bine primit, își frecă nasul de al ofițerilor (după obiceiul lor) în semn de prietenie și vîsli dincolo, spre satul Kauraua.

Căpitanul Cook, înștiințat de cele petrecute, se arătă foarte îngrijorat și, în timp ce ne înapoiam pe bord, îmi zise : «Mă tem că acești oameni mă vor sili să iau niște măsuri aspre ; căci, adăugă el, nu trebuie lăsați să-și închipuie că au cîștigat un avantaj asupra noastră».

În dimineața următoare, la 14 februarie, după ce se luminase, mă duceam pe bordul navei «Resolution» ca să iau cronometrul ; în drum am fost strigat de pe «Discovery» și înștiințat că în cursul nopții li se furase cuterul de la geamandura la care fusese amarat.

Ajuns pe bord, îi văzui pe marinari înarmîndu-se și pe căpitanul Cook încărcîndu-și pușca sa cu două țevi. Procedul său obișnuit era ca, ori de cîte ori se încurcau ițele mai tare pe vreuna din insulele acestui ocean, să aducă pe bord pe rege sau pe cîtiva dintre principalii *iri* ai locului și să-i țină ca ostateci pînă ce se lămurau neînțelegerile. Avea de gînd să aplice și în împrejurarea de față această metodă, care fusese întotdeauna încununată de succes.

Se făcuse ora șapte sau opt, cînd am părăsit împreună corabia ; căpitanul era în șalupă, însoțit de domnul Phillips și de nouă soldați, iar eu, în barca mică. Ultimele ordine pe care le-am primit de la el au fost acelea de a-i liniști pe indigenii din partea noastră a golfului, asigurîndu-i că nu vor fi loviți, de a-mi ține oamenii adunați și de a sta mereu de veghe. Apoi

ne despărțirăm ; căpitanul se duse spre Kauraua, unde își avea reședința regele, iar eu pornii spre plajă. Ajungînd la țărm, prima mea grijă a fost să dau ordine stricte soldaților să rămînă în corturi, să-și încarce puștile cu gloanțe și să nu le lase din mînă. După aceea m-am dus pînă la colibe bătrînului Kau și ale preoților, ca să-i lămuresc cît mai bine asupra obiectului pregătirilor noastre de luptă, care-i îngrijoraseră din cale afară. Constatînd că auziseră de răpirea cuterului, i-am asigurat că, deși căpitanul Cook era hotărît să-l ia înapoi și să pedepsească pe autorii furtului, ei și întreaga populație a satului nu aveau să se teamă cîtusi de puțin că vor suferi vreun neajuns din partea noastră. Kau mă întrebă cu multă gravitate dacă Teriobu urma să fie pedepsit. Îl încredințai că nu, și atît el cît și ceilalți preoți păzură foarte mulțumiți de această asigurare.

Între timp, căpitanul Cook chemase șalupa, care staționa la capătul nordic al golfului, se îmbarcase, mersese mai departe la Kauraua și debarcase acolo împreună cu locotenentul și cu cei nouă soldați. Porni imediat spre sat, unde oamenii îl întâmpinară cu obișnuitele dovezi de respect, prosternîndu-se în fața lui și aducîndu-i cuvenitele daruri, care constau în porci. Constatînd că nimeni nu-i bănuia intenția, căpitanul trecu la faza următoare și întrebă de Teriobu și de cei doi băieți, fiii lui, care fuseseră aproape mereu oaspeții săi pe bordul navei «Resolution». După puțin timp băieții se întoarseră cu băștinașii trimiși în căutarea lor și-l conduseră îndată pe căpitan la casa în care dormea regele. Acolo îl găsiră pe bătrîn abia trezit din somn ; după o scurtă convorbire în legătură cu pierderea cuterului, convorbire în urma căreia căpitanul se încredință că regele nu luase parte la jaf, îl invită să se suie în barcă și să-și petreacă ziua pe

bordul lui «Resolution». Regele primi bucuros și se sculă numaidecît ca să-l însoțească.

Lucrurile mergeau deci cît se poate de bine ; cei doi băieți se și aflau în șalupă, iar restul grupului înaintase pînă la marginea apei cînd, o femeie mai vîrstnică, numită Kani-kabaria, mama băieților și una din nevestele favorite ale regelui, veni după el și, cu lacrimi și rugăminți, îi ceru să nu meargă pe bord. În același timp, două căpetenii care o însoțeau îl apucară și, stăruind să nu meargă mai departe, îl siliră să se așeze jos. Băștinașii, care se adunau în număr uimitor de mare de-a lungul țărmului și care, probabil, fuseseră alarmați de exploziile tunurilor și de pregătirile de război din golf, începură să se îngrămădească în jurul căpitanului și al regelui lor. În această împrejurare, locotenentul din marina regală, observînd că oamenii săi sînt înghesuiți unii în alții de mulțime și că astfel nu mai erau în stare să-și folosească armele în caz de nevoie, propuse căpitanului să-i rînduiască de-a lungul stîncilor, pe lîngă marginea apei ; gloata le făcu lesne loc să treacă, iar ei se așezară în șir la depărtare de vreo treizeci de metri de locul unde ședea regele.

În tot acest timp bătrînul rege rămăsese jos ; pe fața lui se citeau cele mai puternice semne de groază și de deznădejde ; căpitanul Cook, nevrînd să renunțe la scopul pentru care venise pe țărm, continua să-l îndemne cît mai stăruitor cu putință să meargă mai departe, dar ori de cîte ori regele se hotăra să-l urmeze, căpeteniile din jurul lui îl împiedicau, mai întîi cu rugăciuni și cereri, iar apoi uzînd de forță și violență și stăruind să rămînă acolo unde se afla. Între timp, căpitanul constată că alarma prea se răspîndise pretutindeni și că era zadărnice să-și închipuie că va putea să-l ia de acolo fără vărsare de sînge, așa că renunță în cele din urmă, spunîndu-i domnului

Phillips că nu mai era cu putință să-l constrângă pe rege să meargă pe bord, fără riscul de a ucide un mare număr de locuitori.

Deși încercarea aceasta dăduse greș și trebuia să fie abandonată, totuși căpitanul nu era cîtuși de puțin în primejdie. Dar se petrecu un eveniment, care dădu lucrurilor o întorsătură tragică. Marinarii din bărcile care staționaseră în partea cealaltă a golfului traseră asupra unor pirogi care încercau să iasă și, din nenorocire, uciseră o căpetenie de primul rang. Știrea morții lui sosi în satul în care se afla căpitanul tocmai cînd acesta îl părăsea pe rege și pășea încet spre țărm. Frămîntarea ce se iscă fu destul de mare : femeile și copiii fură numai decît trimiși de acolo, bărbații își îmbrăcară rogojinile de război și se înarmară cu sulite și pietre. Unul din indigeni, avînd în mîini o piatră și o țeapă lungă de fier (pe care ei o numeau *pahua*), se apropie de căpitan agitîndu-și arma în semn de sfidare și amenințînd să arunce cu piatra. Căpitanul îl invită să înceteze dar, cum omul stăruia în obraznicia lui, în cele din urmă să văzu silit să tragă în el cu o încărcătură de alice. Indigenul avea pe el rogojina, pe care alicele n-o puteau străbate, așa că focul nu avu alt rezultat decît să-l întărească și să-i îmbărbăteze pe toți ceilalți. Aruncară multe pietre asupra pușcașilor, iar unul dintre *iri* încercă să-l străpungă pe domnul Phillips cu sulita, dar dădu greș și primi de la ofițer o lovitură cu patul muschetei. Căpitanul trase apoi cu muscheta încărcată cu gloanțe și ucise pe unul dintre băștinașii mai din față. Urmă numai decît o năvală generală însoțită de o ploaie de pietre, la care, soldații și marinarii din bărci răspunseră cu o salvă de muschete. Contrar așteptărilor tuturor, insularii înfruntară cu multă tărie focul și, înainte ca soldații să aibă timp să-și reîncarce armele, tăbăriră

pe ei cu strigăte și țipete îngrozitoare. Urmă o scenă deosebit de înfricoșătoare.

Patru soldați care rămăseseră printre stînci în cursul retragerii, căzuseră jertfă furiei dușmanilor ; alți trei fură grav răniți ; locotenentul, care primise o împunsătură de *pahua* între umeri, își rezervase din fericire un glonț și îl împușcă pe omul care-l rănisese, tocmai cînd acela se pregătea să-l lovească a doua oară. Nefericitul nostru comandant fu zărit pentru ultima oară lîngă marginea apei, de unde striga celor din bărci să înceteze focul și să vină la țarm. Cît timp stătuse cu fața spre indigeni, aceștia nu dăduseră semne că ar avea de gînd să-l atace ; dar cum se întoarse ca să dea ordine celor din bărci, i se aruncă o suliță în spate iar el se prăbuși cu fața în apă. Văzîndu-l cum cade, insularii dădură un chiot puternic și-i traseră numaidecît trupul pe uscat, îl împresurară, zmulgîndu-și unul altuia din mîină spada cu care îl loveau, cuprinși de o sălbatică impetuozitate.

Așa căzu marele și minunatul nostru comandant ! După o viață bogată în fapte nemaiîntîlnite și încununată de izbîndă, moartea lui, în ceea ce-l privește pe el însuși, nu poate fi socotită ca prematură, de vreme ce a trăit destul ca să-și ducă la bun sfîrșit marea operă pentru care părea că fusese născut ; n-a avut parte de bucurie dar, în schimb, s-a acoperit de glorie.¹ Nu este nevoie și nici n-aș putea descrie cu cîtă sinceritate au resimțit și i-au plîns pierderea toți cei care de atîta vreme se găseau în siguranță sub conducerea lui înțeleaptă, toți cei care, în vremuri de restriște, își aflaseră mîngîierea în bunătatea și omenia sa ; și încă mai puțin voi încerca să zugrăvesc

¹ Același lucru se poate spune și de Sir John Franklin : el terminase marea operă pentru care fusese destinat, descoperind primul trecătoarea nord-vestică (n. ed. engleze).

groaza care ne-a cuprins sau amărăciunea și descurajarea ce au urmat după nenorocirea aceasta atât de zguduitoare și de neașteptată:

S-a povestit mai sus că patru dintre soldații care-l însoțiseră pe căpitan fuseseră omorâți pe loc de către insulari. Ceilalți, împreună cu locotenentul Phillips, se aruncară în apă și scăpară acoperiți de focul puternic al celor din bărci. În această împrejurare, ofițerul mai sus pomenit dădu o remarcabilă pildă de comportare cavaleriească și de dragoste pentru oamenii săi. Căci, abia ajuns în barcă și zăbind pe unul din soldați, un înotător neîndemînatec care se străduia să iasă din apă și era în primejdie de a fi prins de inamici, Phillips sări numaidecît în mare, în ajutorul lui, deși era destul de greu rănit el însuși; după ce primi în cap o lovitură de piatră, care aproape îl trimise la fund, izbuti să-l apuce pe soldat de păr și-l trase teafăr de acolo.

După ce se mai potoli consternarea pe care vestea acestei nenorociri o provocă în rîndurile ambelor echipaje, atenția tuturor fu atrasă de echipa de la *morai*, care repara pe țarm catargul și pînzele, păziți fiind numai de șase soldați. Îmi este cu neputință să descriu propriile mele emoții în timp ce, de cealaltă parte a golfului se petreceau aceste fapte. Aflîndu-mă la numai o milă depărtare de satul Kauraua, am putut vedea limpede o nesfîrșită mulțime adunată în locul unde tocmai debarcase căpitanul. Auzisem împușcăturile muschetelor și observasem o frămîntare și o agitație neobișnuită în rîndurile mulțimii. După aceea văzusem indigenii fugind, iar bărcile îndrăritîndu-se și trecînd printre corăbii încolo și înapoi, în mare tăcere. Trebuie să mărturisesc că nu dură mult și fui cuprins de presimțiri rele. Cînd era în joc o viață atât de scumpă și de prețuită, nu se putea să nu

fii alarmat de priveliștea aceea neașteptată și amenințătoare.

Prima mea grijă, auzind că muschetele deschid focul, fu să-i asigur pe băștinași că nu vor avea nimic de suferit. Se adunaseră o sumedenie în jurul zidului care înconjura tabăra noastră consacrată de preoți ; erau tot atît de încurcați ca și noi și nu-și puteau da seama de rostul celor ce vedeau și auzeau. Cît despre mine, îi încredințam că doream să păstrez mai departe aceleași relații pașnice cu ei. Rămăsei în această situație pînă la înapoierea pe bord a bărcilor, cînd căpitanul Clerke, observînd prin telescop că sîntem înconjurați de indigeni și, temîndu-se că ei ar avea de gînd să dea năvală peste noi, porunci să se tragă două încărcături de două kile asupra lor. Din fericire aceste focuri, deși bine țintite, nu făcură nici o victimă, dar dădură băștinașilor o dovadă grăitoare a puterii noastre. Una din ghiulele frînse de la mijloc un cocotier sub care se adăpostise o ceată de indigeni. Cealaltă ghiulea făcu să se cutremure o stîncă ce se afla chiar în rînd cu ei. Deoarece abia le dădusem cele mai serioase asigurări că vor rămîne teferi, fui peste măsură de stînjedit de acest gest de dușmănie ; pentru a preîntîmpina o repetare a lui, trimisei de îndată o barcă să-l înștiințeze pe căpitanul Clerke că în prezent eram în cei mai prietenești termeni cu insularii ; în cazul că va trebui să-mi schimb atitudinea față de ei, voi înălța un steag ca semnal că aveam nevoie de tot ajutorul pe care mi-l putea da.

Așteptam înapoierea bărcii cu cea mai mare nerăbdare și, după un sfert de oră, timp în care ne frămîntă cea mai chinuitoare neliniște și nesiguranță, temerile noastre fură în cele din urmă întărite de sosirea domnului Bligh cu ordinul de a strînge corturile cît mai repede și de a trimite pe bord velele ce se repara pe bord. În aceeași clipă, prietenul nostru Keiri-

kia, care primise de asemenea vestea morții căpitanului de la un indigen sosit din partea cealaltă a golfului, veni la mine, cu fața brăzdată de tristețe și deznădejde, să mă întrebe dacă este adevărat.

Împrejurările în care ne aflam atunci erau extrem de critice. Nu numai viețile noastre și soarta expediției se găseau în primejdie, dar și întoarcerea cel puțin a uneia dintre corăbii era acum un lucru nesigur. Catargul vasului «Resolution» și cea mai mare parte din velele noastre se aflau pe țărm protejate doar de șase soldați; pierderea lor ar fi fost ireparabilă. Deși băștinașii nu vedeau deocamdată nici cea mai vagă intenție de a ne supăra, era totuși cu neputință să fiu sigur că nu-și vor schimba purtarea când vor primi știrea celor petrecute la Kaurau. Socoții de aceea mai cuminte să le ascund moartea căpitanului și să-l invite pe Keirikia să dezmintă zvonul, de teamă ca nu cumva, fie frica de răzbunarea noastră, fie pilda plină de succes a compatrioților lor, să-i împingă să folosească prilejul ce li se oferea acum pentru a ne da o a doua lovitură.

După ce am așezat pe soldați în vârful *morai*-ului, ocupînd astfel un post puternic și avantajos, am lăsat comanda domnului Bligh, dîndu-i cele mai categorice directive de a se ține numai în defensivă, iar eu m-am dus pe bordul lui «Discovery», pentru a arăta căpitanului Clerke restriștea în care ne găseam. Îndată ce părăsii locul, indigenii începură să-i provoace pe oamenii noștri cu pietre și, abia ajuns la corabie, auzii focuri trase de soldați. De aceea m-am înapoiat numai decît pe țărm, unde am constatat că evenimentele deveneau din clipă în clipă mai grave. Insularii se înarmau și se îmbrăcau cu rogojini, iar numărul lor creștea cu repeziciune. Putui de asemenea să deslușesc mai multe oști mari îndreptîndu-se spre noi de-a

lungul rîpei ce despărțea satul Cacia de partea nordică a golfului unde era așezat satul Kauraua.

Indigenii începură întîi să ne atace cu pietre din spatele zidurilor și, văzînd că nu le opunem vreo împotrivire, deveniră repede mai cutezători. Vreo cîteva flăcăi hotărîți, care se tîrîseră de-a lungul plajei la adăpostul unor stînci, se iviră deodată la poalele *morai*-ului cu intenția, pare-se, de a-l lua cu asalt din partea de lîngă mare, care era singura accesibilă ; nu-i putui goni de acolo, decît după ce avură de înfruntat un număr destul de mare de focuri și după ce văzură pe unul din ceata lor căzînd.

În vremea aceea debarcase o puternică trupă de întăriri, sosită de la corăbii, ceea ce-i făcu pe indigeni să se retragă înapoia zidurilor ; în felul acesta avui calea deschisă spre prietenii noștri, preoții, și trimisei pe unul din ei să încerce să-i facă pe conaționalii lor să ajungă la o înțelegere și să le spună că, dacă vor înceta să arunce cu pietre, eu voi opri pe soldați să tragă. Acest armistițiu fu primit, iar noi avurăm puțința să urnim din loc catargul și să cărăm nestingheriți de acolo pînzele și aparatele astronomice. Dar cum părăsirăm *morai*-ul, băștinașii îl și luară în primire ; unii din ei aruncară vreo cîteva pietre, fără a ne pricinui însă vreo pagubă.

Era ora unsprezece și jumătate cînd ajunsei pe bordul lui «Discovery», unde constatai că nu se adoptase vreun plan decisiv pentru viitoarele acțiuni. Restituirea bărcii și obținerea trupului căpitanului erau obiective asupra cărora căzusem cu toții de acord ; părerea mea era că trebuiau luate unele măsuri energice, în caz că cererile noastre nu vor fi numaidecît îndeplinite. Totuși, după matură chibzuință, se luă hotărîrea să ne atingem scopul, dacă se putea, prin măsuri pașnice.

Dîndu-se urmare acestui plan, mi se dădu însărcinarea să mă duc la țărm cu bărcile celor două corăbii bine înarmate, și să caut să-i chem pe băștinași la tratative iar, dacă era cu putință, să ajung la o consfătuire cu cîteva dintre căpetenii.

Părăsii corăbiile pe la ora patru după-amiază și, pe măsură ce ne apropiam de țărm, deslușeam semnele premergătoare unei primiri dușmănoase. Întreaga masă a indigenilor era în mișcare : femeile și copiii se retrăgeau, bărbații își îmbrăcau rogojinile de război și se înarmau cu sulite lungi și cu țepușe. Trăsei deci concluzia că toate încercările de a-i determina să parlamenteze vor fi zadarnice, dacă nu le-aș acorda mai întîi un temei oarecare pentru stabilirea unei încrederi reciproce ; poruncii, așadar, bărcilor înarmate să se oprească și eu plecai mai departe singur, în barca mică, ținînd în mînă un steag alb ; din strigătul general de ușurare care izbucni pe țărm, avui mulțumirea să constat că mă înțeleseseră îndată. Femeile se înapoiară repede de pe colina unde se retrăseseră, bărbații își lepădară rogojinile și toți se așezară jos, lîngă marginea apei, întinzîndu-și brațele și îmbiindu-mă să vin pe țărm.

Cu toate că această purtare era concludentă și arăta intențiile lor prietenești, nu puteam totuși să nu am unele bănuieli în privința sincerității ei. Dar, cînd îl văzui pe Koa, cu o îndrăzneală și o siguranță cu totul inexplicabile, înotînd cu un steag alb în mînă spre barcă, socotii necesar să-i întorc această dovadă de încredere ; de aceea îl primii în barcă, deși era înarmat, fapt care nu prea îmi îndepărta bănuielile. Trebuie să mărturisesc că nutream de multă vreme o părere defavorabilă în privința acestui om. Îi spusesei că venisem să cer trupul căpitanului Cook și să le declar război, dacă nu-l înapoiau numaidecît. El mă încredință că vom fi satisfăcuți cît mai curînd po-

sibil și că va pleca el însuși cu această misiune ; după ce îmi cerși o bucată de fier cu atîta lipsă de ezitare de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic neobișnuit, sări în apă și înotă la țarm, strigîndu-le compatrioților săi că eram iarăși buni prieteni.

Am așteptat întoarcerea lui aproape o oră, cu mare neliniște ; în acest timp, celelalte bărci se apropiaseră așa de mult de țarm încît ocupanții lor intraseră în vorbă cu un grup de indigeni, la o oarecare depărtare de noi ; aceia le dădură foarte limpede a înțelege că trupul fusese tăiat în bucăți și transportat înăuntrul țării ; dar de acest fapt nu fui înștiințat decît după înapoierea noastră la corăbii.

După diferite tergiversări, negocieri și preparative dușmănoase, pe la ora opt, lăsîndu-se întunericul, se auzi o pirogă vîslind spre corabie ; îndată ce o zăriră, amîndouă santinelele de cart traseră asupra ei. În pirogă erau două persoane, care răcniră numaidecît *Tini* (felul în care pronunțau indigenii numele meu) și spuseră că erau prieteni și aveau ceva pentru mine care aparținuse căpitanului. După ce urcară pe bord, se aruncară la picioarele noastre, arătîndu-se peste măsură de înfricoșați. Din fericire, nici unul din ei nu fusese lovit, cu toate că gloanțele celor două mușchete străpunseseră piroga. Unul dintre ei era cel care însoțise pe căpitanul Cook cu ocazia ceremonialului descris înainte ; deși era un om de vază în insulă, anevoiie putuse fi împiedicat de a îndeplini pentru căpitan cele mai puțin plăcute servicii. După ce plînsese cu belșug de lacrimi pierderea lui Orono, ne înștiință că adusese o parte din trupul lui. Ne înfățișă apoi o mică legătură înfășurată în pînză, pe care o purtase sub braț. Nu-mi stă în putință să descriu groaza ce ne cuprinsese, cînd găsirăm în ea o bucată de carne omenească, în greutate de vreo patru kilograme. Asta, ne zise el, era tot ce mai rămăsese din trup ; restul

fusesse tăiat în bucăți și ars, iar craniul și toate oasele, în afară de cele aparținând trunchiului, se aflau în stăpînirea lui Teriobu și a celorlalți *iri*; ceea ce vedeam fusese partea atribuită lui Kau, căpetenia preoților, pentru a fi folosită la vreo ceremonie religioasă și că acel Kau ne-a trimis-o ca dovadă a nevinovăției lui și a atașamentului său față de noi.

Această împrejurare ne dădu prilejul să ne informăm dacă erau canibali și nu ne lăsarăm pînă nu aflarăm. Păreau tot atît de îngroziți de această idee, ca orice european și ne întrebă, foarte natural, dacă așa se obișnuiește la noi. Ne mai întrebă după aceea cu multă seriozitate și o vădită teamă «Cînd va reveni Orono? și ce le va face la întoarcerea sa?» Aceeași întrebare ne fu pusă mai tîrziu de alții. Gîndul acesta corespunde cu purtarea lor față de el și arată că îl socoteau o ființă supranaturală.

Stăruirăm pe lîngă prietenosii noștri vizitatori să rămînă pe bord pînă dimineța, dar în zadar. Ei ne spuseră că, dacă înțelegerea noastră ar ajunga la cunoștința regelui sau a căpeteniilor, ea putea fi legată de cele mai grave urmări pentru întreaga lor tagmă; ca să preîntîmpine acest lucru, fuseseră nevoiți să pornească spre noi pe întuneric; aceeași precauție trebuia deci luată și la înapoierea la țarm. Ne mai dădură știrea că șefii erau nerăbdători să răzbune moartea compatrioților lor și ne îndemnară mai ales să fim prudenți și să nu ne biziim prea mult pe Koa care, spuneau ei, era neîmpăcatul nostru dușman de moarte — și care nu dorea nimic altceva decît un prilej de a se bate cu noi.

Aflarăm de la acești oameni că în prima încăierare de la Kaurua fuseseră uciși șaptesprezece băștinași; cinci dintre ei erau căpetenii; și că bunii noștri prieteni, Kanina și fratele său, se aflau din păcate prin-

tre morți. La observator fuseseră uciși alți opt, dintre care trei erau, de asemenea, de primul rang.

În cursul nopții auzirăm zgomotoase urlete și vaiete. Dis-de-dimineață primirăm o altă vizită a lui Koa. Trebuie să mărturisesc că eram întrucîtva enervat să constat că, în ciuda celor mai vădite semne de trădare din partea sa și a mărturiei categorice a prietenilor noștri preoți, i se îngăduia încă să joace mai departe aceeași comedie și să ne tragă pe sfoară cu fățarnicia lui. Într-adevăr, situația noastră devenise cît se poate de încurcată și nelămurită și, nici unul din telurile pentru care adoptasem acest gen de tratative pașnice nu fusese atins pînă acum nici pe departe.

În aceeași zi, un insular avu îndrăzneala să vină pînă la o împușcătură de muschetă de prora corăbiei și, după ce zvîrli multe pietre spre noi, flutură deasupra capului cascheta căpitanului, în timp ce compatrioții săi de pe țărm săreau în sus de bucurie și-l îmbărbătau. Oamenii noștri se făcură foc și pară în urma acestei insulte și, venind în corpore pe dunetă, cerură să nu mai fie siliți să îndure asemenea provocări repetate ; mă rugară să obțin de la căpitanul Clerke încuviințarea de a se folosi de primul prilej bun ca să răzbune moartea comandantului lor. Aducîndu-i la cunoștință cele ce se petreceau, Clerke dădu poruncă să se tragă cu tunurile mari asupra băștinașilor de pe țărm și făgădui echipajului că, dacă vor avea vreo supărare a doua zi la locul de luat apă, vor putea folosi atunci în toată libertatea orice mijloc de represalii.

Este de remarcant că înainte de a ne îndrepta tunurile spre ei, insularii înțeleseră intențiile noastre din mișcarea ce o zăriră pe corabie ; de aceea se retraseră îndărătul caselor și zidurilor lor. Ne văzurăm nevoiți, așadar, să tragem oarecum la întîmplare dar, în ciuda acestui fapt, salva noastră produse efectul dorit. Nu

mult după aceea îl văzurăm pe Koa vîslind în mare grabă spre noi ; la sosirea sa, aflară că fuseseră omorîți cîțiva oameni, printre care și Maia-Maia, o căpetenie de seamă și rudă apropiată a regelui.

Noaptea luarăm precauțiile obișnuite pentru siguranța corăbiilor ; cum se întunecă bine, cei doi prieteni ai noștri care ne vizitaseră în noaptea precedentă sosiră din nou. Ei ne asigurară că, deși efectul tunurilor noastre mari îi înspăimîntase, în acea după-amiază, din cale-afară pe șefi, aceștia nu renunțaseră de loc la gîndurile lor dușmănoase ; ei ne sfătuiau deci să fim cu ochii în patru.

În dimineața următoare bărcile de pe amîndouă corăbiile fură trimise pe țărm după apă, iar «Discovery» trasă la edec lîngă plajă, ca să acopere această misiune. În curînd înțelesesăm că înștiințarea pe care ne-o dăduseră preoții nu era lipsită de temei și că băștinașii erau hotărîți să folosească orice prilej pentru a ne hărțui, cînd o puteau face fără riscuri prea mari.

În tot cuprinsul acestui grup de insule, satele sînt de cele mai multe ori așezate în apropierea mării, iar terenul învecinat este împrejmuît cu ziduri de piatră de vreo trei metri înălțime. Zidurile sînt clădite din pietre necimentate, iar locuitorii sînt foarte îndemînațeci în a le muta la repezeală în direcția cerută de sensul atacului. Pe coastele muntelui ce domina golful se aflau mici intrări, care duceau la niște peșteri de o adîncime considerabilă ; intrările erau apărate în același fel de metereze. Din spatele acestor două soiuri de adăposturi, indigenii hărțuiau fără încetare ne oamenii trimiși după apă, aruncînd în ei cu pietre ; iar înica trupă de pe țărm nu izbutea, cu toată superioritatea muschetelor, să-i silească să se retragă.

Și fiindcă lucrurile stăteau în felul acesta, asigurarea propriei lor securități îi absorbea într-atît pe oa-

menii noștri încît le-a trebuit dimineata întreagă ca să umple un singur butoi cu apă. Întrucît nu le era deci cu putință să-și îndeplinească însărcinarea pînă nu alungau la o mai mare depărtare pe cei ce-i hărțuiau, «Discovery» primi porunca să-i risipească, trăgînd în ei cu tunurile cele mari; după cîteva salve, oamenii putură debarca fără a avea ceva de suferit. Cu toate acestea, localnicii ieșiră din nou la iveală și atacă ca de obicei; se văzu atunci că era absolut necesar să se dea foc cîtorva case izolate de lîngă zid, îndărătul cărora se adăpostiseră. Trebuie să adaug cu părere de rău că, îndeplinind aceste ordine, oamenii noștri se dedară la cruzimi și devastări care nu-și aveau rostul.

Li se dăduse dispoziția să dea foc doar la vreo cîteva colibe izolate, care ofereau adăpost indigenilor. Dar rămaserăm uimiți cînd văzurăm întregul sat incendiat; și, mai înainte ca barca trimisă pentru a opri întinderea focului să ajungă la țarm, casele vechilor și statornicilor noștri prieteni, preoții, fură cuprinse de flăcări. Nu pot regreta îndeajuns indispoziția ce mă reținuse în acea zi pe bord.

Mai mulți insulari fură împușcați pe cînd încercau să scape din vâlvătaie, iar la doi dintre ei, oamenii noștri le tăiară capetele și le aduseră pe bord. Deplînerăm cu toții soarta unui sărman localnic. În timp ce acesta venea să ia apă de la fîntînă, un soldat trase asupra lui. Glonțul îi lovi tigva, pe care el o zvîrli numaidecît și fugi. Fu însă urmărit pînă într-una din peșterile descrise mai sus; nici un leu nu și-ar fi apărat vizuina cu mai multă vitejie și ardoare; în cele din urmă, plin de răni, după ce ținuse în loc o groază de timp pe doi dintre ai noștri, își dădu sufletul.

Nu mult după nimicirea satului, zărirăm coborînd dealul un om însoțit de vreo cincisprezece-douăzeci

de băieți, care țineau în mână bucăți de pânză albă, ramuri verzi de bananieri și altele. Când se apropiară mai mult îl remarcărăm pe mult prețuitul nostru prieten Keirikia ; el fugise când izbucniseră primele flăcări în sat și se înapoiase în acel moment, dorind să fie trimis pe bordul navei «Resolution».

Sosi peste măsură de grav și de îngândurat. Ne străduirăm să-l facem să înțeleagă necesitatea ce ne silise să dăm foc satului, fapt în urma căruia casele lui și ale fraților săi fuseseră mistuite de văpăi, fără ca noi să fi avut această intenție. Ne mustră un timp pentru lipsa de prietenie și pentru nerecunoștința noastră. Abia acum aflară cîtă pagubă le pricinuisem. El ne povesti că, bizuindu-se pe făgăduințele ce i le făcusem eu și pe asigurările date mai tîrziu celor ce ne aduseseră rămășițele căpitanului, nu-și mai transportaseră lucrurile înăuntrul ținutului, ca ceilalți locuitori, ci puseseră tot ce aveau mai de preț, ca și tot ce primiseră de la noi, într-o casă așezată lîngă *morai*, pe care avură apoi durerea s-o vadă incendiată chiar de către noi.

Venind pe bord, zări capetele conaționalilor săi zăcînd pe punte, lucru care îl impresionă peste măsură ; își exprimă cu multă seriozitate dorința ca ele să fie aruncate în valuri. Căpitanul Clerke porunci numai-decît să i se îplinească această dorință.

Pe seară, echipa care lua apă se întoarse pe corabie fără să mai fi fost tulburată în muncă. Petrecurăm o noapte neliniștită, țipetele și văicărelile de pe țărm fiind mai îngrozitoare ca oricînd. Singura noastră mîngîiere era speranța că în viitor nu vom mai avea pri-lejul de a repeta asemenea sancțiuni.

Fiind în sfîrșit încredințați că nu neputința de a-l pedepsi ne făcuse pînă atunci să le răbdăm provocările, indigenii se lăsară păgubași și nu ne mai căsunară alte necazuri ; pe seară, o căpetenie cu numele

Ipo, care ne vizitase doar rareori, dar care știam că este un om cu mare trecere, veni cu daruri din partea lui Teriobu ca să ceară pace. Darurile lui fură primite, dar pe el îl trimiserăm îndărăt cu răspunsul care le mai fusese dat și înainte, anume că nu vor avea pace pînă ce nu vor aduce toate rămășițele căpitanului Cook. Aflarăm de la acest om că indigenii arseseră toate trunchiurile tovarășilor noștri, atît carnea cît și oasele ; că oasele membrelor ce aparținuseră soldaților fuseseră împărțite căpeteniilor de rang inferior, iar ale căpitanului Cook fuseseră repartizate în chipul următor : capul, unei mari căpetenii, numite Kahuo-pion, părul, lui Maia-Maia, iar picioarele, coapsele și brațele, lui Teriobu.

În ziua de 20 februarie, între orele zece și unsprezece, zărirăm o mare mulțime de oameni coborînd colina care domina plaja ; erau rînduiți într-un soi de procesiune, fiecare om purtînd pe umeri una sau două trestii de zahăr, iar în mîini fructe de pîine, *taro* și banane. Îi precedau doi toboșari, care, cînd ajunseră la marginea apei, se așezară jos lîngă un steag alb și începură să-și bată tobele ; în acest timp ceilalți păseau înainte, unul cîte unul și, după ce depuneau în grămezi darurile pe care le aduceau, se retrăgeau în aceeași ordine. Curînd se ivi și Ipo îmbrăcat în lungul său veșmînt cu pene ; purta ceva în mîini cu multă solemnitate și, după ce se așeză pe o stîncă, făcu semn să i se trimită o barcă.

Căpitanul Clerke, presupunînd că aducea oasele căpitanului, ceea ce era adevărat, se duse el însuși cu șalupa să le primească și-mi ceru să-l însoțesc în cuter. Cînd sosirăm pe plajă, Ipo se urcă în șalupă și predă căpitanului Clerke oasele învelite într-o mare cantitate de pînză nouă, fină, și acoperite cu o haină bălțată cu pene negre și albe. Ne însoți apoi pînă lîngă «Resolution» dar nu putu fi convins să se urce

pe bord, probabil fiindcă prefera, din bunăcuviință, să nu fie de față la desfacerea legăturii. Găsirăm în ea amîndouă mîinile căpitanului Cook, întregi ; le cunoșteam bine, căci pe una din ele avea o remarcabilă cicatrice, care despărțea degetul gros de eel arătător de-a lungul metacarpului ; apoi craniul cu scalpul ¹ separat de el, dar cu oasele feței lipsă : scalpul era cu părul tăiat scurt și cu urechile ținînd încă de el ; mai erau acolo oasele brațelor, de care atîrna pielea antebrățelor și oasele coapselor și ale picioarelor, nedesprinse între ele, dar fără labe ; ligamentele încheieturilor erau întregi. Toate purtau însă semne vădite că trecuseră prin foc, în afară de mîini, care aveau pe ele carne și erau crestate în mai multe locuri și sărate din belșug cu intenția, probabil, de a fi conservate. Scalpul avea o tăietură în partea dinapoi, dar craniul nu prezenta nici o fractură. Maxilarul inferior și labele picioarelor lipseau și Ipo ne spuse că fuseseră înșfăcate de diferite căpetenii și că Teriobu făcea tot ce-i stătea în putință spre a le recăpăta.

În dimineța următoare, Ipo și fiul regelui veniră pe bord, aducînd celelalte oase ale căpitanului Cook, țevile puștii sale, încălțămîntea și cîteva lucruri fără valoare care îi aparținuseră. Ipo se osteni mult să ne convingă că Teriobu, și el însuși doreau sincer pacea, că ne dăduseră cea mai convingătoare dovadă de care erau în stare și că alți șefi, dintre care mulți ne erau încă dușmani, îi împiedicaseră s-o facă mai devreme. Aflărăm acum că barca furată fusese sfărîmată.

Nu ne mai rămînea deci altceva de făcut decît să aducem ultimele servicii marelui și nefericitului nostru comandant. Ipo fu trimis îndărăt cu indicația de a declara tabu întregul port, iar după-amiază, după ce

¹ Părul și pielea de pe țeasta capului.

oasele fură așezate într-un sicriu se citi slujba, și rămășițele căpitanului Cook fură încredințate adâncurilor, cu obișnuitele onoruri militare. Care erau simțămintele noastre în acele clipe, las lumea să-și imagineze ; cei ce au fost de față știu că nu stă în puterea mea să le exprim.

În cursul dimineții de 22 februarie nu se zărea nici o pirogă în golf, tabu-ul pus de Ipo în ajun, la cerearea noastră, nefiind încă ridicat. În cele din urmă, Ipo veni spre noi. Îl asiguraram că acum eram în întregime satisfăcuți și că, deoarece Orono fusese înmormântat, orice amintire în legătură cu cele petrecute era îngropată împreună cu el. După aceea îl invitarăm să ridice tabu-ul și să aducă la cunoștința poporului că indigenii puteau veni cu merinde ca de obicei. Corăbiile fură curînd împresurate de pirogi și numeroși șefi veniră pe bord, exprimîndu-și adîncă mîhnire pentru ceea ce se întîmplase și mulțumirea lor că ne împăcasem. Mai mulți dintre prietenii noștri care nu ne vizitară ne trimiseră în dar porci mari și alte provizii. Printre alții se înfățișă și bătrînul trădător Kau, dar i se refuză intrarea.

Deoarece acum aveam totul pregătit pentru călătorie, pe la ora opt seara îi trimisei înapoi pe toți indigenii ; Ipo și prietenosul Keirkia își luară un călduros rămas-bun de la noi. Ridicaram îndată ancora și ne îndreptaram spre larg. Indigenii se adunaseră pe țărm în număr mare și, în timp ce treceam prin fața lor, primiră ultimile noastre cuvinte de adio, cu toate semnele dragostei și ale bunăvoinței."

Întrucît fiecare amănunt, oricît de mic, cu privire la moartea căpitanului Cook și la evenimentele care au pricinuit-o, este plin de interes, editorul, cu riscul repetării, adaugă mai jos un extras din notele căpitanului Clerke, care i-a urmat lui Cook la comanda

expediției. Aceste note scrise atunci, pe bordul navei „Resolution“, le-am obținut de la Arhivele Amiralității. Se va constata că ele sprijină relatarea căpitanului King asupra acestei triste întâmplări.

„NOTE SCRISE PE BORDUL CORĂBIEI «RESOLUTION»,
LA HAWAI

Duminică, 14 februarie 1779

De cînd am sosit aici, în această a doua noastră vizită, am observat că de astă dată indigenii erau mult mai ispitiți să fure, decît în cursul șederii noastre precedente ; în fiecare zi descopeream că se săvîrșiseră prădăciuni mai numeroase și mai îndrăznețe. Astăzi s-au comportat atît de rău pe bordul vasului «Discovery», încît m-au silit să poruncesc tuturor să plece de pe corabie ; același lucru se întâmplă, după cum am auzit, și pe bordul navei «Resolution». Nu mai îngăduiam pe bord decît oameni de seamă. I-am lăsat cu toate acestea să se apropie de vas cu pirogile și să se amuze așa cum doreau. După-amiază am primit în dar o haină și un porc de la Teriabu¹ care, împreună cu alaiul său, îmi făcu o vizită. Pe seară părăsiră corabia și, curînd, veni pe bord un *iri* mai de seamă, al cărui nume era Terrare. În timp ce ședeam cu el în cabină, un ticălos făcu ce făcu și se cățără pe puntea corăbiei, o străbătu în goană, trecînd prin fața tuturor celor de pe ea, înhță cleștele armurierului și o daltă, apoi sări peste bord. Totul se petrecu într-o clipă, așa încît individul ajunsese în apă mai înainte ca oamenii noștri să-și fi dat bine seama de intențiile lui. O pirogă îl luă numaidecît și se îndreptă grăbită spre țărm. Auzind alarma am alergat pe punte și, aflînd cele petrecute, am poruncit oamenilor să tragă în fugari. În același timp, Edgar, *ma-*

¹ Este același pe care King îl numea Teriobu.

ster-ul, porni cu cuterul mic în urmărire pirogii, care acum ieşise din bătaia muschetelor noastre. Totuşi, deoarece văzusem că şalupa de pe «Resolution» pornise şi ea în urmărire, iar căpitanul Cook alerga de-a lungul ţărmului să-l prindă pe individ la debarcare, am tras concluzia că nu mai era cu putinţă ca acesta să scape; lăsarea întinericului mă împiedică să urmăresc de la depărtare desfăşurarea evenimentelor, dar eram foarte liniştit căci mă aşteptam să văd barca înapoindu-se curînd, cu cleştele şi cu dalta. Era însă aproape ora opt, cînd Edgar se întoarse şi îmi povesti nişte lucruri care mă tulburară de-a binelea. În primul rînd, căpitanul Cook fusese condus cu totul în altă parte de cei ce se tocmiseră să-l călăuzească. Şalupa şi cuterul urmăriseră şi mînaseră la ţarm piroga în care se refugiase vinovatul, iar bunurile furate fuseseră recăpătate şi înapoiate păgubaşilor. Edgar socoti însă că trebuia dată o lecţie pentru asemenea purtare nelegiuită, aşa că sechestră piroga care ajutase la fuga hoţului. Barca se întîmplă să fie a lui Perar¹, care îl adusese pe bord şi rămăsese să-l aştepte, în timp ce el se afla cu mine în cabină. Această purtare trezea bănuieli în privinţa nevinovăţiei lui Perar; dacă el uneltise furturile, însemna atunci că era nu numai perfid, ci şi nerecunoscător, căci în diferite rînduri fusesem foarte atent şi darnic cu el. Totuşi, după omiterea furtului, el mă părăsi în grabă, făgăduindu-mi că se va înapoia repede cu prada; şi, ca să fiu drept, trebuie să recunosc că de multe ori, în asemenea cazuri aşa se şi întîmpla.

De data aceasta el sosi la ţarm cam în acelaşi timp cu barca noastră; constatînd că piroga lui proprie era în primejdie, se opuse cu tărie la confiscarea ei şi

¹ Este vorba de indigenul pe care King îl numea Paria.

veni curînd cu o gloată prea numeroasă pentru ca echipajul bărcii noastre să-i poată ține piept.

Cum ai noștri nu voiau să lase așa ușor din mîini captura, fură atacați cu pietre și ciomege de către înflăcăratul Perar și banda pe care o recrutase. Din nenorocire, amîndouă bărcile erau lipsite de arme de foc (căci legăturile noastre prietenești cu băștinașii ne adormiseră vigilența). Ocupanții bărcilor nu aveau decît arme care erau aproape de același fel cu ale indigenilor și cu ele încercau să respingă atacul. Consecința fu înfrîngerea englezilor, copleșiți de numărul dușmanilor. După ce primiră destule ghionturi zdravene, se simțiră mulțumiți că-și recuperaseră propriile lor bărci cu jumătate din vîsle rupte sau pierdute. Așa cum stăteau lucrurile acum, întîmplarea aceasta era cît se poate de nefericită, întrucît sporea încrederea în sine a localnicilor.

În zorii zilei, locotenentul Burney, care era ofițer de cart, îmi aduse la cunoștință că dispăruse cuterul cel mare de la geamandură, unde îl legasem și-l scufundasem, pentru a împiedica încovoierea scîndurilor din cauza soarelui, care dogorea foarte puternic. Cercetînd o parte a legăturilor rămase pe geamandură, și anume o frînghie de patru țoli, îmi dădui seama limpede că fusese tăiată cu un instrument oarecare, ceea ce dovedea neîndoios că indigenii erau cei ce luaseră ambarcația de acolo. Așa stînd lucrurile, m-am dus de-a dreptul la căpitanul Cook și l-am pus în cunoștință de cele petrecute; dezbătînd chestiunea, el propuse ca bărcile sale să meargă la capătul nord-vestic al golfului, iar ale mele la cel sud-estic, pentru a împiedica plecarea vreunei pirogi, iar dacă vreuna ar încerca s-o facă, s-o ducem înapoi la țarm; zicea că le va captura pe toate și nu se îndoia că, pentru a le răscumpăra, ei ne vor restitui foarte bucuroși cuterul. Era cam pe la șase sau șapte dimineața.

M-am întors pe bord pentru a da ascultare ordinului și l-am trimis pe locotenentul Rickman cu șalupa și cu cuterul mic, cu echipajele lor și cu câțiva soldați bine înarmați, la punctul stabilit de căpitanul Cook. Puțin după aceea am luat barca mică, singura care îmi mai rămăsese și m-am îndreptat spre «Resolution» cu intenția de a mai discuta puțin cu căpitanul Cook despre această afacere ; dar, ajungând mai aproape, locotenentul Gore mă înștiință că cel pe care îl căutam plecase cu șalupa mare, șalupa mică și cuterul mic spre un oraș așezat chiar înăuntrul capătului nord-vestic, unde locuia atunci regele Teriabu și cea mai mare parte a oamenilor de văză.

M-am întors deci pe corabia mea, trăgând concluzia că, de vreme ce căpitanul se dusese la rege, lucrurile se vor limpezi în curînd, căci deocamdată nu ne aflam în termeni răi cu *iri-i* sau cu oricine altcineva. În clipa aceea multe pirogi mici făceau negoț în jurul corăbiilor. Curînd după sosirea mea la bord, am auzit focuri de muschetă de pe șalupa și cuterul meu cel mic, fapt în urma căruia am expediat bărcuța să vadă cum merg treburile ; de asemenea am trimis un ordin locotenentului Rickman în sensul că, dacă făcuse vreo captură de pirogi, să le trimită la corabie cu barca mică.

Se făcuse ora opt, cînd ne alarmă descărcarea unei salve de arme mici din partea oamenilor căpitanului Cook, precum și un puternic strigăt al indigenilor. Cu ocheanul am văzut limpede că ai noștri erau respinși spre bărcile lor, dar n-am putut distinge vreo persoană în mulțimea aceea confuză. Tirul din șalupa mare și din cea mică se prelungea, iar «Resolution», care era destul de aproape ca să-și poată zvîrli ghiulele pe țarm, își descărcă tunul într-acolo. Prins în vîltoarea acestor împrejurări, fără vreo barcă spre a putea merge în ajutor și, prin urmare, lipsit de orice

mijloace de a le oferi vreun serviciu, fui silit să aștept înapoierea bărcilor pentru a afla urmarea acestor nefericite neînțelegeri. Echipajele, terminându-și munițiile, se întoarseră spre «Resolution», iar locotenentul Williamson, care comandase acțiunea, veni puțin după aceea pe bordul lui «Discovery» și ne povesti îndurerat cum căzuseră, în încăierarea aceea îndrăcită, căpitanul Cook și patru soldați. Ne mai spuse cât de anevoioasă fusese salvarea celorlalți pușcași ai marinei care coborâseră pe țărm și dintre care trei erau răniți grav, îndeosebi locotenentul Phillips, care avea o mulțime de vânătași pricinuite de loviturile cu pietre, în afară de rana adâncă din umăr, pe care i-o făcuse o țepușă de fier. M-am dus numaidecât pe bordul navei «Resolution» și am trimis un grup puternic de oameni să-i apere pe astronomi la corturile lor și pe tâmplarii ce lucrau la catarg în partea răsăriteană a golfului. Totodată locotenentul Phillips, care fusese pe țărm cu căpitanul Cook și luase parte la toate întâmplările, îmi făcu următoarea relatare:

«Căpitanul Cook acostase cu șalupele lângă satul situat la capul nord-vestic, lăsând în urmă cuterul cel mic cu misiunea să împiedice trecerea pirogilor care ar fi încercat să scape pe acolo. După debarcare poruncise unui număr de nouă soldați pe care îi avea în bărci, precum și mie, să coborâm pe uscat, spre a-l sprijini; el porni îndată spre sat, unde întreabă de Teriabu și de cei doi băieți (fiii lui, care locuiseră mai îndelung cu căpitanul Cook pe bordul lui „Resolution”, încă de la prima venire a lui Teriabu printre noi). Numaidecât plecară niște mesageri iar cei doi băieți sosiră curînd și ne conduseră la casa tatălui lor. După ce așteptarăm cîtva timp afară, căpitanul Cook începu să se îndoiască de prezența bătrînului șef și mă trimise înăuntru pentru a-i anunța sosirea. L-am găsit pe vechea noastră cunoștință, abia trezit din

somn, iar cînd l-am înștiințat că la ușă se află căpitanul Cook, veni foarte bucuros cu mine să-l întîmpine. După o scurtă convorbire, căpitanul băgă de seamă că Teriabu era cu totul nevinovat de ceea ce se întîmplase ; propuse atunci bătrînului să meargă cu el pe bord, invitație pe care căpetenia o acceptă imediat. Pornirăm deci spre bărci, dar, ajungînd lîngă marginea apei, o femeie vîrstnică pe care o chema Carnacubra¹ și care era una din nevestele lui Teriabu, veni la el și, vîrsînd potop de lacrimi, îl rugă să nu meargă pe bord ; în același timp două căpetenii îl apucară de mîini, stăruind și ei să nu se ducă și-l siliră să se așeze jos ; bătrînul părea acum deprimat și înspăimîntat. În vremea aceea începusem și noi să bănuim că indigenii nu prea nutreau gînduri bune ; și fiindcă pușcașii erau înghesuiți la un loc în mijlocul unei mulțimi uriașe, alcătuită din cel puțin două sau trei mii de oameni, i-am propus căpitanului să-mi dea voie să-i înșir de-a lungul stîncilor de la marginea apei ; cînd el încuviință, mulțimea făcu loc de bună voie, iar pușcașii se așezară în linie. Vedeam acum limpede că indigenii își adunau sulitele și celelalte arme ; între timp, un ticălos de preot cînta și aducea cu toate ceremoniile un prinos căpitanului și lui Teriabu pentru a le distra luarea-aminte de la manevrele mulțimii înconjurătoare. Căpitanul renunță acum la gîndul de a-l lua pe Teriabu pe bord și-mi spuse următoarele : „Nu-l vom putea constrînge să meargă pe bord fără să ucidem pe cîtiva din oamenii aceștia“. Cred că se pregătea tocmai să dea ordinul de îmbarcare, cînd fu întrerupt de un individ înarmat cu o piatră și cu o lungă țepușă de fier, pe care ei o numesc *pahua*. Acest om își flutura țepușa și amenința cu piatră. Căpitanul Cook trase o încărcătură

¹ În relatarea lui King, femeia se numea Kani-Kaba-ria.

de alice, dar omul era îmbrăcat cu rogojina prin care alicele nu pătrundeau ; ele nu avură alt rezultat decît de a-i înrăi și de a-i ațîta mai mult pe indigeni. N-am observat printre ei nici cea mai slabă urmă de teamă. Îndată după aceea, un *iri*, înarmat cu o *pahua* încercă să mă împungă, dar îi zădărnicii încercarea dîndu-i o puternică lovitură cu patul muschetei. În aceeași clipă indigenii începură să arunce cu pietre și unul dintre pușcași fu doborât. Căpitanul trase atunci un glonț și omorî un om. Băstinașii porniră acum o năvală generală, iar căpitanul dădu ordin pușcașilor să tragă și, după aceea, strigă „Luați-o spre bărci”. Am tras imediat după căpitan și am încărcat din nou în timp ce pușcașii trăgeau și ei. Aproape în clipa în care isprăvisem de transmis ordinul de a porni spre bărci, am fost doborât de o piatră ; în timp ce mă ridicam de jos, am primit o împunsătură de *pahua* în umăr ; adversarul meu era gata-gata să repete lovitura, dar l-am ucis cu un foc. Încăierarea luase acum o întorsătură dintre cele mai nenorocite. Strigătele și urletele indigenilor întreceau cu mult orice vuiet pe care-l auzisem pînă atunci. Acești oameni, asupra căroră trăseseam, în loc să dea înapoi, așa cum credeam și eu și mulți alții dintre noi, acționară cu totul invers, așa încît pușcașii nu avură răgaz să-și reîncarce armele ; indigenii se năpustiră asupra lor și i-ar fi ucis pînă la unul, dacă focul viguros al celor din bărci nu i-ar fi ținut în loc ; acei dintre noi care nu fuseseră răniți prea grav și izbutiseră să ajungă la bărci fură trași sus de marinari. Apoi m-am prăbușit și nu l-am mai zărit pe căpitanul Cook. Toți oamenii mei erau cu desăvîrșire înfrinți și se străduiau să scape cu viața, înotînd spre bărci. De aceea m-am aruncat așa cum am putut în apă și am înotat spre șalupă, de care, din fericire, izbutii să mă agăț, nu însă înainte de a mai primi o lovitură de piatră chiar

lîngă tîmplă ; dacă barca n-ar fi fost foarte aproape, această lovitură m-ar fi trimis la fund. »

Iată deci miezul relatării locotenentului Phillips despre această întîmplare atît de tragică, la care trebuie să mai adaug un amănunt, pentru ca vitejia și devotamentul lui să poată fi apreciate la justa lor valoare. El se afla doar de cîteva minute în barcă și desigur de-abia se dezmeticise din ameteala ce i-o pricinuiseră *pahua* și pietrele cînd văzu că unul din pușcași, înotător foarte priceput dar istovit din cauza rănilor, era pe punctul de a se scufunda. Numai-decît locotenentul sări din nou peste bord, îl apucă pe om de pîr și-l trase în barcă. Majoritatea acestor *pahua*, cu care atîția dintre *iri* erau înarmați atunci, fiind arma lor cea mai ucigătoare, fuseseră furnizate chiar de noi. *Iri* se arătaseră totdeauna foarte dornici de a le avea, iar noi nu ne întrebam de loc la ce aveau de gînd să le întrebuințeze. Bătrînul Teriabu primise două de la căpitanul Cook și una de la mine, chiar în ajun. Cu cîtva timp înainte de năvală venise știrea din partea cealaltă a golfului că cei din bărcile de acolo, comandați de locotenentul Rickman, uciseră un om care era un fel de *iri*, știre care, după cum observară ai noștri, îi cam tulburase pe localnici ; dar asta se petrecuse înainte să ajungem la violență. În ce fel se iscase nefericita împrejurare, este foarte greu de lămurit ; după toate aparențele nu era urmarea unui plan premeditat. Dacă am analiza purtarea lui Teriabu de la început și pînă la sfîrșit, va trebui să-l absolvim de orice gînduri rele. Fiul lui, tînărul principe Kaua, ședea în șalupă cu Roberts, unul dintre secunzi (care comanda atunci barca) cu intenția de a veni pe corabie ; aceasta era situația cînd căpitanul Cook trase primul foc. Atunci sărmanul băiat spuse că-i este frică și rugă să fie dus pe țarm, dorință care i se îndeplini imediat. În ceea ce privește

faptul că se înarmaseră cu *pahua*, aceasta se întâmpla întotdeauna ; cei care le aveau erau așa de mândri de o asemenea armă încît nu se duceau nicăieri fără ea ; cît despre pietre, natura le răspîndise prin toate colțișoarele insulei, așa că le aveau la îndemînă din belșug. Ținînd seama de toate acestea, cred că lucrurile n-ar fi ajuns atît de departe, dacă lui James Cook nu i-ar fi venit ideea să-l pedepsească pe omul acela chiar în mijlocul conaționalilor săi, întemeindu-se pe convingerea că focul pușcașilor avea să împrăstie în chip neîndoios pe cei ce s-ar fi răzvrătit. Gîndind astfel, căpitanul se bizuise, desigur, pe vasta sa experiență căpătată în timpul cît trăise în mijlocul a atîtor popoare indigene, din diferite părți ale lumii ; dar nefericitul eveniment de astăzi dovedi că în cazul de față experiența lui îl amăgise. Un argument foarte puternic în sprijinul părerii că indigenii n-ar fi procedat astfel dacă, din nenorocire, căpitanul Cook n-ar fi tras primul, este că, numai cu cîteva clipe înainte de a începe încăierarea, ei făcuseră bucurios loc pușcașilor să coboare lîngă marginea apei, tocmai în dreptul locului unde se aflau bărcile (așa cum am arătat) ; dar căpitanul Cook nu vru să plece atunci. Domnul Phillips crede că, după toate aparențele, indigenii n-ar fi încercat să-l oprească. Căci dacă ar fi pus la cale mai dinainte atacul asupra soldaților, atunci ar fi pornit la asalt cu mai multă siguranță și cu mai multă eficacitate pentru cauza lor în clipa cînd oamenii noștri se aflau în mijlocul norodului, iar nu după ce fuseseră puși în linie de bătaie ; acesta era un avantaj prea evident, pentru a scăpa istețimii lor. Cît despre faptul că, după cum observase domnul Phillips, adunaseră sulițe și alte arme, cu puțin timp înaintea atacului, aceasta se datorase, după părerea lui — și cred că avea dreptate — temerii că englezii ar fi

putut recurge la violență ca să-l ducă pe Teriabu pe corabie, încercare pe care ei erau hotărâți s-o împiedice cu orice preț. Totuși, oricum ar fi stat lucrurile, nenorocirea se produsese, iar acum îmi revenea mie sarcina să iau măsurile cele mai eficace pentru a preîntîmpina alta. Așa cum arătam mai sus, am trimis o trupă puternică, sub comanda locotenentului King, în partea răsăriteană a golfului pentru a apăra pe astronomii și pe tîmplarii care lucrau la arborele de mizenă. Curînd am observat o mare mulțime de indigeni strîngîndu-se în jurul lor și am uzat de posibilitatea de a trage în ei, pe deasupra navei «Discovery», o încărcătură de patru funzi, care, de la depărtarea aceea, îi împrăstie. Dar efectul nu fu prea strălucit, deoarece se retraseră după zidurile de piatră, care se aflau din belșug atît în sate cît și prin împrejurimi și care, după cum presupun acum, aveau tocmai rostul de a le oferi un adăpost, atunci cînd erau tulburați de dușmani. Uriașa mulțime de oameni care se adunase în diferitele colțuri ale golfului și hotărîrea dezvăluită prin năvala lor (așa cum ne povestesc locotenentii Williamson și Phillips) făceau din ei, după părerea mea, un inamic formidabil, așa că cea mai sigură și cea mai bună cale de urmat, pentru noi, era să transportăm tot ceea ce mai aveam pe uscat, la corăbii, unde puteam lucra pe-ndelete și unde ei n-ar fi izbutit să ne stingherească, fără să se expună primejdiei de a fi nimiciți. Poruncii, prin urmare, să se ridice de acolo în mare grabă observatoarele și catargul de mizenă. Nu mă îndoiesc o clipă că am fi putut să-i apărăm destul de bine pe meseriașii de pe țărm cu ajutorul unei grupe foarte puternice, dar oamenii ar fi fost fără încetare hărțuiți și lucrările lor împiedicate; iar dacă, printr-o întîmplare nenorocită, catargul ar fi intrat în stăpînirea indigenilor măcar pentru cîteva minute, acest lucru

ar fi însemnat prăbușirea campaniei noastre spre
miazănoapte, care în prezent este, desigur, principa-
lul obiectiv ce ni l-am fixat. Echipa noastră de pe
țarm, de sub comanda locotenentului King, ocupase
o poziție bună pe o ridicătură făcută de băștinași în
vederea clădirii unui morai ; poziția aceasta le asi-
gura avantaje mari asupra indigenilor, deoarece do-
minau de acolo toate împrejurimile. Băștinașii dă-
dură două sau trei atacuri cu pietre, pe care le
aruncau cu praștiile, dar de fiecare dată fură res-
pinși cu pierderi de la zece la doisprezece oameni ;
căci nu se puteau strînge în număr prea mare din
pricina focului de pe «Discovery». Pe la amiază so-
siră pe bord toți oamenii, împreună cu diversele lu-
cruri aflate pe uscat ; catargul de mizenă se afla lîngă
bord ; cu ocheanele îi puteam vedea perfect pe in-
digeni îndeletnicindu-se cu transportarea morților peste
o colină în interiorul țării. Nu pot să nu deplîng aici
starea proastă a sănătății mele, care cîteodată era atît
de rea încît abia îmi îngăduia să stau pe punte și mă
împiedica deci să fiu un urmaș demn al unui naviga-
tor atît de destoinic ca onoratul meu prieten și pre-
decesor ; totuși aveam ofițeri foarte iscusiți și îndrăz-
nesc să cred că, ajutat de ei, voi fi în stare să duc
pînă la capăt cu sîrguință și agerime sarcinile indi-
cate de senioriile lor în așa fel încît să îndreptălesc
cinstea cu care am fost învrednicit. Pușcașii căzuți
odată cu căpitanul Cook sînt caporalul Thomas, Theo-
philus Hinks, John Allen și Thomas Flabchett ; iar
locotenentul, sergentul și alți doi au fost răniți.“

„Luni, 15 februarie 1779

Deoarece se afla încă o mare mulțime de oameni
la locul acelei nenorocite încăierări, mă bătea gîndul
să plec cu o echipă puternică pe țarm, să nimicesc pe

toți cei care ne-ar fi căzut în mînă și să dau apoi foc satului, pirogilor și celorlalte ; nu mă îndoiam că armele de foc ar fi măturat totul în fața lor și aș fi putut apoi păși la alte acțiuni ; dar ofițerii care fuseseră de față la încăierare observaseră că, deși pînă la urmă muschetele noastre și-ar dovedi eficacitatea, totuși numărul covîrșitor, hotărîrea neclintită și adăposturile prielnice dindărătul zidurilor pe care le aveau insularii vor face ca încercarea să ne coste fără îndoială mulți oameni ; că, de asemenea, vom întâmpina mari greutăți la debarcare, fiindcă ea s-ar fi desfășurat pe niște stînci alunecoase, unde oamenii noștri, cu încălțăminte lor, de-abia s-ar fi putut ține pe picioare, pe cînd ceilalți ar fi fost pe deplin stăpîni pe mișcările lor ; în urma acestor considerații și dat fiind că urmările ar fi fost costisitoare pentru noi dacă am fi pierdut oricît de puțini oameni, am socotit că nu se cuvine și că este dăunător expediției să mai risc alte noi jertfe omenești. De aceea am luat hotărîrea să îndrept toate strădaniile noastre spre o cît mai grabnică echipare a navei «Resolution», întrucît ea se afla acum într-o stare jalnică. Îndată ce vom fi pus cît de cît lucrurile în ordine și dacă indigenii nu se vor purta cu destulă cuviință, aveam de gînd să remorchez vasul pînă la oarecare depărtare de satul lor și, debarcînd sub protecția tunurilor, să-i încredințez că își datoraseră siguranța doar blîndeții și nicidecum slăbiciunii noastre. Așa încît am adus catargul de mizenă pe corabie, l-am așezat în lung de la provă la pupă, între teugă și duneță, și am pus tîmplarii de pe ambele corăbii să lucreze la el. Pe seară am trimis și bărcile de pe cele două corăbii, bine echipate și înarmate, sub comanda locotenenților King și Burney, cu un steag de armistițiu și cu ordinul de a nu dabarca în nici un caz, ci de a înainta destul de aproape pen-

tru a deschide vorba și a cere trupurile oamenilor noștri, îndeosebi acela al căpitanului Cook. Când King se apropie de țărm, le spuse ceea ce dorea, iar indigenii părură că se bucură nespus la perspectiva unei împăcări; își aruncară prăștiile și rogojinile, care alcătuiau armele și armurile lor și își întinseră brațele — pe scurt, arătară că sînt fericiți, exprimîndu-și în felurite chipuri mulțumirea. Un bătrîn al cărui nume este Coaa¹, cu care făcusem cunoștință mai de mult, înotă cu un steag alb în mînă la cuterul cel mic, unde se afla steagul nostru și făgădui că vom avea trupul căpitanului Cook a doua zi, deoarece fusese dus prea departe înăuntrul țării pentru a putea fi adus îndărăt în seara aceea. Domnul King primi asigurări asemănătoare și de la mulți alți băștinași cu care vorbi atunci.

Domnul Burney, care se afla la o mică depărtare de domnul King, a vorbit cu alți oameni. El susține c-a înțeles limpede de la unii dintre ei că trupul ar fi fost tăiat în bucăți; totuși, în urma făgăduielilor primite, speram că a doua zi vom obține trupul într-o stare sau alta. Pentru a fi cît mai în siguranță față de uneltirile acestor insulari, am poruncit celor din bărcile de veghe să vîslească în jurul corăbiilor cît timp va ține întunericul nopții, căci bănuiam că vor încerca să facă de petrecanie cablurilor noastre.“

„Marți, 16 februarie 1779

Dimineața, bătrînul Coaa a făcut mai multe drumuri pînă la noi într-o luntre mică, în care flutura steagul alb; era însoțit de un singur om și ne-a făgăduit din nou că ne înapoiază trupurile; în diverse rînduri ne-a adus doi sau trei purcei, pe care i-am

¹ King îl numea cînd Koa, cînd Kau.

acceptat, deoarece mărturisea atît de multă prietenie și părea să se încreadă în noi.

Astă-seară, îndată după lăsarea întunericului, un preot, al cărui nume era Carnacari, prieten cu domnul King, veni pe bord, aducînd cu el o mare bucată de carne; constatarăm îndată că e de om; ne făcu să înțelegem că era o parte din cadavrul răposatului și nefericitului nostru căpitan; era fără îndoială o parte din coapsă și cîntărea vreo trei-patru kilograme, fără nici un os. Bietul om ne povesti că tot restul de carne fusese ars în diferite locuri cu un anumit ceremonial, că această bucată îi fusese predată în același scop, dar că, deoarece noi păream dornici să recăpătăm trupul, ne adusesse tot ceea ce putuse strînge; totodată mai adăugă că oasele, care erau tot ce mai rămăsese, se găseau acum în stăpînirea regelui Teriabu. Acești preoți ne-au arătat încă de la prima noastră întîlnire o prietenie și o atenție atît de neobișnuite cum nu mai întîlnisem vreodată și cum nu mai puteam aștepta de la alți indigeni, ba chiar, aș putea zice, de la orice alt popor din lume. Ei se bucură din belșug de bogățiile țării, dar le și împart cu o dărnicie din cele mai neprecupețite. Astronomii și oamenii noștri de pe țărm fuseseră bine întreținuți de ei; pe lîngă acestea, trimiteau într-una daruri ca porci, pești, fructe și altele, atît căpitanului Cook cît și mie, dovedindu-se în același timp atît de dezinteresați încît cu greu îi făceam să accepte vreo compensație cît de cît pe măsura donațiilor lor. Pe la sfîrșitul lunii ianuarie, o echipă fusese trimisă în interiorul țării spre a cerceta împrejurimile. Plecaseră pe seară și, acolo unde înnoptaseră fură ajunși din urmă și li se alătură un om trimis de bătrînul Coaa, care era căpetenia preoților sau, cum îi ziceam noi, episcopul. Acel bătrîn de treabă, auzind că unii dintre noi porniseră într-o expediție prin insulă, trimisese pe acest om

după ei, cu porunca să aibă grijă ca excursioniștii să nu ducă lipsă de nimic, indiferent de locul unde le-ar fi plăcut să călătorească. Intenția cinstitului Carnacari, pe care-l cred fiul episcopului, fusese, de bună seamă, cât se poate de prietenoasă atunci cînd adusesese bucată de carne ; el ne rugă să nu punem nici un fel de temeii pe înfățișarea prietenoasă și pe făgăduielile compatrioților lui, fiindcă ei au de gînd și sînt hotărîți să ne pricinuiască și alte necazuri în măsura în care le va sta în putință. El ne mai spuse că bătrînul Coaa este folosit ca iscoadă pentru a afla condițiile noastre de apărare și altele, întrucît nutrește oarecare planuri de a da năvală asupra corăbiilor. Se vedea bine că aici erau în joc antagonisme de clan dintre laici și clerici ; în aceste cazuri cred că a lua prea mult în serios afirmațiile unora sau altora înseamnă să te îndepărtezi mult de adevăr ; cu toate acestea trebuia să avem grijă să nu ne răsfirăm și să nu le dăm putința să desfășoare un plan mișelesc care să ne dăuneze ; iar atacul asupra corăbiilor ar putea fi cea mai nefericită acțiune pe care vor fi întreprins-o vreodată. După ce stătu vreo două ore pe bord, Carnacari se înapoie la țarm, declarînd că grija de siguranța lui proprie îl obligă să ne facă vizita pe întuneric, căci dacă s-ar afla ceva, ar fi nimicit. Deoarece comanda îmi revenea acum mie, am preluat conducerea lui «Resolution» iar pe domnul Gore, primul locotenent al aceleiași corăbii, l-am numit comandant pe «Discovery» ; pe «Resolution» era acum prim locotenent domnul King, domnul Williamson secund, iar domnul William Harvey, care în prezent se afla la o treia sa călătorie cu căpitanul Cook, a primit rangul de al treilea locotenent. Nu cunosc vreo dispoziție anumită a seniorilor lor în cazul posturilor vacante, dar l-am auzit deseori pe căpitanul Cook, în convorbiri particulare,

dezvăluindu-și intenția de a-l înainta pe Harvey ca locotenent ; și deoarece sînt cu desăvîrșire neștiutor în ceea ce privește intențiile senioriilor lor în această privință, sper că vor înțelege că am dat dovadă, cu acest prilej, de atenție și respect față de amintirea celui mare navigator și că am căutat să lucrez în acord cu scopurile sale mărturisite.“

„Miercuri, 17 februarie 1779

Imediat după-amiază un ticălos nerușinat veni dinspre capătul nord-vestic și, cînd ajunse pînă la mai puțin de două sute de metri de corabie, flutură spre noi o pălărie mare, care, după cum se vedea foarte clar, era a căpitanului Cook. Și-o puse apoi pe cap și cu o praștie zvîrli spre corabie cîteva pietre, în timp ce gloata striga și rîdea pe țărm. Era o insultă prea grosolană pentru a fi îndurată cu răbdare. Ticălosul din pirogă, aflîndu-se în fața prorei corăbiei, băgă în curînd de seamă că oamenii noștri se urcă în barcă ; de aceea o întinse la țărm cu atîta iuțeală încît nu-l mai puturăm ajunge. N-am ordonat să se tragă asupra lui deoarece era sigur că nu va fi ni-merit, ceea ce le-ar fi arătat localnicilor, o dată mai mult, că armele noastre puteau greși. Cu toate aces-tea, întrucît era ațîțat de cei de pe uscat, care se aflau încă pe stîncile de la marginea apei, iar corabia se afla prea departe de ei pentru a arunca ghiulele cu precizia pe care aș fi dorit-o și cum totuși nu se aflau în afara bătaii armelor noastre, iar pe de altă parte mulțimea era pentru noi o țintă cît se poate de bună, am poruncit să se tragă asupra lor mai multe încărcături de cîte patru funzi ; atunci se îm-prăștiară în mare grabă. Pe seară sosiră de la țărm doi *iri*, care ne cerură să nu mai tragem în ei și-și exprimară dorința de pace. Constatai că ghiulele cele mari îi înfricoșaseră strașnic, căci unele căzuseră în

mijlocul gloatei și răniseră pe un nepot al lui Teriabu, al cărui nume era Cai-mari-mari (un vechi prieten al meu) și încă vreo trei-patru inși, împroșcînd printre ei frînturi de stînci. Aflarăm cum că în încăierarea cu căpitanul Cook fuseseră uciși patru *iri*, treisprezece oameni de rînd, iar mulți alții fuseseră grav răniți. Dimineța, deoarece îmi lipsea apa, ordonai ca «Discovery» să se apropie de țărm atît cît să poată apăra echipa de luat apă. Am trimis apoi bărcile celor două corăbii armate așa cum se cuvenea pentru o astfel de însărcinare, sub comanda locotenenților Rickman și Harvey, cu ordinul de a nu permite nici unui indigen să se apropie de ei, dar nici să nu-i supere cu nimic dacă n-ar fi fost provocați mai întîi printr-o faptă dușmănoasă. Foarte curînd după debarcarea lor, atitudinea indigenilor devenise atît de sfidătoare încît, deși vedeau limpede că nu aveau nici o șansă, începură să arunce pietre asupra echipei. Avură totuși destulă minte ca să se ascundă îndărătul caselor unui sat clădit de-a lungul plajei și să se suie pe un deal înalt, sub care era așezată fîntîna, de acolo rostogoleau pietrele. Cîtiva avură îndrăzneala să iasă pe plaja deschisă ca să-și azvîrle pietrele cu mai multă ușurință. Dar cum cinci sau șase dintre aceștia căzură împușcați, ceilalți puseră capăt luptei de pe plajă și se retraseră cu toții înapoi la casele lor, de unde continuară să azvîrle fără încetare pietre, dar fără mari rezultate, deoarece între ei și ceilalți era o distanță atît de mare încît, dacă ultimii pîndeau bine, puteau evita cu ușurință pierderile. La amiază bărcile se înapoiară.“

„Joi, 18 februarie 1779

După-amiază bărcile s-au întors de la încărcatul apei și, deoarece băștinașii nu încetau să ne tulbure, am dat foc satului de la capătul plajei, ceea ce îi

lipsi de principalul lor adăpost. Nemernicii de pe colină continuau să rostogolească bolovani peste noi, căci erau așezați atît de sus încît noi nu puteam să le facem nimic. Cu toate acestea, nu ne pricinuiră altă pagubă decît că ne întîrziară în oarecare măsură de la treabă, căci ai noștri erau nevoiți să stea de veghe pentru a evita pietrele. Pe seară indigenii se plictisiră; mulți dintre ei coborîră la echipa de apă cu ramuri verzi și steaguri albe (embleme ale păcii) și cerură să fim prieteni, făgăduind să nu ne mai pricinuiască supărări. Ai noștri îi primiră cu politete și-i asigurară că, dacă se vor purta cumsecade, nu li se va face nici un rău. Dimineța, cînd echipele reveniră la misiunea lor, băștinașii se arătară politicoși și săritori, aprovizionîndu-i cu fructe.

„Vineri, 19 februarie 1779

Bunii noștri prieteni, preoții, nu-și precupețesc extraordinara lor grijă și bunăvoință. Ne trimit numeroase daruri alcătuite din porci, fructe și altele. În tot acest timp — în afară de o singură zi — am izbutit să adunăm destule rădăcini pentru consumul nostru zilnic, cu ajutorul acestor oameni binevoitori și al cîtorva sărmani inși care veneau pe întuneric să facă tîrg cu noi, căci le era teamă, după cîte ziceau ei, să fie văzuți că au legături cu dușmanii. Cît despre carne de porc, avem din belșug.”

„Sîmbătă, 20 februarie 1779

Un *iri* distins a venit de pe uscat cu doi porci și cu o mare cantitate de rădăcini; ne-a înștiințat că era un dar din partea lui Teriabu care, îmi dădu el să înțeleg, era foarte doritor de pace. I-am spus că nu mă împotriveam dorinței lui, dar stăruiam ca mai întîi să ne înapoieze rămășițele căpitanului Cook,

ceea ce făgădui îndată că va face. Își luă apoi rămas bun și se întoarse la țarm. Pe la amiază a sosit pe plajă Earpo cu foarte mulți însoțitori, încărcăți cu rădăcini și porci. Eu am luat șalupa, iar domnul King cuterul și ne-am apropiat de țarm atît oît să pot duce o convorbire; am cerut rămășițele căpitanului Cook, iar el mi le-a predat foarte cuviincios împachetate. L-am luat atunci pe bord împreună cu alți trei *iri*, prietenii lui, tratîndu-i cu multă politețe. L-am cerut și rămășițele celorlalți patru inși, dar el mi-a spus că răposatul nostru căpitan, fiind omul cel mai de seamă, devenise proprietatea regelui Teriabu pe cînd ceilalți fuseseră luați de diverși *iri* care erau acum risipiți în diferite părți ale insulei și că ar fi fost cu neputință să-i mai adune la un loc. Afirmațiile lui mi s-au părut atît de verosimile încît nu m-am mai atins de acest subiect.“

„Duminică, 21 februarie 1779

Pe seară, Earpo și prietenii lui s-au înapoiat la țarm în aparență foarte fericiți. Îmi arătaseră cîte pierderi omenești avuseseră în cursul diferitelor noastre hărțuiri; aceste pierderi omenești se ridicau în ceea ce privește *iri*-i la patru morți și șase răniți; iar dintre oamenii de rînd fuseseră douăzeci și cinci de morți și cincisprezece răniți. Tot așa auzisem și de la alții; deoarece știrea era astfel întărită, presupun că acesta este adevărul. La cercetarea rămășițelor răposatului meu prieten, onorat și mult regretat, am găsit toate oasele, în afară de cele ale spinării, maxilarului și labelor picioarelor. Ultimele două mi le adusese Earpo de dimineața. Cele dintîi, îmi declară el, fuseseră arse scrum odată cu trunchiul. După cum ne spusese Carnacari, carnea fusese luată de pe toate

oasele, în afară de mâini, care fuseseră crestate în mai multe locuri și sărate cu intenția neîndoioasă de a fi conservate. Tot de dimineață Earpo aduse cele două țevi ale puștii căpitanului — una turtită prin ciocănire — cu intenția de a face din ea un instrument răios, iar cealaltă mult îndoită și zgîriată ; împreună cu ele mai aduse și treisprezece porci de la Teriabu. În ajunul zilei în care se petrecuse întâmplarea aceea nenorocită, cu prilejul vizitei pe care ne-o făcuse bătrînul rege, eu îi dăruisem o haină de pînză roșie ; el dorise să fie tivită, dacă se putea, cu pînză verde și în acest scop o lăsase la mine pe bord, propunîndu-și să vină după ea a doua zi dimineața ; dar în dimineața următoare avură loc evenimentele acelea nefericite și haina rămăsese la mine ; acum îl însărcinase pe Earpo să mi-o ceară, iar eu i-am trimis-o însoțită de o compensație potrivită cu darul său. Menționez acest amănunt dintre multe altele ca să arăt cît de puțin conștienți erau de prăpastia care se săpase între noi. Înainte de amiază am primit vizita tînărului principe Kaua care, după cum am mai arătat, este unul din fiii lui Teriabu ; l-am tratat cu toată cinstea și respectul cuvenit rangului său.“

„Luni, 22 februarie 1779

În această după amiază am tîrguit din belșug porci și fructe. Atît *iri*, cît și poporul, se lăsa cu totul în voia noastră, fără nici un fel de teamă. Par peste măsură de doritori să restabilim încrederea și relațiile noastre dinainte, și aceasta cu atîta sinceritate încît, dacă aș avea vreun obiect scump, cred că l-aș putea încredința lor fără cea mai mică grijă ; dar ținta mea este acum să ies în larg și să părăsesc acest grup de insule îndată ce împrejurările mi-o vor îngădui.

re seara am incredințat adincurilor rămășițele căpitanului Cook, cu toată pompa și cinstirea ce i le puteam aduce în această parte a lumii.“

Reluăm acum povestirea căpitanului King :

„La data de 22 februarie, ieșirăm în largul mării pe la ora zece și, trăgînd sus bărcile, ne îndreptarăm spre nord.

După o oprire la Oahu, unde constatarăm că era greu de luat apă, căpitanul Clerke hotărî, fără să mai piardă vremea, să înaintăm spre Atui. La 28 februarie cîrmirăm spre această insulă, pe care o zărirăm către prînz ; pe la apusul soarelui ne găseam în dreptul extremității ei răsăritene.

Nici nu ancorasem bine în vechiul nostru loc de staționare că și sosiră lîngă noi mai multe pirogi ; dar băgarăm de seamă că oamenii nu ne mai dădeau binețe cu aceeași cordialitate în purtări și cu aceeași mulțumire pe fețele lor ca înainte.

Ținta noastră cea mai de seamă aici era să aprovizionăm corăbiile cu apă în cea mai mare grabă ; de aceea fui trimis pe țărm în primele ore ale după-amiezii. Am găsit o sumedenie de oameni adunați pe plajă ; la început ne primiră cu multă bunăvoință, dar de îndată ce am coborît butoaiele pe uscat, începură să devină peste măsură de supărători. Cu multă greutate am reușit să trasez un cerc după obîșnuitul nostru procedeu, pentru înlesnirea negocierilor comerciale ; dar abia o făcusem că văzui un om apucînd baioneta de la muscheta unui pușcaș și străduindu-se din răspuțeri să i-o zmulgă din mîină. Încăierarea începuse din cauză că soldatul îl întepase puțin cu baioneta, pentru a-l face să stea în afara liniei.

Mi-am dat seama că situația noastră cerea multă precauție și iscusință ; de aceea am dat cele mai stricte

ordine ca nimeni să nu tragă sau să recurgă la vreun alt act de violență fără ordin precis. După fixarea acestei directive, fui chemat în ajutorul echipei de luat apă, unde constatai că indigenii erau de asemenea puși pe rele. Cărușă oamenii noștri cîte o secure mare de fiecare butoi de apă și, deoarece nu li se împlinise cererea, nu dădeau voie marinariilor să rostogolească butoaiile spre bărci.

Cînd am ajuns la ei, unul din băștinași înaintă spre mine și-mi pretinse cu multă obraznicie același lucru. Îi spusei că, prietenește, îi dăruiam foarte bucuros o secure, dar că voi lua apa fără să plătesc ceva în schimbul ei : am poruncit numaidecît oamenilor din șalupă să-și continue treaba și chemai trei soldați de la tîrg pentru a-i ocroti pe ceilalți.

Deși cei mai mulți dintre insulari continuau să-mi acorde multă cinstire și respect, totuși nu mă slăbiră pînă nu contribuii și eu cu ceva la prada de care aveau nevoie. Unul dintre ei veni la mine cu un aer familiar și, cu multă îndemînare, îmi atrase în altă parte luarea-aminte ; între timp, un altul îmi smulse sabia, pe care o țineam nepăsător în mînă și fugi cu ea fulgerător de repede.

În zadar aș fi încercat să reprim această obraznicie cu ajutorul forței ; trebuia să ne păzim pe cît puteam de necuviințe, căci nu puteam face altceva decît să le suportăm cu răbdare. Totuși mă îngrijora oarecum știrea pe care mi-o dăduse nu mult după aceea sergentul, anume că, întorcîndu-se pe neașteptate, zărise un om ținînd în spatele meu un punal în poziție de atac. În cazul unei adevărate năvale, întreaga noastră forță, oricît de bine ar fi fost desfășurată, n-ar fi putut opune decît o slabă împotrivire. Pe de altă parte, socoteam că faptul de a arăta indigenilor că nu ne era teamă de ei, avea și el desulă însemnătate.

În cele din urmă aduserăm toate lucrurile în bărci și numai tunarul, un marinar din echipajul bărcii și cu mine rămaserăm pe țărm. Deoarece șalupa plutea ceva mai departe și trebuia să înotăm pînă la ea, le spusei să se îndrepte cît mai repede într-acolo, urmînd ca eu să vin după ei.

Am constatat cu uimire că amîndoi refuză să se supună acestui ordin ; între noi se iscă atunci o discuție cu privire la cel ce trebuia să fie ultimul pe țărm. Se pare că unele cuvinte pe care cu puțin înainte le adresasem cam fără socoteală marinarului și care, după cum înțelesese el, s-ar fi referit la curajul lui, erau cauza acestor neașteptate mofturi ; iar bătrînul tunar, găsind că era vorba de o chestiune de onoare, nu înțelegea să stea deoparte. Am fi putut rămîne mult și bine în această situație ridicolă dacă cearta n-ar fi fost curmată brusc de pietrele care începuseră să zboare pe lîngă noi, precum și de strigătele celor din bărci, care ne îndemnau să ne grăbim, deoarece indigenii ne urmăreau prin apă cu ciomege și sulii. Atinsei primul bordul șalupei și, constatînd că tunarul rămăsese în urmă la oarecare depărtare și că nu era cu totul în afara primejdiei, strigai soldaților să tragă o salvă cu o muschetă. În graba executării ordinului ei traseră cu două și, pe cînd mă urcam în barcă, îi zării pe băștinași fugind care încotro ; un singur bărbat, lîngă care sedea o femeie, rămăsese în urmă pe plajă. Omul făcea încercări zadarnice de a se ridica și, cu multă părere de rău, băgai de seamă că fusese rănit la pîntece.

În timpul absenței noastre căpitanul Clerke fusese foarte îngrijorat de soarta noastră. Temerile lui erau considerabil sporite și de faptul că înțelesese cu totul greșit sensul unei convorbiri pe care o avusese cu niște indigeni care se urcaseră pe bord. Fiindcă aceștia pomeneau des numele căpitanului Cook și făceau de-

scrieri vii și amănunțite despre moarte și distrugere, el crezuse că nenorocitele întâmplări de la Hawai ajunseseră pînă la ei și că insularii se refereau la ele. În realitate, ei voiau să-i aducă la cunoștință că se iscaseră niște războaie de pe urma caprelor pe care căpitanul Cook le lăsase la Onihiau ; și că, în cursul bătăliilor pentru stăpînirea lor, aceste nefericite capre fuseseră măcelărite.

În dimineța următoare, la 2 martie, am primit din nou ordin să merg cu echipa de luat apă. Primejdiile prin care trecusem în ajun îl determinau pe căpitanul Clarke să trimită forțe mai însemnate de pe amîndouă corăbiile ca să ne însoară, aveam astfel o pază însumînd patruzeci de oameni înarmați. Această măsură de prevedere nu mai era totuși necesară acum, deoarece plaja fusese lăsată în întregime în folosința noastră, iar terenul dintre locul de debarcare și lac fusese declarat tabu, fiind înconjurat de stegulețe albe. După toate aparențele, unele căpetenii indigene vizitaseră regiunea aceea și, neputînd rămîne prin preajmă, luaseră în mod binevoitor și plin de considerație această măsură, pentru ca noi să fim în mai mare siguranță și cît mai puțin stîngheriți.

A doua zi luarăm apă fără să mai întîmpinăm vreo împotrivire. Înapoindu-ne pe corăbii, aflarăm că pe bord fuseseră cîteva căpetenii care-și ceruseră scuze pentru comportarea compatrioților lor, atribuind răzvrătirea certurilor care mai dăinuiau în acel timp printre oamenii de seamă ai insulei. Neînțelegerea se stîrnise în legătură cu caprele lăsate de noi la Onihiau anul trecut, Toneoneo pretinzînd dreptul de proprietate asupra lor, deoarece insula îi era închinată lui.

La data de 7 martie ne surprinse vizita lui Toneoneo însuși. Cînd auzi că principesa văduvă era pe

bord, nu-l puturăm convinge decît cu multă greutate să urce și el, nu că s-ar fi temut pentru siguranța lui, ci fiindcă nu voia să dea ochi cu dînsa. Întîlnirea lor avu loc de față cu noi ; se uitară unul la altul cu priviri posomorîte și piezișe. Nu stătu prea mult și părea tare amărît ; dar remarcărăm cu oarecare uimire că femeile, atît la venirea cît și la plecarea lui, se prosternau înaintea sa ; de asemenea fusese tratat de către toți băștinașii de pe bord cu respectul cuvenit celor de rangul lui. Într-adevăr, era destul de neobișnuit ca o persoană care în acea vreme se afla în dușmănie cu partida adversă și se pregătea chiar de o nouă bătălie să se încumete să vină aproape singur în mijlocul taberei dușmane.

La 8 martie, la ora nouă dimineata, ridicarăm ancora și ne îndreptarăm spre Onihiau, iar la ora trei după-amiază ancorarăm într-o apă de treizeci și șase de metri, aproape în același loc ca în anul 1778.

La 12 martie vremea fiind liniștită, *master*-ul fu trimis în partea nord-vestică a insulei ca să caute un loc de ancorare mai convenabil. El se întoarse spre seară, după ce găsisese un golf frumos, cu bune posibilități de ancorare ; în partea lui estică se aflau patru mici izvoare cu apă potabilă, la care ducea un drum neted, potrivit pentru rostogolitul butoaielor.

Fiind acum gata să părăsim insulele Sandwich, socot că se cuvine să fac cîteva observații asupra lor. Acest grup este alcătuit din unsprezece insule. Indigenii le numesc : 1. Auaii ; 2. Maui ; 3. Ranai sau Ornai ; 4. Morotini sau Morokoi ; 7. Uahu sau Oahu ; 8. Atui, Ataui sau Taui și, uneori, Kauai ; 9. Nihihau sau Onihiau ; 10. Orihaua sau Rihaua ; și 11. Tahura ; toate sînt locuite, afară de Morotini și Tahura. După spîsele indigenilor, pe lîngă insulele enumerate mai sus se mai află una, numită Modupapapa sau Komodupapapa, care este netedă, nisipoasă și vi-

zitată numai pentru vînătoarea de broaște țestoase marine și păsări de mare.

Căpitanul Cook le botezase Insulele Sandwich în cinstea exploratorului sub a cărui oblăduire îmbogățise geografia cu atît de multe descoperiri strălucite și pline de însemnătate.

Locuitorii Insulelor Sandwich aparțin fără îndoială aceleiași rase ca cei din Noua Zeelandă, din Insulele Societății și din Insulele Amiciției, din Insula Paștelui și din Marchize. Faptul, oricît ar părea de extraordinar, poate fi considerat suficient dovedit prin aceea că apucăturile și moravurile lor se aseamănă în chip izbitor, asemănarea în linii generale dintre oameni este stabilită, dincolo de orice controversă, prin absoluta identitate a graiurilor lor.

Doritorilor de discuții îndelungi pe această temă nu le va fi prea greu să-și închipuie de pe ce continent au emigrat la început acești oameni și în ce etape s-au răspîndit pe o suprafață atît de vastă. Am arătat mai sus că observasem puternice semne de înrudire între ei și unele din triburile indigene ce locuiesc în Insulele Ladrone¹ și Caroline, aceeași afinitate se poate urmări și între battas² și malaezi. În ce vreme s-au petrecut aceste evenimente nu este lesne de aflat; probabil, nu prea de curînd, deoarece insulele sînt foarte populate și oamenii n-au păstrat nici o tradiție a originii proprii, în afară de cele ce țin cu desăvîrșire de domeniul legendelor.

Băștinașii din aceste insule depășesc în general statura mijlocie și sînt bine legați. Culoarea feței lor este mai închisă de cît a tahitienilor și nici nu sînt atît de frumoși ca aceștia. Totuși mulți dintre ei au fețe frumoase, femeile îndeosebi, au ochi și dinți frumoși,

¹ Vechiul nume spaniol al Insulelor Mariane.

² Locuitorii Sumatrei.

precum și o dulceață și o sensibilitate în priviri, ceea ce le face foarte ademenitoare. Părul lor e negru-castaniu, nici drept ca al indienilor din America, nici cârlionțat ca al negrilor africani, ci variat ca și părul europenilor.

Aceeași superioritate a înfățișării, pe care am constatat-o la *iri*-i din toate celelalte insule, am remarcat-o și aici. Cei pe care i-am văzut erau, fără excepție, desăvârșit realizați trupește; cei mai mulți, pe lângă scăderi de ordin general, dovedeau aceeași diversitate a fapturilor și figurilor care se întâlnește și la alte popoare.

Maladiile locale par să fie rare, dar mulți dintre *iri* sînt înspăimîntător de bolnavi din cauza consumului exagerat de *ava*. Este ceva deosebit de ciudat în istoria acestui drog vătămător. Cînd căpitanul Cook vizitase prima oară Insulele Societății, *ava* era prea puțin cunoscută acolo. La a doua lui călătorie, ea se consuma mult la Ulietea, dar nu prea cîștigase teren în Otaheite. Iar cînd ne-am oprit acolo ultima dată, ravagiile îngrozitoare ce le făcea acum erau de necrezut; căpitanul abia mai recunoscuse pe mulți dintre vechile lui cunoștințe. În Insulele Amiciției căpeteniile consumă în mod obișnuit această băutură, dar o subție atît de mult cu apă încît nu pare că produce vreun efect dăunător. La Atui este folosită, de asemenea, cu multă cumpătare și, ca urmare, căpeteniile au o înfățișare mult mai chipeșă acolo decît în oricare dintre insulele învecinate. Bunii noștri prieteni Keirikia și bătrînul Kau se lăsău convinși de noi să renunțe la această băutură; de aceea se îndreptară uimitor în scurta perioadă cît mai rămaserăm în această insulă.

Cu toată pierderea ireparabilă ce o suferisem de pe urma supărării bruște și a violenței acestor oameni, trebuie totuși să fim drepecți față de ei și să recunoaștem

că, dintre toți insularii, ei au cea mai blîndă și duioasă fire ; se deosebesc cu desăvîrșire de acei nemaipomenit de ușuratici și schimbători tahitieni, și nici nu au distanta gravitate și rezervă a locuitorilor din Insulele Amiciției. Hawaienii par să trăiască în cea mai deplină înțelegere și prietenie unii cu alții. Femeile care au copii sînt remarcabile prin duioasa și statornica lor grijă pentru cei mici, iar bărbații le dau adesea ajutor la treburile casnice, cu o bunăvoință ce nu poate fi decît spre lauda lor.

Locuitorii acestor insule se deosebesc de cei din Insulele Amiciției prin faptul că aproape toți își lasă barba să crească. Într-adevăr, puțini erau cei care și-o rădeau în întregime, așa cum făcea bătrînul rege, sau purtau numai mustăți. Aceeași diversitate în privința modului de purtare a părului se poate observa la ei ca și printre ceilalți insulari ai Pacificului de Sud ; au și o modă ce le este proprie, după cîte știm, și anume, își tund părul scurt, de o parte și de alta a capului și în jos pînă la urechi.

Oamenii de amîndouă sexele poartă la gît coliere făcute din sfori pe care sînt înșirate scoici mici, pestrițe, precum și o podoabă de forma unei cozi de ceașcă, de vreo doi centimetri lungime și de o jumătate de centimetru lățime, lucrată din lemn, piatră sau fildeș, frumos lustruită, pe care o atîrnă de gît prin fire subțiri de păr răsucit și învîrtit uneori de o sută de ori. În locul acestui ornament, unii dintre ei poartă pe piept o mică figură omenească, lucrată în os și spînzurată în același chip.

Ca și restul indigenilor din insulele Pacificului de Sud, au obiceiul de a-și tatua corpul, dar numai în Noua Zeelandă și în Insulele Sandwich își tatuează și fața. Au de asemenea ciudatul obicei, a cărui noimă n-am putut-o afla niciodată, de a tatua vîrfurile limbii femeilor.

Îmbrăcămintea bărbaților este formată îndeobște dintr-o singură bucată de pînă groasă, numită *maro*, de vreo douăzeci și cinci de centimetri lățime, pe care o petrec printre picioare și o leagă în jurul mijlocului. Aceasta este îmbrăcămintea comună tuturor categoriilor sociale. Rogojinile, dintre care unele sînt frumos lucrate, au diferite mărimi, de cele mai multe ori vreun metru jumătate lungime și unu lățime. Pe acestea și le aruncă peste umeri și le trag în față ; dar le întrebuintează rareori și mai ales în timpul războiului, deoarece, putînd amortiza lovitura unei pietre sau a oricărei arme boante, par mai folositoare atunci decît în vreme de pace.

Îmbrăcămintea obișnuită a femeilor este foarte asemănătoare cu a bărbaților. Ele își înfășoară mijlocul cu o bucată de pînă care ajunge pînă la jumătatea coapselor ; cîteodată, cînd răcoarea serii se face simțită, își aruncă peste umeri bucăți de pînă fină, ca și femeile din Otaheite. *Pau* este numele altei îmbrăcămînți foarte des purtată de femeile tinere. Este confecționată din cel mai subțire și mai fin soi de pînă, se înfășoară de mai multe ori în jurul pîntecelui și coboară pînă la genunchi, așa încît capătă înfățișarea unei fuste scurte și bogate.

Felul lor de a-și petrece timpul pare să fie foarte simplu, puțin variat. Se trezesc odată cu răsăritul soarelui ; după ce se bucură de răcoarea serii, se retrag la odihnă puțin timp după apus. Cu lucratul pirogilor și al rogojinilor se îndeletnicesc *iri-i* ; femeile sînt ocupate cu fabricarea pînzei, iar în plantații și la pescuit lucrează mai ales *tautau-ii* ¹.

Muzica lor este rudimentară ; n-au nici fluiere, nici naiuri, nici alte instrumente, în afară de tobe de diferite mărimi. Dar melodiile lor sînt foarte plăcute,

¹ Servitorii.

fiindcă le cîntă pe mai multe voci și le însoțesc cu mișcări line ale brațelor, la fel cu cei din Insulele Amiciției.

Oamenii din aceste insule se împart în mod vădit în trei pături sociale. Cea dintîi este alcătuită din *iri*, sau căpetenii de districte ; unul dintre ei este superior celorlalți și se numește în Hawaii *iri-tabu* ori *iri-moi*. Prima denumire arată autoritatea lui absolută, iar a doua îi obligă pe ceilalți să se prosterne în fața lui (sau să se ducă la culcare în sensul exact al cuvîntului). Din pătura a doua fac parte cei ce se bucură de un drept de proprietate, fără însă a avea autoritate. A treia o alcătuiesc *tautau*-ii sau servitorii, care nu au nici rang, nici proprietate.

Șefii își exercită puterea unii asupra altora, în modul cel mai semeț și mai asupritor. Voi da două exemple în acest sens. Un șef dintr-un ordin inferior se purtase cu multă cuviință față de unul din ofițerii noștri și, drept răsplată, îl luarăm pe bord și-l prezentarăm căpitanului Cook, care-l invită să prînzească cu noi. În timp ce eram la masă intră Paria, care era un șef de ordin superior, cînd îl văzu pe oaspetele nostru într-o situație atît de onorabilă, fu cuprins de o nemărginită indignare, care i se citea pe față. Îl apucă numaidecît de păr și era cît pe ce să-l tîrască afară din cabină, dacă n-ar fi intervenit căpitanul ; după destulă gîlceavă, toată indulgența ce o puturăm obține, fără a ajunge să ne certăm cu Paria, fu ca oaspetele nostru să aibă îngăduința de a rămîne așezat pe podea, în timp ce Paria îi luă locul la masă. Altădată, cînd Teriabu urca pentru prima oară pe bordul lui «Resolution», Maia-Maia, unul dintre însoțitorii săi, găsindu-l pe Paria pe punte, îl izgoni de pe corabie în modul cel mai înjositor.

Religia acestor oameni seamănă în mai multe privințe cu a celor din Insulele Societății și Amiciției.

Morai-urile lor, *whatta*, idolii, sacrificiile și cîntecele sacre, care le sînt comune tuturor, dovedesc că toate noțiunile lor religioase au aceeași obîrșie.

S-a mai amintit că titlul de Orona¹ fusese acordat căpitanului Cook cu toate onorurile legate de el ; este de asemenea sigur că ne priveau în general ca pe niște oameni mai aleși și obișnuiau să spună deseori că marele Itua sălășluia în țara noastră.

Sacrificiile omenеști sînt mai frecvente aici, după propriile spuse ale băștinașilor, decît în oricare dintre insulele vizitate de noi. Aceste groaznice rituri nu se practică numai la începerea războaielor și înaintea marilor bătălii, ci ori de cîte ori oamenii se apucă de ceva mai de seamă ; iar moartea oricărei căpetenii însemnate cere jertfirea unuia sau a mai multor *tau-tau-i*, după cît de important e rangul șefului respectiv. Ni s-a spus că la moartea lui Teriobu mai mulți oameni sînt sorociți sacrificării.

Tot printre obiceiurile lor ciudate putem să-l trecem pe acela de a scoate prin lovire incisivii, ca o jertfă în cinstea lui Itua, pentru ca acesta să îndepărteze de ei orice primejdie sau necaz care i-ar putea amenința.

În ziua de 15 martie, la ora șapte dimineața ridicăm ancora și, trecînd pe la nord de Tahura, ne îndreptarăm spre sud-vest. La 23 martie, vîntul, care fusese în ultima vreme potolit, se întepi și crescú pînă ce deveni o puternică vijelie, care ne sfîșie cîteva dintre pînzele vechi și pricinui ruperea greementului în repetate rînduri. Această vijelie dură douăsprezece ore, după care se mai potoli și vremea rămase așa pînă la 25 martie, la amiază, cînd furtuna se domoli cu totul, lăsînd în locul ei doar o adiere ușoară.

¹ Clerke și alții transcriseseră Orono.

La data de 30 martie vînturile și starea nestatornică a vremii îl determinară pe căpitanul Clerke să-și schimbe planul și, pe la ora șase seara, îndreptarăm prova spre nord-vest, continuînd așa pînă la șase aprilie, cînd pierdurăm alizeul.

Rînduielile stabilite pe vremea cînd trăia căpitanul Cook privitoare la aerisirea așternuturilor, aprinderea focurilor între punți, spălarea acestora cu oțet și afumarea lor cu pulbere de pușcă, erau respectate în permanență. De cîtva timp, chiar și cîrpirea hainelor vechi ale marinarilor se transformase într-o îndatorire grea și însemnată. Poate că este necesar să informăm pe cei nefamiliarizați cu obiceiurile marinarilor de pe navele de război, că aceștia sînt atît de deprinși să li se comande de către ofițerii lor cînd și cum să se îngrijească de ei înșiși, încît pierd orice prevedere și devin nesocotiți ca niște copii. Sînt sigur că dacă oamenii noștri ar fi fost lăsați de capul lor, întregul echipaj ar fi rămas în pielea goală, înainte de a ajunge la jumătatea călătoriei. Era firesc să ne așteptăm ca experiența căpătată în cursul călătoriei spre miază-noapte din anul precedent să-i fi făcut să simtă nevoia de a acorda puțină atenție acestor lucruri ; dar, dacă le vor fi trecut vreodată prin minte astfel de gînduri, ele fură atît de superficiale încît, la întoarcerea noastră din climatul tropical își aruncară pe punte și dădură cu piciorul în hainele îmblănite precum și în celelalte veșminte pentru ținuturile reci, de parcă ar fi fost niște lucruri fără preț, deși pe amîndouă corăbiile se știa că urma să facem o nouă călătorie spre pol. Iată de ce aceste haine fură strînse de ofițeri și îndesate în butoaie, pentru ca acum să fie restituite proprietarilor lor.

La data de 12 aprilie, vîntul schimbîndu-se treptat, ajunse să bată spre răsărit, și crescú pînă deveni o

puternică vijelie. Tot timpul de cînd părăsisem Insulele Sandwich ne supărase o spărtură prin care pătrundeau în fiecare oră doisprezece centimetri de apă ; dar, deoarece reuşeam mereu să ţinem pe loc nivelul apei cu ajutorul pompelor de mîna, spărtura nu ne necăji prea mult pînă la 13 aprilie, cînd ne alarmă serios o inundaţie bruscă ce potopise întregul spaţiu dintre punţi. Apa din magazia de cărbuni, negăsind ieşire îndestulătoare prin cocpit¹, forţase platformele de deasupra lui şi, într-o clipită, făcuse să plutească totul. Situaţia noastră era într-adevăr nespus de îngrijorătoare, căci nu întrevedeam nici o soluţie salvatoare. Nu după mult izbutirăm să-i dăm o scurgere, cea mai mare parte din apă ieşind prin cocpit, iar noi furăm astfel în măsură să scoatem restul cu căldările. Dar spărtura se mărise acum atît de mult încît jumătate din echipaj trebuia să lucreze neîncetat la pompe şi la ispol². Această situaţie dură pînă la 15 aprilie la amiază. Oamenii noştri suportau cu multă bunăvoinţă această osteneală excesivă, la care se adăuga faptul deosebit de supărător că nu aveau un loc uscat unde să doarmă ; pentru acest considerent începurăm să le servim raţia întreagă de grog.

Deoarece ne apropiam acum de locul unde se zice că Da Gama ar fi văzut o mare întindere de pămînt, ne bucuram de prilejul ce ni se înfăţişa de a contribui la îndepărtarea îndoielilor care ar mai fi putut dăinui în privinţa acestei pretinse descoperiri. După ce navigaram încoace şi încolo în tot cursul zilei, fără a zări vreo urmă de pămînt, cîrmirăm iarăşi spre miez-noapte, socotind că nu merita să ne pierdem timpul

¹ Gaură la pupa unei ambarcaţii.

² Căuş pentru scos apa de pe fundul vasului.

în căutarea unei țări a cărei existență era o părere ce-și dovedise pînă acum îndestul netemeinicia.

Trecerea bruscă de la căldura apăsătoare ce o simțisem la începutul lunii la frigul grozav pe care-l înduram acum, era însoțită de multe alte neajunsuri.

La data de 21 aprilie zărirăm o balenă și o pasăre de uscat, iar după-amiază, apa devenind mîloasă, aruncărăm plumbul, dar nu găsirăm fundul nici la două sute cincizeci de metri. În cursul celor trei zile precedente văzusem mari cîrduri de păsări dintr-o speță asemănătoare rațelor. Ivirea zburătoarelor se socotește de obicei ca o dovadă a vecinătății uscatului, dar de la 16 aprilie nu mai întîlnisem alte semne, deși în acest timp parcursesem peste o sută cincizeci de leghe.

La 22 aprilie frigul ajunsese peste măsură de aspru și frînghiile erau atît de înghețate încît numai cu mare greutate le puteam trece prin scripeți.

La 23 aprilie, la ora șase dimineața, uscatul apărură sub forma unor munți acoperiți de zăpadă, care se întindeau de la nord-est spre sud-vest ; deslușirăm o stîncă înaltă și conică, la trei sau patru leghe depărtare. Abia dădurăm cu ochii de această priveliște nelămurită, că ne și învălui o ceață deasă. Cînd vremea se limpezi din nou, ne îndreptarăm într-acolo, spre a vedea mai de aproape pămîntul, dar ni se înfățișă o perspectivă mai posomorită și mai sumbră decît oricare alta pe care o văzusem vreodată. Coasta părea dreaptă și uniformă, neavînd întrînduri sau golfuri ; terenul urca de la țărm către niște dealuri de înălțime moderată, dincolo de care se aflau șiruri de munți, ale căror piscuri se pierdeau în nori ; totul era în întregime acoperit de nea, în afara unor povîrnișuri stîncoase și rîpi ce ieșeau prea abrupt din mare pentru ca zăpada să se poată așeza pe ele.

Vîntul continua să sufle foarte puternic dinspre nord-est, iar pe mare domnea o ceață deasă și cădea lapoviță ; vremea aceasta ținu de la 24 la 28 aprilie. Corabia părea să fie o adevărată masă de gheață ; sarturile erau atît de încărcate încît aveau în circumferință mai mult de două ori grosimea lor obișnuită ; pe scurt, cei mai vechi marinari nu mai pomeniseră niciodată ceva asemănător, iar lapovița continua să cadă fără încetare și gerul se înăsprea mereu.

În dimineța zilei de 28 aprilie cerul se luminează, în sfîrșit, și vîntul se domoli pînă la tăria unei ușoare brize, deși bătea din aceeași direcție ca și mai înainte. Avurăm o zi caldă și frumoasă și, fiindcă ne așteptam să vină dezghețul, oamenii începură să sfărîme gheața de pe greement, catarge și pînze, pentru a preîntîmpina căderea turturilor în capetele noastre. Pe la trei după-amiază se iscă un vînt favorabil dinspre miazăzi ; cu ajutorul lui ne îndreptarăm spre golful Auațca.

După ce trecurăm de gura golfului, care este lungă de vreo patru mile, ni se deschise în față o mare baie circulară de douăzeci și cinci de mile în circumferință ; la ora patru și jumătate ancorarăm într-o apă de șase stînjeni. Cercetarăm toate colțurile golfului cu ocheanele în căutarea orașului Petropavlovsk ¹, care, după cum auzisem la Unalașka era o localitate de oarecare mărime și însemnătate. În cele din urmă descoperirăm, pe un strîmt capăt de pămînt înspre nord-est, cîteva cabane de birne și cîteva colibe conice înălțate pe prăjini, însumînd vreo treizeci de așezăminte ; după poziția lor, ajunserăm la concluzia că era Petropavlovsk. Totuși, ca să fim drepecți față de generosul și ospitalierul tratament de care ne-am bucurat aici, voi cere îngăduința să merg în întîmpinarea curiozi-

¹ Port pe coasta răsăriteană a peninsulei Kamciatka.

tății cititorului și să-l asigur că dezamăgirea noastră fu mai degrabă ridicolă decît serioasă. În această amărită extremitate a pămîntului baricadat de gheață și acoperit cu zăpadă pînă și în timp de vară, într-un port mizerabil, cunoscurăm oameni pătrunși de simțăminte de omenie care dovediră atîta măreție sufletească încît ar fi făcut cinste oricărui popor de pe glob.

În cursul nopții, la venirea mareei, ne înconjurară o mulțime de sloiuri. În zori, fui trimis cu bărcile să cercetez golful și să predau scrisorile pe care le adusesem de la Unalașka pentru comandantul rus.

În timp ce ne apropiam, observarăm cîțiva oameni mergînd iute înapoi și încolo : apoi o sanie trasă de cîini, cu unul dintre locuitori în ea, coborî spre țărm în fața noastră. În timp ce priveam la cele ce se petreceau pe uscat și admiram marea politețe a străinului care, gîndeam noi, venise în ajutorul nostru, bărbatul, după ce ne măsură din priviri cîtva timp cu multă luare-aminte se întoarse scurt pe loc și se îndreptă în grabă spre ostrog¹. Eram mai puțin supărați decît dezamăgiți că drumul nostru pe gheață este întovărășit nu numai de greutatea mari, dar și de primejdii.

Cînd ajunserăm la mai puțin de o jumătate de kilometru de ostrog, deslușirăm mărșăluind spre noi un grup de oameni înarmați, format din vreo treizeci de soldați, în fruntea cărora se afla o persoană cu înfățișare importantă, care ținea un băț în mînă. Se opri cînd ajunse la cîțiva metri de noi și-și așeză oamenii într-o ordine perfectă. I-am înmînat scrisorile lui Ismailo și m-am străduit să-l fac să înțeleagă că eram englez și că aduseserăm acele note de la Unalașka. După ce ne examină cu luare-aminte, ne conduse către sat în mare tăcere și solemnitate, oprindu-și deseori oamenii, pentru

¹ Fortificație de lemn la granițele Rusiei din secolele XVII și XVIII.

a-i grupa în diferite chipuri și a-i pune să execute cîteva exerciții.

În cele din urmă sosirăm la casa ofițerului care comanda grupa și intrarăm înăuntru ; după ce dădu ordine și-i orîndui pe militarii de afară, lucru care se petrecu nu fără agitație, gazda noastră își făcu apariția, însoțit de o altă persoană care, pe cît înțelesesăm, era secretarul portului. Deschiseră apoi una din scrisorile lui Ismailo și o trimiseră pe cealaltă cu un mesager special la Bolceretk, un oraș de pe coasta apuseană a peninsulei Kamciatka, unde-și avea reședința comandantul rus al acestei provincii.

Slujbașul în casa căruia ne aflam era sergent ; el era comandantul ostrogului. Nimic nu putu întrece bunătatea și ospitalitatea lui, după ce-și reveni din panica provocată de venirea noastră. Ni se părea că în casă este o căldură excesivă, dar totul se vedea curat și bine rînduit. După ce-mi schimbai hainele ude cu altele pe care sergentul mi le puse la dispoziție cu multă politețe — un costum complet al lui — furăm poștiți la masa de prînz, care nu mă îndoiesc că era cea mai bună pe care ne-o putea servi ; ținînd seama de timpul scurt ce-l avusese spre a o prepara, pot zice că o pregătise cu destulă iscusință. Însăși nevasta sergentului ne aduse mai multe bucate, dar ei nu i se dădu voie să șadă la masă. După ce terminarăm ospățul, în cursul căruia conversația se mărgini la cîteva plecăciuni și alte semne de respect mutual, ne străduirăm să-i explicăm gazdei pricina și țelurile vizitei noastre în acest port. Deoarece Ismailo atinsese probabil același subiect în scrisorile ce i le înmînasem mai înainte, el păru să înțeleagă foarte lesne ce voiam să-i spunem ; dar, cum nu se afla nimeni la fața locului care să poată vorbi vreo altă limbă decît rusa sau camciadala, ne veni foarte greu să înțelegem știrile ce vroia să ni le comunice. După un timp, străduindu-ne să ne înțele-

gem unul pe altul, ajunserăm la concluzia că în această localitate nu se puteau obține nici un fel de merinde sau de mărfuri navale, dar că aceste articole se aflau din belșug la Bolcerețk. Comandantul va fi probabil foarte binevoitor și ne va da ceea ce ne lipsea, dar, pînă nu va primi poruncă de la el, nici sergentul, nici oamenii săi, nici indigenii nu se vor încumeta măcar să urce pe bordul corăbiei noastre.

Era acum timpul să ne luăm ziua bună ; ni se puse numaidecît la îndemînă pentru fiecare persoană din grupul nostru cîte o sanie trasă de cinci cîini și condusă de un vizitiu. Marinarii erau tare încîntați de acest gen de transport. Ceea ce-i desfăta încă și mai mult era faptul că cele două cîngi ale bărcilor fuseseră puse și ele într-o sanie pe măsura lor. Aceste sânni sînt atît de ușoare și construcția lor este atît de bine adaptată scopurilor pentru care sînt folosite încît alunecau cu mare iuțeală și în deplină siguranță pe o gheață pe care noi n-am fi izbutit s-o trecem cu piciorul, oricît de prudenți am fi fost.

La întoarcere găsirăm bărcile trăgînd corabia la edec spre sat ; pe la ora șapte ajunserăm lîngă gheață și amararăm. În dimineața următoare tîmplarii se puseră pe lucru pentru a astupa spărtura care ne dăduse atîta de furcă în cursul ultimei noastre traversări. Mai mulți ofițeri făcură vizite sergentului, care îi primi cu o deosebită politețe ; iar căpitanul Clerke îi trimise două sticle de rom, fiindcă înțelese că ar fi fost darul cel mai potrivit pe care i l-ar fi putut face ; primi în schimb cîteva păsări frumoase asemănătoare cocoșului de munte și douăzeci de păstrăvi.

În dimineața următoare, după ce văzusem două sânni intrînd în sat, căpitanul Clerke mă trimise pe țarm să aflu dacă nu cumva sosise vreun mesaj de la comandantul Kamciatkăi ; sergentul socotea că mesajul putea sosi, ca urmare a veștii trimise în legătură

cu vizita noastră. Bolcerețk se află cale obișnuită la vreo două sute mile engleze distanță de Petropavlovsk. Mesajele noastre fuseseră trimise cu o sanie trasă de câini la data de 29 aprilie, pe la ora prînzului. Iar răspunsul sosise, așa cum aflarăm mai târziu, în zorii zilei aceleia ; fusese deci nevoie de ceva mai mult de trei zile și jumătate pentru o călătorie de patru sute treizeci de kilometri.

Răspunsul comandantului nu ne fu totuși tălmăcit decamdată ; cînd am ajuns la locuința sergentului, acesta îmi spuse că vom afla a doua zi despre ce era vorba.

A doua zi, pe la ora zece înainte de amiază, zărirăm mai multe sănii coborînd spre marginea gheții ; trimiserăm o barcă să-i aducă pe ocupanții lor pe bord. Unul dintre ei era un negustor rus din Bolcerețk, numit Fedosiți, iar celălalt, un german pe nume Port, care aduseseră o scrisoare de la maiorul Behm, comandantul Kamciatkăi, către căpitanul Clerke. Cînd ajunseră la marginea gheții și zăriră ce mari erau corăbiile care se aflau la mai puțin de două sute de metri de ei, păsură peste măsură de îngrijorați ; înainte de a se încumeta să se imbarce, cerură ca doi marinari să fie lăsați pe țărm ca ostateci, pentru siguranța lor. Descoperirăm mai târziu că Ismailo, în scrisoarea lui către comandant, nu știu pentru care motiv, ne prezentase greșit ; scrisese că era vorba de două mici bărci de negot, iar sergentul, care nu văzuse corăbiile decît de la oarecare depărtare, nu îndreptase această greșală în mesajul lui.

Cînd sosiră pe bord, înțelesei, din purtarea lor prevăzătoare și temătoare, că se aflau încă sub stăpînirea unei îngrijorări inexplicabile ; o neobișnuită satisfacție se putu citi pe chipurile lor atunci cînd germanul găsi printre noi un om cu care să poată discuta. Era domnul Webber, care vorbea nemțește extrem de bine. După ce domnul Port fu prezentat căpitanului Clerke,

comandantul nostru primi scrisoarea comandantului rus, scrisă tot în limba germană, prin care îl invita pe Clerke și pe ofițerii lui să vină la Bolcerețk. Domnul Port îi aduse în același timp la cunoștință că maiorul își făcuse o idee greșită despre mărimea corăbiilor și despre însărcinarea pe care o îndeplineam, deoarece Ismailo în scrisoarea sa arătase că sîntem două mici vase comerciale englezești și-l prevenise să fie atent, insinuînd că am fi nici mai mult nici mai puțin decît pirăți.

Deoarece aveam posibilitatea să conversăm cu rușii prin mijlocirea tălmăciului, primele noastre întrebări fură dacă putem să ne procurăm provizii cu care să ne completăm merindele proaspete și articolele marinărești, din lipsa cărora fuseserăm de cîtva timp în mare restriște. La cercetare, se vădi că întregul stoc de animale pe care le putea procura ținutul din împrejurimile golfului se număra la numai două junci ; sergentul făgăduise cu multă ușurință că va face rost de vite. Începurăm apoi demersuri pe lîngă negustori, dar condițiile în care se oferea să ne servească erau atît de oneroase încît căpitanul Clerke socoti necesar să trimită un ofițer la comandantul de la Bolcerețk pentru a se interesa de prețul mărfurilor în acel loc.

Deoarece căpitanul Clerke găsi nimerit să-mi încredințeze această misiune, primii ordin ca, împreună cu domnul Webber, care urma să mă însoțească în calitate de interpret, să mă pregătesc de plecare a doua zi dimineăța.

Se alătură apoi echipei noastre și căpitanul Gore și ne însoțiră de asemenea domni Port și Fedosici, cu doi cazaci ; călăuzele noastre ne dădură îmbrăcăminte călduroasă, îmblănită, precauție care se dovedi curînd binevenită, întrucît începu să ningă îndată ce pornirăm la drum.

A doua zi dimineața ne întâmpină *toion*-ul¹ sau căpetenia din Karacin, care fusese înștiințat de venirea noastră și făcuse rost de pirogi, mai ușoare și mai nimerite pentru navigația pe râul Auatka. Înaintam acum foarte repede, oamenii *toion*-ului fiind pe cât de mari de stat, pe atât de puternici și buni cunoscători ai meseriei lor. La ora zece ajunserăm la ostrog, reședința unde ne întâmpinară pe malul apei bărbați și femei camciadali și câțiva servitori ruși de-ai lui Fedosici, care se ocupau cu facerea pirogilor. Erau cu toți îmbrăcați în haine de sărbătoare.

Acest ostrog era frumos așezat pe malul râului. Furăm conduși la locuința *toion*-ului, un om simplu și cumsecade, a cărui mamă era rusoaică iar tatăl camciadal. Casa lui, ca toate celelalte din ținutul acesta, era împărțită în două încăperi. O masă lungă și îngustă, cu o laviță în jurul ei, alcătua toată mobila din camera din față; iar în cea din fund se găsea bucătăria; uneltele casnice erau la fel de puține și sărăcăcioase. Dar binevoitoarea primire a gazdei și cordiala întâmpinare ce ni se făcuse, compensau din plin modestia locuinței.

În timp ce ne aflam la prînz în această colibă, ca oaspeți ai unui popor de a cărui existență abia auzisem, și trăind la capătul lumii locuibile, ne atrase luarea-aminte o singuratică lingură de cositor, pe jumătate tocită, a cărei formă ne era familiară; cercetînd-o, constatarăm că pe dos avea gravat cuvîntul Londra. Nu pot trece sub tăcere acest fapt, din recunoștință pentru multele gînduri plăcute, speranțele, griile și duioasele amintiri ce se treziră atunci în noi. Acei care au simțit ce urme lasă în suflet o lungă absență ori marea depărtare de patrie vor înțelege cu

¹ *Toion*, șef local.

ușurință plăcerea ce ți-o fac asemenea întâmplări neînsemnate.

Urma acum să părăsim râul și să facem restul călătoriei cu săniile.

După ce ne-am plimbat în jurul satului, care nu avea nimic vrednic de reținut, ne-am înapoiat la cină și, după aceea, ne-am odihnit puțin ; curînd ne treziră urletele triste ale ciinilor, pe care le auzirăm tot timpul cît dură legatul bagajelor pe sănii ; dar odată prinși în ham, iar noi toți gata de plecare, urletele se preschimbară într-un lătrat ușor și vesel, care încetă în întregime în momentul în care porniră săniile. Acești ciini se aseamănă întru cîtva cu cei din rasa de Pomerania, dar sînt mult mai mari.

Deoarece nu aveam încredere în propria noastră dibăcie, ni se dăduse fiecăruia dintre noi cîte un om care să mîne sania, operație care se dovedi, după starea în care se aflau drumurile, a fi un lucru nespus de trudnic. Însoțitorul meu era un cazac foarte bine dispus, însă atît de nepriceput în această treabă încît ne răsturnam aproape în fiecare minut, spre marea veselie a celorlalți tovarăși. Grupul nostru era format în total din zece sănii. Cea în care era transportat căpitanul Gore era formată din două sănii legate la un loc și echipată din belșug cu blănuri și piei de urs ; avea zece ciini înhămați, cîte patru alături, la fel ca la alte cîteva dintre săniile cele mai greu încărcate cu bagaje.

După ce străbăturăm vreo șapte kilometri, începu să plouă, fapt care, adăugat la întunericul nopții, ne puse în mare încurcătură. În cele din urmă ne înțelesăm să rămînem unde ne găseam pînă ce se va lumina de ziuă ; și ca urmare, înfășurîndu-ne în blănuri, așteptarăm cu răbdare dimineța. Pe la ora trei furăm înștiințați că plecăm, călăuzele noastre temîndu-se să nu fim prinși de dezgheț, dacă mai așteptam

mult, și atunci n-am mai fi fost în stare nici să înaintăm, nici să ne înapoiem. După nenumărate greutateți, provocate mai cu seamă de starea proastă a drumului, la ora două după-amiază sosirăm teferi la un ostrog numit Nacikin.

Acolo furăm primiți cu aceeași ospitalitate ca și la Karacin, iar după prînz ne-am dus să vizităm un izvor deosebit de fierbinte de lîngă sat. Încă din depărtare se zărea aburul ridicîndu-se ca dintr-o căldare care fierbe ; iar cînd ne-am apropiat, am simțit în aer un miros pătrunzător de pucioasă. Izvorul principal se afla într-o adîncitură cu un diametru de vreun metru ; era înconjurat de mai multe izvoare mai mici, tot atît de calde, răsfirate pe terenul învecinat ; de aceea, tot acest petec de pămînt pe o întindere de peste patru metri patrați era atît de fierbinte încît nu puteam sta două minute în același loc. Apa care curgea din izvoare se aduna într-o mică scaldătoare și forma apoi un pîrîiaș care, după ce curgea vreo sută cincizeci de metri, se vărsa în rîu. Îmbăierea, ziceau localnicii, în izvorul acela vindecă mai multe boli, ca bunăoară reumatismul, încheieturile umflate și înțepenite și ulcerele scorbutice.

În dimineața următoare ne imbarcarăm în pirogi și pornirăm pe Bolșoi Reka ¹. Pe ambele maluri privești era romantică dar monotonă ; rîul curgea printre munți foarte prăpăstioși și sterpi ; nimic nu dădea diversitate peisajului decît, din cînd în cînd, apariția unui urs și zborurile păsărilor sălbatice.

Cînd la 12 mai se luminează de ziuă, constatai că ieșisem din munți și intrasem într-o întinsă cîmpie joasă, acoperită cu arbuști stufoși. Pe la ora nouă înainte de amiază ajunserăm la un ostrog, numit Opacin, care se afla la aproape optzeci de kilometri de Nacikin și

¹ Rîul Mare.

avea cam aceeași mărime ca ostrogul Karacin. Găsim aici un sergent cu patru soldați ruși, care ne așteptau de două zile și care trimiseră numai decît o barcă ușoară spre Bolcerețk ca să vestească apropierea noastră. Făcurăm restul călătoriei cu multă ușurință și repeziciune, deoarece, pe măsură ce coboram, riul devenea din ce în ce mai iute, iar bancurile se răreau.

Cu cît ne apropiam de capitală, observam cu părere de rău, din agitația și forfoteala de pe maluri, că urma să ni se facă o primire oficială. Un costum bun devenise de multă vreme o plăcere rară pentru noi, iar hainele de călătorie erau un amestec caraghios de modă europeană, polineziană și camciadală. Felul în care ne primi comandantul fu mai plăcut decît se poate închipui, dar constatarăm cu ciudă că uitase aproape cu desăvîrșire limba franceză, așa încît plăcerea de a conversa cu el a avut-o numai domnul Webber, care vorbea nemțește, limba lui maternă.

În tovărășia maiorului Behm se afla căpitanul Smalev, al doilea la comandă, un alt ofițer, precum și întreaga corporație a negustorilor din localitate. Ei ne conduseră în casa comandantului, unde furăm întîmpinați cu multă curtenie de soția sa și unde găsim ceai și alte bunătăți pregătite pentru noi.

Pe la ora șapte, comandantul, bănuind că eram poate obosiți de călătorie și voind să se odihnească, ne ceru voie să ne conducă la locuințele noastre. În drum, trecurăm pe lîngă două corpuri de gardă, unde soldații fuseseră puși să prezinte armele în cinstea căpitanului Gore ; iar după aceea furăm călăuziți la o casă foarte curată și potrivită pentru noi care, după cum ne lămurii maiorul, urma să ne fie reședință în cursul șederii noastre acolo. La ușă ne postă două sentinele, iar într-o casă învecinată instală o gardă cu un sergent. Apoi maiorul își luă rămas bun, făgăduind să ne viziteze a doua zi.

Dis-de-dimineață primirăm salutările comandantului, ale căpitanului Smălev și ale locuitorilor mai de seamă ai orașului, care, nu mult după aceea, ne onorară cu prezența lor. După ce ne retraserăm să ne odihnim, primii doi trimiseră după domnul Port și îi puseră întrebări cu privire la mărfurile de care credeau că ducem cel mai mult lipsă pe bordul corăbiilor; apoi stăruiră să acceptăm ca garnizoana de sub comanda lor să împartă cu noi micul stoc de provizii ce-l mai aveau.

Căzurăm de acord să acceptăm darurile acestor străini ospitalieri cu mulțumirile noastre cele mai alese dar cu condiția să fim încunoștințați de prețul mărfurilor cu care aveam să fim aprovizionați și să ni se primească drept plată polițele căpitanului Clerke emise de biroul aprovizionării din Londra. Maiorul refuză categoric aceste lucruri și ori de câte ori insistam după aceea, el ne oprea scurt spunându-ne că nu-și putea îndatora mai bine stăpîna¹ decît acordînd întreaga asistență de care era capabil bunilor ei prieteni și aliați, englezii.

În schimbul acestei dărnicii nemăiîntîlnite nu prea aveam ce să-i oferim, în afară de admirația și mulțumirile noastre. Din fericire, totuși, căpitanul Clerke îi trimisese prin mine o serie de tipărituri și hărți referitoare la penultima călătorie a căpitanului Cook, pe care mă rugase să i le dăruiesc în numele său; comandantul, care se entuziasma de orice lucru în legătură cu descoperirile, le primi cu o bucurie care arată că darul nostru, deși neînsemnat, era cît se poate de binevenit. Căpitanul Clerke îmi mai dăduse dezlegarea să-i arăt harta descoperirilor făcute în actuala noastră călătorie și, deoarece socoteam că, unui om în situația și cu preocupările sale, o comunicare de acest fel i-ar

¹ Tarina Caterina a II-a.

prilejui o deosebită satisfacție îi dezvălui, fără șovăire, toate datele pe care întreaga sa purtare dovedise că le merită.

Avui plăcerea să constat că era sensibil la acest compliment, așa cum sperasem, și că rămăsese uluit, cuprinzînd dintr-o privire întinderea acelei coaste, atît a celei asiaticе, cît și a celei americane, pe care compatrioții săi se străduiseră atîția ani s-o cerceteze, fără a ajunge la rezultate definitive.

În ziua aceea prînzirăm în casa comandantului, care nu scăpa nici un prilej de a ne satisface curiozitatea ; preparase deci, pe lîngă mai multe feluri de mîncare gătită ca la noi, o mulțime de alte mîncări, după obiceiul rusesc și camciadal. Ne petrecurăm după-amiaza făcînd o plimbare prin oraș și prin ținutul învecinat. Bolcerețk este așezat într-o cîmpie joasă și mlăștinoasă, care se întinde spre marea Ohoțk ; măsoară vreo șaizeci și patru de kilometri în lungime și are o lățime considerabilă. Orașul e situat în partea nordică a Rîului Mare (Bolșoi Reka). În dreptul orașului, rîul are de la doi la doi metri jumătate adîncime și vreo jumătate de kilometru lățime. Nici un fel de cereale nu se cultivă în această regiune, iar maiorul Behm mi-a făcut cunoscut că singura grădină plantată pînă la acea dată era a lui. Am văzut vreo douăzeci-treizeci de vaci, iar maiorul avea șase cai zdraveni. Acestea și cîinii sînt singurele animale domestice pe care le posedă.

Casele din Bolcerețk sînt toate de un singur tip, fiind construite din bîrne și acoperite cu stuf. Casa comandantului este mult mai mare decît celelalte, avînd trei încăperi de dimensiuni considerabile, îngrijit tapetate și care ar putea fi socotite frumoase, dacă talcul cu care sînt acoperite ferestrele nu le-ar da o înfățișare sărăcăcioasă și neplăcută. Locuitorii sînt în număr de cinci-șase sute.

În dimineața următoare ne adresărăm în particular negustorului Fedosici ca să ne vîndă niște tutun pentru marinari, care de peste douăsprezece luni erau lipsiți de plăcerea lor favorită. Dar, ca toate celelalte demersuri ale noastre, și acesta ajunsese numaidecît la urechile comandantului ; curînd după aceea găsirăm cu uimire în casa noastră patru saci de tutun, cîntărind peste o sută de funzi fiecare ; comandantul ne ceru să-i dăruim marinarilor noștri în numele său și al garnizoanei de sub comanda sa. În același timp ne trimise douăzeci de căpățîni de zahăr fin și tot douăzeci de funzi de ceai, acestea fiind articolele de care înțelesese că duceam mare lipsă și pe care ne rugă să-i îngăduim să le ofere ofițerilor. Pe lîngă acestea, doamna Behm mai trimise un dar căpitanului Clerke, anume unt proaspăt, miere, smochine, orez și cîteva alte mărunțișuri de același fel, însoțite de urarea ca ele să-i fie de folos și să-i ajute să-și recapete sănătatea. Zadarnic încercărăm să ne împotrivim acestei risipe de bunătați, căreia doream cu adevărat să-i punem capăt, fiind încredințați că dădeau de la ei nu o parte, ci aproape întregul stoc al garnizoanei.

Prînzirăm în ziua aceasta cu căpitanul Smalev, iar după prînz, pentru a ne distra și altfel, ni se oferî o reprezentație de dansuri rusești și camciadale. Figurele dansului rusesc semănau destul de mult cu cele ale dansurilor noastre marinărești și erau executate fie de o singură persoană fie de două sau patru deodată. Făceau pași mărunți și repezi, iar picioarele și le ridicau foarte puțin de la pămînt. Dar dacă dansul rusesc era hazliu, cel camciadal conținea cea mai năstrușnică idee ce i-ar putea trăsni cuiva prin minte. Dansul voia să reprezinte gesturile stîngace și greoaie ale ursului. Dansatorul își apleca tot timpul trupul și-și îndoia genunchii, în timp ce brațele sale imitau mișcările și atitudinile animalului.

Deoarece călătoria noastră la Bokcerețk ne răpise mai mult timp decît ne așteptasem și întrucît ni se spusese că întoarcerea putea fi și mai anevoioasă și plictisitoare, ne văzurăm în situația de a anunța comandantului, chiar în aceeași seară, intenția noastră de a pleca a doua zi. Furăm foarte plăcut surprinși cînd maiorul ne spuse că, dacă puteam rămîne încă o zi, ne-ar întovărăși și el, fiindcă i-ar face mare plăcere să vină cu noi la Petropavlovsk, ca să ia el însuși parte la îndeplinirea celor ce trebuiau făcute pentru noi.

Prinzirăm după aceea cu comandantul care, pentru a ne da puțința să cunoaștem cît mai multe din obiceiurile locuitorilor și datinile țării, în măsura în care ne-o îngăduia timpul, invită în acea seară la el acasă pe toți oamenii de seamă din oraș. Femeile veniră strălucit îmbrăcate după moda camciadală. Era o privesc fermecătoare în mijlocul celui mai sălbatic și mai întunecat ținut din lume. Divertismentul era alcătuit tot din dansuri și cîntece.

Dimineăta următoare fiind sorocită plecării, ne retraserăm devreme în locuințele noastre, unde primul lucru pe care-l văzui fură trei costume de călătorie, lucrate după moda țării, costume pe care ni le dăruise maiorul. În acest fel, darurile sale, bunătatea căpitanului Smalev și a multor altora, împreună cu uriașul stoc de provizii ce ne fusese trimis pentru drum, ne adunaseră o cantitate destul de însemnată de bagaje.

În cursul drumului ne încîntă mult marea bunăvoință cu care *toion*-ii și camciadalii ne săreau în ajutor în diferitele ostroguri prin care treceam și nu-mi scăpă neobservată bucuria ce li se putea citi pe față la vederea maiorului și nici marea tristețe ce-i cuprindea la auzul știrii că avea să-i părăsească în curînd.

De la Bokcerețk trimiserăm căpitanului Clerke un mesager, informându-l asupra primirii ce ni se făcuse și asupra intenției maiorului de a ne însoți la înapoiere, înștiințându-l, de asemenea, despre ziua în care se putea aștepta să ne vadă. Maiorul fu tare uimit de înfățișarea robustă și plină de sănătate a echipajului bărcilor și se miră și mai mult când văzu că majoritatea oamenilor erau îmbrăcați numai în cămăși și pantaloni, deși chiar atunci ninge din plin.

La sosire maiorul Behm fu salutat cu treisprezece lovituri de tun și primit cu toate celelalte semne de respect pe care i le puteam arăta.

După ce-l vizită pe căpitanul Clerke și trecu în revistă ambele corăbii, el se întoarse să prânzească pe bordul navei «Resolution»; după-amiază i se arătară diferitele curiozități adunate în cursul călătoriei, iar căpitanul Clerke îi oferă un sortiment complet din fiecare articol. Cu acest prilej trebuie să amintesc gestul de mărinimie și recunoștință pe care-l făcură marinarii de pe ambele corăbii. Când auziră ce frumos dar le făcuse maiorul, oferindu-le tutun, ei cerură, cu totul din inițiativa lor, să nu li se mai servească grog, iar alocația de spirtoase să fie dăruită din partea lor garnizoanei din Bolcerețk. Nu puturăm decît să admirăm un sacrificiu atît de extraordinar; și, pentru ca oamenii să nu aibă de suferit de pe urma acestui gest, căpitanul Clerke și ceilalți ofițeri oferiră în locul neînsemnatei cantități pe care maiorul se lăsă înduplecat s-o accepte, aceeași cantitate de rom din rația ofițerilor. Acest dar, împreună cu o duzină sau două de sticle cu vin de la Cap pentru doamna Behm și alte asemenea mici daruri pe care eram în stare să le facem, fură primite în modul cel mai îndatoritor.

Deoarece maiorul Behm demisionase din postul de comandant al Kamciatkăi și avea de gînd să plece curînd la Petersburg, se oferă să ia cu sine mesajele pe

care am fi vrut să i le dăm în grijă. Prilejul nu trebuia scăpat și căpitanul Clerke, convins că relatarea descoperirilor noastre putea fi încredințată în întregime și în siguranță unei persoane ale cărei virtuți, atât publice cât și particulare, se dovediseră atât de remarcabile și ținând seama că mai aveam încă de înfăptuit o bună parte din călătorie, se hotărî să trimită prin el întregul jurnal al răposatului nostru comandant, împreună cu o parte din propriul său jurnal, care completa perioada de la moartea căpitanului Cook pînă la sosirea noastră în Kamciatka, precum și o hartă a tuturor descoperirilor, spre a fi înmîinate ambasadorului nostru la curtea rusească.

În cursul următoarelor trei zile maiorul fu găzduit alternativ pe bordul celor două corăbii și ne străduirăm să facem acest lucru cît puteam mai bine. În ziua de 25 mai își luă rămas bun ; îl salutarăm cu treisprezece lovituri de tun, iar marinarii, după propria lor dorință, strigară de trei ori «ura» pentru el.

Deși prietenia noastră cu maiorul Behm durase atât de puțin, purtarea lui nobilă și dezinteresată făcu să se nască în noi cel mai mare respect și o deosebită stimă față de el. Valoarea darurilor particulare pe care ni le făcuse, în afara mărfurilor, trebuie să se fi urcat la peste două sute de lire. Dar această mărinimie era cu mult depășită de delicatețea cu care ne dăruise toate acele obiecte. «Ceea ce faceți voi acum — zicea el adesea — este în folosul general al omenirii și prin urmare vă dă dreptul nu numai la recunoștința umanității, dar și la privilegii cetățenești în orice țară ați fi aruncați.»

În timp ce corăbiile se aflau în golful Petropavlovsk, sănătatea căpitanului Clerke continuă să se înrăutățească din zi în zi, în ciuda salvatoarei schimbări de dietă pe care i-o oferea staționarea în Kamciatka.

La data de 1 iunie încărcam pe bord patru mii de kilograme de făină de seară, cu care ne aprovizionasem din magazinele din Petropavlovsk, iar «Discovery» lua o cantitate proporțională. Oamenilor li se dădura numaidecît rații întregi de pâine, favoare de care nu se mai bucuraseră de cînd părăsisem Capul Bunei Speranțe.

La 4 iunie bătea o briză puternică și ploua tare, fapt care ne dădu peste cap proiectul de a pavoaza corăbiile și ne obligă să ne mulțumim a trage douăzeci și una de lovituri de tun în onoarea zilei și s-o sărbătorim așa cum se putea.

La data de 6 iunie ni se trimise, din porunca maiorului, douăzeci de vite de mărime mijlocie de la ostroagul Vercinei, care se afla la aproape o sută de mile în linie dreaptă. Ele sosiră în condiții bune. Folosirăm următoarele opt zile pentru a ne pregăti de plecare.

La data de 15 iunie, înainte de a se lumina, ne uimi un zgomot huruitor ce semăna cu un tunet depărtat ; cînd se crăpă de ziuă, găsirăm punțile și bordurile corăbiilor acoperite cu o pulbere fină, groasă de aproape un tol, care semăna cu șmirghelul. Aerul era încărcat de acest praf și cerul întunecat, iar către vulcanul de pe muntele situat la miazănoapte de port zarea era atît de neguroasă încît nu se putea desluși conturul muntelui. O dată cu cenușa mai cădeau pietre mici, care nu suferiseră nici o modificare de pe urma acțiunii focului. Pe seară se auziră tunete și văzurăm fulgere îngrozitoare care, împreună cu întunecimea din atmosferă și cu mirosul de pucioasă din aer, aveau într-adevăr un efect din cele mai impresionante și mai înspăimîntătoare. Ne aflam în acel timp la vreo opt leghe de poalele munților.

Împrejurimile aveau acum cu totul altă înfățișare decît la sosirea noastră. Zăpada dispăruse și coastele

dealurilor erau acoperite cu o verdeață de toată frumusețea.

Deoarece căpitanul Clerke poruncise ca atîta timp cît ne îngăduia vremea să nu pierdem din vedere coasta Kamciatkăi, observarăm că vulcanul arunca încă mult timp după aceea nesfîrșite coloane de fum. În ceea ce privește adîncimea apei, la o depărtare de patru leghe de țărm nu dădeam de fund nici la două sute șaptezeci de metri.

În ziua de 6 iulie, la amiază, am dublat un număr destul de mare de sloiuri de gheață : observarăm că ele mai aveau încă în multe locuri la țărmul continentului asiatic și nu ne mai uimi faptul că, pe la trei după-amiază, dădurăm peste un întins corp de gheață ce se prelungea departe, spre apus. Văzîndu-l, ni se spulberară speranțele de a înainta către nord mai mult decît în anul precedent.

Fiindcă în cursul după-amiezii vîntul bătea prea slab, coborîrăm bărcile și începurăm să urmărim morsele, care trăiau în mari cirezi pe sloiuri de gheață plutitoare. Marinarii se înapoiară curînd fără a fi făcut nici o ispravă, deoarece aceste vietăți, fiind peste măsură de fricoase, se retrăgeau în apă înainte ca ei să le poată prinde în bătaia puștilor.

Pînă la 9 iulie străbătusem aproape patruzeci de leghe spre apus, de-a lungul gheții, fără să fi văzut vreo deschizătură în ea sau în largul mării dincolo de ea, spre miazănoapte ; de aceea nu aveam, deocamdată, nici o perspectivă de a înainta mai departe, spre nord.

În ziua de 10 iulie am coborît iar bărcile pe apă și le-am trimis la vînătoare de morse, care se aflau în mare număr pe bucățile de gheață ce ne înconjurau. De data aceasta marinarii noștri avură mai mult succes decît rîndul trecut, căci se înapoiară cu trei morse mari și una mică ; totodată mai ucisese și răniseră

altele. Ofițerii care însoțiseră această echipă fură martori că aceste vietăți dăduseră multe și remarcabile pilde de dragoste părintească. Cînd bărcile noastre se apropiau de gheață, ele își luau puii sub aripioarele înotătoare și se străduiau să se salveze o dată cu ei în mare.

La ora opt seara se iscă un vînt de răsărit, cu care continuă drumul spre miazăzi, iar pe la ora douăsprezece dădurăm de alte numeroase sloiuri mari de gheață. Ne străduirăm să ne strecurăm printre ele cu velatură redusă de teamă să nu avariem corabia; ajungînd ceva mai departe spre sud, întîlnirăm un singur cîmp compact de gheață, care se întindea spre sud-vest, sud-est și nord-est cît puteam cuprinde cu privirea.

Am continuat să navigăm spre nord cu o briză moderată de la miazăzi. Avurăm vreme frumoasă pînă în ziua de 13 iulie, la zece dimineața, cînd ne trezirăm din nou alături de un cîmp întreg de gheață, ale cărui margini nu le puteam zări nici măcar din gabie. Acest fapt ne spulberă dintr-o dată speranțele de a pătrunde mai departe.

Căpitanul Clerke se hotărî atunci să mai facă o nouă și ultimă încercare de a ajunge în golful Baffin sau Hudson, sondînd coasta americană, de vreme ce pe partea aceea izbutisem anul trecut să înaintăm cel mai mult. Prin urmare în tot restul zilei ne trudirăm să navigăm în vînt, cu o viguroasă briză de răsărit.

În ziua de 16 iulie înainte de amiază, ne văzurăm prinși ca într-un golf, gheața ocolind brusc înspre sud-est și înconjurîndu-ne ca o masă compactă din toate părțile, în afară de cartul sudic. Am scăpat însă datorită unui vînt care bătea spre miazăzi. Ne aflam într-o apă de douăzeci și șase de stînjeni și, pe cît presupuneam, la vreo douăzeci și cinci de leghe de coastele Americii.

La data de 18 iulie, dimineata, trecuram pe lînga niște mici bușteni plutitori și văzurăm cîrduri de papagali de mare și păsările de gheață, precum și cîteva balene. Pe la nouă seara am zărit un urs alb înotînd foarte aproape de «Discovery»; după aceea se îndreptă spre o banchiză, pe care se mai aflau încă doi.

În ziua de 19 iulie, la ora unu dimineata, vremea se însenină și constatarăm că sîntem atît de bine împresurați de gheață încît nu ne rămînea decît o deschizătură spre miazăzi, cart spre care ne îndreptarăm deci, înapoiindu-ne printr-o mare foarte liniștită. N-am fost niciodată în măsură să pătrundem spre nord mai adînc ca de data aceasta și mai aveam cinci leghe pînă la latitudinea atinsă în sezonul precedent.

După-amiază văzurăm în apă doi urși albi; pornirăm imediat cu barca mică să-i vînam și avurăm norocul să-i ucidem pe amîndoi. Cel mai mare, probabil ursoaica-mamă a celui mai tînăr, fu împușcat primul; celălalt nu-l părăsi, deși ar fi putut scăpa cu ușurință pe gheață, în timp ce oamenii își încăreau din nou muschetele, dar rămase înotînd împrejur pînă cînd, după ce se trase de mai multe ori asupra lui, fu împușcat mortal. Greutatea celui mai mare era de două sute de kilograme.

Datorită acestor animale, avurăm vreo cîteva mese excelente de carne proaspătă. Carnea lor avea într-adevăr un puternic gust de pește, dar era din toate punctele de vedere mult superioară celei de morsă; totuși oamenii noștri putură fi din nou convinși, fără prea mare greutate, să prefere carnea de morsă merindelor sărate.

În ziua de 21 iulie la ora opt dimineata vîntul se înăspri, ceața dispăru și zărirăm coasta americană spre sud-est, la depărtare de opt-zece leghe; ne îndreptarăm spre ea, dar furăm din nou opriți de

gheață și siliți să virăm spre vest, de-a lungul marginii ei.

Un câmp compact de gheață nimici astfel toate strădaniile de a ne apropia de uscat, de care, după aprecierea noastră, era legat. Ne luarăm, aşadar, rămas bun de la trecătoarea nord-estică înspre bătrîna Anglie.¹ Voi cere îngăduința să redau cu propriile cuvinte ale căpitanului Clerke motivele acestei hotărîri finale, ca și ale planurilor lui viitoare; și aceasta, cu atît mai mult cu cît este ultima dare de seamă pe care sănătatea i-a mai îngăduit s-o scrie:

«Ne este cu neputință să mai înaintăm cît de puțin spre miazănoapte de-a lungul acestei coaste (America) și este puțin probabil ca această enormă masă de gheață să se topească în cele cîteva săptămîni de vară ce au mai rămas pînă la sfîrșitul anotimpului; banchiza va rămîne, după toate probabilitățile, o barieră de netrecut pentru orice încercare viitoare. De aceea, cred că cea mai bună măsură ce se poate lua spre binele misiunii este traversarea mării spre coasta asiatică și căutarea vreunei deschizături care să ne ducă mai departe către nord; iar dacă n-o găsesc, să văd ce mai pot face pe coasta aceea, unde sper să am mai mult succes, deși nu prea îndrăznesc să cred, căci marea este aici așa de împînzită cu ghețuri încît mă tem că o trecere este cu totul imposibilă.»

Deoarece căpitanul Clerke hotărîse din motivele mai sus-arătate să renunțe la orice noi încercări pe coasta americană și să facă ultimele eforturi în căutarea trecerii pe coasta continentului opus, continuăram, în cursul după-amiezii de 21 iulie, să ținem prova

¹ Întreprinderea a fost dusă la bun sfîrșit pentru prima oară de Sir Robert McClure, după trei sferturi de secol. Cea mai înaltă latitudine atinsă de căpitanul Clerke pare a fi fost 71°56' nord, spre nord de Icy Cape (n. ed. engleze).

spre vest-nord-vest, printre nenumărate sfărîmături de ghețari.

În dimineața zilei de 23 iulie navigam mai departe în volte încoace și încolo, printr-un canal între ghețuri care nu depășea o milă și jumătate în lățime și se micșora din clipă în clipă. În cele din urmă, după ce ne străduirăm din răspuțeri să ieșim din mijlocul sloiurilor desprinse, necesitatea ne împinse să ne deschidem drum spre miazăzi, ceea ce izbutirăm abia pe la ora șapte și jumătate dimineața, dar nu fără a ne ciocni de cîteva ori cu putere de ghețuri. «Discovery» avu mai puțin noroc, deoarece la ora unsprezece, cînd aproape ieșise în larg, se încurcă așa de rău printre sloiuri mari încît drumul i se bară și, lunecînd sub vînt, veni cu bordul înainte spre marginea unei banchize uriașe; în clipa aceea avea marea deschisă în vînt, așa că resaca o împinse cu violență spre banchiză. Aceasta însă, fie prin sfărîmare, fie prin dislocare, liberă pînă la urmă vasul, iar navigatorii făcură o nouă încercare de a scăpa; din nenorocire însă, înainte ca nava să cîștige destulă iuțeală pentru a răspunde comenzilor, căzu iarăși sub vînt, îndreptîndu-se spre o altă banchiză; deoarece hula făcea nesigură menținerea corăbiei în vînt și nu era nici o speranță de a ieși în loc deschis, «Discovery» intră într-o mică deschizătură, unde își strînse pînzele și se agăță cu cîngile de ghețari.

I-am zărit în această situație primejdioasă pe la amiază, la vreo trei mile depărtare, în timp ce o vijelie puternică împingea noi sloiuri spre nord-vest, mărind astfel cîmpul de gheață aflat între noi. Parcă pentru a întuneca și mai mult negrele noastre perspective, pe la ora patru și jumătate după-amiază vremea deveni ceoasă și pierdurăm din vedere nava «Discovery». Temerile noastre în legătură cu siguranța ei nu se spulberară decît după ora nouă, cînd îi

auzirăm tunurile răspunzând semnalelor noastre, curînd după aceea deslușirăm strigătele prin care ne înștiințau că, în urma schimbării vîntului, ghețurile începuseră să se disloce și că, înălțînd toate pînzele, își croiseră o trecere printre ele, dar suferiseră stricăciuni destul de însemnate.

În ziua de 24 iulie vîntul bătea cu putere dinspre sud-vest, vremea era cețoasă, iar noi ne îndreptam întins către sud-est. La ora unsprezece înainte de amiază, o mare banchiză plutitoare, al cărei capăt nu-l puteam zări, ne bară trecerea din nou.

Deoarece era necesar să ajungem acum la o hotărîre oarecare în privința drumului pe care trebuia să-l urmăm de aici încolo, căpitanul Clerke trimise spre «Discovery» o barcă avînd la bord tîmplari ca să cerceteze stricăciunile suferite de navă. Ei se înapoiară pe seară, raportînd că repararea stricăciunilor va dura trei săptămîni.

Astfel, constatînd că înaintarea spre miazănoapte, ca și apropierea de oricare din aceste două continente, este imposibilă din cauza mării blocate de ghețuri, am socotit că orice altă încercare în vederea găsirii trecătorii ar fi dăunătoare misiunii noastre și ar zădărnici scopul călătoriei. La acestea se mai adăugau și argumentele înfățișate de căpitanul Gore, care-l determinară pe căpitanul Clerke să navigheze spre golful Anațka, unde să ne reparăm stricăciunile, apoi, înainte de venirea iernii, să explorăm coasta Japoniei.

Nu mă voi strădui să ascund bucuria ce lumina toate chipurile după ce se răspîndi hotărîrea căpitanului Clerke. Eram cu toții sătui pînă-n gît de navigarea aceea plină de primejdii, în cursul căreia cea mai îndrîjită stăruință nu fusese răsplătită nici de cea mai vagă posibilitate de succes. Ne îndreptarăm,

așadar, gîndurile către patria din care lipseam de trei ani, cu o desfătare și cu o mulțumire care, în ciuda trudnicei călătorii ce-o mai aveam încă de făcut și a nemăsuratei distanțe ce trebuia străbătută, n-ar fi fost mai puternic resimțită de noi, decît dacă am fi ajuns în văzul capului Land's End.

Actualmente căpitanul Clerke nu mai este în stare să se scoale din pat ; de aceea, dorind să-mi încredințeze mie comanda, îmi dădu îndrumări să pornesc cu toată iuțeala spre golful Anațka. Deoarece vîntul sufla tot dinspre apus, ținurăm mai departe spre miazăzi ; la 19 august dis-de-dimineață, după o ploaie de cîteva ore, vîntul se schimbă, începînd să bată dinspre răsărit și se înteti, pînă începu o puternică vijelie. Căutarăm să tragem folos de pe urma ei, îndreptîndu-ne spre apus cu toate pînzele ce le puteam înălța. La data de 21 august, la cinci și jumătate dimineața, zărirăm un munte cu pisc foarte înalt pe coasta Kamciatkăi, numit muntele Cipunskoi ; era la vreo douăzeci și cinci sau treizeci de leghe de noi.

La 22 august 1779, la ora nouă dimineața, căpitanul Charles Clerke părăsi această lume, în vîrstă de treizeci și opt de ani. El muri de ftizie, boală de care suferea încă înainte de a pleca din Anglia și din cauza căreia lîncezise în cursul întregii călătorii. Stingerea lui treptată îi întristase pe toți prietenii săi ; totuși nepăsarea cu care înfrunta boala, voioșia necurmată pe care o răspîndise în jurul său pînă în ultimul ceas și resemnarea senină în fața soartei îmblînziră întrucîtva tristețea noastră. Era cu neputință să nu simți ceva mai mult decît compătimire obișnuită în fața acestui om, a cărui întreagă viață fusese un neîntrerupt șir de greutăți și necazuri specifice meseriei de marinar, sub a căror povară se prăbușise în cele din urmă. Fusese pregătit pentru marină din cea mai fra-

gedă tinerețe și luase parte la mai multe acțiuni în decursul războiului care începuse în 1756 ; se evidențiasse în bătălia navală dintre Bellona și Courageux când, fiind postat pe gabie, fu aruncat peste bord cu catarg cu tot, dar fu pescuit fără să fi suferit vreo vătămare. Fusesse aspirant pe «Dolphin», comandat de căpitanul Byron, în cursul primei călătorii a acestei nave în jurul lumii, iar după aceea servise în flota din America. În 1768 înfăptuise a doua sa călătorie în jurul lumii pe «Endeavour», ca secund al *master*-ului și, fiind înaintat în timpul expediției, se întorsese ca locotenent. A treia sa călătorie în jurul lumii o făcuse pe «Resolution», pe care fusese numit locotenent secund ; curînd după înapoiere, în 1775, fusese înaintat la rangul de *master* și comandant. Cînd se hotărîse organizarea actualei expediții, fusese numit pe «Discovery» pentru a-l întovărăși pe căpitanul Cook și, prin moartea acestuia îi urmase, așa cum s-a arătat, la comanda principală a expediției.

Ar însemna să-l nedreptăm dacă n-am spune că, în acel scurt interval de timp cît expediția s-a aflat sub comanda lui, s-a arătat cît se poate de stăruitor, fiind preocupat de succesul ei. La data la care primise comanda principală, sănătatea lui începuse să lase de dorit și n-a fost în măsură să înfrunte asprimele unui climat atît de nordic. Dar vigoarea și vioiciunea minții sale nu slăbiseră de fel în urma chinurilor trupesti ; deși știa că, întîrziindu-și înapoierea într-un climat mai cald, renunță la singura șansă ce-i mai rămăsese de a se îndrepta, totuși, plin de grijă și nespus de dornic ca nu cumva situația în care se afla să-i influențeze judecata în dauna datoriei, persevera

în căutarea trecătorii pînă ce toți ofițerii de pe ambele corăbii ajunseră la concluzia că încercarea de față nu putea fi încununată de succes și că orice alte stăruințe ar fi fost nu numai zadarnice, dar și primejdioase.

A doua zi ancorarăm în portul Petropavlovsk, unde vechiul nostru prieten, sergentul care comanda încă acea localitate, veni pe bord, aducînd cu el fructe pe care voia să le dăruiască bietului nostru căpitan. Fu peste măsură de mîhnit, aflînd de moartea comandantului și văzînd sicriul în care îi așezasem trupul. Își manifestă prin semne intenția de a trimite un mesager comandantului din Bolcerețk, pentru a-i aduce la cunoștință sosirea noastră ; căpitanul Gore se folosi de acest prilej pentru a-i scrie o scrisoare, în care solicita să ni se trimită, dacă se putea, cu cea mai mare grabă, șaisprezece vite mari.

În dimineța zilei de 25 august, căpitanul Gore trasă noile sarcini în urma morții căpitanului Clerke, numindu-se pe sine la comanda navei «Resolution» iar pe mine comandant pe «Discovery» ; domnul Lanyon, secund al *master*-ului de pe «Resolution», care servise în călătoria precedentă în această funcție pe bordul navei «Adventure», fu înaintat la gradul de locotenent prim. Aceste promovări aduseră după sine și alte schimbări. Meșteșugarii se îndeletniceau acum intens cu reparațiile necesare. Duminică 29 august, după-amiază, asistarăm la ultimele onoruri aduse căpitanului Clerke. Ofițerii și marinarii de pe ambele corăbii meraseră în procesiune la mormînt, în timp ce de pe nave se trăgea cu tunurile mici ; după terminarea serviciului religios, marinarii traseră trei salve. Fu îngropat sub un copac care creștea pe un teren povîrnit în valea din partea nordică a portului, unde sînt așezate spitalul și magaziile. Toți rușii din garni-

zoană se adunaseră și luară parte la înmormântare, cu mult respect și gravitate.¹

A doua zi sosi un stegar din Bolcerețk cu o scrisoare, prin care comandantul îi aducea la cunoștință căpitanului Gore că dăduse porunci în legătură cu vitele, care puteau ajunge peste câteva zile aici ; și că, pe deasupra, căpitanul Smalev, actualul comandant, ne va face el însuși o vizită îndată după venirea unui cutter pe care-l aștepta din zi în zi de la Okotk.

La data de 15 septembrie terminasem reparațiile, încărcasem toate lemnele și apa și eram gata de ple-

¹ Ceea ce urmează este inscripția de pe monumentul din Kamiatka înălțat în cinstea căpitanului Clerke :

„La rădăcina acestui copac se odihnește trupul căpitanului Charles Clerke, Esq. care a urmat la comanda corăbiilor majestății sale britanice «Resolution» și «Discovery», după moartea căpitanului James Cook, Esq. (care a fost din nefericire ucis de băstinașii de pe o insulă din Oceanul Pacific de sud la 14 februarie în anul 1779). El a pierit pe mare, fiind bolnav de ftizie, la 22 august în același an, în vîrstă de 38 de ani.“

Dedesubtul emblemei sale din biserica din Paratulka se află următoarea inscripție :

„Ceea ce se vede mai sus este emblema căpitanului Charles Clerke, Esq. El a urmat la conducerea corăbiilor majestății sale britanice «Resolution» și «Discovery», după moartea căpitanului James Cook, Esq. (care a fost din nefericire ucis de băstinașii de pe o insulă din Pacificul de sud, la 14 februarie 1779, după ce explorase coasta Americii între 42°30' și 70°44' latitudine, în căutarea unei tre-ceri din Asia spre Europa).

Căpitanul Clerke a murit de ftizie pe mare, în ziua de 22 august 1779, în vîrstă de 38 de ani și zace îngropat la rădăcina unui copac, în apropierea ostrogului Petropavlovsk. El a făcut a doua încercare de a găsi trecerea din Asia spre Europa și a ajuns, cu o diferență de câteva mile, aproape tot atît de departe spre miazănoapte ca și căpitanul Cook, dar a constatat că drumul prin partea aceea era impracticabil.“

(Extras din *Jurnalul de bord al căpitanului Gore*, 1779—1780, Archivele Amiralității, Whitehall) (n. ed. engleze).

care în larg pentru a doua zi, dar vitele nu sosiseră încă și, deoarece aveam în primul rînd nevoie de merinde proaspete, nu puteam să plecăm fără ele. Socotirăm deci această întîrziere ca un bun prilej pentru a căuta să ne treacă de urît pe țarm. În consecință, căpitanul Gore propuse o vînătoare de urși, dar nu avurăm mare succes.

La 22 septembrie fiind aniversarea încoronării majestății sale, traserăm douăzeci și una de lovituri de tun și pregătirăm în cinstea zilei cel mai strașnic ospăț ce ni-l puteam permite în situația noastră. Pe cînd ședeam la masă, ni se anunță venirea căpitanului Smalev. El ne aduse la cunoștință că motivul pentru care nu promisem cele șaisprezece vite mari pe care le cerusem era că la Vercinei ploua cu găleata și ploaia împiedicase expedierea lor. Îi dăruii exemplare din toate curiozitățile adunate în cursul călătoriei, iar căpitanul Gore adăugă la ele un ceasornic de aur și o carabină. În dimineața următoare, Smalev își luă rămas bun de la noi.

A doua zi puserăm la cale o nouă vînătoare, cerînd îndrumarea paracliserului parohiei, care era un renumit vînător de urși. La apusul soarelui ajunsesem pe malul unuia dintre lacurile mai mari. Acolo căutam să ne ascundem cît mai bine cu putință și izbutirăm s-o facem, datorită unor ierburi înalte și stufărișuri ce creșteau chiar lîngă marginea apei. Nu stăteam de mult timp la pîndă, că și avurăm plăcerea să auzim mormăitul urșilor în diferite locuri din jurul nostru ; așteptările ne fură curînd răsplătite, deoarece unul din ei se ivi din apă, înotînd de-a dreptul spre locul unde stăteam ascunși. În vremea aceea luna răspîndea foarte multă lumină, și după ce animalul înaintă vreo cincisprezece metri, trei dintre noi traserăm aproape în același timp. Fiara se întoarse scurt pe o rînă și scoase un strigăt care nu semăna nici a

răget, nici a mormăit, nici a răcnet, căci era un amestec înfiorător din toate trei, nespus de îngrozitor. Apoi ursul se retrase prin niște tufe dese la o mică depărtare și nu încetă nici acolo să scoată același urlat înspăimântător; deși camciadalii erau convinși că fusese rănit de moarte, socotiră că, deocamdată, cel mai bun lucru de făcut era să nu-l întărite iarăși. Trecuse deja de ora unu noaptea și vremea amenința să se schimbe; ne înapoiarăm deci acasă și amînarăm plăcerea de a ne satisface curiozitatea; a doua zi dimineața găsirăm ursul mort în locul unde-l lăsasem. Era o femelă de mărime neobișnuită.

Camciadalii recunoșteau pe față că le erau foarte îndatorați urșilor fiindcă, mulțumită lor, realizează unele progrese, atît în domeniul științelor, cît și pe tărîmul artei. Mărturiseau că toată priceperea lor în medicină și în chirurgie se datora urșilor; că au învățat întrebuintarea celor mai multe buruieni de leac pe care le foloseau fie pe cale internă, fie pe cale externă, observînd cu ce ierbururi își freacă aceste vietăți rănilor și la ce recurg cînd sînt bolnavi și lîncezesc; de asemenea ei recunosc în urși pe profesorii lor de dans. Într-adevăr, ceea ce am văzut cu ochii înlătură orice discuție; dansul ursului camciadal este oglindirea exactă a fiecărei atitudini și mișcări caracteristice animalului în felurile lui îndeletniciri; pe de altă parte acest dans servește drept bază tuturor celorlalte dansuri, și este socotit ca cel mai valoros.

Nici o întîmplare demnă de a fi povestită nu mai avu loc pînă la 30 septembrie, cînd căpitanul Gore se duse la Paratunka să așeze în biserica de acolo o emblema lucrată de domnul Webber, cu o inscripție privitoare la vîrsta și rangul căpitanului Clerke și la țelul expediției pe care o comanda la data morții sale. De asemenea, pe copacul sub care fusese înmor-

mîntat, aşezarăm o tăblie cu o inscripție asemănătoare.

La data de 2 octombrie amîndouă corăbiile fură remorcate afară din golf. A doua zi sosiră şi vitele din Vercinei; pentru ca marinarii să poată trage tot folosul de pe urma acestor provizii atît de dorite, şi anume să le consume proaspete, căpitanul Gore luă hotărîrea de a mai rămîne acolo încă cinci sau şase zile.

În după-amiaza zilei de 9 octombrie, la ora patru, desfăcurăm odgoanele şi ne luarăm rămas bun de la această localitate.

Kamciatka este numele unei peninsule aşezate pe coasta răsăriteană a Asiei; se întinde aproape de la nord spre sud.

Este mărginită la miazănoapte de ţinutul Koriacilor; spre miazăzi şi răsărit, de Oceanul Pacific de nord, iar la apus de Marea Okotk. Un şir de munţi înalţi o străbat în toată lungimea ei de la nord la sud, împărţind-o în două părţi aproape egale; din aceşti munţi izvorăsc un mare număr de riuri ce se varsă parte în Oceanul Pacific, parte în Marea Okotk.

Dacă aş judeca fertilitatea solului după produsele vegetale pe care le-am văzut, n-aş şovăi să-l declar cît se poate de sterp. Totul semăna extraordinar de mult cu Terra Nova, mai mult decît cu oricare parte a lumii pe care am vizitat-o vreodată.

E firesc să se presupună că asprimea climatului trebuie să fie proporţională cu lipsa de fertilitate a pămîntului şi că prima o provoacă pe cealaltă. Am zărit acest ţinut pentru întîia oară la începutul lunii mai 1779, cînd întreaga lui suprafaţă era acoperită cu un strat de zăpadă avînd o grosime de vreo doi metri şi jumătate. La înapoierea noastră, la 24 august, frunzişul copacilor şi toate soiurile de vegetale

păreau să fie la apogeul dezvoltării lor, dar la începutul lunii octombrie creștetele dealurilor erau din nou acoperite cu zăpadă căzută de curînd.

Adevărata bogăție a acestei țări trebuie să fie animalele sălbatice, și nici o îndeletnicire nu poate fi mai productivă decît blănăria. Aceste animale sînt : vulpea obișnuită, cacomul sau hermina, zibelina sau samurul, isatis sau vulpea arctică, iepurele, șobolanul de munte sau marmota fără urechi, nevăstuica, glutonul, argali sau oaia sălbatică, renul, ursul, lupul și ciinele.

Cîrmuirea rusească statornicită asupra acestei țări este într-o mare măsură blîndă și dreaptă, dacă se ține seamă că e militară. Băștinașilor li se îngăduie să-și aleagă singuri juzii după vechiul lor obicei și cu aceleași împuterniciri. Unul dintre aceștia cu titlul de *toion*, stă în fruntea fiecărui ostrog, judecă toate neînțelegerile, pune amenzi și osîndește toate crimele și purtările rele, aducînd în fața guvernatorului Kamciatkăi numai acele pricini asupra cărora nu vrea să decidă el însuși, fie din cauză că sînt prea încălcite, fie că părțile se urăsc prea mult. *Toion*-ul are pe lîngă el un funcționar civil, numit caporal, care îl ajută la îndeplinirea sarcinii sale și care, în lipsa lui, acționează chiar în numele său.

Printr-un edict al împărătesei, pedeapsa cu moartea fusese interzisă. Am fost însă informați că în cazurile de omor (care sînt foarte rare), pedeapsa crîntului este aplicată cu atîta cruzime încît vinovatul de cele mai multe ori sucombă.

Intrucît instrucțiunile noastre de la Consiliul Amiralității lăsau ofițerului comandant al expediției puterea absolută în privința înapoierii în Anglia, în cazul cînd trecerea din Oceanul Pacific în Atlantic nu va fi găsită, alegînd drumul cel mai nimerit pentru îmbogățirea datelor geografice, căpitanul Gore

ceru ofițerilor principali să-și exprime în scris părerea lor cu privire la modul cel mai potrivit în care trebuiau urmate aceste ordine. Rezultatul anchetei care, spre mulțumirea lui, întruni unanimitatea și coincide în întregime cu propria sa părere, era că starea corăbiilor, pînzelor și frînghiilor făcea nesigură o încercare de a naviga prin marea dintre Japonia și Asia în cursul aceluia anotimp atît de înaintat, deși această cale ar fi deschis un cîmp larg pentru noi descoperiri ; că deci era de recomandat să ne ținem la răsărit de acea insulă, iar într-acolo să navigăm de-a lungul Kurilelor și să cercetăm mai îndeaproape insulele de pe lîngă coasta de miazănoapte a Japoniei, care, se zice, au o mărime considerabilă și sînt independente față de guvernul rus și cel japonez. Dacă am fi atît de norocoși încît să găsim acolo niște porturi sigure și comode, am face o descoperire de mare însemnătate, căci asemenea porturi vor fi locuri de adăpostire pentru viitorii navigatori care ar putea fi însărcinați cu explorarea acestor mări, sau vor înlesni stabilirea de legături comerciale cu domeniile învecinate ale celor două imperii. Următorul nostru obiectiv era să alcătuim topografia coastelor insulelor japoneze, să ne îndreptăm apoi spre China cît mai la nord posibil și să navigăm de-a lungul ei, spre Macao ¹.

Căzîndu-se de acord asupra acestui plan, am primit ordin de la căpitanul Gore ca, în caz de despărțire, să mă îndrept numaidecît spre Macao. În seara de 9 octombrie la ora șase, după ce ieșisem în largul golfului Anațka, am virat spre sud-est cu vîntul din vest-nord-vest. La miezul nopții am intrat într-un calm plat, care dură fără întrerupere pînă la 10 octombrie la amiază. Aruncînd sonda, am văzut că ne

¹ Port pe coasta Chinei meridionale, lîngă Hong-Kong.

aflam într-o apă de o sută ori o sută douăzeci de metri; am petrecut apoi timpul în chip folositor, pescuind moruni, peste măsură de frumoși și de numeroși. După-amiază se stîrni dinspre apus o briză, cu ajutorul căreia ne îndreptarăm de-a lungul coastei, înspre miazăzi.

După ce înfruntarăm mai multe vijelii și ne luptarăm cu vînturi potrivnice, care ne îndepărtară de drumul plănuir la început, în zorii zilei de 26 octombrie zărirăm cu bucurie spre apus o creastă înaltă, care se dovedi curînd a nu fi altceva decît Japonia.

Navigarăm într-acolo pînă la ora nouă, cînd ajunserăm la mai puțin de două leghe de uscat și văzurăm fumul ce se ridica deasupra mai multor orașe sau sate și numeroase case în apropierea țărmului, așezate în atrăgătoare locuri cultivate.

La 29 octombrie, la ora nouă, vîntul mutîndu-se la sud și norii începînd să coboare, navigarăm în volte și ieșirăm în larg spre răsărit; curînd după aceea zărirăm foarte aproape de uscat un vas care plutea de-a lungul țărmului spre nord; un altul, în zare, venea spre noi din vînt. Se înțelege de la sine că orice lucru aparținînd unor meleaguri pe cît de vestite, pe atît de puțin cunoscute, trebuia să aște curiozitatea tuturor; prin urmare, într-o clipă toată suflarea de pe bord ieși pe punte pentru a privi pe cei ce se apropiau. Cînd vasul din vînt ne ajunse, viră cît mai spre țărm, iar noi, temîndu-ne să nu-i speriem făcîndu-i să-și închipuie că vrem să-i urmărim, puserăm corăbiile în pană, iar nava lor trecu pe la prova noastră la o depărtare de vreo jumătate de milă. Ar fi fost ușor de vorbit cu ei, dar căpitanul Gore, dîndu-și seama după manevrele lor că erau tare înspăimîntați, nu vru să le sporească teama; socotind că vom avea multe alte prilejuri mai nimerite de a intra în legă-

tură cu acest popor, îi lăsarăm să se îndepărteze fără a-i opri.

La amiază vîntul se înteti, aducînd cu el o ploaie puternică ; pînă la ora trei bătea atît de tare încît marea se umflă cum nimeni nu-și mai amintea s-o fi văzut vreodată.

Seara pe la opt vijelia se mută spre apus, dar violența ei nu scăzu ; hula porni pe neașteptate din direcție opusă celei de pînă atunci, supunînd corăbiile la eforturi peste măsură de mari. În cursul furtunii, mai multe pînze de pe «Resolution» se sfîșiară.

De la 29 octombrie pînă la 5 noiembrie am continuat să plutim spre sud-est ; vremea foarte nestatornică era însoțită de fulgere și multe ploi. În cursul acestor zile am trecut pe lîngă numeroase bancuri de piatră ponce, din care am pescuit mai multe bucăți în greutate de la o uncie pînă la trei funzi. Am presupus că aceste pietre fuseseră aruncate în mare de diferite erupții vulcanice, deoarece multe din ele erau acoperite cu midii, pe cînd altele erau cu desăvîrșire libere.

În ziua de 15 noiembrie, zărintd trei insule, am virat către capătul sudic al celei mai mari, pe care se afla un deal înalt, sterp, cam turtit în vîrf și care, privit dinspre vest-sud-vest, avea înfățișarea unui crater de vulcan. Pămîntul, stîncile sau nisipul — căci nu se putea distinge lesne din ce era alcătuită suprafața insulei — se înfățișa privirii în felurite culori ; după cele ce vedeam și după puternicul miros de sulf pe care-l simțeam în timp ce ne apropiam de promontoriu, am ajuns la concluzia că în locul acela se află multă pu-cioasă. Cîțiva ofițeri de pe «Resolution», care trecuseră mai aproape de uscat, aveau impresia că văzuseră ridicîndu-se aburi de pe culmea colinei. Din această

cauză căpitanul Gore îi puse numele de *Sulphur Island*¹.

Căpitanul Gore îndreptă acum prova către insulele Bashee, spre vest-sud-vest, nădăjduind să găsească acolo oarecare merinde proaspete, ceea ce ar fi scurtaț șederea în Macao ; dar din nenorocire trecu pe lângă ele fără să le vadă, din cauză că harta pe care se bazuia era greșită.

Înainte de amiază, în ziua de 29 noiembrie, du-blarăm mai multe bărci de pescuit chinezești, ai că-ror ocupanți ne priviră cu multă indiferență. Ne aflam acum aproape de latitudinea insulelor Lima², așa că virarăm spre nord-vest și după ce înaintarăm douăzeci și două de mile, zărirăm una dintre ele la nouă sau zece leghe spre apus.

În dimineața zilei de 30 noiembrie navigam în lun-gul insulelor Lima. La ora nouă o barcă chinezească, care se aținuse pînă atunci pe lângă «Resolution», se apropie de noi, iar oamenii din ea voiră să ne trimită pe bord un pilot, ceea ce refuzarăm, întrucît obliga-tia noastră era să urmărm corabia tovarășă.

Ne bucurarăm însă cînd, curînd după aceea, vă-zurăm că «Resolution» trage o lovitură de tun și arborează culorile prin care cerea un pilot. Se mai semnaliză o dată și atunci asistarăm la o strașnică în-trecere între patru bărci chinezești ; după ce căpita-nul Gore se tocmi cu cel ce sosise primul și îi oferî treizeci de dolari ca să conducă vasul pînă la Tay-pa, îmi trimise vorbă că, din moment ce ne era foarte ușor să-i urmărim, noi ne puteam scuti de această cheltuială. Nu mult după aceea, un al doilea pilot se urcă pe bordul lui «Resolution» și stăruî s-o con-ducă el ; fără multă vorbă puse mîna pe cîrmă și în-

¹ Insula Sulfului (engl.)

² Insule în largul golfului Canton.

cepu să dea ordine de orientarea velelor. Între cei doi piloți izbucni atunci o ceartă violentă care, în cele din urmă, se încheie cu un compromis în privința împărțirii sumei.

Dînd urmare instrucțiunilor Consiliului Amiralității primite de căpitanul Cook, ofițerii și marinarii trebuiau să predea acum jurnalele și orice alte note referitoare la istoria călătoriei noastre. Îndeplinirea acestui ordin necesită oarecare delicatețe și fermitate. De aceea am adunat pe punte tot echipajul corăbiei și le-am adus tuturor la cunoștință ordinele primite și motivele care credeam că ar putea să-i determine să dea dovadă de o supunere promptă. În același timp le-am spus că hîrțiile pe care nu doreau să le trimită la Amiralitate vor fi pecetluite în prezența lor și lăsate în păstrarea mea, pînă ce intențiile Consiliului cu privire la publicarea istoriei călătoriei vor fi îndeplinite ; apoi aceste hîrtii le vor fi înapoiate în modul cel mai cinstit.

Trebuie să mărturisesc cu deplină satisfacție că propunerile mele au obținut atît aprobarea ofițerilor cît și a marinarilor, care se supuseră cu dragă inimă ; și sînt încredințat că mi-a fost predată pînă și ultima bucătică de hîrtie care cuprindea vreo însemnare referitoare la călătorie. Ca să fiu cu totul drept, voi declara că membrii acestui echipaj au fost cu adevărat cei mai ascultători și mai binevoitori marinari pe care i-am cunoscut vreodată, deși erau aproape toți foarte tineri și nu mai serviseră niciodată pe corăbii de război.

În tot cursul zilei de 1 decembrie ne-am trudit să navigăm în vînt, pînă cînd, pe la ora șase seara am izbutit să ancorăm.

În seara zilei de 2 decembrie căpitanul Gore mă trimise pe țărm să-l vizitez pe guvernatorul portughez și să-i cer să mă ajute să procur hrană proas-

pătă pentru echipajele noastre. În același timp am întocmit o listă de articole marinărești de care duceau mare lipsă ambele vase, căci aveam de gînd să merg mai departe la Canton și să stărui pe lîngă funcționarii Companiei Indiilor Răsăritene, care erau la acea dată acolo. Sosind la cetățuie, comandantul fortului îmi făcu cunoscut că guvernatorul era bolnav și că deci nu era în stare să mă primească ; îl încunoștințai atunci pe el de dorința mea de a porni imediat spre Canton, iar el îmi spuse că nu se putea încumeta să-mi facă rost de o barcă pînă nu obțineam încuviințarea lui *ho-po*, adică a vameșului ; demersurile în acest scop trebuiau făcute pe lîngă guvernatorul chinnez din Canton.

În fața acestei neprevăzute întîrzieri mă cuprinse o ciudă, care nu se putea asemui decît cu nerăbdarea cu care așteptam de atîta vreme un prilej de a căpăta vreo știre din Europa. Se întîmplă adesea ca, atunci cînd urmărești cu înverșunare o țintă, să-ți scape din vedere tocmai calea cea mai simplă de a ajunge la ea. Așa s-a întîmplat și cu mine, căci mă înapoiam tare amărît la corabie, cînd un ofițer portughez care mă însoțea, mă întrebă dacă nu aveam de gînd să fac o vizită englezilor din Macao. Nu e nevoie să adaug cu ce bucurie nemaipomenită am primit această idee, nici să zugrăvesc speranțele, îngrijorarea și temerile, ori lupta dintre curiozitate și teamă — care se dădea în sufletul meu în timp ce pășeam împreună spre locuința unuia dintre compatrioții noștri.

Într-o asemenea stare de agitație, nu e de mirare că primirea ce ni se făcu, nici nepoliticoasă, nici lipsită de bunăvoință, ni se păru rece și formală. La întrebările noastre, care se refereau la subiecte de interes personal, ni se dădu — cum era și firesc — prea puțină satisfacție ; dar cînd aflară dintr-o dată ce evenimente de ordin public avuseseră loc de la plecarea

noastră din țară, orice alt sentiment fu copleșit și rămaserăm cîtva timp aproape lipsiți de puterea de a judeca.¹

La data de 9 decembrie căpitanul Gore primi răspuns de la Comitetul englez pentru supravegherea încărcăturilor din Canton, prin care era asigurat că se va face tot posibilul pentru a ni se procura cît mai neîntîrziat proviziile de care aveam nevoie și că se va trimite un pașaport pentru unul din ofițeri.

În ziua următoare, un negustor englez dintr-unul din stabilimentele noastre din Indiile Răsăritene, făcu un demers pe lîngă căpitanul Gore ca acesta să-l ajute cu vreo cîtiva oameni spre a putea duce pînă la Canton un vas pe care îl cumpărase la Macao. Căpitanul Gore, socotind că era un bun prilej pentru plecarea mea în acea localitate, îmi dădu dispoziții să iau cu mine pe al doilea locotenent, pe ofițerul care comanda soldații și zece mateloți. Deși nu era modul cel mai potrivit în care aș fi dorit eu să vizitez orașul Canton, totuși, întrucît data cînd ar fi putut sosi pașaportul era foarte nesigură, iar prezența mea ar fi contribuit în mare măsură la expedierea mai grabnică a proviziilor noastre, n-am mai stat la îndoială și am acceptat.

Am ajuns la Canton la 18 decembrie, puțin după ce se întunecase și am debarcat la factoria² engleză, unde, deși vizita mea era cu totul neașteptată, am fost primit cu atenție și politețe. Dorind să-mi scurtez pe cît posibil șederea, am cerut celor de acolo să-mi procure bărci pentru a doua zi ca să pot transporta mărfurile; dar am fost înștiințat că o asemenea afacere nu se putea încheia atît de repede în această țară, că trebuiau îndeplinite numeroase formalități și că, pe

¹ Anglia se găsea în război cu Franța, Spania și Olanda.

² Agenție comercială într-o țară străină.

scurt, răbdarea este o virtute de care nu te poți lipsi în imperiul chinez.

Am așteptat timp de mai multe zile rezultatul demersului nostru, fără a ajunge la convingerea că lucrurile ar fi progresat cît de puțin. În timp ce stăteam la îndoială cu privire la măsurile cele mai indicate pe care ar fi trebuit să le iau, comandantul unei corăbii locale îmi înmînă o scrisoare de la căpitanul Gore, prin care acesta îmi dădea de știre că-l tocmise pe aducător spre a ne duce de la Canton pînă la Tay-pa și pentru a ne preda acolo, pe propriul său risc, mărfurile pe care ni le procurasem.

Întrucît Cantonul era probabil cea mai avantajoasă piață pentru blănuri, căpitanul Gore mă însărcină să iau vreo douăzeci de piei de vidră de mare, cele mai multe proprietatea defuncților noștri căpitani, și să le desfac la cel mai bun preț pe care-l puteam obține; însărcinarea îmi dădu prilejul de a face cunoștință cu geniul mercantil al chinezilor. Îmi arătai intențiile față de unul dintre supraveghetorii comerciali englezi și-i mărturisii dorința mea de a fi recomandat unui negustor chinez de încredere, care ar putea să-mi ofere un preț bun. După ce întinsei marfa în fața lui, acesta le cercetă cu multă luare-aminte și-mi spuse că nu se putea încumeta să-mi dea mai mult de trei sute de dolari. Întrucît știam prețul cu care se vindeau aceste piei în Kamciatka, îmi dădui seama că nu-mi oferea nici jumătate din valoarea lor așa că fui nevoit să mă apuc de tocmeală. La rîndul meu, îi cerui o mie; chinezul urcă la cinci sute; apoi îmi dădu ceai și porțelan în valoare de încă o sută; apoi aceeași sumă în bani; în cele din urmă urcă la șapte sute de dolari, după care eu lăsaî la nouă sute. În fine, ostenind să mă tot tocmesc, am consimțit să primesc opt sute.

În timpul șederii mele la Canton, unul dintre englezi mă luă cu el în vizită la un om cu mare trecere în oraș. Furăm primiți într-o cameră lungă sau o galerie, în capătul căreia se afla o masă ; îndărătul ei era așezat un scaun mare, iar de-a lungul fiecărei laturi a camerei se afla un șir de alte scaune. Învățasem în prealabil că, dacă voiai să te porți politicos, trebuia să rămii cât mai mult timp cu puțință în picioare ; nu-mi fu greu să îndeplinesc acest gest de etichetă ; apoi furăm tratați cu ceai și cu niște fructe, unele conservate, altele proaspete. Amfitrionul nostru era foarte gras și avea o figură blajină și greoaie, dar o ținută plină de gravitate. Vorbea puțin și stricat engleza și portugheza ; după ce luarăm răcoritoarele, ne plimbă prin locuința și grădina sa, ca să ne arate îmbunătățirile pe care le făcuse ; apoi plecarăm.

În seara zilei de 26 decembrie mi-am luat rămas bun de la supraveghetorii încărcăturilor, mulțumindu-le pentru îndatoritoarea lor bunăvoință ; ei nu uitaseră să trimită pentru cei de pe corabie un frumos dar alcătuit din ceai și dintr-o mare colecție de periodice englezești. Acestea din urmă constituiau o valoroasă achiziție, întrucât ne serviră pentru a mai scăpa de plictiseală în cursul lungului drum de întoarcere spre casă cât și pentru a ne informa, ca să nu ne înapoiem cu totul străini de ceea ce se petrecuse în țara noastră de baștină. La ora unu, în dimineața următoare, am părăsit orașul Canton și am sosit la Macao a doua zi cam la aceeași oră, după ce trecuserăm printr-un canal situat la vest de cel prin care venisem.

În absența noastră se încinsese un târg zdravăn cu chinezii pentru pieile de vidră de mare, a căror valoare crescuse din zi în zi. Unul dintre marinarii noștri își vînduse stocul cu opt sute de dolari ; iar pentru vreo cîteva piei de prima calitate, care erau curate și

fuseseră bine conservate, se primiseră cîte o sută douăzeci de dolari pe bucată. Suma totală în bani peşini sau în bunuri care se obţinu pentru blănurile de pe ambele corăbii nu era mai mică de 2 000 de lire sterline ; ştiam cu toţii că cel puţin două treimi din cantitatea de piei pe care o procurasem la început de la americani se deteriorase şi se tocise prin purtare, sau fusese dăruită ori desfăcută în diferite chipuri în Kamciatka.

Marinarii noştri fuseseră apucaţi de o turbată dorinţă de a se întoarce la Rîul lui Cook, pentru a se aproviziona cu un nou stoc de piei, care să le permită să se îmbogăţească dintr-o dată ; din cauza aceasta erau cît pe ce să ajungă la o revoltă faţişă.

În urma negoţului de piei de vidră cu chinezii, o schimbare foarte ciudată se produsese în îmbrăcămintea întregului nostru echipaj. La sosirea noastră aici înfăţişarea zdrenţăroasă, atît a ofiţerilor mai tineri, cît şi a marinarilor, era de nedescris. Călătoria depăşise atunci cu aproape douăsprezece luni timpul socotit la început şi mai toate hainele noastre europene se tociseră demult prin purtare sau fuseseră cîrpite cu petice de piei sau de diferite ţesături căpătate în cursul peregrinărilor noastre. Acum toate acestea erau din nou cîrpite şi înnădite cu cele mai ţipătoare mătăsuri şi bumbacuri chinezeşti.

În ziua de 12 ianuarie 1780, la amiază, ne-am desprins de chei şi am curăţat tunurile, care pe bordul corăbiei mele erau acum în număr de zece ; aşa încît, cu ajutorul a patru orificii suplimentare în borduri, puteam, dacă ar fi fost nevoie, să luptăm cu şapte deodată.

Socoteam că era de datoria noastră să ne echipăm cu aceste mijloace de apărare deşi, din tipăriturile publice care fuseseră primite în timpul din urmă la Can-

ton, reieșea că generozitatea dușmanilor noștri le făcuse în mare măsură de prisos. Deoarece aceste știri liniștitoare ne fură confirmate prin scrisorile personale ale mai multor supraveghetori de încărcături, căpitanul Gore se simți obligat să răspundă mărinimoaselor favoruri ce ni se făcuseră abținându-se și el, la rîndul lui, de a folosi prilejurile de capturare ce s-ar fi ivit și să păstreze, în tot cursul călătoriei, cea mai strictă neutralitate.

În după-amiaza zilei de 13 ianuarie, la ora două, înălțărăm pînzele și «Resolution» salută fortul din Macao cu unsprezece lovituri de tun, care ne fură înapoiate în același număr.

În dimineața zilei de 20 ianuarie cîrmeam către Pulo Condore¹; iar la douăsprezece și jumătate ajunserăm să vedem insula. De îndată ce ancorarăm, căpitanul Gore ordonă să se tragă o lovitură de tun pentru ca indigenii să afle de sosirea noastră și să vină pe țărm — măsură care însă nu avu efect. În ziua de 21 ianuarie dis-de-dimineață echipele de tăietori fură trimise după lemne; acesta era și motivul cel mai de seamă care-l determinase pe căpitanul Gore să se îndrepte într-acolo.

Deoarece nici un băștinaș nu se arătă, deși se mai trăsesese încă o lovitură de tun, căpitanul Gore coborî pe uscat și plecă în căutarea lor. Înaintărăm vreo doi kilometri printr-o pădure deasă în susul unui deal povîrnit, după care, coborînd, ajunserăm la cîteva colibe; am pornit eu singur în cercetare, poruncind grupului să stea deoparte, ca nu cumva la vederea atîtor oameni înarmați locuitorii să fie cuprinși de spaimă. Descoperii într-una din colibe un om vîrst-

¹ Insulă în largul coastelor vietnameze.

nic tare înfricoșat, care se pregătea să fugă cu lucrurile sale mai de preț. Îi făcu diferite semne, mai cu seamă unul foarte grăitor și anume : scosei la iveală un pumn de dolari și arătai apoi spre o cireadă de bivoli și spre păsările ce alergau în mare număr împrejurul locuințelor ; în felul acesta nu mai avu nici o îndoială cu privire la scopul vizitei noastre. Arătă spre locul unde se afla orașul și ne făcu să pricepem că, mergînd într-acolo, toate cerințele noastre vor fi împlinite. Poruncii apoi unui tînăr să ne călăuzească pînă la oraș ca să înlătore piedicile de care noi nu ne-am fi dat seama. Cînd ieșirăm din pădure, o turmă de bivoli, în număr de cel puțin douăzeci, porni în goană spre noi ; animalele își înălțau capetele, adu-mecînd aerul și zbierînd înfiorător. Ne urmăriră pînă la colibe și rămaseră adunate grămadă la o mică depărtare ; bătrînul ne făcu atunci să înțelegem c-ar fi extrem de primejdios dacă am pleca înainte ca bivoli să fie mînați în pădure ; dar dobitoacele deveniseră atît de furioase văzîndu-ne, încît localnicii nu reușiră să le gonească decît cu multă greutate și după un timp îndelungat. Bărbații nefiind în stare să ducă treaba la bun sfîrșit, chemară în ajutorul lor niște băiețași care, spre uimirea noastră, reușiră în scurt timp să ducă bivoli de acolo. Mai tîrziu avurăm prilejul să observăm că la mînatul acestor animale, ca și la legatul lor, care se face petrecînd o frînghie printr-o gaură din nări, sînt totdeauna folosiți băieți mici, care pot să-i mîngîie și să-i îmboldească fără teamă, pe pe cîtă vreme bărbații n-ar fi cutezat să se apropie de ei.

Am fost apoi conduși în oraș, care era format din douăzeci pînă la treizeci de case înghesuie una în alta.

Cu ajutorul banilor și arătînd spre diferite lucruri din jur, am izbutit să-l fac pe acela care părea omul

cel mai de seamă din preajma locului să înțeleagă scopul principal al venirii noastre ; la rîndul meu am priceput tot atît de lesne de la el că șeful sau căpetenia lipsea, dar că se va înapoia curînd și că, fără încuviințarea lui, nu se puteau face nici un fel de cumpărături.

După ce am făcut în cele din urmă rost de cîțiva bivoli și porci grași, în ziua de 28 ianuarie 1780 am ridicat ancora și, îndată ce am ieșit în larg, ne-am îndreptat spre sud-sud-vest.

La data de 2 februarie, la ora opt dimineța, sondarăm fundul, continuînd tot așa din oră în oră pînă ce trecurăm de strîmtoarea Sunda¹ și dădurăm de fund cu o saulă de patruzeci de metri.

În ziua de 5 februarie ne apropiam de coasta Sumatrei. Ținutul este acoperit de păduri pînă la marginea apei, iar țărmurile sînt atît de joase încît marea acoperă pămîntul și scaldă trunchiurile copacilor.² În fiecare dimineță observam cu groază și silă cețuri dese și pîclă plutind deasupra insulei pînă ce razele soarelui le împrăstiau ; cred că aceste cețuri se datorau reliefului jos și mlăștinios al țărmului. Coastele insulei Banca³, în partea opusă, sînt mult mai înalte, iar ținutul dinăuntrul țării se ridică pînă la o înălțime potrivită și pare să fie împădurit de la un capăt la altul.

În dimineța de 9 februarie am primit ordin de la căpitanul Gore să întîmpin o navă olandeză care apăruse în zare spre miazăzi și despre care ne închipuiam că vine din Europa ; urma ca după ce voi afla ultimele știri, să-l întîlnesc fie la Cracatoa⁴, unde

¹ Strîmtoare între Sumatra și Java.

² Este vorba de mangrove. În realitate situația este inversă : acești copaci înaintază în mare în porțiunea bătută de maree.

³ Insula Java.

⁴ Insulă în strîmtoarea Sunda.

avea de gînd să se oprească pentru a aproviziona corăbiile cu *arac*¹, fie să merg mai departe către capătul sud-estic al insulei Prințului² și acolo să încarc apă și să-l aștept.

Prin urmare, am cîrmit către corabia olandeză, care ancoră curînd după aceea la răsărit de noi ; și apropiindu-ne de ea atît cît ne îngăduia marea, aruncăram și noi ancora.

A doua zi dimineța, Williamson se duse pe bordul corăbiei olandeze și află că plecase de șapte luni din Europa și de trei luni de la Capul Bunei Speranțe ; că, înainte de a ridica pînzele, Franța și Spania declaraseră război Marii Britanii ; și că lăsase la Cap pe Sir Edward Hughes cu o escadră de vase de război și o flotă de corăbii ale Indiilor Răsăritene. Am trimis numaidecît o barcă să-l înștiințeze pe căpitanul Gore de cele ce aflasem.

La ora trei, în dimineța zilei de 12 februarie, am traversat spre Insula Prințului și am aruncat ancora la mai puțin de o jumătate de milă de țarm. Locotenentul Lanyan, care mai fusese pe aici cu căpitanul Cook în anul 1770, fu trimis, împreună cu *master*-ul să caute un loc unde să ne putem aproviziona cu apă.

Băstinașii, care veniră la noi curînd după ce ancorăram, aduseră provizii din belșug : găini mari și niște broaște țestoase marine, dar multe din acestea din urmă erau foarte mici.

La data de 19 februarie am plecat împinși de un vînt prielnic dinspre nord-vest, iar în ziua următoare, pămîntul pe care-l părăseam dispărea în zare.

Cît am stat pe această insulă am fost peste măsură de uimiți de marea asemănare a indigenilor în

¹ Rachiu din lapte de cocos.

² Insulă în strîmtoarea Sunda.

priveința figurilor, culorii, purtărilor și chiar și a limbii cu celelalte popoare din Pacificul de sud.

Încă de la intrarea în strâmtoare, începuserăm să simțim pe pielea noastră puternicele urmări ale acestui climat nesănătos. Doi dintre oamenii noștri se îmbolnăviră grav de friguri, a căror răspîndire fu totuși împiedicată prin izolarea bolnavilor, cărora li se dădură culcușurile cele mai aerisite; avurăm mulțumirea destul de rară de a scăpa din aceste mări primejdioase fără a pierde un singur om și aceasta datorită probabil sănătății viguroase a marinarilor noștri, care respectară cu o strictețe devenită acum deprindere regulamentele sanitare introduse la noi de căpitanul Cook.

Pînă acum căpitanul Gore dorise să mergem de-a dreptul la Sfînta Elena, fără a ne mai opri la Capetown, dar cîrma navei «Resolution» suferi stricăciuni grele, așa că luă hotărîrea să se îndrepte numaidecît spre Cap, ca fiind locul cel mai potrivit atît pentru reînsănătoșirea bolnavilor cît și pentru repararea cîrmei.

În ziua de 10 aprilie, înainte de amiază, am zărit ceva alb îndreptîndu-se spre noi; se dovedi a fi un vas de poștă englezesc al Indiilor Răsăritene, care părăsise Table Bay cu trei zile înainte pentru a transmite ordine flotei din China și altor corăbii din Indii.

În dimineața următoare am intrat în golful Simon. Găsirăm ancorate aici corăbiile «Nassau» și «Southampton» din Indii, care așteptau un convoi către Europa. «Resolution» salută fortul cu unsprezece lovituri de tun și se răspunse în același fel.

Domnul Brandt, guvernatorul ținutului, veni să ne viziteze îndată ce ancorarăm. Păru tare uimit cînd văzu cît de sănătoși erau membrii echipajului nostru,

deoarece corabia olandeză care părăsise Macao la sosirea noastră acolo și care ajunsese la Cap cu cîtva timp înainte de noi îi raportase că ne aflam într-o stare din cele mai nenorocite, nemaiavînd decît paisprezece marinari teferi pe bordul lui «Resolution» și șapte pe bordul lui «Discovery». E greu de priceput motivul care-i îndemnase pe acești oameni să răspîndească o minciună care nu avea nici un rost.

La 15 aprilie l-am însoțit pe căpitanul Gore la Capetown și, în dimineața următoare, am mers în audiență la baronul Pletenberg, guvernatorul, care ne primi cu cea mai mare bunăvoință și politețe posibile. Atît el, cît și domnul Brandt aveau multă simpatie pentru căpitanul Cook și cea mai înaltă admirație pentru caracterul lui; de aceea ascultară cu o sinceră mîhnire istorisirea nenorocitului său sfîrșit.

În cursul șederii noastre la Cap, atît guvernatorul cît și oamenii de seamă din localitate, fie africani, fie europeni, ne-au arătat cele mai prietenoase sentimente.

După ce ne-am aprovizionat și ne-am procurat stocul necesar de mărfuri marinărești, am ridicat pînzele și am ieșit din golf la 9 mai.

La data de 12 iunie am trecut ecuatorul pentru a patra oară în cursul acestei călătorii.

La 12 august am zărit coasta apuseană a Irlandei și, după o încercare nereușită de a pătrunde în portul Galway, de unde căpitanul Gore avea de gînd să trimită la Londra jurnalele și hărțile călătoriei noastre, ne văzurăm siliți, din pricina puternicelor vînturi din sud, să cîrmim spre miazănoapte. Încercărm apoi să intrăm în Lough Swilly¹, dar vîntul, suflînd mereu din aceeași parte, ne sili să ne îndreptăm către nordul

¹ Golful din nordul Irlandei.

insulei Lewis ¹, iar la data de 22 august, la unsprezece dimineata, amîndouă corăbiile aruncară ancorele la Stromness. De aici fui trimis grabnic de către căpitanul Gore să anunț sosirea noastră Consiliului Amiralității, iar în ziua de 4 octombrie corăbiile ajunseră tefere la Nore, după o absență de patru ani, două luni și douăzeci și două de zile.

Părăsind nava «Discovery» la Stromness, avui satisfacția de a lăsa întregul echipaj în perfectă sănătate; în același timp numărul convalescenților de pe bordul navei «Resolution» nu depășea doi sau trei, dintre care numai unul nu era în stare să presteze serviciul. În cursul călătoriei noastre, «Resolution» pierduse, datorită bolilor, numai cinci oameni, dintre care trei se aflau într-o stare precară încă de la plecarea noastră din Anglia; «Discovery» nu pierduse nici unul. Respectarea strictă a regulamentelor statornicite de căpitanul Cook, cu care oamenii se și familiarizaseră, poate fi, pe bună dreptate, socotită ca principala cauză a acestui succes rar întîlnit. Urmările vătămătoare ale consumului de carne sărată ar fi putut totuși să se facă simțite în cele din urmă, dacă nu ne-am fi ajutat noi singuri, hrănindu-ne ori de cîte ori aveam prilejul cu orice putea s-o înlocuiască. Și era înlocuită adesea cu alimentele pe care oamenii noștri nu fuseseră deprinși să le socotească o hrană omească și care erau uneori din cale afară de grețose, așa încît era nevoie de eforturile unite ale puterii de convingere, autorității și pildei personale pentru a înfrînge prejudecățile și dezgustul marinarilor.

Leacurile preventive pe care ne bizuiam îndeosebi erau varza acră și supa în pastile. Cît despre remediile antiscorbutice cu care eram din plin aprovizionați, n-am avut prilejul să le încercăm eficacitatea,

¹ Insula cea mai mare din Arhipelagul Hebridelor.

deoarece pe nici una dintre cele două corăbii nu s-au manifestat nici cele mai vagi simptome de scorbut în tot cursul călătoriei. Malțul și hameiul nostru fuseseră de asemenea păstrate în rezervă pentru cazuri de boală ; dar cînd le cercetarăm la Capul Bunei Speranțe, constatarăm că erau în întregime alterate.

Tot atunci am deschis cîteva butoaie de făină de biscuiți, mazăre, făină de ovăz și drojdie care, pentru încercare, fuseseră ambalate în butoiașe căptușite cu foiță de cositor ; le-am găsit pe toate, în afară de mazăre, într-o stare mult mai bună decît era de așteptat.

Nu pot lăsa să scape prilejul de a recomanda atenției guvernului necesitatea de a se alocă o cantitate suficientă de scoarță peruviană¹ corăbiilor care trec prin regiuni cu un climat nesănătos. Am avut mare noroc că numai un singur marinăr de pe «Discovery» s-a îmbolnăvit de friguri în strîmtoarea Sunda și a avut nevoie de acest medicament, căci el singur a consumat întreaga cantitate pe care medicii o iau de obicei pe vase ca al nostru. Dacă însă s-ar fi îmbolnăvit mai mulți oameni, ar fi pierit probabil cu toții din lipsa singurului leac care putea să le micșoreze suferința.

Un alt fapt în legătură cu această călătorie iese în evidență, dacă ținem seama de durata ei și de natura misiunii pe care o avusese ; acest fapt, tot atît de puțin obișnuit ca și nemaipomenita sănătate a marinarilor, este că cele două corăbii nu s-au pierdut niciodată din vedere una pe cealaltă ; doar în două rînduri s-a

¹ Este vorba de scoarța uscată și pisată a arborelui *Cinchona*. Ea conține chinină și a fost mult timp în trecut folosită ca medicament împotriva malariei.

întîmplat așa ceva, dar prima oară din cauza unui accident suferit de «Discovery» în largul coastei hawaiene, iar a doua oară, din cauza ceturilor pe care le întîmpinasem la intrarea golfului Anațka. Nu poate exista o dovadă mai puternică a îndemînării și vigilenței ofițerilor noștri subalterni, cărora le revine aproape în întregime lauda pentru acest merit.

Astfel a luat sfîrșit o călătorie care s-a remarcat prin numărul și însemnătatea descoperirilor. Pe lîngă alte insule mai mici, a fost descoperit frumosul grup numit Sandwich și tot atunci a fost stabilită vecinătatea celor două mari continente : Asia și America“.

Această întreprindere s-a dovedit fatală principalilor ei conducători — căpitanii Cook și Clerke care, după cum am văzut, nu s-au mai întors. Căpitanul King, cu sănătatea șubrezită de climă și osteneli, supraviețui totuși ca să publice relatarea călătoriei care îi va immortaliza numele ; dar, curînd după aceea, căzu victimă suferințelor îndurate în slujba țării sale. Muri în toamna anului 1784 la Nisa, unde se retrăsese ca să respire aerul sănătos de acolo. Deși a pierit în floarea vîrstei, a lăsat în urmă un nume acoperit de cinste, de care se amintește cu părere de rău. Era al patrulea fiu al decanului din Raphoe (Irlanda) dar făcea parte dintr-o familie engleză.

Ajungînd la sfîrșitul călătoriilor în care geniul și talentele marelui navigator, căpitanul Cook, s-au arătat atît de extraordinare, nu putem pierde prilejul de a satisface o dorință pe care cititorii noștri o nutresc, de bună seamă, și anume aceea de a fi informați asupra familiei pe care căpitanul a lăsat-o în urma sa ; făcînd aceasta, trebuie să spunem cu părere de rău că ne impunem o îndatorire foarte neplăcută deoarece,

din nefericire, sîntem nevoiți să dăm la iveală o poveste nespus de dureroasă, tristă și nefericită.

Cînd plecase în ultima sa călătorie, căpitanul Cook avea o familie formată din soție și trei fii, dintre care al doilea a pierit pe bordul navei de război „Thunderer“, la vreo șase luni după nefericita moarte a tatălui său. Fiul cel mai mare era *master* și comandant pe cuterul de război „Spitfire“. În timp ce nava se afla în largul portului Poole așteptîndu-și oamenii, *master*-ul încercă să ajungă pe bord cu o barcă, dar fu împins de vijelie departe de țărm; fiind noapte, atît el, cît și ceilalți oameni care erau în barcă au pierit. Dar ceea ce face ca lucrurile să apară într-o lumină și mai tragică este faptul, dezvăluit mai tîrziu de către un marinar aflat pe bordul navei, că în nenorocirea lor au întîlnit un cuter al vămii portuare, al cărui echipaj le-a azvîrlit un odgon și s-a așinut în preajma locului, așteptînd ca ei să poată semnaliza celor de pe navă, sau ca furtuna să se potolească. Dar, de îndată ce află despre cele ce se petreceau și despre faptul că era vorba de o navă a regelui, *master*-ul de pe acest cuter, care se dusesse la culcare, ordonă înjurînd să fie lăsați în voia vîntului și a valurilor și astfel fură dați pradă mării dezlănțuite.

Trupul lui a fost găsit după aceea și transportat la Spithead pe bordul propriului său vas, iar de acolo a fost dus la Cambridge și înmormîntat alături de fratele mai mic, care murise brusc de friguri și la a cărui înmormîntare asistase doar cu vreo șase săptămîni înainte.

Astfel, o mamă duioasă a fost prea de timpuriu părăsită de soțul și de copiii ei și lăsată să jelească soarta lor crudă; întîmplările acestea au distrus-o într-atît, încît doamna Cook ajunsese doar o umbră a ființei ce fusese odinioară.

Mai rămîne de făcut un lucru și anume : un monument în amintirea căpitanului Cook, unul demn de marile sale înfăptuiri, de foloasele pe care le-a adus omenirii și de strălucirea cu care numele său a împodobit marina Angliei, — un far mareț în drumul corăbiilor tuturor națiunilor, care să le poată călăuzi nevătămate spre porturile lor, sau, dacă așa ceva nu e posibil, atunci cel puțin o statuie în Trafalgar Square, acolo unde dr. Jenner¹ și Sir Charles Napier² n-ar trebui să fie expuși și în locul cărora ar fi de dorit să se așeze statuile unor oameni ca Hardy³, Coolingwood⁴, St. Vincent⁵, Howe⁶, Duncan⁷ etc.

Singurul monument în amintirea lui Cook se află în prezent la Cambridge și poartă următoarea inscripție :

Inscripție pe o placă de lingă masa împărtășaniei din biserica Sfîntul Andrei cel Mare, Cambridge :

¹ *Edward Jenner* (1749—1823), medic englez. A descoperit metoda vaccinării împotriva variolei.

² *Sir Charles Napier* (1786—1860), amiral englez ; a participat la luptele împotriva lui Napoleon. În 1854, la izbucnirea războiului împotriva Rusiei, în calitate de comandant al flotei baltice, a refuzat să atace orașul Kronstadt.

³ *Thomas Hardy* (1752—1832), om politic englez, a fondat în 1792 „Societatea londoneză de corespondență”, club muncitoresc cu caracter reformist. Acuzat în 1754 de către guvernul englez, în baza unui act neîntemeiat, a fost achitat în mod triumfal.

⁴ *Cuthbert Coolingwood* (1750—1810) locotenent al amiralului Nelson și succesorul acestuia după bătălia de la Trafalger, la care a participat.

⁵ *St. Vincent de Paul* (1581—1660) reformator romano-catholic, inițiator al unor opere de caritate ; cea mai cunoscută figură a bisericii creștine din secolul XVII.

⁶ *Richard Howe* (1726—1799), amiral englez.

⁷ *Adam Duncan* (1731—1804) amiral englez, a învins flota batavă la Camperduin, în 1797.

IN AMINTIREA

Căpitanului James Cook din marina regală, unul dintre cei mai renumiți navigatori cu care se poate mândri epoca de față și epocile viitoare; care a fost ucis de către indigenii din Auaî, în Oceanul Pacific la 14 februarie 1779, în al 51-lea an al vieții sale.

Lui Nathaniel Cook în vîrstă de 16 ani, dispărut odată cu „Thunderer“, navă de război, comandată de căpitanul Boyle Walsingham, într-un uragan din cele mai înspăimîntătoare, în octombrie 1780.

Lui Hugh Cook de la Christ's College, Cambridge, care a murit la data de 21 decembrie 1793, în vîrstă de 17 ani.

Lui James Cook, Esq. comandant în marina regală, care și-a pierdut viața la 25 ianuarie 1794, în timp ce se îndrepta dinspre Poole spre „Spitfire“, cutterul de război pe care îl comanda, în al 31-lea an al vieții sale.

Elisabethei Cook, care a murit la 9 aprilie 1771 în vîrstă de 4 ani.

Lui Joseph Cook, care a murit la 13 septembrie 1768 în vîrstă de o lună.

Lui George Cook, care a murit la 1 octombrie 1772 în vîrstă de 4 luni.

Toți, copii ai celui menționat întîi, căpitanului James Cook, și ai Elisabethei Cook, care a supraviețuit soțului ei 56 de ani și a părăsit această viață la 13 mai 1835, la reședința ei din Clapham, Surrey, în al 94-lea an al existenței sale. Rămășițele ei odihnesc,

împreună cu cele ale fiilor ei James și Hugh, în cripta centrală a acestei biserici.

Inscripția de pe o lespede a pardoselii din cripta centrală a aceleiași biserici :

HUGH COOK

mort la 21 decembrie 1793 în vîrstă de 17 ani.

JAMES COOK ESQ.

mort la 25 ianuarie 1794 în vîrstă de 31 ani.
de asemenea

ELISABETH COOK,

mama lor moartă la 13 mai 1835 în vîrstă de 93 de ani

Notă. Editorul versiunii engleze rămîne îndatorat nepotului său, reverendul Robert Batty, M. A., de la Emmanuel College, pentru transcrierea textelor de mai sus ; de asemenea pentru următoarea comunicare interesantă :

Emmanuel College, Cambridge
4 februarie 1860

Alăturat vă trimit o relatare despre inscripția din biserica Sf. Andrei, săpată întru amintirea familiei căpitanului Cook. Veți constata că văduva lui și doi fii sînt îngropați acolo. Soția căpitanului Cook a murit la Clapham și rămășițele ei au fost transportate la Cambridge pentru a fi înmormîntate. Cum acest lucru s-a întîmplat în 1835, oamenii de aici își mai aduc încă aminte de acest lucru. Ea a lăsat prin testament o donație anuală de cîte 5 lire în folosul a cinci femei bătrîne din parohie, care s-ar afla în nevoie avînd de plătit chirii și impozite fără a beneficia de asistență parohială. Această donație s-a dovedit de mare folos pentru multe femei bătrîne.

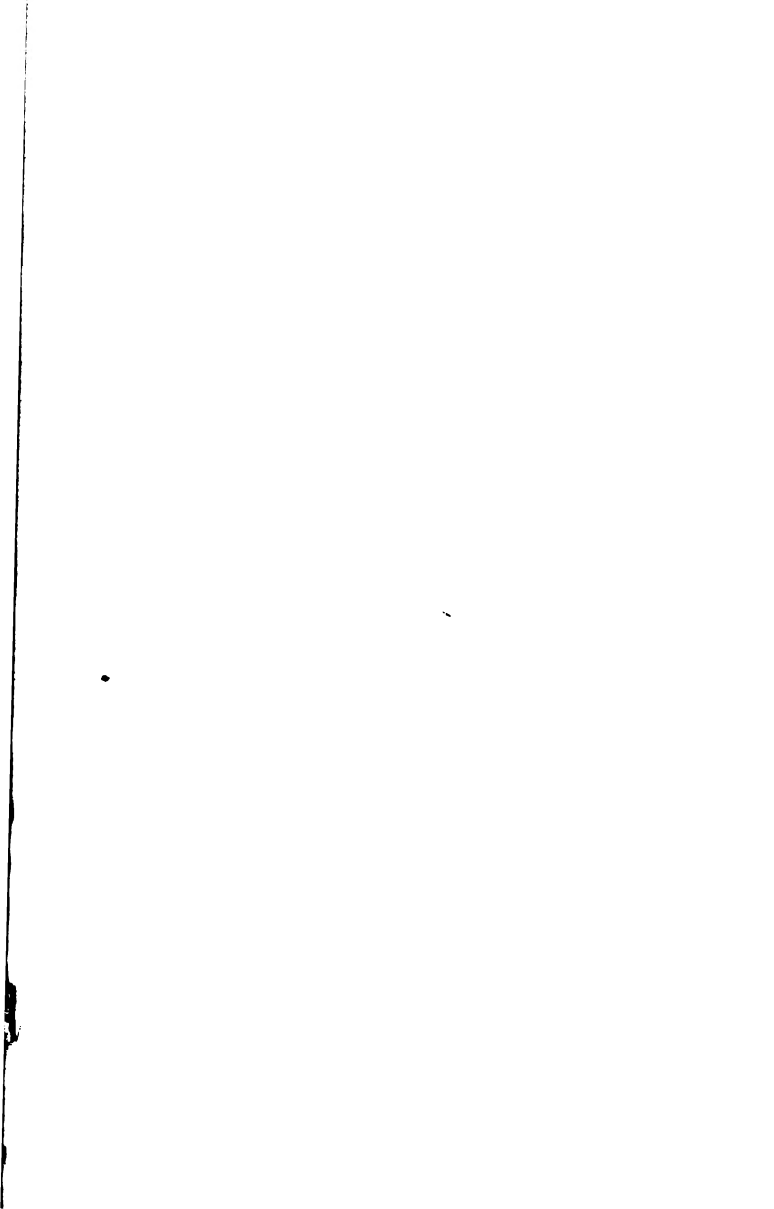
Piatra din mijlocul criptei face parte din pardoseala bisericii. Placa pe care se află inscripția în amintirea marelui marinar se află în raza mesei împărțășaniei, pe peretele nordic.

Se mai află și un desen adecuat, sculptat în partea de sus a plăcii, arătând o descoperire navală; iar jos, pe un scut mic, se vede globul pământesc și o stea cu motto-ul:

„Nil intentatum reliquit.“¹

ROBERT B. BATTY

¹ Nimic n-a rămas neîncercat (lat.).

Redactor responsabil : BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 08.07.1967. Bun de tipar 02.10.1967.
Apărut 1967. Tiraj 80 160 ex. broșate. Hirtie
ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed.
16,66. Coli tipar 11. A. nr. 11 393/1967. C.Z. pentru
bibliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile
mici 82—992=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 70 452 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scin-
tei nr. 1, București — Republica Socialistă
România

Scanare și prelucrare digitală

EM

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

